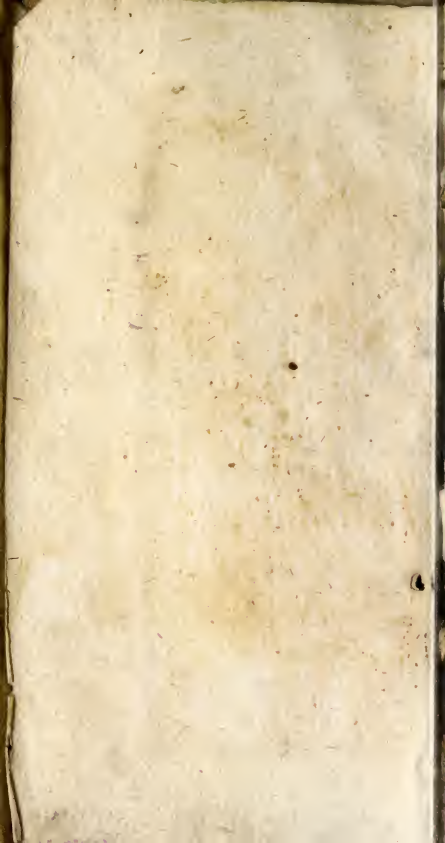
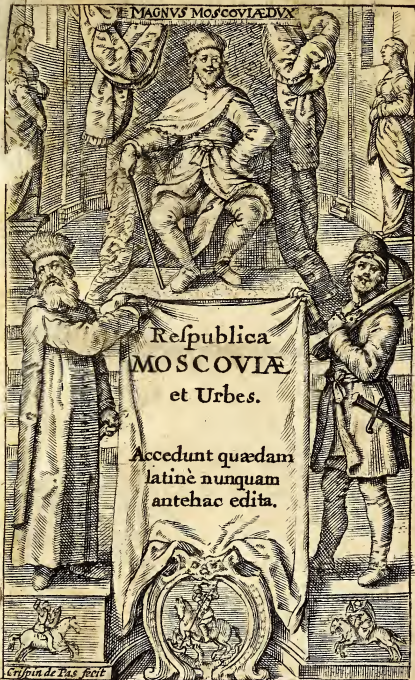

Richard II. 15. a

105. A. b

LUGDUNI BATAVORUM,
ex officina IOANNIS MAIRE cD D c xxx.

PRÆFATIO.

PRODIGIOSA quædam res est mens humana, quæ adhuc corpusculo suo adfixa, nobilissimarum rerum studio incitata, immensa illa terrarum spatia, ac penitissimas nationes, divina prope & incredibili pernicitate solet peragrare. Equidẽ cum homines neque longule distita, neque proxime assita, & non nisi intra lapidis iactum cernere valeamus; illa suum non despicit ingenium; & per aciem cogitationis ad remotissima quævis se diffundit. Neque enim tam angustis à Natura terminis cohibetur: ut hoc semper sit, quod tantum est. Sed habet, quo se ex-

P R Æ F A T I O

trase promoveat, neque mutata
 essentia summam illā perfectio-
 nē adipiscatur ; quæ in omnium
 rerum cognitione consistit. Equi-
 dem, post omnia diligenter inda-
 gata, introsilit velut in seipsam,
 & convocata in consilium ra-
 tione , præter casus rerum &
 causas, ex varijs eventis, quid
 sequendum in vita, quid fugien-
 dum sit, cognoscit. Sic Sapientes
 interdum à sensibus ad intelle-
 ctus intima abducti penetralia,
 multa delata sub oculos non vi-
 dent. Sic facta rerum fortuna-
 rumque comparatione, eligunt,
 quod electione dignum est, abij-
 ciunt, quod indignum. Riderita-
 men ista & contemni solent no-
 stris temporibus, ab ijs, qui, dum
 Charybdin suam inter pocula
 sagi-

P R Æ F A T I O

saginant, Animum, præstantis-
simam illam partem nostri, &
quasi Dei particulam quam-
dam situ ac squallore obsitum,
velut teterrimo carcere fati-
gant. Sordet apud plerosque hos
Sapientia studium; & in paucis-
simos sensus detruditur illa
scientiarum Domina, quam Po-
liticam vel civilem appellamus:
Quæ olim, cum virtus adhuc
in pretio apud mortales esset,
pulcerrimo omnium artium co-
mitatu, pectora Sapientum im-
plebat. Hodie illam è curia &
foro, tanquam regno suo expul-
sam, ad Scholas & Philosophos
ablegant. Atquè hinc in Repu-
blica, quod de Dionysiâcis lepide
olim Diogenes, magna illa mi-
racula stultorum; qui divini Pla-

P R Æ F A T I O.

tonis Ideas, præsertim *την ἀπειροσύνην*, hoc est, Mensalitatē, (ignoscant mihi impresentiarū delicate aures,) & *την κρηθρότητα*, hoc est, cynthitatē summa animi cupiditate sectantur; grande autem eiusdem oraculum non capiunt; Eas beatas fore Respublicas, si aut docti aut sapientes homines illas regerent, aut qui regunt, in doctrina ac sapientia omne suum studiū collocassent. Nec iniuria. Spissum enim opus est & arduū Rempublicam recte ac prudenter administrare. Equidem præter varios casus & naturales, ut existimat iam laudatus Plato, imperiorum conversiones, quid tam arduum, quam facem illam Romuli, sentinam vulgi, & bel-

luam

P R A E F A T I O.

luam multorum capitum sub una legis disciplina, ex sapientiae praescripto, continere? Quid factu tam difficile, quam tot diversa sectantium mortalium studia, ita intra aequi rectique semitam constringere, ut nemo exorbitet? Ita est. Alibi forte minori cum damno peccare liceat, heic interdum paucula quaedam, vel negligenter omissa, vel leviter commissa totam Rempubl. velut uno ictu, pessumdant. Ad quae si quis animum attendat, ne ille, nisi omnium artium suppellectile, & Togata praesertim Prudentia subornatus, tamquam Dux in aciem omnibus armis instructus, in forum non exierit. Longo enim rerum usu & experientia illi opus est, qui cum

P R A E F A T I O.

suo & aliorum fructu volet in Republica versari. Ad illam autem consequendam cum vita nostra, quam arctissimis terminis Natura inclusit, nequaquam sufficiat, facilem tibi hic viam sternent, Scripta & praecepta Sapientum, Auctores rerum, & aliarum notitia Rerum publicarum; in qua, ut de ceteris iam non dicam, praeter id, quod animum varietate rerum delectet, invenient etiam, quo cautiores eum reddant, vera & civilis Sapientiae studiosi. Siquidem aliarum gentium vel calamitate vel felicitate edocti, fugere & cavere ea addiscunt, quae perniciose his fuerunt, sectari autem illa, quae has, opibus & Imperio florentes, ad tantam beatitatis fastigium eve-

P R Æ F A T I O.

evexere. Nec sane operam per-
dent, si qui in Republica versan-
tur, vel ad eam adspirant, ad
has animi delicias se converte-
rint, quantum vel à publico la-
bore, vel à gravioribus studijs
reclinat otium. Quapropter non
possum non laudare eorum in-
stitutum, qui nostri ævi Respub.,
ad veterum præstantiam, sine
controversia, laudatas, aliquot
pagellarum ambitu eleganter
sunt complexi, ut brevi tabella
terrarum orbem, qui eius situm
pingunt. Nemo iam necesse ha-
bet vasta illa terrarum spatia,
& remotissimas Regiones, per
Nature damnata, ac incertos
periculorum casus, suis ipse ocu-
lis lustrare: domi inveniet, quo,
& cineri, & foco suo, & patrijs
lari.

P R Æ F A T I O .

laribus adfixus , non tantum
unius gentis , sed totius pene hu-
mani generis facta discat . Ete-
nim cum alia fere omnes , certe
præstantiores , Respublicæ litte-
ris consignata iam exstarent , re-
liqua erat cum paucis hac
MOSCOVITICA , quæ cum
ab humanitatis cultu usque adeo
non ablueret , despotici eius Im-
perij formam , Religionem , leges ,
ritus , instituta , ut cœperit , utque
adoleverit , aliaque omnia , quæ
ad illustrandam illam pertinere
mihi visa sunt , iunctim & isto
veluti cinno sum amplexus : nec
ingratum hoc erit , quantum spe-
ro , Civilis Sapientiæ Mystis .
Etenim , ut verum fatear , nec in
hac Gente tam sunt omnia ex-
cultæ , ut reprehensionem nulla
incur-

P R Æ F A T I O.

incurrant, nec tam barbara, ut non etiam invenire sit bona exempla, Maiestatem & gravitatē in Duce, quam ubique tuetur, populi in suos Reges obsequium, militem, qui frigus iuxta & aestum ferre valeat, quis non laudet? Quamquam majestas illa in diram tyrannidem, & obsequium in fœdam servitutem non semel defectat. Tanto autem cæteris populis beatiore Mosci, quod infelicitatem suam & intelligant ipsi & predicent; alij autem, quibus eadem calamitate oppressis bona tantum nomina solent obtrudi, vel dissimulent illam, vel ignorent: quorum isti animum gravatum curis liberant, hi cum vocem tollant, conscientiam tamen scelerum non
extin-

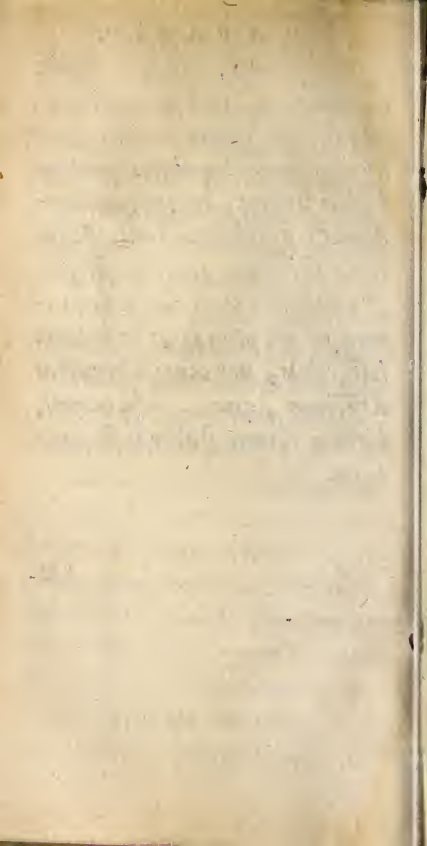
P R Æ F A T I O.

extingunt. De Moscorum Ducibus nihil dicam, præter verba disertissimi Taciti: luxuria, industria, comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixti; nimia voluptates cum vacant, quoties expediunt, magna virtutes. Me vero quod attinet; Optimos, qui quidem in hoc genere exstabant, Auctores in hoc Enchiridio descripsi. In cæteris opere pepercimus. Horum autem, quos nunc damus, alij elegantia dictionis vel cum felicissimis nostri ævi ingenijs certent, alij, quod moneo, inficetis verborum olenticetis, quæ illorum temporum infelicitatem arguunt, non raro aspersi. Nec turbare ista quemquã debent. Ita enim existimo; ab alijs eloquentiam, ab alijs

P R Æ F A T I O.

alijs res peti oportere. Ceremonia enim illa ac ritus non subeunt exquisitius genus dicendi ; in quibus dum eloquentes quidam videri volunt, anigmata interdum & gryphos nectunt. Mihi certe selectiora tantum seligere & excerpere cura fuit ; ita tamen, ut nec prolixitas fastidium lectoribus, nec concisa brevitatis defectum, quantum speramus, harum rerum studiosis sit paritura.

A U C T O R U M
I N D I C U L U S.

- I. **M**A G N I Moscoviæ Ducis Genealogia.
- II. Moscoviæ Discriptio ex Alexandro Guagnino.
- III. Ioannes Faber de Religione Moscovitarum.
- IV. Alexander Guagninus de eadem.
- V. Epistola de Russorum Religione, ritibus funerum, nuptiarumque, victu, vestitu, &c.
- VI. Antonii Possevini de Moscovia, Diatriba.
- VII. Syntagma de re militari & civili Moscovitarum, ex variis selectum.
- VIII. Anglorum Navigatio ad Moscovitas Clementis Adami.
- IX. Acta in conventu Legatorum Magni Moscoviæ Ducis, & Poloniæ Regis Stephani, &c.
- X. Epistolæ duæ Michaël. Fædorowitz ad Ordines Generales, & Ill. Mauriti. Arausiæ Princ. hætenus non editæ.
- XI. De jure Magni Moscoviæ Ducis in Livoniam Epistola.
- XII. Appendix ex Michalone Lituano de Moribus Tartarorum, Lituancorum, & Moscorum.

Nova hac editione multa scitu non indigna, passim inserta, accessere.

REIPUBLICÆ
MOSCOVITICÆ

PARS
CHOROGRAPHICA:

In qua

*Magni Ducis Genealogia, Tituli;
Regionum, Urbium, Arcium, no-
biliarum item Fluminum
& Locorum*

Accurata Descriptio.

P O M P O N I U S M E L A

I N

Libri, de S I T V O R B I S,

P R O O E M I O.

OR B I S *situm dicere aggredior; impeditum opus, & facundia minime capax: (constat enim fere ex gentium locorumque nominibus, & eorum perplexo satis ordine, quem persequi, longa est magis, quam benigna materia:)* verum aspici tamen, cognoscique dignissimum, & quod, si non ope ingenij orantis; at ipsa sui contemplatione precium opera attendentium absolvat.

MAGNI

MOSCOVIÆ

DUCIS

GENEALOGIÆ *brevis epitome;*
ex huius Gentis manuscriptis
Annalibus excerpta.

MNIBVS hoc gen-
 tibus semper fere
 in usu fuit, ut dum
 originis suæ incu-
 nabula repeterent,
 ea ad auctores eos,
 qui maxima inter homines auto-
 ritate floruerunt, quique huma-
 num genus singulari aliquo bene-
 ficio affecerunt, referrent. Illud
 vero desiderium ornandi sui
 apud plerosque in tantum excre-
 vit, ut rerum verarum cognitione
 destituti, ad fabulas & figmenta
 sese converterent. Testantur id
 multarum gentium diversis tem-
 poribus conscripti annales. Sic

Græci vel *αὐτόχθονες*, vel à Diis se prognatos gloriabantur. Romani conditoris sui parentem Martem esse dicunt. Ita hoc nostro tempore, ut de alijs permultis taceam, Turcarum Imperator magna arrogantia ex Trojano sanguine sese propagatum jactitat. Hunc **M A G N' V S** quoq; **M O S C O V I Æ** **D V X** imitatus, generis sui primordia ad Romanos, Augustum nempe Cæsarem refert, eam videlicet ob causam, ut & sibi, & majoribus suis plurimum splendoris, & dignitatis accedat. Quamvis itaque nemo sit, qui non ista tanquam fabulosa rideat: brevibus tamen commemorare libet, quid hac de re in annalibus suis perscriptum habeat.

A V G V S T O (sit fides penes legentem) aliquot fuere vel fratres, vel agnati, qui Provinciis quibusdam præfecti fuere. Ex hisce *Prussus* ad mare Balthicum, & Vistulam fluvium celebrem confedit,
Prus-

Prussiaque nomen dedit. Huius nepotes ab ipso quarto gradu distantes fuere *Rurech*, *Sinaus* & *Truvor*, qui iisdem in locis habitantur. Cum itaque tum temporis Rutheni, sive Mosci, absque Imperio, spatiosos ad Septentrionem campos occuparent, suasu *Gostomislai*, civis Novogrodensis primarii, fratres hi, anno à mundo condito 6370. secundum supputationem Græcorum, qui fuit à Christo D L X I I. ad Imperium vocati sunt. Hi adjuncto sibi sobrino *Olecho*, regiones illas vastas inter se partiti, homines ferarum more habitantes, ad aliquem humanitatis cultum traducere conati sunt.

Sinao & *Truvoro* absque liberis discedentibus, *Rurech* successit, & filium, *Igor* nomine, post se reliquit: qui cum per ætatem Imperio nondum esset maturus, *Olechum* sobrinum tutorem habuit. Hic ex *Olha* civis Pleskoviensis

filia, quæ tandem, marito ab hostibus cæso, Constantinopolim profecta, sacro baptismatis lavacro abluta, & *Helena* dicta est, filium *Stoslaum* suscepit, qui multa cum vicinis bella gessit. Tandem vero ab hoste cæsus est, qui ex cranio ipsius poculum, cui hæc verba aureis litteris inscripta fuere; *Dum Aliena Sequitur, Perdidit Sua*, fieri curavit. Hic fratribus à se extinctis, tota deinceps Russia, vel Rosseia, uti Mosci proferunt, potitus est. Is tandem Religionis ethnicae, & multitudinis Deorum pertæsus, ad Religionem Christianam animum adjecit, & Regum Constantinopolitanorum, Basilii & Constantini, sorore matrimonio sibi juncta, cum tota gente sua, anno D c c c c l x x v i i i. salutare baptismatis fonte tinctus, Christianam Religionem cum Græcæ Ecclesiæ ritibus, seu ceremoniis, suscepit, nomineque mutato, *Basilius* dictus est.

Filij *VVoldimiri* fuere, *VVise-
slaus*, *Isoflaus*, *Suatopolcus*, *Borissus*,
Glebus, *Stoflans vzevolodus*, *Sta-
nislans*, *Sudislans*, *Podius*; qui ante
pubertatem obiit. Inter reliquos
tota Ruffia à patre diuifa; qui di-
tionibus fuis non contenti, dum
alij alios invadunt, mutuis pleri-
que vulneribus conciderunt.

Iaroflans tandem folus Princi-
patum obtinuit, filiosque *VVlodi-
mirum*, *Isoflaum*, *VVeceflaum*, &
VVelevodum reliquit:

Huius posterioris filius *VVlodi-
mirus Kyovia* ad *Boryfthenem*,
urbe avita, confedit, & poft varias
concertationes cum agnatis, cum
omnes provincias fibi viciffim
subjeciffet, *Μονόπαζ* dictus eft.

Ex *VVlodimiro* natus eft *VVzevo-
lodus Secundus*. Hic octo reliquit
filios, *Miciflaum*, *Isoflavum*, *Sto-
flaum*, *Toropolcum*, *VVeceflavum*,
Romanum, *Georgium*, *Andream*:
Georgii filii fuerunt *Rofeflavus*, *An-
dreas*, *Bafilius*, *Demetrius*. Ex hoc

ultimo prognatus fuit *Georgius*, qui anno Christi M c c x x x v i i, à *Bato* Tartarorum Duce, qui Moscoviam vastatam in potestatem suam redegerat, cæsus est. Cæso *Georgio*, *Iroslaus* frater successit, relictis ex se natis *Theodoro*, *Alexandro*, & *Andrea*, *Alexandri* filius *Daniel* primus sedem suam in urbem Moscoviam transtulit, & arce huc usque obscura magnifice constructa, titulum sibi *Magni Moscovia Ducis* usurpavit. Filios habuit *Georgium*, *Alexandrum*, *Borissum*, *Ophoniam*, & *Ioannem*. Hic patri successit, & quod assidue ad erogandas eleemosynas, peram secum gestaret, *Kaletæ* (id enim vult vocabuli interpretatio) dictus est. Huius filij fuere, *Simeon*, *Ioannes*, *Andreas*. *Simeoni* pater *VVolodimiriam*, & Moscoviam assignavit: cui absque liberis mortuo successit *Ioannes* frater, qui filium habuit *Demetrium*, ex quo nati sunt *Daniel*, *Basilus*, *Georgius*, *Andreas*, *Petrus*,

trus, Ioannes, Constantinus. Basilus post patrem imperavit. Hic filio suo ejusdem nominis, ob matrem, de qua suspicionem adulterii conceperat, prætertio, moriens fratri *Georgio* gubernacula tradidit, qui nepotem diu in vinculis detinuit. Morti autem vicinus *Basilio* nepoti Imperium tradidit. Cui patruales odio incitati, bellum movent, & tandem astuto stratagemate deprehensum oculis privant. Nihilominus *Boiarones* (ita Moscovitæ nobiles appellant) cæco Duci suo, quem *Cziemux*, id est, tenebrosum ob cæcitatem appellabant, fidem præstant. *Plescoviam* autem & *Novogardiam* in servitutem cæcus redegit. Tantæ vero fuere *Novogardensium* opes, ut trecentos currus, auro & argento onustos inde abduxisse dicatur. Matrimonium primo contraxit cum *Maria*, Ducis *Tyverensis* filia, ex qua filium *Ioannem* suscepit, & postea filium *Deme-*

trium, mortuo jam *Ioanne*. Alteram deinde uxorem duxit *Sophiam*, *Thomæ Palæologi* filiam, ex qua senos liberos suscepit. Filiam unam *Helenam*; & mares quinque *Gabrielem*, *Demetrium*, *Georgium*, *Simeonem*, & *Andream*.

Gabrieli autem filio Imperium tradidit; qui gubernacula rerum adeptus, nomine mutato, *Basilium* se appellavit, & ad res magnas animum adjecit. Prima uxore ob sterilitatem repudiata, ex *Helena Ducis Glinscij* filia *Ioannem*, qui nunc, (nimirum anno *Christi 1576*) rerum potitur, suscepit.

N A R R A T I U N C U L A

De successione Moscoviæ Principatus, subijcienda Genealogia præfixa.

Auctore

DANIELE PRINTZ à BVCHAV.

IOANNI huic *Basilidi*, postquam totam fere *Livoniam* occupasset, *Stephanus Bator* *Poloniæ*
Rex

Rex bellum intulit , eique hanc provinciam, quæ tamen nec à Polono, nec à Mosco, aut Sueco bono titulo possideri potest, ademit.

Plescoviam tamen , quam magnis copiis obsidione cinxerat & Smolenseium ad Borysthenem, eripere non potuit.

Prope Plescoviam Monasterium *Peczori* dictum, multis miraculis percelebre situm est : Sed ne huius quidem loci, quamvis à solis Monachis defenderetur, & nulla præterea præsidia haberet, Polonus potiri potuit. Post multas clades acceptas , tandem inter utrumq; Principem summus Pontifex , opera Posssevini Societatis Iesu Theologi usus, pacem confecit; qui tandem legatum Moscoviticum anno 1582, Augustam Vindeliolorum, ubi tunc comitia habebantur , dein vero secum Romam adduxit. Cum *Basilides* filium *Iohannem* scriptionis (quam ipsi *Posoch* nominant) stimulo à sese læsum

sum, malo quodam fato amisisset, & *Theodorum* ad Regni gubernacula non admodum idoneum judicaret; matrimonium cum nobilibus aliquot puellis semel iterumque repetiit, easque ni intra menses aliquot prolem conciperent, in monasterium detrussit. Tandem ex septima, nisi fallor, filium *Demetrium* suscepit. Cum vero Moscovitæ, cum Græcis, iterata matrimonia admodum detestentur, & quartum, nedum septimum, pro illegitimo, & Christiano homine indigno habeant, *Demetrius* hic non admodum in pretio habitus, cum matre in Ducatum Susdalensem ablegatus est; ibidemque à Præfecti sui filio, cultro læsus, miserrime perit.

Ioanni Basilidi, qui anno 1584, mensis Martij die 28 obiit, successit filius *Theodorus*. Quamvis enim pater morti vicinus testamento conscripto, de successione disposuerat, illud tamen miris artibus inter-

interceptum, in lucem nunquam prodijt.

Theodorus cum ingenio esset simpliciore, propter quam causam cum parente nunquam in publicum prodiit, gubernacula Consiliariis tradidit, ipse vero potissimum rebus divinis operam dedit. Hoc ergo imperante Mosci, qui antea severis legibus constringebantur, liberiorem vivendi rationem ingressi, facultatibus suis amplificandis operam dederunt, aliumque, & quidem politio-rem victus & corporis cultum secuti sunt. Hic *Theodorus*, quem ipsi more suo *Phedor* nominant, aliquoties internuncios, & legatos suos ad Augustissimum Imperatorem *Rudolphum* ablegavit, & amicitiam superioribus annis inchoatam confirmavit.

Verum cum annos tredecim Imperasset, tandem sub finem anni 1597, absque prole mortalitatem explevit.

Inter Confiliarios & regni Proceres *Borifius Phedurovicius* (id est, Theodori cujusdam filius) *Podunovius*, cuius sororem *Theodorus* Princeps in matrimonio habuit, primas obtinuit, & cum is quoque ad Imperatorem *Rudolphum* litteras scriberet, Magistrum sese stabuli curiæque præfectum, nec non Cæsarij, & Astratarij Locum-tenentem appellavit.

Cum itaque de successione magnæ contentiones exorirentur, atque is *Borifius* comitate & benevolentia multorum sibi animos conciliasset, & vivo adhuc *Theodoro* summam rerum obtineret, unanimi omnium consensu, anno Christi 1598, ad gubernacula vocatur.

Quod ipsorum petitionibus, ob muneris huius difficultatem, diu repugnavit, tandem vero Patriarchæ sui Archiepiscoporum, & aliorum Antistitum, totius insuper Cleri Ecclesiastici, omniumque
 Ordi-

Ordinum , ad extremum clariffimæ fororis viduæ *Theodori* relictae, precibus victus, hanc dignitatem invitus fufceperit , & diademate à Patriarcha fuo *Iobo* infignitus fit , Cæfareæ Maieltati per litteras fignificat , & in amicitia, cum majoribus pacta, perfeverare eamque augere cupit.

Ad hoc faftigium evectus, fuma in Imperio conftituendo prudentia ufus eft , & militibus primum omnibus ac præfidiariis ftipendia perfolvit ipfosque infuper multis muneribus ornavit. Germanis ex Livonia , fuperioribus annis in Moscoviam deductis liberam facultatē ad fuos redeundi ; reliquis vero , qui manere voverunt , multa Privilegia & immunitates conceffit. Virginibus etiam pauperioribus dotēs & veftimenta pretiofiora , ut tanto facilius maritos nancifci poffent, largitus eft.

Cum itaque facilem feffe & clem-

mentem erga omnes exhibeat, & in regionibus suis scholas erigere incipiat, alios etiam artifices, qui in diversis artibus excellant, ad se alliciat, fortasse tota Moscovia ad elegantiores & humaniores vivendi rationem tandem aliquando traducetur. Borisius hic *Czar*, & *Magnus Dux* familiae suae originem Scythis seu Tartaris adscribit. A quibus tres fratres *Godunovii* (ita enim familia appellatur) in Moscoviam venisse, ibique sedes fixisse feruntur.

Uti religionem, ita supputationem quoque annorum, & Calendarium seu fastos suos à Græcis acceperunt; sed in numerum Divorum, multos ex gente sua relatos habent.

In feriis tamen præcipuis, cum Ecclesia Latina consentiunt. Hoc anno à tempore redintegratae salutis, millesimo sexcentesimo primo, qui nobis à conditio mundo est quinquies millesimus quingen-

gentesimus sexagesimus tertius, Moscovitæ Calendis Sept. septies millesimum centesimum decimum inchoant. Verum de his & alijs, suo fortassis tempore copiosius dicetur.

DANIEL PRINTZ à BVCHAV.
Sacra Cæs. Maist. Consiliarius

S V B I I C I E N D A

NARRATIUNCULÆ

Præfixæ.

BORISIVS hic annos septem, & filius eius totidem menses, post patrem, imperavit. Excepit hunc *Demetrius Iuanovvitz*, qui per menses undecim, breve spatium, rerum Moscoviticarum est potitus.

Delectus in ejus locum *Knes Vasilius Tsoesco*, qui per annos quatuor, plus minus, Imperii gubernacula tenuit : donec una cum fratre, vincetus captivusque in Põloniam est avectus.

Anno autem à Christo nato,
B 1617.

1617. Russi Metropolim Imperii Moscuam, in potestatem Polonorum tunc temporis redactam, vi & armis occuparunt; superstitemque in ea reppererunt filium *Theodori Mikitovvitz*, de quo dictum supra, cui nomen *Michael Fædorovvitz*, qui die 4. Iulii, Stylo veteri, anno à partu Virginis 1613, Moscuæ, communi Procerum omniumq; Ordinum suffragio, ad Imperium delectus vocatusque est.

DE TITVLIS

MAGNI MOSCOVIÆ

Ducis.

ATEMPORE *Rurich* usque ad hunc præsentem Principem, non alio titulo usi sunt Principes illi, quam Magnorum Ducum, aut *Wolodimeriæ*, aut *Moscoviæ*, aut *Nowogardiæ*, &c. præter *Ioannem Basilii*, qui se Dominum totius *Russiæ*, & Magnum Ducem *Wolodimeriæ* &c. appellabat. Hic vero *Basiliius Ioannis* sibi vindicat
& ti-

& titulum & nomen regium , in hunc modum : *Magnus Dominus Basilius , Dei gratia , Rex & Dominus totius Russia , & Magnus Dux VVolodimeria, Moscovia, Novvogardia, Plescovia, Smolenczhia, Tuveria, Ingaria, Permia, Viakia, Bulgaria. &c. Dominus & Magnus Dux Novvogardia terra inferioris , & Czernigouvia, Rezania, VVolotkia, Rschouvia, Beloia, Rostovia, Iaroslavia, Bielozeria, Vooria, Obdoria, Condinia &c.* Porro cum omnes hunc Imperatorem nunc appellent, videtur necessarium, ut & titulum & causam huius erroris exponam. *Czar* Ruthenica lingua Regem significat: cum autē communi Slavonica lingua apud Polonos, Bohemos & alios omnes, sumpta quadam consonantia, ab ultima, & ea gravi quidem syllaba *Czar*, Imperator seu Cæsar intelligatur: unde omnes qui Ruthenicū idioma seu literas non callent, item Bohemi, Poloni, atque etiam

Slavi regno Hungarico subditi, alio nomine Regem appellant, nempe *Kral*, alij *Kyrall*, quidam *Corolli*; *Czar* autem solum Cæsarem, seu Imperatorem dici existimant: inde factum ut Rutheni interpretes audientes Principem suum ab exteris nationibus sic appellari, cæperunt & ipsi deinceps Imperatorem nominare, nomenque *Czar* dignius esse, quam Regis (licet idem significant) existimant. Cæterum si evolvas omnes eorum Historias atque Sacram Scripturam, ubique Regis nomine *Czar*, Imperatoris vero *Kessar* reperies. Eodem errore Imperator, Turcarum *Czar* appellatur, qui tamē non alio eminentiore, quam Regis, hoc est, *Czar* titulo ab antiquo jam tempore est usus. Hinc Constantinopolim *Czarigrad*, quasi dicas, Regiam urbem, Turcæ Europæi, qui lingua Slavonica utuntur, appellant. Sunt qui Principem Moscoviæ *Album Regem*

gem nuncupant. Ego quidem causam diligenter quærebam, cur Regis Albi nomine appellaretur, cum nemo Principum Moscoviæ eo titulo antea esset usus: imo Consiliariis ipsis sæpe, data occasione, & aperte dixi, nos non Regem, sed Magnum Ducem agnoscere. Plerique tamen hanc Regii nominis rationem esse putabant, quod sub Imperio suo Reges haberet: Albi vero rationem nullam præbebant. Credo autem, ut Persam nunc propter rubra tegumenta capitis *Kisilpassa*, id est, rubrum caput vocant: ita illum, propter alba tegumenta, album appellari. Regis porro titulo utitur apud Romanum Imperatorem & Pontificem, Regem Sueciæ & Daniæ, Magistrum Prussiæ, Livoniæ, &c. &, ut accepi, apud Turcarum Principem: ipse vero à nemine horum, nisi forte à Livoniensi, Rex appellatur. Titulis autem antiquis, tribus circulis triangulo

inclusis, uti solebat, quorum primus, in supremo circulo, hisce verbis continebatur; *Deus noster Trinitas, quæ fuit ante omnia secula, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; non tamen tres Dij, sed unus Deus in substantia.* In secundo, titulus Imperatoris Turcarum erat, particula adjecta: *Fratri nostro delecto.* In tertio, titulus *Magni Ducis Moscovia*, quo se Regem, & hæredem ac Dominum totius Rusiæ Orientalis, & Meridionalis fatebatur, in quo communi formulæ subjunctum vidimus; *Misimus a te nostrum fidelem consiliarium.* Ad Regem autem Poloniæ huiusmodi titulo utitur: *Magnus Dominus Basilius, Dei gratia, Dominus Totius Russia, & Magnus Dux VVolodimeria, Moscovia, Novogardia Smolenski, Tveria, Iugaria, Permia, Bolgaria, &c.* omisso Regis titulo: neuter enim horum alterius litteras novo titulo auctas, accipere dignatur. Quod quidem nobis

bis Moscoviæ degentibus acciderat, cum Regis *Sigismundi* litteras ad se missas, atque titulo *Ducis Massovia* auctas, Moscus graviter acciperet.

Scribunt quidam, Moscum à Pontifice Romano & à Cæsare *Maximiliano* nomen expetivisse, & titulum Regium. Mihi verisimile non videtur: præsertim cum nulli homini inferior sit quam summo Pontifici & quem non nisi Doctoris titulo dignetur. Cæsarem autem Romanum non majorem se existimat; ut ex litteris apparet, à quibus nomen suum Imperatoris titulo præponit. Nomen autem Ducis apud eos dicitur *Knes*: ne alium majorē titulum, ut dixi, nunquam habuerunt, adjuncta illi dictione, *Magnus*. nam omnes alii, qui unicum principatum obtinebant, dicebantur *Knes*: qui vero plures principatus, atque alios *Knes* subiectos Imperio suo habebant, *Vikiknesi*, id est, Ma-

gni Duces appellabantur: neque alium gradum seu dignitatem habent post *Boiaros*, qui, more nostro, locum nobilium (ut supra dixi) seu Equitum tenent. In Coacia vero primores similiter *Inesi* vocantur: apud nos vero, sicui & in Hungaria, non nisi *Comitum* nomen obtinent.

Ex Descriptione Moscovia, ALEXANDRI GVAGNINI VERONENSIS, Excerpta

Magni Moscoviæ Ducis Castra & Arces.

DERP	FELIN
FALKENAW	TARNECT
WERPECH	TALCKOIN
KIREMPE	WANGOOD
OLLENTON	NEUWBERG
NEUWHAVS	TOLSBERG
ODEMPEL	WESSEBERG
HOLSEN	BERLGOLM
KANELICHT	ASS
RADEN	EST
LAIS	CYNTAL.
OPERPAL	

De Moscovia Regione, Vrbeque eiusdem nominis præcipua.

MO S C O V I A, MOSKVVA vulgo dicta, Urbs amplissima, caput & Metropolis totius Russiæ Albæ, à fluvio præterlabente Moskwa nomen suum est sortita. Civitas Moscovia Orientem versus multum porrecta est, tota lignea, satisque ampla, quæ tamen propter hortos, areas, lataque plateas major, quam reapse est, apparet.

Proximum huic est oppidum *Nleuvvki* dictum, Satellitum cæterorumque extraneorum gratia extructum, quod ab infundendis poculis ita nominatur. Illic enim Satellitibus, omnibusque exteris, inebriandi se vario potus genere, facultas & licentia conceditur. quod alias Moscovitis gravi sub pœna non licet. Exceptis aliquot anni diebus, videlicet Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ, ac

Festo Nicolai, quem divino cultu prosequuntur, aliorumque solentiorum Sanctorum: quibus temporibus, velut vinculis emissi, Bacchum advenisse gratulantur, & instar porcorum immodico potu se ingurgitant, cædibus & contumeliis alij in alios passim grassantur.

Hujus urbis tanta magnitudo est, ut nullo certo termino, muro, fossa, vallove possit concludi: plateæ tamen quibusdam in locis, trabibus transversim positis obstruuntur, adhibitisque custodibus ad primam noctis facem, ita obfirmantur, ut nemini in eam aditus pateat. Tam cænosa autem & lutosa est, ut in plateis pontes passim necessario extructi sint. Nunc tamen vallo, ut audivi, civitas hæc circumducitur.

Adiacent huic ex muro extructæ duæ amplissimæ arces, civitatis etiam formam referentes, quarum una *Kitaigorod*, altera *Bol-sigorod* appellatur, quas ab una par-

parte *Moskova* fluvius, ab altera *Neglinna*, in qua molendina sunt plurima, præterfluit. Ecclesiæ, templa lapidea & lignea, ædesque nobilium ac Magnatum frequentes ibi sunt. Exstruxit Princeps *Ioannes Basiliades*, Anno Domini 1565, ultra *Neglin*, in agro *Nerbat* dicto, curiam, quæ *Opriczna*, id est, separata habitatio appellatur; in qua ipse cum numerosa Satellitum manu, sui defendendi causa, commoratur: quorû alij bombardis longioribus, alij frameis, arcubusque, & lanceis utuntur.

Mercaturam quod attinet: merces omnes, quæcunque ab extraneis in Moscoviã deferuntur, continuo apud *Tæloni* Præfectos profiteri ac indicare coguntur; quæ hora constituta videntur & æstimantur; æstimatas vero nemo nec vendere, nec emere potest, nisi primû fuerint Magno Duci ostensæ. Quando vero ex Lituania Legati à Rege Poloniae vel aliunde sunt

sunt missi , tunc omnes cuiuscunque gentis mercatores , in Legatorum fidem & clientelam suscepti , in Moscoviam sine Tæloneis tuto ire possunt , & victum sufficientem ex thesauro Magni Moscoviæ Ducis habent.

Inferuntur autem in hanc Regionem à vicinis nationibus pannum omnis generis & coloris, sericum, vestes auro vel argento intertextæ , lapides pretiosi , aurum filatum, gemmæ, & metalla prætiosa. Item piper , crocus, zingiber, &c. sæpe etiam res viliores. Merces vero , quæ inde asportantur , sunt pelles variorum animalium : cera quoque , & id genus mercimoniorum. In Tartariam sellæ equorum, fræna, vestes, corrigia; arma autem, & ferrum non nisi furtim vehuntur; cultellos tamen, secures, acas, specula, marsupia, & id genus alia ex Moscovia in eam inferre licitum est.

Moscovitæ circa merces extruden-

dendas fallacissime versantur, dum rem minori constantem, dimidio pretio, in fraudem emptoris, auctam æstimant, & ita esse, animo fallendi, jurant. Sed exteri quoque experientia & usu hæc edocti, merces suas, parvo constantes, cariores indicant, sicque ars eluditur arte. *Zebellinorum* autem, & *Hermillinorum*, *Castorum* & *Vulpium* pelles magno ibi in pretio æstimioque sunt.

Provincia hæc nec lata nimis est, nec fertilis propter cæli inclementiam, nam ob asperrimi frigoris rigorem, sata ad maturitatem pervenire non possunt. Etenim frigus interdum ita ibi sævit, ut terra in hiatus disrumpatur. Insuper & sputum ex ore projectum, priusquam in terram decidat, congelatur. Homines etiam gelu concreti, in vehiculis, sub dio, frequenter istis in locis reperiuntur. Cui intensissimo frigori tantus subinde æstus respondet, ut ali-

aliquando stagna & flumina penitus exsiccentur. Frumentis oleis que communibus hæc Regio affluit; cerasa nunquam producit; cæterarum arborum fructus quidem alit, sed insuaves.

Cælum tam salubre est, ut pestis ibi, præsertim Septentrionem & Orientem versus, nunquam fuerit grassata: patiuntur tamen sæpe capitis, intestinorum, atque adeo omnium membrorum dolorem quemdam, quem nos febrim acutam appellamus; illi suo idiomate *Ognyo*, id est, ignitum vocant.

Moneta in toto Moscorum imperio est quadruplex, Moscovitica, Novogardensis, Twerensis, & Pleškoviensis. Moscoviticus nummus non rotundus est, sed oblongus, ovali formæ non dissimilis, idiomate autem eorum *Dzienga* dicitur. Duplici autem modo cuditur; primus in una parte hominis nudi equo insidentis, & draconem

conem hasta ferientis, imaginem habet, in altera vero parte nomen Magni Ducis exprimitur. Secundus ex utraque parte, litteris, nomen Magni Ducis & titulum exprimentibus, insignitur. Horum autem sexaginta, unum *Ducatum*, sive aureum Ungaricalem prætio æquant. Novogrodensis nummus in una parte Principis, folio insidentis imaginem, hominisque ex adverso se inclinantis habet; ex altera parte scriptura insignitur, vocaturque *Novogrodka*, & Moscoviticum nummum valore duplo superat. Twerensis nummus utrimque scripturam habet, valore Moscoviticū refert. Pleskoviensis in una parte caput bovis coronatum, in altera vero scripturam habet. Est & ærea moneta in usu, quæ in pauperum gratiam tantū cuditur, & *Pula* vulgo vocatur, horum nummorum 40 *Dengam* Moscoviticam valore efficiunt. Omnis autem moneta Moscovitica ex puro

puro & mero argento cuditur, omnesq; fere aurifabri nummos cudunt, eosque argento apud civitates permutant, accepta exigua laboris mercede. Porro in tota Moscovia aurum aut argentum non invenitur; alio autem quam adventitio omnes incolæ & Rex ipse non utuntur. Ante annos demum superiores centum Moscovitæ moneta argentea, præsertim apud se cusa, usi sunt. Primum etenim cum argentum, ab exteris ad eos importari cœptum est, tunc fundebantur portiunculæ oblongæ argentiæ sine imagine & scriptura, valore unius *Rubli*; *Rubl* autem *Dengas* Moscoviticas 100. totidemque *Grossos Polonicos* valet. Ante usum vero monetæ, Aspreolorum aliorumque animalium pellibus utebantur.

Moscovia, quæ est caput & metropolis cæterarum Regionum & civitatum, Moscoviæ Duci subjectarum, loco principali descripta, reli-

reliquas Provincias & civitates præcipuas, in Mosci Imperio sitas describere contendemus; Ordine primum Orientem versus servato, tandem ad Meridiem & Occidentem, atque Septentrionem procedendo, ad Orientem æquinoctialem revertemur.

Ducatus Volodimiria.

VOLODIMIRIA civitas magna est, cum suo Ducatu; cuius titulum Moscoviæ Dux sibi vendicat; quæ castrum ligneum sibi adjunctum habet, distatque 36. miliaribus Polonicis à Moscovia, Orientē versus. Ager ejus ita fertilis est, ut ex uno tritici modio, sæpe 20. modij, interdum 25. proveniant. Fuit hæc olim, à tempore *Volodimiri*, qui eam condidit, totius Rusiæ Metropolis usque ad *Ioannem* Danielis filium, qui inde sedem suam in Moscoviam transtulit.

Ducatus Novogardia Inferioris.

VOLODIMIRIAM *Novogradia Inferioris* Ducatus proxime consequitur, qui fertilitate, rerumque plurimarum copia Volodimirix æquatur. Est in eo civitas magna *Novogardia Inferior*, à qua tota Regio nomen accepit: Sita est ad *VVolgam & Occam* fluvios, eique castrum ligneum, à *Basilio* in scopulo extractum, proxime adhæret. Hæc autem civitas terminum religionis Christianæ facit. *Novogardia inferioris* titulo Princeps *Moscoviæ* utitur.

Ducatus Rhezanensis.

SEQUITUR *Rheza* Provincia inter *Occam & Tanaim* fluvios sita. Principatus hic cæteris omnibus longe fertilior est, in quo singula grana frumenti binas pluresve spicas proferre solent, quarum culmi tam dense crescunt, ut nec equi facile transire, nec coturnices

ces inde evolare possint ; mellis, piscium , avium , ferarumque ibi magna copia. Auget etiam titulum *Magni Moscovia Ducis*. Sita est hæc civitas lignea ejusdem , cum Regione, cognominis. Aliæ item urbes celebriores.

Corsira,

Tulla , in qua castrum excitatū:

Odojovu , in qua arx olim constructa.

Colluga, in qua quotannis præsidia contra Turcas statui solent.

Occa fluvius , *Vorotiniam*, *Collugam*, *Cerpachum*, *Corsiram*, *Columnam*, *Rhezaniam*, *Cazigorodiã*, *Murinamque* præterlabitur. Campi , quos alluit , fertillissimi sunt. Piscium copiã habet, qui tam grati & delicitati saporis sunt , ut cæteris omnibus longe præferantur.

Vorotinensis Ducatus.

DUCATUS *Vorotinensis*, tribus à *Colluga* miliar. cum civitate &

36   R E S P U B L I C A
castro ejusdem nominis ad *Occan*
fluvium sito, distat.

De Magno Severiensi Ducatu.

DU C A T V S iste maximus est,
& rebus omnibus affluentissi-
mus ; cujus latitudo à Borysthene
usque ad *Mscenek* castrum diru-
rum, supra dictum, extenditur, va-
stosque & desertos passim campos
possidet. Principes ejus, qui à *Ba-
silio Duce* potestate sunt exuti, ge-
nus suum à *Demetrio*, magno Mos-
corum Imperatore deducebant.
Sunt in eo Arces & civitates com-
plures ; inter quas celebriores,
Sievierski , olim Ducum Se-
veriensium sedes.

Starodub,

Potinolu,

Czernigovv, arx & oppidum.

Bransko.

Silvæ autem *Hermelis* , & *As-
preolis* ac melle plurimum redun-
dant. Regio hæc agros habet fer-
tilissimos. Ducatus hujus titulo

MA-

Magnus Moscovia Dux utitur.

Ducatus Smolencensis.

SMOLENSKO civitas ingens & insignis, ad *Borysthenem* fluvium sita, arcem ex roboribus excitatam in ulteriori fluminis ripa habet, in qua plurima ædificia lignea in formam civitatis exstructa sunt. Sæpe civitatem hanc *Basilius* Dux oppugnavit, nunquam autem cepit: donec *Michael Glinski*, ex Principum Russiæ stemmate oriundus, magna vi adortus, cum armis non posset, dolo, corruptis militibus, expugnavit. Sunt in ea Regione,

Drohobus,

Hugra, fluvius,

Vvezma, castrum & oppidum.

Borysthenes, fluvius nobilissimus.

Mozayzko, castrum & oppidum.

ibi Princeps Oratores excipit; venationemque quotannis exercet.

Bielskia Ducatus.

BI E L E S K I A Principatus Rus-
siae, quondam sui juris Princi-
pem habebat; qui magnis Duci-
bus Lituaniae *Iagielonis* filiis (à qui-
bus *Basilus* Princeps *Bielskia*, ad
Basilium Moscoviae Ducē defecit,
Ducatumque totum illi subdidit)
tributarius erat. principatū hunc
Moscoviae Dux titulo suo adscri-
bit, & se Ducem *Bayelski* appellat.

Rschovia Ducatus.

IN territorio *Rschoviensi* civitas
& arx lignea ejusdem nominis
Rschevva appellata, ad *Volga* ripā
sita est. *Volga* autem fluvius est, qui
multis fluminibus in se receptis
totam Moscorum Principis ditio-
nem, item *Cazanense* & *Astracha-
nense* Regnū perfluit. Adjacēt huic,
VVoloczka, albis leporibus, & ve-
natione Principis sui nobilis.
VVyelikyeluki, arx & civitas ma-
gna.

Toropyecz, arx & civitas.

Ducatus Tverensis.

T W E R E N S I S Ducatus, cujus titulum magnus Dux Moscoviæ sibi usurpat, amplissima olim ditio erat, una ex magnis Russiæ principatibus, ad *Volgam* fluvium sita, sunt in ea civitates,

Tver, quæ monetam argenteam peculiarem habet, valore Moscoviticam æquantē. &

Tersak.

Ducatus Pscoviensis.

P S K O V I A Principatus, olim amplissima sui juri ditio erat. Sed à *Ioanne Basilij* anno Domini 1509 occupatus est. In ea est civitas totius Regionis metropolis, *Pskovia*, gentiliter *Pskovv* dicta, sola in toto Mosci Imperio muro aucta, quæ in quatuor partes dividitur; & earum singulæ suis mœnibus clauduntur.

Ducatus Novogrodia Magna.

NO V O G R O D I A Magna principatus amplissimus olim, & totius Ruffiæ celeberrimus erat. Sunt autem sub ditione hac *Novogrodia Magna*, metropolis: In hac celebratum erat olim quoddam Idolum, *Perum* apellatum, hoc in loco, in quo nunc est monasterium, *Perunski* ab Idolo eodem dictum. Hoc Idolum à Novogrodensibus præcipue cultu latrię adorabatur: habebat autem formam hominis, lapidem ignitum manu tenentis, similem fulmini. Nam *Perum* Ruthenis & Polonis fulmem significat. In hujus laudem & honorem ex quercubus ignis, qui perpetuo, interdiu & noctu arderet, construebatur. Quod si negligentia ministro- rum, quibus commissa hæc cura erat, ignem exstingui contingeret, tunc capitis pœna plectebantur.

Ilmen, lacus.

Russa,

Russa, oppidulum vetustissimum : quod fluvius falsus præterfluit, quem incolæ fossa ampla inmodum lacus coërcent & inde aquam per canales ad suas ædes deducunt, & sal ex ea coquant.

Ianovv Gorodd, arx

Nerva, arx

Iamma, castrum.

Ex Iacobi Nobilis Dani Ho-
doëporico Ruthenico.

NOVOGORDIA olim Magnam Moscoviæ *Ducem* dominum non agnoscebat, sed Magistratus sui legibus vivebat. Fuitque adeo potens ut sese ab hostium adjacentiumque regnorum vi facile defendere potuerit, unde & ortum est proverbium : *Quis aliquid efficere potest contra Deum & Magnam Neugardiam.* Duravitque hæc illius potentia in illum diem, quo

odium diffidiumque inter Confules exortum est, resque eo deducta, ut constituerent Moscovitam diremptorem litium, qui postea adhærens parti imbecilliori, alteram oppressit, oppidique potitus se Dominum ei imposuit.

Vodskæ Regio.

HÆc Regio à Novogrodia magna, triginta miliaribus distans, inter Occidentem & Septentrionem sita est, cuius incolæ proprium idioma habent, aliquantulum à Ruthenico differens; in eam animalia cujuscunque generis, si aliunde invec̄ta fuerint, colorem suum in albedinem mutare perhibentur.

Corella Provincia.

HÆc Provincia suum proprium idioma habet; à Novogrodia Septentrionem versus, sexaginta miliaribus Polonicis distat. Hujus Provinciæ fines ad
 mare

mare usque glaciale protenduntur. Inter hanc & *Dvvinam* sita est *Solovvki* insula. Estque ibi Monasterium Ruthenicum insigne, in quod mulieribus ingressus gravi sub pœna prohibetur. Sal ibi copiosius decoquitur. Solem illic tempore æstivalis Solstitii duabus tantum horis splendere affirmant.

Dvvinæ Provincia.

HÆc Provincia in ipso Septentrione sita, Novogardensiumque olim ditionis à fluvio præterlabente *Dvvinæ* nomen sortita est. Pagis compluribus abundat, qui propter terræ sterilitatem, magno tractu, longe lateque ab invicem distant. Incolæ vero ex piscibus ferisque omnis generis victum, ex pellibus vero amictum acquirunt; panis enim usum prorsus ignorant. In maritimis hujus Regionis locis, ursi albi majori ex parte in mari degentes reperiuntur,

tur, quorum pelles cum cæteris varij generis animalium pellibus, incolæ magno Duci pro tributo pendunt.

Vstinga Regio.

OCCURRIT *Vsting*, civitas & arx, à qua & Regio nomen accepit, ad fluvium *Suchana* condita. Hæc olim Novogardenfibus tributaria erat, in qua nullus prope modum panis usus frequentatur. Quapropter incolæ ex piscibus & feris victum quæritant. Idioma proprium, quamvis Ruthenico magis utantur, habent. Omnis generis ferarum pellibus abundant, præcipue vulpinis nigris, quæ interdum, Zebellinis æquiparantur. Zebellinæ ibi pelles nec multæ, nec admodum bonæ reperiuntur.

Volochda Provincia.

HÆc Provincia inter Orientem & Septentrionem sita est, ha-

habetque civitatem ejusdem nominis & arcem, natura loci munitissimam ; in qua magnus Dux Moscoviæ majorem thesauri sui partem , necessitate id exigente, condere solet. Regio hæc tota silvestris est & paludosa. Præterfluit hanc *VVaga* fluvius : cuius accolæ panis usum penitus ignorant , ferisque quas capere solent , victitant, pellibusque vulpinis, nigri & cinericij coloris abundant.

Bieleieziro Ducatus.

BI E L E I E Z I O R O quasi dicas albus lacus, est regio amplissima, una ex Ducatibus Ruffiæ, ad Septentrionem sita juxta lacum ingentem, à quo nomen ipsa Regio, & arx, civitasque traxerunt. Arx autem est, arte & loco invicta, in qua Princeps, hostibus urgentibus, thesaurum suum recondere solet, & illuc velut ad Asylum quoddam confugit. Huius loci incolæ proprio idiomate utuntur,

tur, sed nunc fere omnes Ruthenice loquuntur. Non procul inde lacus *Bieleiezioro* fluit, sulphur copiose proferens, quod fluvius quidam, ex eo scatens, ceu spumas supranantes secum defert.

Iaroslavia Ducatus.

IA R O S L A W civitas & arx lignea, ampla, ad *Volgam* fluvium sita est. Regio ei adiacens fertilissima est, præsertim ea ex parte, qua ad *Volgam* vergit. Titulum eius & Ducatum magnus Moscoviæ Dux sibi vendicat.

Rosthovia Ducatus.

HI C Ducatus inter præcipuos & antiquiores Russiæ Principatus, post Novogradiam, olim fuit numeratus. Est in eo civitas & arx lignea *Rosthovv* dicta, regionis caput, in qua sedem suam Archiepiscopus fixit. Huius Ducatus titulo Moscoviæ Dux utitur. Adiacent illi,

Vglitz, civitas cum castro.

Chlopigrod, in hac celeberrimæ
& frequentes nundinæ.

Pereaslavv, civitas & castrum.

Susdaliensis Ducatus.

DUCATUS *Susdali*, cum eiusdem nominis castro & civitate, in qua sedes Episcopalis est, *Rosthovia*, & *Volodimiria* adjacet, olim reliquarum Russiæ partium metropolis. Complectitur sub se *Castromougorod*, civitatem cum castro.

Galicz, Provinciam cū civitate.

Viathka Regio.

HÆC regio ab eiusdem nominis fluvio denominata est; tota fere palustris; melle, feris, piscibus, aspreolisque affluens. Habet adjunctas sibi civitates,

Chilinovam,

Orlo,

Cotelnioz, &

Slobodam.

Permia Regio.

PERMIA magna est & ampla regio; in qua civitas non incelebris sita est, ejusdem nominis. Incolæ huius Regionis pane rarissime utuntur, & cervorum, aliarumque ferarum carne victitant. Idioma proprium, litteras quoque à Ruthenicis differentes habent, quas Stephanus Episcopus, postea in numerum Divorum allectus, invenit. Superfunt plurimi exiis idololatræ, passim per silvas vagantes. Hyeme per nives, *trahis* itinera faciunt, quas vel canes, vel cervi albi (quos in hunc usum pro jumentis habent) trahere solent. Pedites autem *Nartis* (quemadmodum in plurimis Russiæ regionibus fieri consuevit) celeriter per nivem iter conficiunt. Hæ autem *Narta* sunt lignæ quædam, & oblongæ soleæ duorum triumve cubitorum longitudine; quibus in pedes inductis, bacu-

baculo oblongo cum cuspidē suffulti, celerrime feruntur, adeo ut nullo modo equi, quamvis agilissimi, cursu insequi possint.

Sibior Provincia.

HÆc Provincia ad *Camam* fluvium, inter *Permam* & *Viatkam* regiones, sita est; quæ castris & civitatibus prorsus est vacua. Regio ipsa tota palustris & Sylvestris est, quæ propter Tartarorum viciniam magna ex parte vastata dicitur.

Iurga Regio.

IU R G A sive *Iubra* regio, ad Oceanum Septentrionalem jacet; ex ea Hungaros, sterilitate agrorum adactos, & ex patriis sedibus in alias terras egressos, prodijisse ferunt. Indigenæ hujus Regionis vectigal Magni Moscorum Principi solvunt, eodemque idiomate cum Ungaris utuntur.

Petzora Regio.

PETZORA à fluvio præterlabente ejusdem nominis dicta, longo tractu ad Septentrionalem, & Orientalem plagam fines suos juxta Mare glaciale, extendit. Crescunt illic arbores cedri, circa quas nigerrimi Zebelli reperiuntur: aves etiam rapaces varij generis in his montibus nidos struunt, præcipue Falcones albi, quibus in venationibus utuntur. Sunt hi montes illi, quos veteres Riphæos five Hyperboreos vocabant. Qui perpetuis nivibus, gelu concretis, alben, difficilemque transitum iter carpentibus præbent. Incolæ hujus Regionis simplicissimi sunt, idioma proprium habent; panis apud eos nullus usus est:

Non procul hinc gentes agunt, quæ Ruthenis *Zamogeds* (id est, se ipsos comedentes) dicuntur. In Moscoviam nunquam veniunt; alio-

aliorum enim hominum cætum, vitæque societatem maxime refugiunt. In Oceano adiacenti pisces diversi generis, & equi marini reperiuntur, ut & bellua quædam, Moscovitis *Mors* dicta. Hæc in mari, aliquando vero in terra degit, boatus terrificos edit. Breves, instar Castoris, pedes habet, pectore prominenti latoque, dentibus superioribus in longum prominentibus. Dumque Oceano relicto in terram prædæ capiendæ gratia adscendit, tum dentibus, quos longos habet, promontoriis mari impendentibus affixa, vertices montium adscendit. Tandem posterioribus pedibus, dentibus admotis, summa cum celeritate in terram delabitur, omniaque obvia, per decem & plura milliaria, devorat, tandemque ad Oceanum reveritur: interdum autem ab incolis, superiora montium occupantibus, telis & lapidibus, priusquam adscendat, prohibetur, hoc-

que modo frequenter opprimitur. Ex dentibus eius , manubria pugionum, cultellorumque, præstantiores item frameas, incolæ & accolæ conficiunt.

Obdoria Regio.

OBDORIA à fluvio *Obdi* denominationem accipit ; qui tam vastæ est amplitudinis, ut sexdecim milliaria Polonica , octuaginta autem *VVerst* Moscoviticas in latitudine contineat , vixque duobus diebus navigio , quamvis ventis vela impellentibus , tranetur : ac tot tantisque abundat piscibus , ut navigantium remigiis premantur.

De Idolo Aureæ Anus.

IN hac *Obdoria* Regione , est antiquissimum Idolum è lapide excisum , quod Moscovitis *Zolota Baba*, id est, aurea Anus dicitur. Est autem forma mulieris vetulæ, infantem in gremio tenentis , & al-
terum

terum iuxta se infantem habentis, quem nepotem esse illius, incolæ perhibent. Hoc Idolum ab *Obdorianis, Iuhriscis, & Vohuliscis*, aliisque conterminis gentibus cultu patriæ colitur, præstantissimasque & maximi pretii pelles Zebellinas Idolo offerunt, unaque cum reliquarum ferarum pretiosis pellibus, cervos quoque selectiores ad sacrificium peragendum mactant, quorum sanguine os, oculos, & reliqua simulacri membra perungunt. Intestina autem cruda victimæ devorant, & inter sacrificandum Sacerdos Idolum consulit, quid ipsis faciendum, quove migrandum sit. Dicuntur etiam in montibus, vicinis huic Idolo, tinnitus boatusque quidam audiri, qui perpetuum sonitum, in modum clangoris tubarum, edunt. Hoc autem nihil aliud esse existimo, nisi instrumenta quædam illic antiquitus posita, vel canales subterraneos, sic Na-

tura ipsa effectos, ut ventorum perpetuo flatu, sonum, boatumque & clangorem continuum efficiant.

Condora Regio.

HÆC Regio ad Oceanum Septentrionalem *Obdora* regioni vicina est, tota fere sylvis fluminibusque obsita: eius Indigenæ proprio idiomate utuntur, & aureæ Anus idolum colunt. Regio civitatibus, castris, pagisque prorsus caret.

Lucomoria Regio.

LUCOMORIA Regio longo tractu juxta mare Septentrionale extenditur, eiusque incolæ sine ullis ædibus, in silvis & campis degunt. Confines huic populi sunt;

Grustintzi,

Serponovvtzi.

Porro, de quibusdam populis in *Lucomoria* habitantibus portentosum

tosum & dictu incredibile quid-
dam refertur; quasi illi quotannis
27. mensis Novemb. die velut hi-
rundines, & ranæ, præ intenso fri-
gore brumali moriantur. Postea
redeunte vero 24. Aprilis die, de-
nuo reviviscant. Hi autē hoc mo-
do commercia cum populis vici-
nis habere dicuntur: cum jam fu-
turam mortem imminere sibi sen-
tiunt, tunc merces suas certis in
locis reponunt, quas *Grustintzi* &
Serponovvtzi, suis mercibus inte-
rim æquivalentibus eodem in lo-
co relictis, auferunt. Illi autem re-
viviscentes, illas merces, si æqua
commutatione sibi placuerint,
pro suis accipiunt: sin minus justæ
fuerunt, suas repetunt, unde lites
& bella inter eos sæpissime oriri
dicuntur. Labitur heic *Tachmin*
fluvius; in quo pisces quidam na-
sci dicuntur, qui capite, oculis,
naso, ore, manibus pedibusque
hominem referunt. Ajunt quo-
que hic esse homines stupendæ

formæ, quorum alij, ferarum more, pilis rigent, alij caninis cum capitibus in speluncis subterraneis vitam agunt.

Loppia Regio.

ALVCVMORIA ulterius ad Oceanum glaciale procedendo *Loppi* populi, barbarie & feritate rigentes, in campis & sylvis passim degentes occurrunt. Hi nusquam certas sedes habent, sed uno in loco feris piscibusque, quibus victitant (panis enim usum ignorant) depastis, alio commigrant. Tuguriola sua, in quibus habitant, corticibus arborum cespitibusque tegunt; vestes ex diversis ferarum pellibus conficiunt. Idioma suum proprium habent, ac proinde muti propemodum apud externos esse videntur. Sagitarij autem omnes sunt peritissimi. Hospites humanissime excipiunt; quos in tuguriolis suis cum uxoribus suis relinquunt, ipsi vero

vero interim venatum abeunt; reversi, si uxores hospitem concubitu consuetudineque lætiores & hilariores invenerint, munere aliquo illos donant, sin minus, turpiter convitijs laceffitos expellunt.

Monetæ pecuniariæ nullus apud eos usus, sed cum mercatoribus exteris, rerum permutatione utuntur, & pro alijs mercibus, quas ipsi non habent, pelles ferarum pendunt.

Atque hic finis Regionum Septentrionalium, glacialique mari adjacentium esto. Nunc ad cæteras regiones describendas, Meridiem Orientemque versus fitas, Moscovitis confines revertar.

Ceremissi Populi.

CEREMISSI, *Mordovotes*, & *Vachines*, inter *Viatkam* & *Volochdam*, longe lateque in silvis, sine ullis ædibus, habitant. Proprium idioma colunt, *Mahome-*

tisque sectā amplectuntur. Omnes autem furtis & latrocinijis intenti; & carminibus magicis exorcismisque maxime dediti sunt. Tam viri, quam fæminæ, cursu velocissimi sunt, sagittarijque peritissimi; arcum nunquam de manibus deponunt, quo adeo delectantur, ut etiam filiis cibum obstinatissime prohibeant, nisi prius signum prævium ex arcu sagitta ferierint.

Mordva Populi.

ANNOVGRODIA Inferiore, Orientem & Meridiem versus, vastæ & ingentes sylvæ occurrunt, quas *Mordva* populi sic dicti, longo tractu inhabitant. Idioma proprium habent; in pagis passim degunt; agriculturamque exercent. Eorum quidam *Mahometis* sectam amplectuntur, quidam vero in idololatria perseverant. Mulieres eorum decoris causa ungues nigro colore artificiose imbuunt, apertoque capite

& cri-

& crinibus passis semper incedunt.

PHILIPPVS CLVVERIVS
*Lib. IV. Introduct. Geograph. Cap.
 XXVIII. Moscovia, sive Russia
 Alba Magnus Ducatus.*

VLTIMA Europæ regio est Russia alba, sive maior, omnium vastissima, inculta ac paludibus silvisque inuia. Eadem Moscovia à capite suo. Gens ipsa rudis, perfida, servituti supra modum addicta, vulgato nomine nunc Moscovitæ appellantur.

Finitur ipsa Regio à Septentrione mari concreto, ab ortu iisdem finibus, quibus Europa, hoc est, Obio ac Tanai amnibus: à Meridie Tanai minore, vulgo *Donetz Desna & Psola*: ab occasu Borysthene & Narva, lineaque inter horum fontes ducta.

Longitudo summa inter promontorium Litanim, vulgo *Capo Oby*, & Psolæ confluentem, ad oppidum

pidum *Czerkassij* implet mill. Germ. cccclxxx. Latitudo inter *Corelenberg*, oppidum in confinio Finlandiæ, & *Obium* flumen, juxta oppidum *Lepin* mill. ccc.

Dividitur in complures Ducatus ac Provincias, quæ plerumq; à præcipuis urbibus denominantur.

Ducatum Princeps est *Moscovia*, incolis *Moskavv*; cæteri *VVolodimir Mosaiska*, *Tuver*, *Ruszova*, *Nissy*, *Novogord*, id est, inferior *Novogardia*, *Zesã*, *VVorotin*, *Smolensko*, *Biela*, *Pleskouvv*, *VVeliki*, *Novogorod*, hoc est *Novogardia Magna*, *Bieleiezero*, *Iaroslavv*, *Suviera*.

Principatus *Rostovv*, & *Suldal*.

Provinciæ *VVolska*, *Corella*, *VVologda*, *Vstiug*, *Duvina*, *VViatka*, *Inhora*, *Petzora*, *Condora*, *Permem*, *Czeremyssigorni*, *Czeremyssi*, *Lugovvi*, *Norduva*, *Kargapola*, *Meschora*.

Urbes Moscovia.

VR B E S in hac Regione cunctæ constant ligneis ædificijs,

ac luto illitis; amplæ quidem sunt, sed quarum vijs sæpe latissimi campi intercedant.

Caput Imperii est *Moskova*, urbs supra modum atque fidem magna, ut quæ quadraginta unum & quingenta ædificiorum millia complectitur. Arx est in ea Magni Ducis, quem incolæ *Czar*, id est, Imperatorem vocant, domicilium viginti hominum millium capax; quos præsidii causa Magnus Dux perpetuo alit. Reliquæ urbes sunt totidem fere, iisdemque nominibus, quot ducatus ac Provinciæ, quarum *VVolodimir* caput erat ante Imperii. *Vsting* celeberrimum totius Russiæ in mediterraneis emporiû. Maritima emporia sunt S. Nicolai, & S. Michaëlis Archangeli oppida, à Belgis, Anglis & Germanici Suevicique maris accolis frequentata. In oppidum *Bieleiezero*, quod in lacu conditum, bello ingruente, thesauros Magnus Dux abscondit.

Sunt

Sunt præterea Magni Moscoviæ Ducis Imperio subiectæ quædam Tartarorum nationes Asiaticæ.

Ex ANGELI ROCHÆ Bibliotheca Vaticana; De Moscovitarum Lingua.

MOSCOVIA Ruffiæ, vel Ruthenorum caput, suam per Scythiam longe lateque extendens ditionem, Sclavonica utitur lingua, externis tamē linguis adeo confusa, vix ut Sclavus & Moscovita se invicem intelligant, sicut Sigismundus Liber in rerum Moscoviticarum commentariis testatur, ubi plurima huius linguæ vocabula tam propria, quam aliena in medium adfert: ab initio operis de Ruthenorum peculiari circa litteras quasdam pronuntiatione nonnullas conscribit observationes: Moscovitica enim lingua eadem cum Ruffica vel Ruthenica vel Sclavonica videtur esse,

esse, ut ipse ait : nam Russi vel Rutheni iidem qui Moscovitæ sunt. Antonius autem Uvido Lithuanus Alphabetum, quo Moscovitæ & Lithuani utuntur, Græco non dissimile, sed characteribus aliquot auctius, in Tabula Corographica proponit.

-P A R S

P O L I T I C A .

R E L I G I O

M O S C O V I T A R U M ,

Auctore

J O A N N E F A B R O ,

*Ad FERDINANDVM Regem
Romanorum , cui à confessio-
nibus erat.*

MOSCOVITÆ fi-
dem Christianam
aliqua ex parte se-
quuntur , quam à
sancto Andrea Apo-
stolo fratre Simo-
nis Petri, primum eis prædicatam
affirmant. Ea quoque quæ sub
Constantino Magno à cccxviii
Episcopis, in Nicea urbe Bithyniæ
primo Niceno Consilio conclusa,
ac à Basilio Magno & Sancto
Chrysofomo tradita & prædicata
fue-

fuerunt, tam Sancta, tam firma, tam sincera esse credunt, ut ab illis hactenus nunquam licuerit transverso digito (ut aiunt) recedere cuiquam, sicut neque ab Euangelio Christi. Ea quoque modestia est eorum, ut quæ à Sanctis Patribus in suis consilijs semel sunt dicisa, nunquam audeat quisquam suæ professionis, in dubium denovo vocare. Verum si qua vel fidei difficultas, vel ritus religionis inciderit, uniuersa ad Archiepiscopum ac reliquos Episcopos, per ipsorum tantum spiritum definienda refertur: neque quicquam inconstanti vulgo & inconcordi relinquitur. Sacerdotis enim labia custodiunt Legem Dei; & Lex ex ore eius requirenda erit. Habent autem Archiepiscopum qui in urbe Moscovia, in eo loco ubi sedem Imperator habet, Cathedram Archiepiscopalem obtinet. Sunt & Episcopi quamplures in Novogardia, unus, in qua & Isidorus

dorus extitit, sub Eugenio Pontifice Romano Cardinalis, teste Raphaële Volaterrano. In Roscivia alius, alius in Sustali, alius in Oti-feri, alius in Smolne, alii in Refani, Colmum, Volut, & Frotini præficiuntur Episcopi, qui & suas habent Diocæses. Hi quidem omnes Episcopi, Archiepiscopum velut supremum agnoscunt. Archiepiscopus autem ille, antequam Patriarcha Constantinopolitanus à Mahometica tyrannide supressus esset, semper hunc Patriarcham ut superiorem recognovit. Huic tamen Romanum Pontificem, veluti Petri successorem præcessisse semper ac merito fatentur. Neque hodie huius rei immemor Ruthenorum Imperator, adhuc pietatis eiusmodi diligens custos: quotannis enim Constantinopolitano Patriarchæ in hanc usque horam quo vivere & Ægyptiacæ servitutis finem æqua mente expectare possit, eleemosynam mit-tere

tere confuevit. Apud Moscovitas ea lex & sanctio est, ut presbyteros & omnes quotquot clerici sunt soli ordinent Episcopi. Neq; ulli presbytero unquam quemquam confirmare licet. Hoc enim muneris Episcopo soli incumbere asserunt, ut posteaquam tinctus aqua, adultus fiat, per impositionem manuum Episcopi & signaculum crucis, adeptæ fidei testimonium reddat, firmeturque per unctionem; quæ in fronte fieri solet. Idem in Cæna Domini chrisma & oleum celebrant, atque conficiunt. Cuius dein usus fit in Baptizando, confirmando, unguendo infirmo. Soli sunt qui instituunt & destituunt presbyteros. Neq; unquam licet laicis in ipsos animadvertere, recte ob oculos habentes Pauli doctrinam ad Timothæum, quæ dicit: Accusationem aduersus presbyterum ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Ita nec se unquam Impe-

rator ipse de pœnis clericorum ingerit. hoc Episcopalis tantum esse animadversionis constanter affirmant & prædicant ut eos arguat & castiget quos sibi subditos Evangelicus ordo, ac in sortem Domini vocatio fecerit. Habent & Episcopi suos vicarios & officiales, quemadmodum & nostri, qui jurisdictionem in subditos exercent, & justitiam in rebus Ecclesiasticis administrant. Decimis quemadmodum à Deo decretum est, quoque vivunt Episcopi, dominiis utuntur jure concessis, villas ac castra possident. Reliqua vero sacerdotum turba, aliquibus decimis, oblationibus, & aliis quamplurimis tam vivorum quàm mortuorum aluntur. Pro iis enim beneficia habent fundata, quorum patroni sunt tam spirituales, quam laici. Severiori tamen cura hic agitur, quam soleat interdum nobiscum, negligentius scilicet. Nemini enim facile aliquod munus

nus Ecclesiasticum commendatur, neque confertur beneficium, nisi prius huic ipsi satisfacere posse comprobetur, per eius rei tamē peritos, velut Episcopos aut vicarios. Sunt Episcopis suæ familiæ, tum nobilibus, tum aliis constitutæ. Hi certe sunt Episcopi, per quos statque caditque universa Ruthenorum religio. Divina sæpe quum cum Imperatore conveniunt, peragere solent. Pro insignibus hujus muneris, baculis utuntur & mitris, perinde atque nostri solent Episcopi. Ea vero abstinentia est, quæ nunquam satis laudari poterit, insignis admodum & magna, tum Archiepiscopi, tum reliquorum Episcoporum, cibi atque potus, nec minor fere quam monachis eius regionis, quibus ipsa solet esse refertissima, qui quidem ea lege obstricti sunt abstinentiæ, ut nunquam in perpetuum carnibus vesci liceat. Non procul ab urbe Moscovia mona-

sterium est amplissimum, in quo trecenti fratres, perpetuo fere sub regula Magni Basilij degunt. in quo etiam sepulchrum sancti Sergii Abbatis, quod ab exteris è longissimis etiam agris frequentatur. Multis enim miraculis celebre factum est, Christianorum admiratione non parum dignis. E quibus vel unicum in medium prolatum sufficiet, omnium illustrissimum, quod paucos ante annos illic contigit, duobus cæcis quidem visus donatus est. Cum enim Abbas ille viveret, tanta vitæ sanctitate extitit, ut facile sibi persuaserint, atque credant jam multa ipsum precibus suis apud Deum posse efficere atq; consequi mortalibus. Ideoque monumentum eius crebro mira cum devotione accedunt honorantque. Universi enim tum monachi, tum virgines Vestales, quotquot sunt in monasteriis, unicæ regulæ unique habitui obnoxii, nigro scilicet, usque adeo

adeo religioſe vivunt, ut non miren-
 tur ſolum, verum etiam ſum-
 mo honore eos proſequantur.
 Neque iſtis tam vilis ratio voti
 habetur velut hodie nobiſcum.
 Verum cum quis ingreſſus fuerit
 monaſterium, nunquam in perpe-
 tuum quoquo modo, quave in-
 dulgentia ei licebit exire, aut ali-
 quo votum irritum facere. Vota
 vero tria ſunt quæ exhibent ceu
 noſtri: obedientiæ ſcilicet, pauper-
 tatis, & caſtitiſ. Quæ ſi quis præ-
 tergreſſus, è monaſterio qui proſi-
 liit deprehendatur, perpetuo car-
 cere in pœnam tanti ſceleris clau-
 ditur. Tanta eſt votorû ſanctitas;
 ut etiam quamvis multa apud Ru-
 thenos Archiepiſcopi & Episco-
 porum authoritas ſit; in his tamẽ
 illis minime quicquam conceſ-
 ſum ſit. Caſtitiſ itaq; adeo ratio
 haberi ſolet, ut nunquam mona-
 chis uxores ducere, neque monia-
 libus nubere liceat. Ita enim à to-
 ta Eccleſia prohibentur. Is autem,

qui virginem bonæ famæ duxit, in sacerdotem ordinatur, in monachum tamen nunquam recipitur. Episcopus autem vel Sacerdos, posteaquam cælebs in sortem Domini vocatus atque conscriptus fuerit, conjugio non copulatur, sed perpetuæ castitati adstringitur. Quod si quis concubinatus crimen admiserit (quod tamen apud Ruthenos vitium est rarissimum) acerrima pœna ab Episcopo affligitur, suoque beneficio privatur. Cumque uxor semel mortua fuerit, quam primo duxit, in perpetuum quoq; aliam in uxorem nunquam ducit. Non biganum namque, at unius uxoris virum Episcopum instituit Paulus. Et quod pietati colophonium adferre videtur devotionisque spiritum augere ut cum Sacerdos Divina celebraturus est, in conjugio constitutus, maximeq; in Missa celebranda observari solet, minime fas esse putant præcedenti nocte,

nocte, cum uxore dormire: periculum enim illic esse verentur, si non cum peccato id fiat. Ideo quoque pro pleniori reverentia nocte sequenti ab uxoribus quoque abstinent. Ea est in his quidem eorum pietas, & ea est in his reverentia, is cultus, hæc spiritus persuasio. Est & aliud officium sacerdotum præcipuum, ut Evangelium Christi populo annuntient, salutem scilicet & pacem: id quod fieri consuevit ubique omnibus diebus dominicis, festis quoque divæ virginis Mariæ: Apostolorum item & quorundam Confessorum Martyrumque. Verbum autem Domini pari devotione & prædicatur & auditur. Magna quoque est illis reverentia virginis Mariæ, crebris quidem orationibus, veluti Christi mater pro intercessione apud Filium rogatur. Enim ea putatur, cum Theotocos sit, quæ pro nobis in terris, plurima possit à Filio consequi. Festa itaque eius

Annuntiationis , Purificationis ,
Nativitatis , Assumptionis , &
quotquot denique inciderint , je-
juniis indictis , orationibus , missis ,
tum lectis , tum decantatis cele-
brare , pro communi ritu Ecclesiæ
solenni Græcorum : quemadmo-
dum & toto anni spatio , excepto
quadragesimali tempore , quando
S. Georgii missam Theologi cele-
brare consueverunt. Est autem
utraque missa tertia parte pro-
lixior , quam sit ea quæ apud Lati-
nos communis habetur. Devotis
quidem mentibus accedunt illam
populi audituri , tanquam partici-
pes futuri eius. Solet autem hoc
differre illorum Missa à nostra ,
quod Moscovitæ in pane ferment-
tato , Græcorum more conficiant.
Calici item tantum aquæ quan-
tum vini rubri miscent : quam
aquam & calidam esse volunt ,
quod ex latere Domini non sine
mysterio magno , profluxerit san-
guis & aqua , quam calidam fuisse
credere

credere fas est: alioqui enim miraculum vix censerī posset. Hocque Sacramentum corporis & sanguinis à solo Sacerdote consecratur, qui stola alba indutus, tota mente ad Deum elevata, id efficere conatur mysterium, quod pro sufficienti pignore omnium promissionum suarum Christus, in ultima Cœna reliquit. Epistolam item & Euangelium æque in Missis habent. At lecto Euangelio, non mox Nicenum illud Symbolum, sed post angelicum cantum, qui Sanctus appellatur, primum fides Nicena decantari solet, cumque dominicæ orationis finis factus fuerit, mox antiphona de Beata virgine Maria sequitur. Consecratio itaq; ab ipsis verbis fit à Christo probatis, quibus vim concessam credunt, ut prolatis ipsis à Sacerdote, mox creatura creatori suo cedat, illudque quasi necessarium esse. Dum vero sic conficitur, ecce panis justæ magnitudinis

hor-

hordeaceus apponitur , in cuius medio hostia est, cui crucifixi forma, perinde ut apud nos, impressa cernitur , quam vi benedictionis in corpus Christi conversam , Sacerdos sibi sumit & manducat, reliquum vero panis per frustra divisum petentibus distribuit: quem singuli non ut corpus Christi , sed veluti benedictum aliquem, & quodammodo sanctum panem , cum summa devotione suscipiunt. Solent itaque has Missas celebrare de Trinitate, & beata virigine, deque aliis Sanctis. Et quoniam illis proculdubio Purgatorii opinio est , assidue pro defunctis orant , Missis subveniunt. In qua quidem re tanta illorum est superstitio , ut plerique bina pro mortuis anniversaria , ut vocant, agant. Alterum, quod fatali quo mortuus est, die agitur. Alterum autem, quo ab Ecclesia institutum, sancti illius , cuius nomen habuit, proprium festum celebratur.

tur. Ad hæc fiunt frequentes oblationes & eleemosynæ Christianorum. Sed longiuscule, quam par est, videor ab instituto meo decessisse, ad Religionem itaque Moscovitarum, & ea, quæ illam propius & penitús spectant, redire iam mihi est animus. Hæc igitur sint brevius dicta, quam vel par sit huic mysterio. Eucharistiæ quidem Sacramentum quantum ipsis in usu est, populo administrari solet, tempore quo Christus ipse instituit: & dein sequuta Ecclesia, pasicali scilicet. alia tamen serie forsan, quam Romana Ecclesia faciat atque decreverit. Baptismum pro Sacramento primo adeoque præcipuo ducunt. Quapropter hoc si quisquam neglexerit deriseritque, mortis pœna affligitur. Baptizant itaque pueros, In nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Huic muneri fungendo quæcunque necessitas incidit, nemo homi-

hominum sufficere putatur nisi sacerdos extiterit. Prius vero quam Baptismus administretur, orationes fiunt frequentes ac devotæ, à sacerdote, à parentibus, à patrimis, à proximis, ab amicis, & quicumque denique adsunt, quo Deus Optimus Maximus sese è cœlo per plenitudinem gratiæ suæ puero, per universum vitæ suæ curriculum assistere dignetur. Quibus certe precibus ad Deum fuis, in Ecclesia, ad quod peragendum illic Baptisterium ordinatum est, aut tempore brumali molestiam frigoris fugientes, in loco secretiori puer Baptizari solet. In cuius rei testimonium adhibentur patrimi, pro more etiam nostro, quibus ex pollicitis incūbit, ut huius Baptismi memores esse velint, ut puerum olim, cum ætas patitur aut exoptularit, in fide erudire non negligant, ut Deum pro tanta gratia laudent, ac orent, ut donum hoc divinissi-

mum

mum fidei datum, indies augere dignetur. Prælectis itaque orationibus, atque etiam exorcismis, cum puer fortioribus naturæ viribus apparet, ter totus immergitur, alioquin aqua tingitur, raro tamē, conspersio enim minus sufficiens judicatur. Oleo & chrismate interim quoque appositis fronti & scapulis. Sal vero quod à nostris adhibetur, & lutum ex saliva, & pulvere, non admodum receptum est Moscovitis. Abrenuntiationem vero trinam, fidei quoque confessionem trinam in usu retinent. Interrogati dein per nos quantum ipsi Circumcisioni tribuerent, num & ipsi in usu haberent. Procul quidem ab eis abesse responderunt, ut vel scintillam veteris & aboliti Iudaismi observent, imo in detestationem illius nec quisquam Iudæorum per universum Ruthenorum Imperium admittitur, etiam si multis millibus aureorum hoc consequi præsumere-

sumeret. Cum vero jam adultus est puer, & perfectam ætatem consequutus, ita ut suæ fidei Christianæ testimonia reddere possit, ad Episcopum ducitur, ut confirmationis huiusmodi fidei Sacramentum recipiat, quod & Chrismate in fronte per signum crucis confertur. Administratio vero huiusmodi Sacramenti, nulli concessa, nisi Episcopis: quo coniecturare licet atque argumenti loco haberi, quandoquidem omnem religionem suam per manus traditam habent ab Apostolis, impositionem illam manuum vel in confirmatione, vel in ordine sacro, soli Episcopo traditam esse, sicque hætenus monumenta omnia tenuerunt, atque perpetua observatione custoditum est. De matrimonio si qua dicenda sunt: hoc certum esse affirmarunt, consanguinitatis simul atq; affinitatis multum curæ ac sollicitudinis esse ipsis, neque unquam facile negli-

gi,

gi, adeo quoque ut nec unquam in quarto gradu repertus sit, qui contraxerit, neque indultum, verum perpetuo illicitum. Hoc enim à sanctis patribus sancitum semel, nunquam irritum facere conantur. Et quod plus est, illud quicquid est cognationis quod in Baptismate, & confirmatione contrahunt patrimi, in universum æque observare solent atque Ecclesiæ Romanæ decretis cautum est. Quod si in his decernendis concertatio oborta fuerit, his omnis Episcoporum arbitrio dirimitur, ita tamen, ut nequaquam indulgentia causam leniorem fecerint, quo nulla fraus fiat omnino constitutionibus. Adulterii abominatio fortassis maior illis quam nobis existit. Illud enim summa execratione detestari & persequi solent. Lex est etiam firma, ut quamdiu vixerit, simul alteri nubere uxor non possit. At hoc defuncto primum etiam le-

ge liberatur, alioquin individua consuetudine vitæ cum marito commorandum est. Sacri ordines quoque apud ipsos suis quibusdam obsecrationibus & cæremoniis Sacerdotibus conferuntur. Neque illis clavium potestas tradita creditur, nisi ad imitationem Christi in aures illorum dicatur, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Huiusmodi certe Evangelii forma à Christo nobis præscripta, omni huic qui ab Episcopo vocatus ordinatusque in Presbyterum fuerit, authoritas tribuitur, qua vel à peccatis solvere, vel iis ipsis obnoxios finire potest. Sacerdotali enim hoc ministerio; Moscovitæ ad pœnitentiam utuntur. Quisquis namque ad provectiorem ætatem, atque eam venerit, quæ ingenii sui in viribus ut potest, ac discernere inter bonum & malum, rectum & pravum, lepram & non lepram, per contri-

tionem sese peccasse agnoverit, Spiritus contribulati sacrificium reddens, mox ad pedes Sacerdotis procidit, & in aurē illi, scelera omnia admissa figillatim, quantum memoria recolligere potest, ex ordine cum planctu aut gemitu declarat, à quo postea beneficium absolutionis accipit. Huic rei conficiundæ, tempus quoque habent constitutum: quotannis enim Paschatis festo pro ecclesiastica ordinatione facere coguntur, plerique tamen devotiores, ad celebriores festivitates ex homologesi auricularē facere non negligunt. Id si quis constituto tempore Paschatis neglexerit, Anathema esse solet omnibus, abominaturq; ipse ab omnium conversatione, adeoq; ab Ecclesiæ ingressu arcetur. Confessus itaque, quo digne particeps fieri possit tanti mysterii corporis & sanguinis Domini, prius per aliquot dies corpus affligat oportet, & in servitu-

tem usque redigat carnem suam, reliquosque pœnitentiæ fructus dignos in testimonium afflictæ conscientiæ peragat. Proin jejunium illud quadragesimale à Christo & Apóstolis nobis institutum prorsus affirmant, quo quidem tempore, quoniam omnium procreantium, Veneri commodissimum est, atque pruritus acerbissimos animantium cunctorum non est quod plus provocet, opus est summopere ut veteris illius Adami insultus perdomemus carnis abstinence, quæ certe abstinence, apud hos quidem septem hebdomadis summa diligentia perficitur, adeo ut hoc tempore irperpetuum nulli suorum hominum carnibus, ovis, caseo, & butyro vesci liceat. Præter hoc etiam; decima die Novembris, ad festum usque Nativitatis Salvatoris nostri Iesu Christi, jejunant; habent alias hebdomadas continuas, quibus jejunant, ut in Junio ad festum

stun

stum Petri & Pauli. Aliquot item
 Hebdomadas in Augusto ad fe-
 stum Assumptionis Mariæ , tum
 diem Veneris per universum an-
 num, quidam & Mercurii. Votum
 proin fecerant octo ex peregrinis
 illis , qui cum tua Serenitate fue-
 runt, ut singulis hebdomadis tres
 dies ab esu carniū abstinere-
 rent, Lunæ scilicet, Mercurii & Vene-
 ris , id quod Divina gratia hacte-
 nus observatum aiebat interpres.
 Tanta est autem illis harum con-
 stitutionum observantia, ut quo-
 cunq; jejunio piaculum esset, ali-
 quem carnibus vesci aut ovis.
 Narrabant interim quoque , ex
 suis inveniri, qui cum jejunia per-
 solvunt , nihil quod unquam vi-
 sum sit vita fungi , neque pisces
 ipsos ederent. Inveniri & alios
 qui jejunio statutis diebus, neque
 vinum , neque quicquam aliud
 potuum bibant. Qua re audita ita
 moti, ut mente *ειδυσιασμῶ* corre-
 pti, distituti videremur , quod ad-

modum iniquam esse nostrorum Christianorum cum illis, in rebus istis Christi religionem concernentibus, comparisonem apparebat. Nec magis unquam quicquam animis nostris tenacius in hæsit, quod nos, qui nobis ipsis multum persuademus de arbore fidei nostræ, fructu quidem deteriores illis esse contingat. Tuentur & alios pœnitentiæ gradus, quibus Deum nobis reconciliari credunt. Ex quibus & potissima est Oratio, in qua frequentanda non facile similes reperiri censeo. Omni namque diluculo cuncti eorum, toto corpore in pulverem ipsum prostrati, prolixas orationes, & quotidianas ad Deum fundunt, & fere absque omni temporis intercapedine rogant precibus. Quarum primum locum obtinet oratio dominica, dein cum Archangelo Gabriele, diva virgo saluatur. Dicunt & fidei professionem Symbolo, quod Apostolorum

rum

rum esse à veteribus persuasi sumus: & nullus eorum est, qui non singulis diebus litaniam persolvat. Qui vero ditiores sunt, è quorum facultatibus est magnos pro iis sumptus posse facere, Ruthenicis literis imbuti, libros orationum sibi comparant, earum solum tum quæ ab Ecclesia receptæ sunt, cuiusmodi apud Oratores vidimus. Sacrarum imaginum vero non tam levis cura, aut contemptus apud Moscovitas vigere consuevit: verum ut monumenta, quo nec unquam immemores beneficiorum Dei fieri contingat, præ oculis habent. Frequentes conveniunt in Ecclesiis, quas & ipsi magnis sumptibus extruunt, Orationis domos ex Evangelio vocitantes, quasque imaginibus variis Crucifixi, divæ virginis, Apostolorum, & aliorum quorundam ornant, id quod licere sibi ex moribus vetustissimorum Christianorum prædicant. Neque tam

facile ipsos movet , quod apud Græcos Constantinopoli ante septingentos annos extiterunt, qui imagines idololatriæ convenire docuerunt, neque fas esse, ut cum vere Christianis reperiantur. Qui certe secunda dein Nicena Synodo damnati feruntur, quotquot pertinaci animo hanc sententiam sunt tutati. Neque est ut vel unum aut alterum , qui his ut monumentis utitur, adorare , facile reperiri queas. Quoniam nemo est qui vel ignoret à lege prohibitum esse ne veneremur lapides. E contra etiã nullibi scripturæ locus est, quo non uti liceat iis monumentis, qui vetet. Imo & in conviviiis illi ob oculos ponere consueverunt monumenta huiusmodi, ut in perpetuum animo obversentur , quæ præstitit nobis Deus , atque facilius recordentur universæ vitæ nostræ exempli, Christi. At quod è cæremoniis est, communem habent nobiscum usum,

usum, in sacris candelarum. quoniam cera opulentissimi sunt, frugibus vero terræ, & iis omnibus, quæ ex substantia sunt alicuius, venerandum ducunt Deum, quæ candelæ tunc potissimum accenduntur, quando in Ecclesia sacra, Missa à Sacerdote contrectatur, In organa vero illa Pipiniana, quæ tamen nobis primo à Græcia sunt missa, nullos omnino sumptus faciunt, neque hactenus usi.

Neque illud quidem minori, quam reliqua quæ egregie faciunt, loco habendum erit, quod plurimum commendatos habent pauperes, quibus quisque pro sua facultate, atque quantum Evangelii pietas consulit, exponit elemosynas, vestit, potat, pascit, hospites colligit, & reliqua agit huiusmodi, quibus Filios Dei in vita provehere potest. Constituunt ad hæc peregrinationes, ad præscripta quædam ac sancta loca; quam rem nunc lubens prætereo. Is

quoque qui morbo aliquo prægravatus est, cuiusmodi in extremum mortis periculum ducere videtur, non solum auriculari confessione sua peccata enumerare solet : verum ad hoc etiam, ut fidem suam testetur in Christum, qui hoc modo testamento relinquit se remissurum noxam, Sacramento Eucharistiæ providetur. Extremam item unctiorem minime negligit. Tum pro ægrotante frequentes fiunt orationes, atque litanias res agitur. Sicque tandem exacta exhomologesi, pro rituque communi illorum omnibus perpetratis, confessus ille à Sacerdote absolvitur. Septem Sacramenta habent, velut ea quæ sine omni fraude promissionum suarum eum qui pro Christiana pietate ipsis utitur, participet, ac competentem faciunt. Præcepta item decem eadem auctoritate tenent, qua Mosis primo tradita sunt, quasi nunquam intermorigura, certi per
ver-

verbum eius, quod venerit ut im-
 pleret legem, minime ut solveret.
 Indulgentias ab Archiepiscopo &
 Episcopis accipiunt, magis tamen
 caste forsitan ab ipsis àgitur in ea
 re, quam à nostris. Impiissimum
 enim esse dicunt, ut quæ ipsi gra-
 tis acceperint sibi magnis sumpti-
 bus redimenda essent. Neq; fas est
 ulli Episcopo dare potestatem ve-
 scendi carnibus. Matthæus, Mar-
 cus, Lucas, Iohānes, Epistolæ Pau-
 li, & reliquæ à nobis receptæ cum
 Apocalypsi, inter canonicas Novi
 Testamenti Scripturas recensentur.
 De canonicis vero Veteris
 Testamenti idem asserunt, quod
 decrevit Ecclesia Catholica. Peculi-
 ares tamen habent S. librorū di-
 stinctiones. Capita illa, quibus nos
 hodie utimur in alia adhuc capi-
 tula distinguunt. Quicquid unum
 idemque argumentum, id etiam
 caput absolvit. Quot, exempli gra-
 tia, Christi, Servatoris nostri con-
 ciones, aut parabolæ, aut Histo-
 riæ

riæ , totidem capita apud Moscovitas habentur. S. Clementis, S. Leonis , & Divi Gregorij festa apud Moscovitas celebrari consueverunt. Quod autem à Pontifice Romano , veluti apostatæ ac schismatici damnentur hoc se iudicio iusti iudicis Dei committere, dicebant. Sæpissime certe tentatum est eos persuaderi, quod ad Occidentalem Ecclesiam redirent. Quæ tamen fuerint, quæ infelicius homini frustrata sint, forte plus profuerit obtricare quam commemorando vel scandalum infirmioribus præbere, vel odium quorundam in me contrahere. Dissentiunt à nobis in Sacramenti consecratione aliquantulum, ac fractione panis. Spiritum Sanctum à solo Patre nec à Filio procedere perinde atque Græci tuentur. Quamquam vero sint apud Græcos plerique qui purgatorium negant, & alii qui purgatorium Scripturis probare conentur , in hoc tamen

tamen se non facile scissuram pati affirmant, quin id ipsum firmiter cum Romana Ecclesia teneant. Missas nostras animo promptissimo audiunt, neque aliud magis cruciare aiunt, quam quod à quibusdam quasi alieni à fide vitentur, quando omnia fere nostra sacra cum studio observent. Festa item quatuor solennia celebrant. Natalis scilicet Domini, Paschatis, & Pentecostes, atque diei quo Mater Domini assumpta est in cœlum. Magno loco habent Apostolos, præcipue tamen Sanctum Nicolaum, quem celebrant, honorant atque invocant. Diem Palmarum ad imitationem Ecclesiæ Romanæ celebrant, palmis & olivis, atque reliquis huiusmodi arboribus benedicentes. Apud ipsos denique per verba incantari serpentes, per verba ejici dæmones, & liberari obsessos commune sit. Per jejunium enim & orationem expelli Dæmonium Christus

stus post se scriptum reliquit. Signum crucis ac imaginem crucifixi, etiam contra hostes pugnaturi secum deferunt, inde triumphare desiderantes. Sanctos vere pro nobis apud Deum intercedere posse credunt, ac quod sedulo faciant, sperant, quorum etiam vota facilius exaudiri autumant. Quare & eos invocant & venerantur. Eos quoque qui publice peccant, excommunicatione persequuntur, quam eorum lingua *obscha* vocant, quam si quis incurrit; è communi omnium consortio, & conversatione Ecclesiastica ejicitur. Unicum est quod à nobis sane probari non potest; & à nostris institutis alienissimum, quod pueris vix dum tres annos natis, Eucharistiæ Sacramentum præbent: in pane quoque fermentato faciunt, & ex cocleari panem vino intritum pro corpore & sanguine populo ministrant. Hi sunt itaque mores Moscovitarum, hæc religio,

gio, illa pietas, Serenissime Princeps, quæ in univèrsùm inclita tua in rebus Divinis procurandis fidelitas ignorare omnino noluit, deoque jussu tuo hæc certe illorum hominum perquisita sunt. Data Tubingæ x v i i i. Septembris, Anni M. D. x x v.

A L E X A N D E R G V A G N I N V S
V E R O N E N S I S, *De Religione
Moscovitarum omniumque Ru-
thenorum.*

R U T H E N I omnes postquam semel fidem Christianam Græcorum ritu anno restitutæ per Christum salutis 942. susceperunt sub Olha Ducissa & Volodimiro filio eius Monarcha Russiæ, in ead hunc usque diem unanimiter fortiterque perseverant. Quamvis quidam proceres Russiæ Polono Regi subjectæ doctrinam Lutheranam, & Zuinglianam sequantur, sed vulgus omne maiorque pars magnatum & nobilium
fidem

fidem antiquitus Græcorum ritu susceptam firmiter retinent. Sic quoque omnes regiones Russiæ, quæ Alba dicitur, Moscorum Principi subiectæ Christianæ fidei, quam à Græcis susceperunt vestigiis firmiter unanimiterque insistent. Unus autem totius Russiæ Metropolitanus olim erat tam Moscorum Lituanorumque Ducibus, Regique Polonorum tributarius, qui sedem suam primo in Kiovia Russiæ Lituanorum Metropoli civitate retinebat; tandem in Volodimiriam, postremo in Moscoviam translata est. Cum autem Metropolitanus Moscoviæ septimo unoquoque anno Russiam Lituanis subiacentem causa exigendarum pecuniarum inviseret ablataque magna pecuniarum summa discederet: Vitoldus magnus Lituaniæ Dux, re considerata, provinciis suis, ne thesauris exhaurirentur, consulere volens, Episcopis Abbatibusque Russiæ

convocatis , judicio eorum Metropolitam in sua Russia elegit, qui sedem suam Vilnæ (quæ est Lituaniæ Metropolis) habet in Basilica Divæ Virginis, quæ Ruthenis *Preczista*, id est, castissima dicitur. Hic autem Metropolitæ raro Vilnæ commoratur. Est vero Episcopus Vilnensis præcipuus secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ. Ipsa enim Vilna Romanum ritum sequitur : sed media pars Ruthenorum eam incolit, pluresque Ecclesiæ in ea Ruthenicæ, quam Romanæ conspiciuntur. Porro omnes Metropolitæ Ruthenorum à Patriarcha Constantinopolitano authoritatem suam habent, & primo omnium Episcoporum, Abbatum, & totius ordinis spiritualis judicio, consensuque Metropolitæ eligebatur, sed nunc hanc authoritatem magnus Dux Moscovitarum sibi adscivit, suoque judicio Metropolitam in Moscovia constituit.

A Sancto Andrea Apostolo Rutheni se fidem Christianam suscepisse jactant, adhuc ante Olham, & Volodimirum, quem ex Græcia per Pontum Euxinum ad ostia Borysthenis fluvii, apud ipsos, *Dnery* dicti, appulisse Annales eorum testantur, & inde ad Kioviam, tunc temporis Metropolim Russiæ, ad verso fluvio pervenisse, atq; ibi omnem terram Russiæ benedixisse, & baptizasse, signumque olim eum illic constituisse. Ex Kiovia tandem aiunt eum ad fontes Borysthenis *Dneprizko* dictos pervenisse; indeque in Novogrodiam Magnam deinde per mare Germanicum Romam usque navigasse. Postremo in Peloponneso Græciæ, sub Ago huius nominis Rege, propter Christum crucifixum fuisse. Archiepiscopi in toto Imperio Moscorum duo sunt, unus in Novogardia Magna, qui habet prærogativam infulam albam bicornem, nostrorum Episcopo-

scoporum more, gestandi. Secundus in Rostovia. Episcopi sunt multi, videlicet Permiæ, Susdaliæ, Tyverensis, Columniæ, Cernigovię, Rhesanēsis, Pleskoviensis, &c. Vestes eorum sunt sicut aliorum Monachorum nigræ, nisi quod aliquando sericas ferant, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore tres fimbrias albas, ad similitudinem rivuli fluentis inflexas, quod significat ex cordibus eorum rivulos doctrinæ, fidei, & bonorum exemplorum promanare. Metropolita autem, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Monachi carnibus perpetuo abstinent. Proventus necessarios ex prædiis, & aliis extraordinariis accidentibus & beneficiis habent. Arces vero vel civitates, & omnes administrationes seculares, eis ademptæ sunt. Sed Metropolita Russiæ, Polono Regi subiectæ, & alii Episcopi villas civitatesque possident.

Abbates, qui *Igonomei*, Priores, qui *Archimandrita* dicuntur, & omnes Monachi durissimas molestissimasque leges, & regulas præscriptas habent; nullo solatii genere recreari eis conceditur. Omnes non solum Principis, sed cæterorum nobilium mandatis parent: Plures eorum ex Monasteriis in hæremum se conferunt, ibique in arctis tuguriolis, aut soli, aut cum sociis manent, victum de radicibus arborum, & variis terræ herbis acquirunt.

In Sacerdotii gradus hi tantum promoventur, qui diu in Ecclesiis seruerunt. In Diaconatum autem nemo consecratur, nisi uxorem habuerit, unde interdum & matrimonio copulantur, & in Diaconatum consecrantur. Præterea qui virgini stuprum aliquando obtulerit, aut uxorem suam primo concubitu vitiatam animadverterit, in Diaconatum non ordinatur. Mortua uxore Sacerdos à
 sa-

facris prorsus suspenditur, nisi monasterium ingressus juxta regulam vivat, officiis etiam divinis peragendis si caste viduus vixerit velut minister cum cæteris Ecclesiæ ministris choro interesse potest. Si autem viduus Sacerdos aliam uxorem, (quod illi liberum est) duxerit, is munere sacerdotali privatur, nihilque commune cum clero habet. Nullus Sacerdotum Monachorumve, horas canonicas dicit, nisi habeat imaginem alicuius Divi præsentem, quam etiam nemo nisi cum magna veneratione attingit. Qui autem eam in publicum profert, manu eam in altum extollit, quam omnes prætereuntes cruce se signantes inclinando plurimum venerantur. Libros Evangelii maxima veneratione prosequuntur, neque eos manibus tangunt, nisi prius caput multoties inclinando, cruce se munierint. Omnes Sacerdotes ex contributione quadam certa su-

stentantur. Assignantur etiam eis domunculæ cum agris & pratis, unde victum suis vel famulorum manibus, more agricolarum acquirunt.

Sacerdotes Romanos confundunt, qui cælibem vitam ducere sese juramento obstringunt, cum sancta Synodus, quæ fuit in Gangra scribat in quarto Canone: *Qui spernit Sacerdotem secundum Legem uxorem habentem, dicens, quod non liceat de manibus eius Sacramentum sumere, Anathema sit.* id eadem Synodus dicit; *Omnis Sacerdos & Diaconus propriam uxorem dimittens Sacerdotio privetur.*

Habitu haud dissimili à secularibus vestiuntur, solummodo pileolum nigrum rotundum (Tutulium lingua Latina dixeris) quo rasuram tegunt, gestant. Comam ad brachia protensam nutriunt, omnes baculos *Posoch* dictos, quibus innituntur, cum manibus

briis

briis incurvatis gestant.

Rutheni secundum Calendarium suum, plurima festa Divorum non his diebus, quibus Romani celebrant. Trinitatis festum celebrant feria secunda Pentecostes, in octava autem Pentecostes festum omnium Sanctorum obeunt. Festum vero corporis Christi more Romanæ Ecclesiæ non venerantur. Viri præstantiores per actis sacris, ebrietate & commessationibus, festos dies consumunt. Cives artificesque Divinis peragen- dis interesse solent, quibus peractis laboribus domesticis, cæterisque negotiis incumbunt, dicentes feriari, & à labore abstinere dominorum esse.

Nicolaum Sanctum inter cæteros divos præcipue venerantur, eumque divino fere cultu prosequuntur, Templaque præcipua nomini eius dicata erigunt, de cujus plurimis miraculis frequenter prædicant.

Habent etiam in Catalogo Sanctorum Romanos quosdam Pontifices, quos inter Sanctos venerantur. Cæteros vero, qui post eorum scisma fuerunt (quando à Romanis disiuncti sunt) execrantur, & pro hæreticis gravissimis eos habent, atque scismaticos appellant. In septimo enim generali Concilio, quod sub Adriano Papa celebratum est, conclusum esse dicunt, ut ea quæ in præcedentibus Synodis constituta conclusaque fuerunt, in posterum solida rata, acceptaque & perpetua teneantur: nec posthac cuiquam sub gravi Anathematis pœna aliud Concilium celebrare, aut accedere licere. In his autem septem Conciliis, hos Pontifices Romanos fuisse illi ipsi quidem ferunt, quos Rutheni inter Sanctos colunt & venerantur suis in sacris. Ideo quod secum sentirent, in prima Synodo, Papam Sylvestrum, in secunda Damasum, in tertia Celestinum,

tinum , in quarta Leonem , in quinta Vigilium, in sexta Orphanium, in septima Adrianú: omniaque Concilia & Synodos , post has septem prædictas Synodos celebrata, maledicta, perversa, & hæresi turpiter depravata esse dicunt. Erat quidem Metropolitanus Ruffiæ, Isidorus nomine, qui sedem suam in Kiovia retinebat, is ad Concilium Florentinum, quod celebratum est sub Eugenio Papa , venerat , ubi Ecclesias Ruthenicis , abjectis Græcorum ritibus, cum Romana Ecclesia univertat. Tandem in Ruffiam reversus, cum propositum suum, & rem jam conclusam Ruthenis proponeret , illosque ex verbo Dei ad unitatem , concordiam fidei instrueret, captus, omnibusque bonis spoliatus , in carcerem coniectus est.

Doctores , quorum dogmata Rutheni sequuntur, sunt hi, Basiliius Magnus, Gregorius Nazian-

zenus , & Iohannes Chryso-
stomus , quem illi *Zloto usi* , id est,
aureum os habentem , appellant.
Gregorij etiam Pontificis Roma-
ni libros , de moralibus scriptos
habent.

Sacrum sive missa Sclavonica
lingua apud illos peragitur, inter-
mixtis etiam aliquando cantioni-
bus Græcis. Epistola & Euange-
lium , quo magis à populo perci-
pantur , extra chorum in medio
Ecclesiæ astanti populo clara voce
recitantur. Concionatoribus ca-
rent , satis enim esse putant sacris
interfuisse, ac Euangelii Epistola-
rumque verba, quæ vernacula lin-
gua recitat sacrificulus audivisse,
concionarique in suis Ecclesiis
obstinatissimè prohibent , dicunt
enim se hoc modo varias hæreses
& diversas de fide opiniones effu-
gere , quæ ex concionibus & sub-
tilibus argumentis sophisticisque
quæstionibus oriuntur.

Panem ad sacrificandum hoc
mo-

modo sacrificant. Unus eorum præparatum panem ad sacrificandum in patera super capite, per minorem portam de sacrario egressus portat, alter vero cooperatum calicem vino repletum: ceteri Diaconis vel Sacerdotibus imagines Sanctorum, Petri, Pauli, Nicolai, vel Michaëlis Archangeli, magna populi circumstantis acclamatione & veneratione præferunt; quidam ex circumstantibus acclamant vulgari oratione, *Domine miserere*, alij fronte terram gentili more percutiunt, quidam se signo crucis frequentius caput inclinantes muniunt, varia denique veneratione ac cultu circumlata signa venerantur. Postea finito circuitu per mediam chori portam Sacerdotes in sacrarium etiam ingrediuntur, sacrumq; peragunt. Quoties se signo crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt ut frontem primum, deinde pectus, mox dextram, ac demum
 fini-

sinistram pectoris partem pun-
ctis , in formam crucis tangant.
Quod si quis aliter se signo crucis
munjerit , hunc velut hæreticum
obiurgant.

Gloriantur Rutheni se solos
cum Græcis veros Christianos
esse, Romanos vero & alios Chri-
stianos damnant & execrantur,
tanquam primitivæ Ecclesiæ de-
sertores & septem Sanctarum Sy-
nodorum prævaricatores.

BAPTISMI Sacramento Ru-
theni hoc modo utuntur. Nato
infante , Sacerdos statim accerfi-
tur, qui ante fores puerperæ habi-
tationis , certas orationes dicere
solet, infantiq; nomine imposto
domum revertitur. Postea puer in
templum defertur, hocque modo
baptisatur ; in aquam immerfus,
Crismate, quod hebdomada , fe-
ria sexta Pascham præcedente,
consecratum est, ungitur , deinde
Myrrha: Postea capillos infanti sa-
cerdos abscindit , eosque ceræ in-
tri-

tricatos in Ecclesia certo loco deponit. Sal autem & Salivam Romano more cum pulvere mixtam inter Baptizandum non adhibent, aquam vero baptismatis pro singulis infantibus consecrant, & continuo post baptismum in foveam ad id præparatam eam effundunt. Fidejussores vero vel susceptores infantis, quoties circa baptismum sacerdoti interroganti an Diabolo infans renuntiaret correspondent, toties in terram expuunt.

C O N F I R M A T I O N I S, seu inunctionis Sacramentum maxime abhorrent, hocque argumento vanam, & damnabilem confirmationem, esse approbant, quod in Synodis omnibus fere dictum sit, præcipue vero in Nicæna; *confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*, cum autem unum sit Baptisma, unum etiam esse Crisma, & virtutem eandem Sacerdotis & Episcopi circa Sacramen-

men-

menta distributa, dicunt esse.

PURGATORIUM, Græci & Rutheni negant; sed dicunt unumquemque secundum opera sua, post mortem locum designatum habere ubi diem judicii extremi expectaret, pios quidem cum Angelis placidis, in lucidis & amœnissimis Elysijs viridiferis campis recumbere, impiis autem in obscuris, cæcis, nigraque caligine obductis voraginibus, cum Angelis terribilibus destinata esse mansionem, ad expectandam judicii diem, unde illæ animæ, quæ in locis amœnissimis & splendidis, cum Angelis placidis benignisque collocatæ sunt, gratiam Dei sibi futuram cognoscunt, assidueque judicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere & pœnas terribiles in caliginosis voraginibus sitæ præfagiunt, idque eo maxime allegant, quod animæ post mortem in cœlum statim non ascen-

ascendunt neq; in infernum. Quibus enim illud verbum à Christo in novissimo die diceretur: *Vinite benedicti patris mei possidere regnum caelorum*, &c. cum jam omnes antea in cœlo sint, & contra: *Item maledicti in ignem æternum*, cum iam olim in inferno condemnati fuerint. Neque etiam animam à corpore separatam pœnis obnoxiam esse credunt, nam cum anima se vitiis cum corpore simul contaminaverit, cum corpore etiam expiandam putant. Ita miseræ illæ animæ, & falsa fide imbutæ, Scripturæ patrociniū ad defendendos errores suos vocant.

Funebre autem sacrum pro defunctis ideo faciunt, quod iis suffragiis tolerabiliorem animabus locum impetrari sperant, ubi facilius extremum diem judicij exspectare possint. Imo etiam cum aliquis magnæ authoritatis vir moritur, tunc Metropolitanus sive Episcopus, Epistolam ad Sanctum

ctum Petrum scribit , sigillo suo & manus subscriptione munitam, quã super pectus defuncti ponit, dans testimonium de bonis pijsq; operibus eius. Utque in cœlum facilius post diem iudicii admitteretur, & Christianæ Religionis Catholicæ agnoscat, subscribit. Præterea agreste vulgus circa mortuorum sepulturam, variis cæremoniis & superstitionis plerumque utitur. Sepulturæ eorum in sylvis; in agris tumulos aggestis lapidibus muniunt, signumque crucis super imponunt. Loca pro sepeliendis defunctis non consecrant: aiunt enim corporibus Baptizatis Sacramentisque Christi dicatis, & consecratis, terram ipsam & non corpora terra consecrari.

SPIRITVM quoque Sanctum à Patre tantum & non à Filio procedere confitentur, ac Romanos dicentes, Credo in Spiritum Sanctum, qui à Patre & Filio procedit,

cedit, confundunt, eosque conformes hæresi Macedonicæ & Arianæ dicunt: hac de causa quod duo principia duasque voluntates de Spiritu Sancto & duas virtutes adducerent, & honori Spiritus Sancti detraherent. Hic autem Rutheni non intelligunt unam esse Divinitatis voluntatem, potestatem, gloriam, & honorem. Sicque secundum Concilium Nicænum, contra Arrium, & Constantinopolitanum contra Macedonium celebratum dicunt: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Dominum verum & vivificantem, à Patre procedentem, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.

Jejuniorum Instituta.

RUTHENI in Jejunio, prout in cæteris cæremoniis, à Romanis discrepant, quatuorque jejunia magna, quibus carnibus abstinent, habent. Primum in

H qua-

quadragesima septem integris hebdomadis ab esu carniū abstinent. In prima autem hebdomade, quam nos ultimam Bacchanaliorum dicimus, illi lactariis & butiraceis cibis utuntur, eamque *Masina* quasi butiraceam appellant, reliquis vero septem integris septimanis ad Pascha usque etiam piscibus abstinent, oleis, cauliculis, raphano, fungisque contenti. Quidam etiam devotiores Dominicis tantū & Sabbaticis diebus (quibus jejunare peccatum putant) cibum sumunt, reliquis diebus, nisi frustulo panis in meridie confortati, ab omni cibo abstinent. Alii die Dominico, feria tertia, quinta & septima, cibis coctis vescuntur, reliquis frustulo panis cum aqua fermentata sumpto, totis diebus inedia tollant.

Secundo jejunant post octavam Pentecostes usque ad ferias Petri & Pauli Apostolorum, ap-
pel-

pellantque hoc jejunium Divi Petri.

Tertio à prima Augusti usque ad Assumptionem Beatissimę Virginis Marię jejunio se marcerant. Quarto sex septimanis in adventu Domini carnem & butirum abhorrent, vocaturq; hoc jejunium Philippi, secundum Ruthenicum Calendarium. Omnibus vero diebus Sabbatis (exceptis temporibus jejunii) carne vescuntur. Sed feria quarta & feria sexta grande peccatum carnibus uti credunt, ita ut si Petri & Pauli Assumptionisque Marię festum feria quarta vel sexta contigerit, tum ea quoque die carnibus non vesci peccatum putant, Romanosque hac de causa maxime redarguunt, argumento Clementis Pontificis Romani id comprobantes, qui dicit in statutis Apostolorum Canone LXIV: *Si Ecclesiasticus die Sabbati vel Dominico jejunans inventus fuerit, exceptis jejunij Sabbatis ab*

Ecclesia præscriptis, sacerdotio degra-
detur. Si autem secularis homo fue-
rit, excommunicetur, & ab Ecclesia
sejungatur. Nullius sancti vigiliam
jejuniis venerantur, præter sancti
Iohannis Baptistæ, quam vigesima
nona Augusti die, (ex præscriptio-
ne Calendarii sui) celebrant.

Monachi gravioribus jejuniis,
 præ cæteris onerantur, qui aqua
 fermentata cum frustulo panis se-
 mel in die sumpta, contenti esse
 coguntur.

Confitendi mos.

CIRCA Paschatis festum Ru-
 theni præcipue confiteri so-
 lent, hoc modo: Confessor una
 cum confitente, in medio Tem-
 pli stat magna cordis cum devo-
 tione, contritioneque, ad imagi-
 nem alicuius divi vultu reveren-
 ter converso. Postea confitenti se-
 cundum peccati gravitatē iniun-
 cta pœnitentia, ante ipsam ima-
 ginem confessor, & confitens ma-
 gna

gna cum devotione reverenter se-
 se inclinant, signoque crucis fre-
 quentius frontem pectusque &
 brachia munientes, alto cum ge-
 mitu consuetam orationem pro-
 ferunt: *Iesu Christe Fili Dei vivi*
miserere nostri. Quosdam etiam,
 qui gravius aliquid deliquerint,
 aqua sacrata abluunt, quam in
 Ephiphania Domini toto fluvio,
 vel stagno (secundum morē) con-
 secrato hauriunt; & pro abster-
 gendis noxialibus delictis, per in-
 tegrum annum in Templo reser-
 vant. Quibusdam vero pro pœni-
 tentia jejunia & breves facilesque
 orationes injunguntur. Domini-
 cam enim orationem perpauci ex
 vulgo sciunt, dicuntque oratio-
 nem Dominicam scire, Domino-
 rum & Sacerdotum, qui nullis la-
 boribus occupantur, opus esse.
 Confessionem etiam quamvis ex
 præscripto habeant, eam tamen ad
 Dominos pertinere agrestes di-
 cunt, sibi autē in Deum & Filium

eius Iesum Christum & Spiritum Sanctum simpliciter credere satis esse. Hacque oratione omnes Rutheni promiscue, & peculiariter utuntur; *Iesu Christe Fili Dei misere nostri.*

Sacrosanctæ Eucharistiæ usus.

SACRAMENTO Eucharistiæ Rutheni sub utraque specie utuntur, aliud autem pro infirmis & aliud pro communicantibus secundum consuetudinem habent. Pro infirmis sacramentum in hebdomade magna ante Pascha, die Iovis consecratum, in vase mundo per integrum annum servatur. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus est, tum parum vini & aquæ tepidæ addit, portiunculamque bene humectatam ægroto, coleari ex calice porrigit. Si autem puer infirmus fuerit, adeo ut non possit de pane sumere: tunc infunditur ei gutta vini consecrati in os ex calice. Pro
com-

communicantibus vero secundum consuetudinem Sacramentum, dum Sacrum sive Liturgia peragitur, consecratur, quod Sacerdos cocleari ex calice in portuncululas minutas redactum, & vino commixtum communicantibus distribuit. Præscriptum communicandi tempus ante festum Paschæ (vel quotiescunque aliquis voluerit, modo confessus sit) habent. Pueros qui septem annos transegerunt ad Sacramentum admittunt, dicuntque hominem septennio transacto, contra Deum peccare incipere.

Porro omnes Rutheni pane fermentato & non azymo (prout Romanæ Ecclesiæ mos est) utuntur, idque hac ratione approbant, quia Iudæi in memoriañ liberationis suæ ex Egypto, secundum mandatum Divinum azymis utuntur, se vero semel Christianos factos nunquam in labore Ægyptiorum fuisse, ideo de hu-

jufmodi Iudæorum azymis , Sab-
 bato & circumcifione observan-
 dis, fe liberos esse dicunt ; *fi enim*
aliquis fequatur unum ex illis (Pau-
 lo attestante) *totam legem adim-
 plere tenetur.* Eundemque Apofto-
 lum dicentem , *Fratres ego enim*
accepi à Domino , quod & tradidi
vobis , quia Dominus in qua nocte
tradebatur , accepit panem , bene-
dixit , &c. de pane fermentato &
 non azymo dixisse intelligunt,
 eo enim tempore nec azyma nec
 Pascha fuiffe cum Dominus cœ-
 naret, dicunt. Idque hoc argu-
 mento maxime approbant , quia
 Iudæorum Pascha stando fit &
 comeditur secundum legis præ-
 scriptum , hoc autem in cœna
 Christi non erat , (ut Evangelista
 dicit) *recumbentibus eis duode-*
cim , &c.

Item , *& discipulus recubuit su-*
per pectus ipsius in cœna , &c.
 Quod etiam Christus dicit ibi-
 dem , *Desiderio desideravi hoc Pa-*
scha

ſcha manducare vobiſcum, non de Iudæorum Paſcha cum dixiſſe ſentiunt, quod antea ſemper comedebat cum Apoſtoliſ. Neque azyma Chriſtum Apoſtoliſ dediſſe, ſed panem fermentatum credunt, cum dicit: *Ecce panis quem ego do vobiſ*. Similiter ad Iudam, *Cui ego dabo panem intinctum, ipſe traditurus eſt me*.

Romanos autem in azymis communicantes confundunt, dicentes eos Iudaicos ritus obſervare, in hæreſique Iuliani Apolinaris Laodicenſis, & Pauli Syrij Samofatenſis, Mahometi, Eutychie, & Diaſterii ambulare, qui erant in ſexta Synodo depravatiffimi hæretici, & Spiritu diabolico repleti.

Mulieres autem apud Ruthenos panem ad ſacrificandum *Proſkura* dictum, conficere ſolent. Seliguntur autem ad id mulieres provecæ ætati, quæ menſtruis patiendis amplius non ſunt obnoxia, præcipue vero viduæ ſacer-

dotum relictae , id muneris obire solent.

De Matrimonio & Divortio.

IT A Rutheni Matrimonium contrahunt , ut quartum consanguinitatis gradum non attingant. Tertiam ducere uxorem viro vix concedunt , & non admodum legitimum matrimonium esse putant. Quartam vero nec concedunt, neque etiam Christianum esse iudicant. Pro adulterio non habent, si vir habens uxorem cum soluta concubuerit , excepta uxore alterius.

Divortia inter se frequenter celebrant , Episcopis permittentibus, literasque repudii dantibus.

Quidam etiam agrestium, quibus ad Episcopos propter longam itineris distantiam aditus difficilis est , divortium hoc tali modo (more gentili antiquitus observato) peragunt; Cum sibi vir & uxor utrinque displicent , tunc
extra

extra pagum in trivium ambo prodire solent , mantili accepto quod inter se manibus utrinque tenentes per medium discindunt, hocque inter se diviso matrimonio etiam inter se divisum esse putant, & uxori repudiatae vir dicere solet : *Vade tu hac , ego illac bergam.* Sed hic perversus divortii modus nunc prorsus abolitus est.

Hoc autem ritu Matrimonium inter sponsam & sponsum contrahitur : Imprimis mensa in medio templi adornatur, ingredientibusque templum Sacerdos præcedens certas recitat orationes , deinde pro Patriarcha , Metropolitano, Episcopis, & toto Clero, pro Monarchaque suo , & omni ordine equestri, & plebeio, qui ritus suæ fidei sequuntur , sigillatim Sacerdos cū Diacono clara voce orant. His peractis sponsus & sponsa mensam præparatam accedunt ; in linteoque secundum morem pedibus substrato uterque stat. Postea sacer-

cerdos ex præscripto an alicui
olim non sponponderint, interro-
gat, stolaque manus utriusque an-
nulos commutans colligat. Dein
de coronas ligneas vel ex tiliæ li-
bro pictas ad id muneris in Eccle-
sia reservatas capiti utriusque im-
ponit, dicens: *Posuisti Domine co-
ronam super caput eius de lapide pre-
tioso*, &c. Euangeliumque de nū-
ptiis in Cana Galileæ celebrati
recitat. Deinde panem & cerevi-
siam consecratam desponsatis ac
prægustandum porrigit, postea
stolam (qua sacerdotes collo ap-
penfa uti videmus) sponsus &
sponsa ab una parte, & sacerdos
ab altera tenent, sacerdotemque
præeuntem sequuntur, hæc verba
dicentem: *Circuite populi Sion &
date gloriam nomini Dei altissimi*
terque mensam circumeuntes lo-
ca sua occupant, & Sacerdos
Psalmum, *Miserere nostri Domine
secundum magnam misericordiam
tuam*, &c, recitat, suffragiisque
pre

pro omnibus, tam spiritualibus, quam sæcularibus Deo persolutis, è templo egrediuntur.

De R V S S O R V M & T A R T A R O R V M Religione, Ritibus Nuptiarum, Funerum, Victu, Vestitu, &c. Epistola ad D. D A V I D E M C H Y T R A E V M.

Alia eiusdem argumenti de Religione & Sacrificiis veterum BORVS-SORVM, Ad Cl. V. GEORGIVM S A B I N V M olim missa.

IN Epistola mea. xvi i. Kal. Maij ad te missa, pollicitus sum, de Russorum religione & ritibus pauca me tibi perscripturum. Accipe igitur erecta fronte quod mittimus, & hoc tibi persuade fieri posse ut verba quidem non satis Romana scribam. Res autem ipsas mendacii & vanitatis pœnitus fore expertes. Nihil enim ex aliis auditum, nihil ex aliorum libris haustum, nihilque incognitum

tum commemorabimus ; sed quidquid oculis vidimus nostris, de illo contestabimur.

Polocia deditione recuperata, Soccolia, Czussa, Turobla & aliis Albæ Russiæ oppidis ferro & flamma funditus everfis, Germani omnes, qui sub Christophoro Bomlstorffio militabant, dimissi sunt, solis Borussis in Russia manendum fuit, ut aliquo tamen præsidio istarum terrarum incolæ defenderentur, si quam forte eruptionē facere vicini vellent Mosci.

Ego itaque media in barbarie hærens, amaras animi molestias ista fere ratione semper excussi: Flamines Ruthenicos adij, cumque illis per interpretem de fide & religione collocutus sum. Si vero interrogentur, an in sanctam Trinitatem credant, constantissime quidem hoc ipsum adfirmant; si testimonia sacrarum literarum tibi dari petis, illi in libris suis quos per manus à majoribus accepe-

ceperunt, ita scriptum esse aiunt. Porro si libros istos videre quis avert, Psalterium Prophetæ & Regis Davidis, in quo tamen Psalmi duo tresve plures, quam in vulgato nostro, quod ipsorum lingua apud Ostorocenses impressum Excel.tuæ mitto, ostendunt. Novum præterea Testamentum, Apostolorum res gestas, D. Pauli Epistolas omnes: Item Homilias Chrysoptomi, Basilii, Gregorii Nazianzeni ex Græco conversas & manu scriptas habent, cum preculis quibusdam ad beatam Dei genitricem & S. Nicolaum dicendis, neque tamen quare hos libros possideant, scire possim, cum diebus Dominicis puras solummodo fabulas populo prælegant. Ista enim fena, qua nos legimus Euangelium de renato ex mortuis filio viduæ Nainicæ, hospes meus, Consul Deisenensis, Alexius Cæsarinus Ruthenus in suo se templo hanc lectionem audivisse dice-

dicebat : Christum matri Mariæ obviam factam suppliciter ab ea unum rogasse nummum. Matrem vero cum & ipsa nihil haberet argenti, filium Christum cum dolore suo dimisisse è conspectu. Vides qualibus nugis decipiant miseram plebeculam, sed nec ipsi Doctores meliora sciunt, & si audiunt, cachinno quodam explodunt, soli namque suam admirantur barbariem.

Papæ Romani nomen ægre in aures dimittunt suas, seque Græcorum socios in religione, & Pontificis Byzantini majestatem venerari clamant, qui quidem suum Metropolitanam in urbe Moscovia habet, virum apud Ioannem Basilidem summæ auctoritatis & estimationis ; quod ex Christiano Boccornio, Magni Ducis concionatore, qui triennium in aula Moscorum cum suo principe vixit, intellexi.

Rutheni vero, qui Regis nostri
Impe.

Imperio parent, Metropolitam suum Vilnæ habent, cui nomen est *Anicephoro*; hunc magnifico & splendidissimo habitu indutum, senioque & cana barba venerabilem 20. Iunij Vilnæ sacra peragentem vidi.

Russi delubra habent plerumque lignea, tecto scandulari, in summitate templi signum Christi in crucem sublatis conspicitur. Horologiis sciotericis plane destituuntur. Et tamen die Solis circiter quartam matutinam *взхождѣнїи* eorum tintinnabulis pulsans populum ad sacra vocat. Tum vero matres atque viri, pueri innuptæque puellæ, lecto valedicentes vestem sumunt, & ad Ecclesiam summa cum festinatione properant.

Verum enimvero pedem domo non efferunt, nisi prius genium suum dictis precibus mitigaverint. Habet autem tabellam quisque ligneam, in qua capita

I ali-

aliquot depicta conspiciuntur, ad hanc cum tota familia accedentes, cum gemitu & lacrymis S. Nicolaum, eiusque in cœlo commilitones pro salute domus suæ supplices deprecantur, atque interim tanta cum devotione pectus tundunt, ut cuivis astanti facile cordolium excitent.

Iamque penatibus placatis ad Sacram ædem discedunt, cuius limina quamprimū tetigerunt, magna cum reverentia caput telluri illidunt. Et sane, si frons animi janua recte dicitur, non video quali sub sidere homines Dei numen religiosius adoraturi sint, quam hi, de quibus loquimur, si modo pro vanis fabulis verbi cœlestis veritatem aliquando cognoscant. Dolendum autem magnopere est, lucem clarissimam Euangelij illis nondum pœnitus illuxisse.

Locum templi secretiorem
Flaminis bini occupant : hic ara
Sancto

Sancto Nicolao dedicata videtur cum eiusdem imagine. Auditores & populus in ambitu templi sese continent. Fœminæ vero quæ præterita nocte Veneri militarunt, in penetralia sanctæ ædis non veniunt, ne locum profanent. Cæteræ accedentes propius candelas cereas inflammant & sacrificulo offerunt. Ille candida veste bombycina indutus est, calvitio & pallida facie deformis, Crucem sanguinei coloris à tergo pensilem habens.

Tandem è Sacrario egreditur, & thurribulum dextra tenens, tam forti odore Diabolum ex loco sancto abigit. Mox rituales libros promit, & aliquam fabellam de S. Nicolao recitat, quem illi tanquam Deum tutelarum semper colunt. Euangelij lectionem unam nunquam hic audivi. Interea adytum clauditur. Sacerdos si inter legendum aut erret, aut lingua titubet, aut vocem aliquam

depressius enunciet , gravissime propterea ab auditoribus objurgatur, qui eum & sacro loco indignum , & libros alij tradendos unanimi voce proclamant.

Lectio finita ad anticum sacrarij , in quo imago Nicolai aservatur, sese convertit, Deumque patrium multis suspiriis rogat , ut commoda Russorum & gentem sibi deditam contra hostes incolumem servare dignetur. Orantem lamentabili vociferatione & quiritatu excipiunt non tantum scholastici , sed omnes quotquot isto videntur in fano: subinde iterantes hanc vocem , *Hospody pomyloy* hoc est, *Miserere nostri ó Domine*. Dum hæc aguntur, anticum sacrarii non aperitur.

Myta autem per pseudothyrum in illud ingreditur , daduchis tribus præcedentibus. Cum in aditum ventum est sacram Cœnam verbis ab ipso Christo expressis consecrat , sed lingua tantum patriaria.

tria. atque hæc fiunt in ara Nicolao sacrata.

Mox fores patent. Populus vero quia certum numen in isto loco habitare existimat, egredienti Sacrificio magno ejulatu occurrit, sexcenties hanc vocem decantans, *Hospody Pomyloy*. Hunc clamorem & cymbalorum tinnitus mirum in modum auget.

Ut vero in toto jam facta silentia templo, Sacerdos pedetentim procedens, arcana sacra toti populo commonstrat, calicemque plumbeum, cum operculo serico in dextra, & scutellam ex eodem metallo in sinistra tenens, dum in genua procidunt auditores, ille lingua Ruthenica hæc verba proloquitur: *Hoc est Corpus, & hic est sanguis Domini Iesu Christi, quem Iudæi innocentem morte multarunt*. Tum denuo inter gemitus & suspiria muliebriter lamentantur, & tundunt pectora palmis.

Flamen illico in sacrarium re-

gressus, in ara Nicolai sacramentum deponit, donec veniant qui eo utantur, quod interdum fit sequenti die. Calicem, si vinum non habent, ex calido Medone consecrant. Panem vero azymum domi suæ pinunt cives & deinde, quoties cœleste illud convivium accedere gaudent, Sacerdoti offerunt ut consecret, & cum calice distribuat.

Peractis sacris, libro ad manum resumto, Psalmum unum vel plures demurmurat sacrificulus, crucemque ex argento puro factam; omnibus exhibet osculandam, postea suam quisque domum discedunt: & admodum rari ad vespertinas preces revertuntur.

Polociæ autem & Vilnæ, majori pompa & splendore rebus divinis vacant. Ubi supellectilem ex auro & argento copiosam habent in Ecclesiis. Vilnæ triginta templa habent, omnia fere opere lateritio structa.

Statuas nullas in templis venerantur , sed D. Nicolai & Mariæ Virginis imaginibus scrupos quosdam argenteos , Coralia , & alias exuvias dono dederunt. Has quoque picturas, tanquam numinis aliquid habentes religiose colunt, & quotannis in Duna fluvio bis abluunt , atque tandem magna cum pompa pristinum reducunt ad locum.

Præterea mysticæ ablutionis sacramentum in suo cœtu retinent, ita tamen , ut in hoc negotio per omnia fere quam proxime ad Romanenses accedant ; Multum hic perditur olei , operæ & ungenti. Post longas tandem ceremonias Flamen toto congio perfundere solet infantem, ita inquit : *Baptizo te per nomen Patris & Filii, & Sancti Spiritus.* A patrimis deinde more patrio urnis aliquot tenellus pusio humectatur. Et licet hic aspera hyems crudelissime sæviat , tamen tanta gelidarum

copia aquarum suam sobolem abluunt. Si quis causam quærat; respondent illi, à teneris assuescere multum est. Postremo Flamen infantulum iterum comprehensum blande exosculatur, illiusque caput ad crucem, quæ templi foribus incisa est, magno impetu ter vibrat, & nisi testes baptismi ictus audiant, indignantur propterea, neque puerum recte sacris initiatum credunt. Sacro finito Flamini tres panes (quos à forma pyramidalis *Piracno* vocant) porriguntur cum nummis aliquot argenteis, templumque clauditur.

Sacerdotes Ruthenici proprias uxores habent, & sunt conjuges. Si quis dicat à Papa matrimonium clericorum improbari, excandescunt uti *rapidis cum ferrea flammis lamina Cyclopum excoquitur flagrante camino*. Reditus certos & certa stipendia non accipiunt, & tamen auditorum beneficentia libera-

bera-

beraliter aluntur. Cucullos prorsus ignorant. Cærulei coloris tunicam plerumque duplicem habent, capillis ad humeros & pectus dependentibus apprime gaudent: & quo quisque est nigrior, & adspectu inamabilior, tanto majori apud populum est indignatione. Raso præterea vertice & promissa barba gravitatem præ se ferunt singularem. Vitæ alioqui adeo impuræ & execrabilis, ut non delubris Deorum, sed pistri- nis molitorum dignos adfirmare possis. Si enorme aliquod flagitium perpetrarunt, ad populum se satis arroganter excusant, seque Deorum fratres & vicarios esse ajunt, ita quidem, ut quidquid egerint, id cœli Quiritibus gratum extitisse minime dubitent. In tabernis publicis vinum adustum totos dies potant. Cumque jam nec mens nec pedes officium faciunt, sæpe velut emortui in mediis plateis concidunt, & obdor-

miscunt. Germani certe milites non semel jacentes perminxerunt. Postero die cum ad peragenda sacra in templum redeunt, non aliter coluntur à populo & amantur quam si nuper ex Concilio immortalium Deorum missi venissent legati.

Scolas semper templis adjunctas habent, in illis triginta annorum juvenis prima literarum rudimenta pueritiam docet. Literæ ipsorum alphabeticæ veteribus Græcis quam simillimæ sunt. Catechesi nulla utuntur: sed preculas ad beatam Virginem & D. Nicolaum in libris descriptas pueris proponunt. Symbolum tamen Apostolorum verbis quibusdã immutatis addiscunt: huic adduntur Hymni Davidis, quos illi nocturna versantque manu, versantque diurna. Pueri annorum trium & quatuor, si forte invaletudine aliqua corripiantur, statim Flamen advolat & Sacramentum sub utraque

que specie illis etiam distribuit. Tum vero jussu Sacerdotis serio providendum est parentibus ne iste puer, sacra qui usus est cœna, toto biduo oris excrementa in terram expuat.

Feriis esurialibus plebs misere obnoxia est. Cumque totus jam præteriit annus, vix paucis diebus illis carnes comedere licuit.

Matrimonii contrahendi ratio talis est. Juvenis si cui favet puellæ propinquos treis quatuorve ablegat, qui parentes de elocanda virgine interpellent; hi vero ut vehementius animum proci irritent, nihil isto de negotio confieri posse adfirmant & quandam apud internuncios simulant gravitatem. Sponsus tali spe frustratus, aliam rem via aggreditur, tempusque & occasionem venandæ virginis diligentissime observat. Illa vero si forte domo paterna egreditur, ministri in insidiis collocati incautam & nihil tale timentē in casses spon-

Sponsi venatoris conjiciunt: quæ simul atque deflorata fuerit, mittuntur alii ad parentes legati, qui partim culpam deprecentur, partim amoris vehementiam accusent. Tum demum parentum impetrato consensu nuptiis dies dicitur. neque enim illis cohabitare licet nisi solennitate publica copulentur. Igitur circa horam noctis undecimam, sponsi cum fidi- bus, facibus & fistulis ad delu- brum deducuntur. Ante illorum adventum, aliquot vascula, sicera, melicrato & cervisia plena huc advecta sunt. Convivæ itaque utriusque sexus saltando, luden- do, clamando & ridendo bonam noctis obscuræ partem consu- munt. Interea mittuntur certi ho- mines, qui Flaminem accersant, hi plerumque re infecta semel at- que iterum discedunt, idque fit propter temulentiam deplorati sacrificuli, qui vino & somno se- pultus jacet. Vulgus interim du-
cendis

cendis choreis occupatur. Postea moræ & absentiaë impatientes illi, qui sponsum adfinitate attingunt, Flaminis poti domum efringunt, & vi abreptum ad peragenda sacra eundem pertrahunt. Ille dum solito vult fungi officio, nec tamen rectis pedibus consistere potest, sæpe concidit in medio templo. Exoritur igitur horrendus & barbarus risus, ut vix opiner, ethnicos Veneris Sacra scurrilius peregisse. Accurrunt illico qui lurconem teneant, ne colabatur. Tum primo panes sibi debitos adferri jubet.

Deinde libro aperto stentorea voce aliquem Hymum Davidicum cantat. Postea intortam sponsi cæsariem manu comprehendens, in hanc sententiam eundem affatur : *Dic mihi ô sponse, ô frater, ô amice, numquid tu huic tenera vir esse potes ? numquid eam fustibus aliquando mulcabis ? numquid agrotam, scabiosam, & decrepitam*

tam derelinques ? Hic sancte jurat sponfus, se facturum viri boni officium. Ad sponsam igitur sermonem convertens, eam quoque interrogat : *An viro ferendo sufficiat?* (nam puellæ decem & undecim annorum hic nubunt) *an rei familiaris curam agere? an cæco, curvo, & decrepito marito fida velit esse comes ?* adfirmat illa. Mox Flamen ferto ligneo viridi utriusque caput coronat. In circumferētia coronarum descripta sunt Ruthenice hæc verba : *Crescite & multiplicemini.* Ille dum hæc agit, inflammantur ab omnibus cereæ candelæ, & patera medone spumans sacrificulo traditur, eam novis sponfis uno propinat haustu, illi similia lacritate evacuant, & viro religioso reddunt. Abiecto jam ligneo cassiculo & pedibus contrito, novas instituunt choreas, hic Flamen choragus est, cæteri longo ordine eundem insequuntur. Fœminæ etiam lupulum in templo

plo spargunt, & linum, cum tali
 acclamatione : *Dij nostri tutela-*
res faciant, ne novi conjuges ullo un-
quam destituantur bono. Sic tan-
 dem tumultuum finis est. Sacrifi-
 culus domum reducitur : con-
 vivæ sponfos comitantur, & in
 tali conventionem egregie potant,
 & mœchantur. Viri autem, qui
 ex conjugis fato functa masculam
 sobolem susceperunt, persæpe
 impuberi filio sponsam quærent,
 cum qua tamen illi dormiunt &
 liberos procreant. Nato deinde
 ex ephebis egresso novam nu-
 ptam à se constupratam & so-
 bolem una adducit pater, ita
 inquiens : *Vides filii tuam con-*
jugem & tuos liberos ? Patris
 scortum si filio placet, accipit
 illud, sin secus, prædam asper-
 natur, & de alia uxore ducenda
 cogitat.

Iam de Sepultura mortuorum
 quædam annotabimus. Homines
 rebus humanis exemptos in men-
 sam

fam nudos deponunt, & calidis
 undis per integrā horam abluunt,
 idque tantum faciunt noctu. Sor-
 dibus ita absterfis, in sella mediæ
 domus constituunt eosdem, pro-
 pterea nimirum, ut patrem fami-
 lias etiam mortuum venerentur,
 & metuant quotquot ista degunt
 in habitatione. Vidi semel atque
 iterum, sed obstupui, steteruntque
 comæ, & vox faucibus hæsit. Fu-
 nus tandem tertio die effertur,
 præcedunt in ordine scholastici,
 hi lamentabile carmen ingemi-
 nant, cujus sensus est: *Aspicite ô ci-
 ves hoc cadaver & vobis cavete.
 Nam nos omnes sic ibimus, ibitis,
 ibunt.* Sandapilarios tres inse-
 quuntur Flamines, medius thur-
 ribulo circum circa fumat. Existi-
 mant enim hunc odorem malis
 geniis ita contrarium esse, ut pe-
 rinde eum fugiant, ac sanctæ cru-
 cis signum. Cum jam ventū est ad
 sepulturæ locum, Orciniana ista
 sponda deponitur. Fœminæ vero,
 quæ

quæ ut fierent oculos erudiere
 tuos , magna cum lamentatione
 ad urnam feralem, quæ hic aperi-
 tur, accurrunt , & cadaveri oscula
 figunt, ita interrogantes : *Cur no-
 stro abijsti è conspectu ô carissime?
 numquid cibi & potus inopia te occi-
 dit? numquid infelicis coniugij capi-
 stro caput subtrahere voluisti? Fatere
 nobis , quæ te res movere potuit , ut
 non tantum suavissimam thalami
 consortem, & liberos dulcissimos tuos
 desereres , sed etiam delitiis pulcerri-
 mi huius mundi, tuis præterea fortu-
 nis & familiaribus omnibus abren-
 nuntiares?* Sed hic verum est illud:
 Surdo narratur fabula. Accedens
 igitur sacrificulus , plorantes fœ-
 minas arcet à feretro, Deoq; ma-
 nium imperat, ut ne nulla re mor-
 tuum impediatur hominem, sed li-
 bere eum abire permittat ad lo-
 cum istum beatarum mentium,
 ad quem majores ipsius jam olim
 præcesserint. utque expeditus, tam
 longum, nec satis tutum iter con-

ficere possit, quidquid in omni vita preciosæ supellectilis habuit, illud in urnam feralem inferunt, jamque antea domi suæ recentibus ocreis & veste nova abeuntem herum induerunt. Mortuo etiam cervical substernunt, sicca terra refertum. Cumque jam ferale murmur Flamines absolverunt, defuncti conjunx iterum accurrens cum ejulatu & clamore maritum ad vitam revocat. Hujus gemitum ipsi sacrifici cum cantoribus excipiunt, & sesquihoram vociferando perdunt, adfertur deinde & argentea crux, eam capulo superimponunt, & demortuum monent, ut ne suam patriam in consuetudine cœlestium animorum obliviscatur, sed pro ea apud cœlites assidue deprecetur. Rogant etiam ut ante omnes D. Nicolaum sibi conciliet, hunc namque Deum esse tutelarem omnium Russorum. Tandem cadaver in fossam demittitur, Flamens

men vero sicci pulveris tantum
urnæ superinjicit, quantum manu
tenere potest. Cæteri deinde mor-
tuum sepeliunt. Atque ita piacu-
laria sacra suum fortiuntur finem.

Eodem die satis opipare & ap-
parate instruunt cœnam : ad hanc
Christiani (ita mendicos appel-
lant) vocantur, ut nimirum tan-
quam ociosi pro mortuo Deos
inclament. Flamines item &
omnes consanguinitate propin-
quos invitant. Cumque & mihi
hunc haberent honorem, luben-
ter mecastor eos adij, ea potissi-
mum de causa, ut mores eorum
rectius contemplari & observare
possem.

Hospites osculo blandissime ex-
cipiunt, & quemque, ut dignior
est, ad mensam collocant. Sed hic
tibi illud ad mentem revoces ve-
lim, Russos omnes S. Nicolaum
tanquam Deum adorare, eiusque
imaginem in domibus omnium
videri. Accumbentibus convivis

ardentem statim adferunt candelam, eamque Nicolao consecrant, deprecantes sedulo pro salute & beatitudine amici demortui. Postea in scutella argentea triticum cum superinfuso melicrato apponunt.

Singuli ligulam sumentes, manibus defuncti rerum abundantiam, & nepotibus supellectilem copiosam uno optant ore. Mox calix vino adusto plenus obambulat, & hunc liquorem non aliter potant, quam vaccæ argentes undas, ut in proverbio dicitur. Neque tamen hoc ipsorum factum certa ratione caret. Vix enim illos ob ciborum cruditatem vivere posse arbitror, si tam forti potu stomachi frigiditatem non propulsarent. Ferculis demum appositis senior inter Flamines iterum pinguis thura adolet, & lemures ejicit foras, postea scripto Crucis signo, cibo benedicit. Peregrinis hominibus Elephantem honoris gratia

gratia præbunt, illosque, si alicuius sunt dignationis & præeminentiæ, muneribus adficiunt liberaliter. Dumque omnes pro salute sui Regis, pro beatitudine amici mortui, pro felicitate adfinium & cognatorum, plenis cantharis bibunt; fit fere, ut vix duo vel tres istis ab exequiis sobrii domum discedant. Eleemosynas illi, qui lautioris fortunæ sunt, die Veneris distribuunt: sed exiguam tantum gregarii panis particulam.

Porro de vanis superstitionibus quibus hæ gentes deditæ sunt, quid attinet dicere? Multi serpentes in domibus familiares habent & alunt.

Dæmonem quoque meridianum metuunt & colunt. Ille enim dum jam maturæ refecantur fruges, habitu viduæ lugentis ruri obambulat, operariisque uni vel pluribus, nisi protinus viso spectro in terram proni concidant, brachia frangit & crura. neque tamē

contra hanc quoque plagam remedio destituuntur. Habent enim in vicina sylva arbores religione patrum cultas, harum cortice vulneri superimposito, illud non tantum sanant facile, sed & dolorem loripedi eximunt.

Lucem castrensem, quam nostri milites huc advexerant, tali modo eos propulsare vidi. Funem accipiunt, eumque per foramen scamni vetustate pene confecti tantisper trahunt & retrahunt, donec ignis scintillam ex arido aslere eliciant: flamma conspecta, cereum in delubro undis lustralibus perfusum accendunt. Omnes deinde qui ex hac favilla prunas vel torrem domi conservant, tutos fore credunt à pestifera contagione, & fit nonnumquam, ut eventus fidei respondeat.

Doloribus dorsi talem adhibent medicinam. Pueros illegitimos, quorum hic ingens est numerus, certo ære conducunt, illorum-

rumque tergum pedibus sexcenties premunt & conculant. Hoc medicamentum anodynum majoribus profuisse asserunt.

Magistratum de voluntate Regis accipiunt. Oppidis *Starosta*, hoc est, Capitanei imperant, hi pro suo arbitrio leges figunt, & in plebeculam securi dominantur. Causæ criminales ad judicium raro deferuntur. Qui se convicia dixisse negat, absolvitur. Nam Palinodiam pro pœna irrogata reputant. Juris Romani scrupulosa volumina, Bartolos & Baldos frustra evolvisti, si hic esse voles. Statutis enim, id est, legibus scriptis utuntur. In illis & hoc sancitum est: Homicidam, nisi in ipso facto deprehensus sit, quinque florenis vitam redimere posse. Homini autem qui alterius canem cæciderit, multam decem florenorum irrogandam esse. Fustuarij pœna ipsis inter præcipua tormenta est.

ta est; Nobiles enim, suos agricolas, Heri mancipia sua si quando peccarunt, horrendum in modum fustibus dolant. Qui vero gravius deliquerunt, virgis ferreis lace- rantur.

Gens est natura ad arma propensior. Machæris, frameis, & falcatis ensibus pugnant: per sæpe etiam clava lignea, quam semper ad manum habent. Si rus abeunt, Costram in dextra tenent, arcum autem Tartaricum cum pharetra & arundinibus venenatis lateri alligant.

In commestationibus non tantum rubri charthacea symbola Regis lubenter tractant, sed & ludo tesserario gaudent. Summa autem solertia prælia latronum ludunt. Ut gemini inter se Reges albusque nigerque pro laude oppositi certent bicoloribus armis. In hac profecto arte ita excellunt, ut haud sciam an ulla gens cum illis comparari debeat.

Cum pax est, ferarum pelles ex Moscovia in Poloniam & Livoniam venales asportant. Mel, ceram, & corium magna copia peregrinis vendunt. Cæteri venando & latrocinia exercendo victum quæritant. Undique enim densissimis & inviis nemoribus septi sunt. Lupos, Lynces, & Martes sæpe intra ipsa oppidorum mœnia venantur. Martes quidem in summitatibus arborum plerumque manent, & mel ab apibus congestum avidissime lingunt. Rustici igitur canes alunt vestigatores, qui odoratu produnt animal inter arborum frondes absconditum. Tum venator magno ictu arborem percutiens, Martem de summo vertice deiicit, quem illico *ἰχθυότης* ille dentium morso necat. *Κάστρος* quoque in locis paludosis habitantes simili ratione decipiunt. Hoc animal, quia in extremis anni oris commoratur, non capitur, nisi Novembri

& Decembri mensibus, cum terra durissimo frigore riget. Fluvio igitur glacie constricto advolat rusticus, cum cane odorisequo. *Κάστορ* advenientis animum minime ignorans effossos in ripa cuniculos deserit, & sub glacie in argentibus undis natat. Canis autem naribus locum supra caput natantis exacte prodit. Sequitur igitur venator, qui jam ante à glacie perfossa ad fauces fluminis rete de lino triplici factum disposuit. Ad hoc cum jam devenit Castor perrupturum se sperans, occiditur fustibus, & extrahitur. Pellis eius apud hos populos summo est in pretio. Hanc quoque venationem impune numquam vidi: nam pene cœli intemperies me occidit.

Moribus Rusli erga hospites sunt tolerabilibus: nisi forte eorum trullas ames. Nam inter pocula homines esse desinunt.

Viri & foeminae, si à fortunæ bonis firmiores sunt, eodem fere habitu

habitu vestiuntur. Tunicam talatrem varij coloris ex panno Britannico habent : limbis vestium ænias sericas , & globulos deauratos intertextunt : uterque ocreis calceatus. Fœminæ vittis & mitra caput tegunt, viri cudone pileove coloris diversissimi. Rusticorum filiæ ex capitibus serpentum torquem collo circumdant. Vulgus autem ex pellibus ferinis tunicas, ex cortice arborum calceos parat. Et tot hic sūt sutores, quot rustici.

Natura profecto sub aspero cœlo homines etiam elegantes producit. Corpora plerumque solida habent & succi plena. Neque adeo informis est sexus muliebris , si quis formarum velit esse spectator. Omnem autem decorem suum unico potandi vitio mulieres obfuscant. In hac enim re si maritos non vincunt , certe non sunt illis inferiores.

Musicæ subtilioris ignari sunt. Panduras nulla arte tractant &

tantum tibias utriculares in delitiis habent. In nuptiis & aliis sollemnitatibus per sæpe ad manuum complosarum fragorem choreas ducunt.

Libros Latinos & Græcos nunquam viderunt, & tamen de Religione Græcorum multa gloriantur. Ego cum semel novum Testamentum Tiguri Græce impressum mecum haberem, rogareque Flamines ut aliquam periodum legerent, illi hoc sese facturos pernegabant; sancte adfirmantes, eiusmodi typos nunquam sibi ante visos esse.

Mensæ elegantiam non magnopere curant, sed crudos cibos, Deos Ægyptiorum, porrum & cœpe avidissime ingurgitant. Ditiore vinum & medonem, vulgus Quastum, hoc est, aquam bibit admixto sale vulgari, & pane mucido squarosoque vescitur.

Domus Ruthenicæ lignæ sunt, & quidem male materiatae. Ita
tamen

tamen desipiunt, ut existiment parietem craticum lateritio præferendum esse. Cæmenti apud eos nullus fere usus est. Polociæ tantum tria templa sunt, opere lateritio exstructa. Ex his tertium more Italico pulcherrime expoliturum nunc ibidem conspicitur. Cætera Moscorum Dux Ioannes Basilides devastavit, cum ante annos octodecim Polociam deditione in suam accepit potestatem.

Pacis tempore opimos accipiunt ex agris proventus: nec ullis fere frugibus hominum utilitati fervientibus, carent. Aves omnis generis, perdices puta, phasianos, attagenes, erythrotaones summa solertia per insidias capiunt, & levi ære divendunt. Piscium lautissimorum admirabilem copiam perennia illis suppeditant flumina, Borysthenes, Duna, Drisna, Drissa, Polotta, ex quibus innumeri lacus & *изъводъ* sese effundunt. Ex co-
cto

cto sale Iberico cibos condiunt.

Metallum quidem patrio in solo non effodiunt, & tamen auri obryzi, signatique argenti maximo desiderio tenentur, atque hoc vitium cum cæteris mortalibus commune habent. Nummos eorum argenteos ovali forma profusos ad tuam Excell. mitto: ij uno in latere Cataphracto signantur: in altero descripta sunt Ruthenici hæc verba: *Κ̄ης βασιλε̄ς Ιβ̄άν*, hoc est, *Princeps Magnus Ioannes*.

Hæc fere ea sunt, David Chytræ, quæ in Orientaliori Russia observatione digna putavi, quæ quidem, ut tuæ cupiditati satisfacerem, libenter in has paginas conjeci. Nec tamen omnia attigi, sed tantum summa sequutus sum fastigia rerum. Apes ut tenero studens liquori, libat summa thimi aut crocon rubentem.

De Armeniis quoque antea ad te perscripsi, neque dubito literas tibi

ibi redditas esse. Hos frequentes
 habitare Leopoli , atque ibidem
 pulcerrima templa habere, Tide-
 mannus Gifius , 7. Iunii Caunæ
 mihi dixit. Ego quidem , si ali-
 quando officij ratione hoc ipsum
 vicebit, Leopolim excurram, & vi-
 cinam Armeniam perlustrabo, fu-
 tufque deinde omnia litteris tra-
 ctabo.

Restat nunc ut de te Tartaris
 per pauca subjiciamus. Cum vero
 epistolam ad te scribere decreve-
 rim, non est quod historiam expe-
 ctes. Nolim namque *γλαῦκας εἰς*
Ἰθύναις : Tartarorum quidem co-
 pias minime contemnendas regijs
 in castris per sæpe vidi, atque hi ex
 Præcopiensium Horda advenerunt,
 ex qua nunc quoq; militem con-
 scripsit Stephanus Victor. Cæteri
 Polonis notiores sunt Tauricen-
 ses, Asturcenses, Naianenses, Rezi-
 thorenses, & Circassij. Principem
 Hordæ sua lingua *Czar* , hoc est,
 Imperatorem appellant. Nobiles
 autem

autem , quibus res mediocriter sunt secundæ, *Cnesi*, id est, Principes vocantur. Tantus nimirum barbaræ gentis fastus est, ut etiam titulos & magna miserè accipentur nomina. Religio eorum sine dubio diversissima est.

Ego illorum ritus , qui Regis nostri sceptrum agnoscunt, breviter attingam. Bellici sane tumultus eos à numinis cultu non avocant. Nam Veneris die, cum vix sol ipse nitentes spargere jam cœpit radios , in medio camporum æquore frequentes convolant. Hic Papa nudo vertice & pedibus complicatis humi sedens, schedulam sinistra in manu tenet , in hanc descripta ex Alcorano paradoxa aliquot congeffit , quæ voce clara ad circumstantes recitat ; illi si quando nomen Dei & Mahometis audiunt , gemitu & capitis inflexione reverentiam suam declarant. Lectione finita, in stationem quisque suam revertuntur.

Cæteri tamen , qui pacem bello,
 æconomiam militiæ præferunt,
 alijs quoque ceremoniis occu-
 pantur. Hi uno à Vilna militari, ad
 fluminis Velix ripas , gurgustia
 aliquot & pagum amœnissimo
 loco situm habent. Huc ego x i i.
 Kal. Iul. cum Ioanne Gamrato
 Stralsundino , mercatore & cive
 Vilnensi exspaciatus , delubrum
 eorum intravi. In illo certe, nec
 alicuius Divi , nec atri Dæmonis
 simulacrum ullum videtur. Nudi
 ubique parietes. Area tamen pi-
 ctis tapetis instrata est. Die Veneri
 dicata semper ad sacra conve-
 niunt, ea, uti opinor, de causa, ut
 significant neque Iudæorum su-
 perstitutiones , neque Christiano-
 rum nomen & religionem sibi
 probari. Delubrum nulli nisi di-
 scalceato ingredi licet. Campana-
 rum boatum minime tolerant.
 Papa autem, exorto sole, in sum-
 mitate templi exedræ insistens,
 stentorea voce populum ad con-
 L ciones

ciones vocat. Cumque jam frequentes adsunt, sumto ad manum Alcorano quem Arabicis litteris scriptum mihi monstrarunt, numinis colendi rationem illis exponit. Postea de apotheosi Mahometis, deque illius maiestate & præcellentia carmen agreste decantant, & tunc Comitiorum finis est. Si Alcoranum, vel alium quemvis librum typis editum hic videre licuisset eum certe, magno vel pretio comparatum, ad te misissem. In tanto autem librorum defectu nihil se vendere posse dicebant. De Deo, Iesu Christo & Spiritu Sancto frustra eos interrogabis. Veram enim pietatem ita curant, ut numerum lupus aut torrentia flumina ripas. Non semel igitur admiratus sum cum inter Christianos habitent, cur adeo duri sint & Christianam religionem aspernentur, & video sane Iesuitarum nugas, qui de convertendis ad Romanam Ecclesiam
genti-

gentibus multa & grandia fabulantur. Cum nequaquam hos, qui vicinis in partibus commorantur, à vana superstitione abducere possint. neque tamen & hoc negare ausim esse in Scythia homines Iesu nomen adorantes, cum dictum sit per Davidem de voce Euangelij per Apostolos in gentes spargenda in omnem terram: exivit amysis eorum, & in finem orbis oratio eorum. Porro non fugit excellentiam tuam dogma Mahometarum ex parte Iudæorum superstitionibus & somnijs esse refertum. Tartari igitur Circumcisionem quoque retinent, sed diversa ab Hebræis ratione. Secundo enim & tertio annis à nativitate, prout Papæ visum est, circumciduntur.

Lingua eorum à Polono idiomate tam longe abest, ut hi in Scythiam, illi in Sarmatiam commigrantes, ranae Seriphicæ non iniuria dici queant. Qui tamen in Polo-

nia, & Lithuania, & utraque Russia longe lateque dispersi sunt, plerumque hominum, quibuscum degunt, linguam addiscunt & cal-
lent.

Præterea illorum Papa hoc mihi in sermone dixit: In multis suæ gentis regionibus, solem, ignem, malos item genios, tanquam Deos coli. Moribus feris sunt, & duri laboris patientissimi: nec etiam una uxore contenti. Nam plurimas ducunt, quarum pene miranda domi est concordia. Sed prior cæteris gratior habetur & acceptabilior.

Mortuos hic non cremant, sed defodiunt. Sponfos etiam fato functos addita dote & rebus Oeconomix necessariis, matrimonio jungunt, ridiculis mehercule ceremoniis, quos alio in orbe & revicturos, & una semper futuros autumant. De animabus demortuorum ita sentiunt, eas videlicet ex uno corpore in aliud tantisper
demi.

demigrare, donec præcellentem aliquam & diu quæsitam inveniunt habitationem, atque hinc magna ista mundi lumina Cæsares & viros principes enatos esse.

Victus illorum miserrimus & Cyclopicus: Nam prandentes aliquoties cum horrore aspexi. Carnes certe equinas ac semicoctas avidissime devorant. Nullis illis mensarum & sediliorum est usus. Cutes equorum jam tum fumantes, & recens bestię detractas pro scamnis confessuri consternunt. Lac equarum tanquam vinum Cretense admirantur & epotant. Hi bellis, acynacibus, arcu & sagittis pugnant, bellatorum præstantia equorum omnibus facile anteponendi.

Præcopiensium legatus XIX. Junii Vilnam adveniens, Regi Euangelium adferebat, de re à suis contra Moscos animose & fortiter gesta. Quod videlicet non

tantum maximas hostis provincias ferro flammaque feliciter pervagati sint: sed & ad ipsa Metropolis Moscoviæ mœnia penetrarint. Horum studium voce sua Rex collaudans, magnam se ipsis aliquando gratiam habiturum dicebat, si deinceps quoque magnanimo conatu in adversam gentem arma & bellum inferant.

Iam de rebus Polonicis quales eæ nunc sunt, scribendum aliquid erit. Quia nihil enim abs te literarum, tribus pene mensibus accepi, meas epistolas, quas Maio & Julio exaravi, intercidisse video. Rex Stephanus Victor, 29. Aprilis ex Comitibus Warsaviensibus Vilnam reversus est. v i i i. autem Kalend. Jun. Bogdanus Bielscius, Moscus nobilissimus, à suo principe profugus ad regem venit Vilnam; qui non tantum humanissime novum & insperatum hospitem excepit, sed & muneribus adfecit liberaliter. Sunt homines, qui ominis loco il-

co illius adventum excipiant, & fore confidant, ut ex solius confilio Rex plurimis in rebus adjuvetur.

Sequenti die, qui erat 26. Maij, Legatos Moscovicos adventare vidimus, comitatum habentes fatis splendidum. Cum illis aliquot diebus de pace tractatum est, effectum vero nihil. Conditiones à Rege propositæ tales sunt: Moscovus Livoniam tradat. Impedimenta bellica & commeatum in arcibus deditis relinquat. Sumptus etiam duabus expeditionibus factos persolvat. Pacem perpetuam sanciat. Danorum & Suecorum Reges hoc fœdere comprehendantur. Captivi λύτρω vel permutatione redimantur. Ipse Princeps in finibus utriusque regni ad colloquium se sistat. Internuncij cum dicerent nihil horum suis in mandatis annotatum esse, intercessione Procerum, decem dierum spacium impetrarunt, ut

interea per veredarium Principis sui mentem explorarent. Ille quia die dicto reversus non est, Rex quidem Legatos dimisit.

Ipse vero 19. Junii, equum in gyros tortum conscendens, Vilna egressus est circiter decimam diei horam, cœlo ita sereno & tam faustis hominum acclamationibus, ut dubitare nemo possit, hunc Principem divinitus Polonorum genti datum, ex hydra ista Lernæa feliciter debellata, famam reportaturum esse immortalem. Equitabant in agmine variarum gentium Proceres, inter quos non postremus erat Legatus Pontificius Ioannes Andreas Caligarius, Episcopus Brittonoriensis, qui pro confirmatione Regni pecuniam Papæ debitam deposcens, indulgentias simul & peccatorum remissionem largissimam attulit. Proximum ab illo locum tenebat generosus vir Levinus Bulovius, ab illustrissimo Marchione Brandebur-

Leburgensi & Borufforum Duce
 n legatione huc missus. Qui po-
 stea Caunam reversus , cum ad
 prandium me invitasset , amanter
 hoc à me petiit, ut suo nomine sa-
 lutem tibi plurimam adscribe-
 rem, addens & illud; In Borussiam
 quidem te hoc tempore non ven-
 turum , id quod ego summo cum
 dolore audivi : Statueram enim
 salutandi gratia Regiomontem
 ad te excurrere.

Tidemannus quoque Gifius,
 I. V. D. & Regis intimus Secreta-
 rius , homo omnium hominum
 humanissimus , & optimis literis
 egregie excultus. 21. Junij, Histo-
 riam Augustanæ Confessionis
 tuam , ab Rittero Latina civitate
 donatam, Vilnæ mihi monstravit.
 Cumque sumto semel iterumque
 calamo scribere tibi vellet, neque
 tamen tanta & indicibili nego-
 tiorum mole oppressus , sibi ipsi
 satisfacere posset: invitus quidem
 hoc tempore officium tuæ excel-

lentiæ debitum intermifit, meque per Apollinem rogavit, ut hanc candidiffimæ mentis fuæ adfectionem per Epiftolam tibi fignificarem, id quod me facturum, uti debui, ita lubenter promifi. De omnibus tamen rebus, quæ hætenus geftæ funt, & quæ deinceps numinis auspicio gerentur, faciet te paulo poft certiozem.

Regis noftri frater, Tranfylvaniæ Princeps, nuper deceffit, cuius obitum Rex graviter tulit, ut par eft. metuit fortaffis aliquam in iftis locis mutationem, quamquam filius demortui, decem annorum puer, à fubditis patris fuffeffor nominatus fit. Eodem die quo Tranfylvanorum Dominus exftinctus eft, Generofiffimus Regis equus exanimis concidit & perijt, qui non procul ab arce Vilnenti defoffus eft, & columnam habet ligneam.

Belli fufcepti moles hac æftate Plefcoviam tanget. Milites undique

que huc confluunt, ille ex Germania, alter ex Calydonia, tertius ex Britannia, ut nimirum venales animas tanto citius Plutoni propinent. Nam undique ad inferos tantundem viæ est.

Rex dum foris hostem quaerit, nos domi pro pietate bellum gerimus. Proceres quidem Polonici, qui purioris doctrinæ professoribus favent, & partim Zuinglianos defendunt, partim Augustanam Confessionem sequuntur, ante abitum suum de incunda concordia suaserunt, certum esse adfirmantes, quod N. Romæ nuper creatus in perniciem Lutheranorum juramentum præstitit Pontifici Maximo. Huius vero tyrannidem non adeo metuedam esse, si nos pie in religione consentiamus. Maio igitur mense convenimus Vilnæ, effecimus nihil. Summam actionis adjunctæ continent paginæ. Ipse Dei filius, utinam gloriosissimo adven-

adventu suo vulnera Ecclesiæ cito sanet, & beatitudinem nobis donet sempiternam. In hoc quidem seculo sinceram sperare pacem non licet. Anabaptistas vicinos per occasionem erroris admonui. Horum superintendens Laurens Criscovius, hæresin se defensurum scribit. Cum prodierint chartæ, habebimus sane quod aut contemnamus, aut etiam quod auctoritate sanctarum scripturarum refutemus. Literas ipsius Criscovij ad tuam Excellentiam transmittito. Iamque Colophonis vice etiam atque etiam vehementer te rogo, ut hæc paginas tuo iudicio emendes, ac vel legas, vel divulges, vel abiicias, quidquid horum feceris, meo facies consensu. Summum Pontificem Ecclesiæ, Iesum Christum, Dei ac Virginis filium, qui solus est longitudo dierum nostrorum, toto pectore precor, ut tuam Excellentiam Spiritu sanctissimo suo gubernet, & diutif-

utissime incolumem conservet,
neque tuæ benevolentiaë & amo-
ri totum trado. VIII. Kalend.
August. Anno. M. D. LXX XI.

De Religione & Sacrificiis veterum
BORUSSORVM, *Epistola* I O.
MELETI ad GEORGIVM
SABINVM.

CUM elegiam illam tuam, quã
ad Petrum Bembum Cardina-
em scripsisti, mihi legendam exhi-
bisset Hieronymus filius meus,
qui tuis scriptis plurimum dele-
ctari solet, in qua de sacrificio ca-
pri, & anguium cultu, quæ non-
nullæ Sarmaticæ gentes insti-
tuunt, commemoras: continere
me non potui, quin ea, quæ de va-
no cultu earum gentium compe-
ri, ad te scriberem, tibi utique non
ingratum fore sperans, si earum
gentium, ad quas fato quodam
vocatus es, & in quarum vicinia
vitam agis, mores & idololatriam
plenius cognosceres. Multi enim
super-

superstitiosi ritus, idololatricique cultus passim in his regionibus adhuc occulte servantur, qui tibi advenæ nondum forte cogniti sunt. Itaque visum est communicare tecum, quicquid de illis compertum habeo. Ac ne longiore utar proœmio, referam primo sacrificia, quibus olim Borussi, Samogitæ, Lithuani, Rutheni & Livones, coluerunt dæmonia pro Diis, atque etiam nunc multis in locis colunt occulte: deinde superstitiosos quosdam ritus, quibus nuptiæ, funera & parentalia apud easdem gentes celebrantur.

Die Georgii sacrificium facere solent *Pergrubrio*, qui florum, plantarum, omniumq; germinum Deus creditur. Huic *Pergrubrio* sacrificant hoc modo. Sacrificulus, quem *Vurschayten* appellant, tenet dextra obbam cerevisiæ plenam, invocatoque dæmonij nomine, decantat illius laudes: *Tu* (inquit)
abigis

abigis hyemem, tu reducis amœnitatem veris : per te agri & horti vident, per te nemora & sylva frondent. Hac cantilena finita, dentibus apprehendens obbam, ebibit cerevisiam nulla adhibita manu: ipsamque obbam ita mordicus epotam retro supra caput jacit. Quæ cum è terra sublata, iterumque impleta est, omnes quotquot adsunt ex ea bibunt ordine, atque in laudem *Pergrubrij* hymnum canunt. Postea epulantur tota die, & choreas ducunt.

Similiter quando jam segetes sunt maturæ, rustici in agris ad sacrificium congregantur, quod lingua Ruthenica *Zazinck* vocatur, id est, initium messis. Hoc sacro peracto, unus è multitudine electus, messem auspicatur, manipulo demesso, quem domum adfert. Postridie omnes, primo illius domestici, deinde cæteri quicumque volunt, messem faciunt.

Facta autem messe, solenne sacrificium pro gratiarum actione conficiunt, quod Ruthenica lingua *Ozinck*, id est, consummatio messis dicitur. In hoc sacrificio, Sudini Borussiae populi, apud quos succinum colligitur, caprotitant, sicut in elegia tua ad Bembum scribis.

Litandi vero ritus est talis. Congregato populi cœtu in horreo, adducitur caper, quem *Vursichaytes* illorum sacrificulus mactaturus, imponit victimae utramque manum, invocatque ordine daemones, quos ipsi Deos esse credunt: videlicet, *Occopirnum*, deum cœli & terrae, *Antrimpum*, deum maris, *Gardoaten*, deum nautarum, qualis olim apud Romanos fuit Portunus. *Potrympum*, deum fluviorum ac fontium, *Pilvitum*, deum divitiarum, quem Latini *Plutum* vocant, *Pergrubrium*, deum veris, *Pargnum*, deum tonitruum ac tempestatum, *Pocclum*,
deum

deum inferni & tenebrarum, *Poccollum* deum aëriorum spirituum, *Putscatum*, deum, qui sacros lucos tuetur, *Ausceurum*, deum incolumitatis & ægritudinis, *Marcoppolum*, deum magnatum & nobilium, *Barstuccas*, quos Germani *Erdmenlen*, hoc est, subterraneos vocant.

His Dæmonibus invocatis, quotquot adsunt in horreo, omnes simul extollunt caprum, sublimemque tenent, donec canatur hymnus, quo finito, rursus demittunt ac sistunt caprum in terram. Tum sacrificulus admonet populum, ut solenne hoc sacrificium à maioribus pie institutum, summa cum veneratione faciant, eiusque memoriam religiose ad posteros conservent. Hac concinuncula ad populū habita, ipse mactat victimam sanguinemque patina exceptum, dispergit. Carnem vero tradit mulieribus eodem in horreo coquendam.

Hæ interea dum caro coquitur, parant è farina filigineas placentas, quas non imponunt in furnum, sed viri focum circumstantes, hinc illinc per ignem jaciunt absque cessatione, tamdiu quoad illæ indurescant, & coquantur. His peractis epulantur atque heluantur tota die ac nocte usque ad vomitum. Ebrii deinde summo mane extra villam progrediuntur, ubi reliquias epularum, quæ remanserunt, certo in loco terra operiunt, ne vel à volatilibus vel à feris diripiantur. Postea dimisso cœtu suam quisq; domum repetit.

Cæterum, ex omnibus Sarmatiæ gentibus supra nominatis, multi adhuc singulari veneratione colunt *Putscatum*, qui sacris, arboribus & lucis præest. Is sub arbore sambuco domicilium habere creditur. Huic passim homines superstitiosi litant pane, cerevisia, aliisque cibis sub arbore sambuco positis, precantes à *Putscato* ut placatum

catum efficiat *Marcoppolum* Deum
 magnatum & nobilium, ne gra-
 viore servitute à dominis ipsi pre-
 mantur: utque sibi mittantur *Bar-*
trucci, qui (ut supra dictum est) sub-
 terranei vocantur. His enim dæ-
 monibus in domo versantibus se-
 ri credunt fortunatiores: eisque
 collocant vesperi in horreo super
 mensam mappa stratum, panes, ca-
 seos, butyrum, & cerevisiam: nec
 dubitant de fortunarum accessio-
 ne, si mane reperiant cibos illic
 assumptos. Et si quando intactus
 cibus in mensa remanet, tunc ma-
 gna anguntur cura. Colunt quo-
 que spiritus visibiles, qui lingua
 Ruthenica *Colky*, Græca *Coboli*,
 Germanica *Coboldi*, vocantur. Hos
 Spiritus credunt habitare in oc-
 cultis ædium locis, vel in congerie
 lignorum: nutriuntque eos laute
 omni ciborum genere, eo quod
 afferre soleant nutritoribus suis
 frumentum ex alienis horreis fur-
 to ablatum.

Cum vero hi Spiritus alicubi habitare ac nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patrem familias voluntatem declarant. In domo congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris lacte plenis imponunt varia animalium stercorea. Quod ubi paterfamilias animadverterit, nec dissipaverit segmenta, nec stercorea è mulctris ejecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere & permanere dicuntur.

Præterea Lithuani & Samogitæ in domibus sub fornace, vel in angulo vaporarii, ubi mensa stat, serpentes fovent, quos numinis instar colentes, certo anni tempore, precibus sacrificuli evocant ad mensam. Hi vero exeuntes, per mundum linteolum conscendunt, & super mensam assident. Ubi postquam singula fercula delibaverunt, rursus descendunt, seque abduunt in cavernis. Serpenti-
bus

bus digressis, homines læti fercula illa prægustata comedunt, ac sperant illo anno omnia prospere sibi eventura. Quod si ad preces sacrificuli non exierint serpentes, aut fercula super mensam posita non delibaverint, tum credunt se anno illo subituros magnam calamitatem.

Ad hæc eædem gentes habent inter se fortilegos, qui lingua Ruthenica *Burty* vocantur, qui *Potrimpum* invocantes, ceram in aquam fundunt, atque ex signis sive imaginibus, interfundendum figuratis, pronunciant ac vaticinantur de quibuscunque rebus interrogati fuerint. Novi ipse mulierculam, quæ cum diu reditum absentis filij frustra expectasset (erat enim filius ex Borussia in Daniam profectus) consulit fortilegum, à quo edocta est, illum naufragio periisse. Cera enim in aquam fusa, expressit formam fractæ navis, & effigiem resupini

hominis , juxta navem fluitantis.

Apud Samogitas est mons ad fluvium Nauvassam situs, in cuius vertice olim perpetuus ignis à Sacerdote conservabatur , in honorem ipsius *Pargni* , qui tonitruum & tempestatum potens à superstiosa gente adhuc creditur. Hactenus de sacrificiis.

Nunc de ritibus Nuptiarum, funerum, & parentalium, narrabo non minus ridicula quam superstiosa. Apud Sydinos, Curonenses, Samogitas, & Lithuanos, nobiles puellæ multis in locis gestant tintinnabulum, quod funiculo alligatum è cingulo dependet usque ad genua ; nec ducuntur, sed rapiuntur in matrimonium, veteri Lacedemoniorum more à Lycurgo instituto. Rapiuntur autem non ab ipso sponso , sed à duobus sponsi cognatis. Ac postquam raptæ sunt , tunc primum requisito parentum consensu matrimonium contrahitur.

Cum

Cum nuptiæ jam celebrantur, sponsa ducitur ter circa focum. Deinde in sellam ibi collocatur. Sediti super sellam, pedes lavantur. Ea vero aqua, qua sponsæ lavantur pedes, conspergitur lectus nuptialis ac tota suppellex domestica, consperguntur item hospites, qui ad nuptias invitati sunt. Postea sponsæ os oblinitur melle, & oculi teguntur velamine, velatis oculis ipsa ducitur ad omnes ædium fores, quas jubetur contingere ac pulsare dextro pede. Ad singulas fores circumspérgitur tritico, siligine, avena, hordeo, pis, fabis & papavere. Qui enim sequitur sponsam gestat saccum plenum omni genere frugum: cumque illam circumspérgit, ait; *nihil horum defuturum sponsæ, si religionem pie coluerit, remque domesticam curaverit ea diligentia, qua debet.* His actis, auferitur sponsæ velamen ab oculis, & convivium celebratur.

Vesperum cum sponsa ad lectum deducenda est, inter saltandum ei abscinduntur crines, quibus abscissis, mulieres imponunt ei sertum, niveo linteolo adornatum, quod uxoribus gestare licet, donec filium pepererint. Tamdiu enim uxores pro virginibus se gerunt.

Ad extremum introducitur in cubiculum, ubi pulsata & verberata conjicitur in lectum sponsoque traditur. Tum pro bellariis afferuntur testiculi caprini, vel ursini, quibus ipso nuptiarum die manducatis, conjuges creduntur fieri fœcundi. Hac de causa, nullum quoque animal castratum illic ad nuptias mactatur.

In Funeribus hic servatur ritus. Rusticanis, defunctorum cadavera vestibus & calceis induuntur & erecta locantur super sellam, cui affidentes illorum propinqui, perpotant ac helluantur, epota cerevisia, fit lamentatio funebris, quæ

quæ lingua Ruthenica sic sonat:
Ha le le, le le, y procz ty mene umarl?
ij za tij nie miel szto yesty albo pity?
procz tij umarl? Ha le le, le le ij za
tii nie miel krasz iie mlodzice? ii
procz tii umarl? id est, Hei, hei mi-
hi: Quare mortuus es? Num ti-
bi deerat esca aut potus? Quare
ergo mortuus es? Hei, hei mihi: An
non habuisti formosam coniugem?
Quare ergo mortuus es? &c. Hoc
 modo lamentantes enumerant
 ordine omnia externa illius bo-
 na, cuius mortem deplorant:
 nempe liberos, oves, boves,
 equos, anferes, gallinas, &c.
 Ad quæ singula respondentes,
 occinunt hanc Næniam, *Cur*
ergo mortuus es, qui hac ha-
bebas?

Post lamentationem dantur
 cadaveri munuscula, nempe, mu-
 lieri fila cum acu: viro linteolum,
 idque eius collo implicatur. Cum
 ad sepulturam effertur cadaver,
 plerique in equis funus profe-

quuntur , & currum obequitant quo cadaver vehitur : eductisque gladiis , verberant auras , vociferantes *Gey geythe begaythe peck elle.* id est , *aufugite vos demones in infernum.* Qui funus mortuo faciunt , nummos projiciunt in sepulchrum , tanquam viatico mortuum prosequentes. Collocant quoque panem , & lagenam cerevisia plenam ad caput cadaveris in sepulchrum illati , ne anima vel sitiat vel esuriant. Uxor mane & vesperi , oriente & occidente sole , super extincti conjugis sepulchrū sedens vel jacens , lamentatur diebus tringinta. Cognati vero ineunt convivia die tertio , sexto , nono , & quadragesimo , à Funere. Ad quæ convivia animam defuncti invitant , precantes ante januā. In his convivijs , quibus mortuo parentant , tacite assident mensæ tanquam muti , nec utuntur cultris. Ad mensam vero ministrant duæ mulieres , quæ hospitibus cibum

bum apponunt, nullo etiam cull-
tello utentes. Singuli de unoquo-
que ferculo aliquid sub mensam
jaciunt, quo animam pasci cre-
dunt, eisque potum effundunt. Si
quid forte deciderit de mensa in
terram, id non tollunt, sed deser-
tis (ut ipsi loquuntur) animabus
relinquunt manducandum, quæ
nullos habent vel cognatos vel
amicos viventes, à quibus exci-
pantur convivio. Peracto pran-
dio, sacrificulus surgit de mensa,
ac scopis domum purgat; animas-
que mortuorum cum pulvere eji-
cit, tanquam pulices, atque his
precatur verbis, ut è domo rece-
dant: *Iely, Pily ducisse: nu vven, nu
vven: hoc est, edistis ac bibistis ani-
ma dilecta, ite foras, ite foras.* Post
hæc incipiunt convivæ inter se
colloqui & certare poculis. Mu-
lieres viris præbibunt & viri vi-
cissim mulieribus, seque mutuo
osculantur.

De hac oblatione ciborū super
tumu-

tumulos defunctorum meminit etiam Augustinus Sermone 15. de Sanctis, cuius verba hæc sunt: *Miror cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus error increverit, ut super tumulos defunctorum cibos & vina conferant, quasi egressæ de corporibus animæ, carnales cibos requirant. Epulas enim & refectioes carotantum requirit. Spiritus autem & animæ iis non indigent. Parare aliquis suis charis dicit, quod ipse devorat. Quod præstat ventri, imputat pietati, &c.* Hactenus Augustinus.

Hæc, quæ de superstitionis ritibus, & ceremoniis illarum gentium narravi, partim ipse vidi, partim ab hominibus fide dignis audivi. Tu vero præstantissime vir, qui variarum rerum cognitione delectari solitus es, pro tua humanitate, meum hoc qualecunque scriptum ab homine tui amantissimo, profectum boni consulas oro,

EX IACOBI NOBILIS DANI *Hodæporico Ruthenico*, de *Cæremoniis aliquot MOSCOVITARVM.*

DIE mensis Augusti primo, sole jam exorto, cum temporis tædium ambulando discutere cœpimus, conspeximus è longinquo magnum hominum numerum uno in loco circa fluvium Urbi proximum congregatum, imo fere omnes cives, mares pariter ac fœminas, has gestantes infantulos in ulnis; illosque pueros ducentes manibus; præterea Monachorum, virginumque vestalium cohortem magnam. Quo postquam convolassent, apparuit illis etiam Archiepiscopus gerens manibus crucem; sequentibus Sacerdotibus, & id genus hominibus, postquam jam amnis eius pontem sibi in illum usum exstructum adscenderet, habita oratione, ipsi benedixit, atque suis ceræ-

mo-

moniiis, papistico more, aquam consecravit. Quo facto, quam plurimi viri vestibus exuti nudi-que cunctis inspicientibus, in amnem sese præcipitarunt, pudendendis minus tectis, nihil considerantes, quod à mulieribus & virginibus conspicerentur: hæ quoque infantulos suos eadem aqua abluerunt, idola sua omnia liquore illo sacro humectarunt atque mundarunt, istumque diem festum celebrarunt.

Nescio sane an hic significare debeam, quo pacto Sanctorum opem in cerevisia coquenda implorent, quibusve ceremoniis utantur.

Cum aqua dolio infunditur, ad manus habent sculptile baculo longo alligatum, quod dolio imponunt, confestimque extrahunt, quod etiam fit, cum frumentum & lupulus adduntur: Quo facto, baculum in altū erigentes imaginem illam, curvatis genibus, & capitibus

pitibus demissis , frontibusque crucis signo munitis , venerantur. Talibus superstitionibus imbuuntur , adeoque his ineptiis fascinati sunt, ut hisce ceremoniis neglectis, totum laborem irritum esse existiment.

Singulis diebus templa petunt, & quamvis valvæ clausæ sint, ante eas tamen sese crucibus signant, & in genua procumbunt , & capita terram versus deflectunt.

A juramentis & execrationibus absunt, nomine Dei ad jurandum , vel diaboli ad maledicendum non utentes : sed per matrem, canem, caniculæ filium, spuriumque jurant & maledicunt, dicentes: *Pudi Matter, Subach, Suginsim, Pledinsim.*

Ex Theologia Moscovitica IOHANNIS LASICII Poloni. (Quam adeat, suadeo, quisquis volet habere solidam cognitionem & confutationem Religionis Moscovitica.) Quomodo Moscici Biblia dividant.

APVD Moscovitas Matthæus capita habet 116, quæ *Zacchæas*, hoc est, incæptiones cognominant. Pleraque adeo parva, ut ex tribus constent versibus, prout fert scripti divini de re una sententia. In Marco sunt 71. In Luca 114. In Iohanne 67. In Actis 51. Paulinas Epistolas, capita 79. inchoant, qui numerus ad 335. collectus finitur in eam, quæ est ad Hæbræos scripta. Quem rursus excepit 15. ab initio Iacobi Canonica, desinitque in Iudam. Apocalypsin quoque Iohannis se habere ajunt. Omnia autem hisce capitibus discreta accepisse se ferunt, à quodam Cyrillo, Constantinopolitana

na

næ Ecclesiæ (cui parent) Sacerdote, linguæ gnaro Sclavonicæ.

A M I C E L E C T O R :

CUM Moscovita lingua Sclavonica vel Illyrica utantur, ut sæpius iam dictum, non abs re fore mihi visum est orationem Dominicam Sclavonice vel Russice conceptam heic adnexere, atque ita Tractatum de Sacris huius gentis absolvere. Deprompsi autem, ne quid te calem, ex Bibliotheca Vaticana Angeli Rocha; ubi eam litteris Sclavonicis conceptam videre est. Litteræ autem à Græcarum forma non abluunt. Cernuntur enim ω, K, H, α, B, χ, ε, T, inversum ρ, γ, sed latius, Δ, sed contractius λ, &c. quædam etiam peregrina. Sed ad rem:

N O R A -

ORATIO DOMINICA

Slavonice vel Russice,

O C C E nas, Kij iesi na nebesieh, suetise ime Tvoie. Prighi Kra-
gle Ustro tvoie. Budi Voglia
Tuoia, Kako nà nebu, tako i nà
semgli. Kruh nasc su akdani dai-
namga danas. i od pusti nam du-
ghe nasce, kako i mi od pufctui-
mo duxikom nasciem. i ne uredi
nas ù napast, da ossobodi vas od
sta. Amen.

*Interpretationem non subnecto ; su-
perfluum enim foret , cum nemo
Christianus eius sit ignarus.*

D E
M O S C O V I A
A N T O N I I
P O S S E V I N I
D I A T R I B A.

*Mosci, qui nunc rerum potitur, eve-
ctio ad Magnum Moscovia Du-
catum: propagatio Imperii, & va-
rii casus.*

 O A N N E S, Basilio
patre, anno hujus se-
culi vigesimo octavo
natus est. Is ad suæ Do-
minationis fastigium evectus, ut
erat ingenio vehementior, ac di-
gnitatis augendæ percupidus, ul-
cisci Tartarorum injurias, & pe-
dem figere in Livonia statuit Ca-
sanensis adortus, admotis æneis
tormentis, facile fuit ei (ut Ste-
phanus Poloniæ Rex mihi narra-
vit) sive armorum, seu machina-
rum generi insuetos expugnare.

Inde Astracanicum ad ostia fluvij Volgæ situm cepit, non ignobile Orientis emporium ad mare Caspium. Id cum alterius Tartarorum Hordæ (seu Regni) esset caput; protulit ditionis suæ fines usque ad Circassos, trecenta ultra Astracanicum millia passuum: Qui Circassi editiora, prope Caspium mare, incolunt, & ad fines usque Persici Regni pertinebant, antequam hoc anno superiore Ferreã portam, aliasque arces Selymus eo de Rege cepisset. Ea vicina, & Græciritus affinitate, proximus Circassis Moscus, (illorum primarij viri filia in uxorem ducta, quæ postea interiit) rogatus olim ab iis, ut ad sese peritos condendæ arcis mitteret, qua Turcarum excursiones prohiberentur, id fecit: atque ab eo tempore cum illis sic amicitiam coluit, ut, quibus finitimus alius Princeps non sit, eum quasi Patronum habeant, gens ceteroquin simplex & Divino cultui capes-

capessendo propior, quam Scytharum pars, aut Rutheni sint, qui fere in unum populum coaluere. Imperio Mosci subjecti. Restant Nogaici Tartari, qui cum sæpe, tum hoc anno in Mosci ditionem irrumpentes, muneribus placati abscessere. Cum Præcopensibus autem Tartaris Turcæ fœderatis, qui Tauricam Chersonesum incolunt, & à quibus, uti potentioribus, multa clade accepta, pejora metuebat, Polonico bello distentus, pacem ita fecit, ut, quo tempore Moscua Moscoviæ Regia discessurus eram, mihi responderit, se adversus Tartaros una cum Stephano Poloniae Rege arma sumere non posse, quod in singulos dies eius Tartarorum Imperatoris Magnos Legatos, & suos expectaret, cum quibus pacem, jam utriusque Principis signo obsignatam, confirmaret. Cæterum quod attinet ad Livoniam, cum induciæ, quinquaginta an-

norum cum Livonibus ictæ, anno huius seculi quinquagesimo expirassent (quibus maiores sui, ob cæsum ad Plešcoviam, Pletenbergio Ordinis Livonici Magistro, ad internecionem exercitum assenserant) varia causatus; quod Livones conditionibus pactis non starent, bellum iis indixit: Derpatoque, & aliis arcibus captis, summaque cum Livonum strage, magnam Livoniæ partem affecutus, diuturni belli cum Polonis semina sparsit. Qua de tota re eodem in Commentario scripsi, quem novissime de Provincia illa ad V. B. misi. Et ea quidem omnia, licet aliquandiu facilem exitum habuere, maximas tamen calamitates Moscoviæ postea intulerunt. Nam dum in tam diffitas regiones, atque in arces jam plures præsidia essent imponenda: bellum autem, suo fere tantum milite, variis in locis, ac per tot annos exercendum: qui vero arces tue-

rentur,

rentur , ij in Moscovia steriles uxores relinquerent : ac si quis eorum moriebatur , alterius suffectione locus impleretur: factum est , ut populi admodum rareficerent. Accessit militaris ab eo disciplina Pyxidariorum, sive Fistulorum, (Sclopetarios vulgo aliqui dicunt) qui minoribus utuntur tormentis, instituta , maioribus suis ignota , qui fere arcibus tantum , & sagittis utebantur. Ex decimo enim quoque è suis uno assumpto , vel sunt Prætoriani Stipatores Principis , vel in bello merent , aut in arcibus præfidiarij collocantur , relictis domi uxoribus & filiis , quibus interim cadentibus domus sensim hominibus nudantur. Sed & pestilentia , quam antea nunquam in Moscovia , ob intensissima illa frigora , & vastitates grassari auditum fuerat , multos absorpsit , & plurima bella , cædes vero multorum millium (& qui-

dem Optimatum) Tartarorum-
 que continentes excursions, ipsa-
 que ab iisdem ante duodecim an-
 nos combusta Regia , Principem
 ad eum statum adegere (additis
 Stephani Regis continentibus
 huius elapsi triennij victoriis) ut
 non solum atritæ, sed pene accisæ
 eius vires existimari potuissent. Id
 constat, trecenta millium passuum
 aliquando in eius ditioe iter fie-
 ri, in quibus incola nullus jam su-
 perstes sit : pagis ipsis extantibus
 quidem, sed vacuis. At vero dedo-
 lati agri , & recentes sylvæ , quæ
 passim succreverunt , indicia sunt
 frequentiorum antea incolarum:
 licet quæ regiones supra Mo-
 scuam versus Septentrionem ver-
 gunt , eæ admodum frequentes
 incolas habeant , quod excursio-
 nes illuc Tartari non fecerint , &
 salubriore cœlo fruantur , quem-
 admodum mihi diligenter per-
 quirenti relatum est ab Italis &
 Hispanis iis , quos in B. V. & Re-
 gis

gis Catholici gratiam libertate à
 Magno Duce Moscoviæ donatos,
 necum in Italiam adduxi. Hi
 enim duo de viginti menses eas
 terras latissime pererraverant, cum
 per paludem Meotidem ex Tur-
 cica elapsi captivitate, terrarum
 ingentia spacia emensi, denique
 ad civitatem Vologdam transmis-
 si fuissent. Iam vero quod inter
 Casanum & Astracanam est inter-
 vallum, id vastissimum est, rarissi-
 mis sane incolis: ut, qui citro ul-
 trove commeant, vel qui ab ipso
 Principe mittuntur, sæpe menses
 integros nullo alio cibo, quam
 piscatione, ac venatu, absque ullo
 pane, vitam sustentent.

*Celebriores Mosci Civitates, &
 Populi.*

AT civitates, quæ frequentia,
 & nobilitate celebriores ha-
 bentur, erant cis Tanaim, Mo-
 scua, Smolencium, Novogardia,
 sive Novogrod, Plefcovia, Tueria,

ultra vero ad Septentrionem, Volochda : ad Orientem autem Casanum & Astracatum , quod Iovius , & alij Citracham vocant: quamvis inter istas Iaroslaviam, & Alexandri Slobodam, atque eiusmodi quasdam alias connumerent , quæ tamen rectius oppida dixissent, nisi quod arces habent, pro more gentis , haud contemnendas. Verum enim vero mirum dictu , quot aliis illis vel popularium centena millia, vel nobiliû, quos *Bojaros* vocant, decades millium quidam attribuunt : quos secuti , qui res illas memoriæ mandarunt , Albertus Campensis (is quem V. B. mihi in Moscoviam discedenti legendum tradidit,) vel idem Iovius (qui ex Demetrii cujusdam Mosci relatu Commentarium confecit , quem hujus Principis parens ad Clementem v r i . misit) nescio quem scopum veritatis attigerint. Idem vero & alij fecere, qui Legationibus

bus functi, inde reversi sunt. Credo ita quod Mosci consuetudinem in hominibus colligendis, perque arciam primas, & loca editiora disponendis, cum Principum legati quæsitissimis honoribus excipiuntur, haud satis intellexerant: res autem à nobis longius distans commemorando (uti mos est) præter veritatem extollerent. Licet etiam fieri potuerit, ut minus à vero aberrarent, quod superiore parentum nostrorum ætate, Mosci (ut diximus) minus bellis exerciti, minus morbis tentati, neque tot cædibus imminuti, & pauciores item in arcis impositi, non ita orbas domos posteris reliquerint. Id vero de Mosci Regia, quæ (ut dixi) Moscua est, certum est; triginta hominum millia, pueris, sexuque utroque numerato, hoc tempore non censeri. Nam quantacunque civitatis species adeunti incurrit in oculos, accedenti ta-

men

causas, quas dixi, & ob ædium ac domorum ingentia spacia: sed Legatis advenientibus rustici, qui in pagis, agrisque passim habitant, Principis jussu accurrentes, (uti supra expositum est) frequentiam ostendunt. Iam vero multo minor Tueriæ populus est, quæ procul maximæ, & insignis civitatis speciem præbet. Verum mœnibus cincta non est, licet non exiguum domorum numerum circumquaque habeat, ut quæ belli damna, excursionsque hostium minime senserit. Quæ res fecit, ut & Vologda, & Casanum, ac præcipue tractus ille, qui magis ad Septentrionem vergit, hominibus abundet. Sed & quicquid huius est rei, ac quâcumque terrarum Moscus à Lituaniæ, ac Livoniæ finibus usque ad mare Caspium, vel ad Lappos, vel ad Ceremissas, cæterasque potius vastitates, quam populos, obtinet: gratis sane dictum est, inde ducen-

ducenta, trecentave equitum milia in aciem educi, aut Tartarorum quoque infinitam esse multitudinem, quam, cum Moscus velit, in expeditiones emittere possit.

Mosci munitiones, & ratio earum defendendarũ, cum oppugnantur.

IAM quæ sunt apud Moscos hoc tempore arces, atque præsidia, ab iis, quæ superioribus temporibus fuerant, satis differunt: neque eadem omnes ratione sunt communitæ. Aliæ ex saxis, & lateribus, quales duæ sunt, quæ civitati Moscuæ hærent, una Novogardia, Plefcoviaque ipsa, ac Porcovia, Stariticiaque Alexandri Sloboda, pars Iaroslaviæ, quæque in Albo lacu est sita, & quæ sunt ejusmodi reliquæ. Aliæ aggeribus vimine contextis, & ad durtiem pressis: quale Smolencium est, ipsiusq; Moscuæ mœnium ambitus, post Tartaricum incendium

exer-

excitatus. Reliquæ trabibus in quadrum connexis, media humo, vel arena, impressionem, diverberationemque sustinent, ignem non ferunt, adversus quem tamen interdum lutum oblinunt. At in univèrsum, neque prominentia propugnacula, quæve sibi respondeant (qualia hoc, sive item superius seculum docuit) nec ratio illa est apud eos architecturæ, quæ apud nos viget. Arces autem Moscuæ duas Principis huius parens Basilius ædificari jussit, Mediolanense architecto, Italis operariis. Extat ejus rei memoria Latinis literis supra arcis portam, sub imagine pia Beatissimæ Virginis. Cæterum mœnia ipsa alta, turreaque circumquaque dispositæ, Regium opus ostentant. Idem Novogardiæ cernitur: sed in ipsa arce, præter sacram ipsam ædem, prope quam Archiepiscopus cum suis commoratur, vix ullæ sunt domus aliæ: cumque penè in orbem

bem esset antiquitus extructa, eam superiore anno Romanus alter Architectus aggere cinxit, ac propinquum monasterium intra novam munitionem inclusit; suis locis ex eodem aggere propugnaculis collocatis; quæ hostibus ab assultu arcendis, tormenta maiora sustineant. Ad Plescoviam vero ipsam primo mœnia ex lapide, quem fluminis alveus suppeditat, turreſque, mox alter murus ductus per mediam civitatem, quæ formam oblongi trianguli pene habet; triaque apud eum murum succedentia castella, extraordinariam munitionis rationem ostendunt. Et ea res obsessis firmitatem (in Regiis castris hæc observavimus) obsidentibus autem curas & sollicitudines afferebat. Nam ut pinnas quidam tantum decussent, neque ex fundamentis extantem in solo murum malleis, aut ligonibus satis exemerant, ut concidere posset: ita iis, cum alta

mœnia strenue conscendissent, restabat descensus; ex quo ictibus depellebantur à Moscis; ac si desilire tentassent, mœnibus civitatis ab exercitu reliquo secernebantur, ut omnino interiissent. Sed & irruptio quantumvis primo successisset, jam intra domos illas ligneas, quarum civitas referta est, ita concludebantur, ut igne supposito comburendi fuissent, si descendissent; Mosci vero in muris cinctâ castella sese tuto recepissent. Accessit Præfecti civitatis cura, qui intra muris firmatas turrets, alias quoque ligneas circumquaque excitarat, ferendis maioribus tormentis idoneas, ex quibus assidua fiebat explosio. Quo ipso modo Polociæ magnam turrim ex ipsis trabibus Mosci construxerant, ex qua circumquaque ad castra, alliove collimantes, vix liberam alicui facultatem appropinquandi præbebant. Interea tamen globis

Regio-

Regiorum sæpe plus perforata est, quam ut quicquam inclinationis ostenderit: licet denique arx Stephani Regis virtute, Regiorumque conatu, & fortitudine expugnata sit. Porcovia vero præter turrim eam, sub qua præsidii unica porta est, scalis undequaque conscendi potest, nullo altero propugnaculo hostes, si qui accesserint, lædente, ni ex mœnibus cominus pugnetur, vel eminus jacula, globive intorqueantur. Par pene aliarum arcium est ratio. Sed Smolencii aggeres, quos ab una parte alluit Borysthenes fluvius, triplex eiusdem rationis munitio, editioreque in loco supra montem arx, una cum templo, facerent negotium oppugnantibus. Et vero agger ipse circumquaq; minimis spaciis, foraminibus est repletus, ut minoribus tormentis arceri possent, si qui tentaverint irruptionem. Is ergo modus est munitio-

num. At præfidiarij, quanto minus
justo in prælio campove Polonis
obsistunt, tanto magis arces, civi-
tatesque defendunt : & fæminæ
ipsæ munia militum sic sæpe in-
duunt, ut vel aquæ adversus inje-
ctum ignem afferendæ, vel con-
gestis è muro lapidum molibus
provolandis, aut sudibus, qui de
manibus ad eam rem dependent,
impellendis, magno suis usui sint,
hostibus pernicipi. Porro si quis è
præfidiariis, hostili impetu, aut
displensione in aërem frustillatim
evolat, alter succedere, cui alius
identidem; ac denique nemo par-
cere operæ, vitæque. Ad frigus
durati, sæpe adversus illud, im-
bresque, ac nives, & ventos alio
suffugio non utuntur, quam ali-
quo ramorum nexu, vel penula
defixis palis imposita. Inediæ quo-
que patientissimi, aqua, farinæ ave-
næ commixta, acetum pene sa-
piente; pro potu, pane pro cibo
contenti sunt. Carnes equinas
etiam

etiam vorant, ut & vicini ipsis Poloni. Quotiens bellum, aut castra movent, currus aliquot, equinis carnibus probe instructos, & onustos singulæ cohortes habent. Equorum enim ea Regio, ut & vicina Tartaria feracissima est. Et retulit mihi Poloniæ Rex, in arcibus Livonicis fuisse repertos, qui ita se aliquandiu aluissent, ut cum jam pene omnes occumberent, reliqui superstites, animam licet agentes, hærent adhuc anxii, num sese obsidentibus dederent; ne videlicet fidam suo Principi operam usque ad mortem negarent. Hæc illa res est, qua una tantum possunt, quoniam simul in idem incumbunt, ut fortiores interim pluribus evadant, aut certe aliquando hostes patientia, diligentiaque fatigent.

Vires Moscorum.

CUM in unum ipsum Principem omnia congerantur, civitates,

rates, oppida, pagi, domus, agri, præsidia, sylvæ, lacus, flumina, honor ac dignitas, nihil in tam vasto terrarum tractu non maximum videri potest earum virium, & opum, quibus polleat: quæ & majores æstimari poterant tum, cum quies ab armis commercia redderet libera, Livoniaque florebatur, & ipsa Balthici maris navigatio erat frequentior. At vero istis sublatis, vel imminutis, eadem quoque imminui necesse fuit, quamvis nec species Maiestatis deminuta sit, & thesauros habere Princeps ingentes existimeretur: ad quos quicquid facti, infective auri in Moscoviam importatur, id omne, quantum potest, colligit, nec pene unquam efferri permittit. Argentum etiam vix unquam inde exportatur, nisi cum captivi redimuntur, aut miles externus scribitur; quod tamen raro fit. Pellicium autem, & coriorum permutatione Mosci pro pecunia sæpe utun-

utuntur; cibumque ipsum, si quo proficiscuntur, secum plærumque deferunt. Sed & Taleros (Germanicam pecuniam) in Dengas, & Moscoviticas, quibus nominibus monetam suam vocant, immutant; minus jam illas, quam antea, probo argento, cum licentius, pristina rejecta cura, eius signandi aurificibus quibuscunq; potestas sit. Nunc temporis autem mercatores Mosci non nisi moneta Hispanica argentea (quam *Spaensche Matten* vocant) sibi à mercatoribus nostris satisfieri patiuntur. Quia illud argentum optimæ notæ habetur. Mattas autem istas in suorum nummorum speciem transmutant. Nummi vero formæ sunt oblongæ hoc modo . quibus non nisi characteres quidam Moscovitici impressi leguntur. Si qua vero aurea dona, vel argentea aliunde Legati redeuntes afferunt, ea omnia iis vel data argenteæ pecuniæ summa aliqua, vel ne

data quidem , in Thesauros suos
 infert. Et dubitandum non est,
 cum eius parens ex Livonicis civi-
 tatibus, atque ædibus sacris, quic-
 quid potuit opum , auri, vasorum
 aureorum , & argenteorum, cali-
 cum, & aliarum eiusmodi rerum,
 corraferit , onustissimisque curri-
 bus asportarit , ingentem vim ea-
 rum rerum acervasse , quam post
 Tartaricam illam excursionem,
 ac Moscux ipsius exustionem, tri-
 bus in arcibus partitus est , Mo-
 scux , Iaroslaviæ , & in Albo lacu.
 Iam civitatum , aut provinciarum
 Reguli nulli sunt , quos Duces
 apud nos vocare mos est : eo ta-
 men nomine , ad existimationem
 sibi, seu potius Principi concilian-
 dam, sive ad Præfecturas utuntur;
 verum res ipsa deest. E Tartaris
 quidam , qui fidem Principi huic
 in expugnandis Casanensibus, ad
 Ruthenicū ritum , & schisma ac-
 cedens, præstitit , cum etiam par-
 tem quandam suæ ditionis reli-
 quisset,

quisset, Columnam oppidum, & alia nonnulla accepit : sed pene merum Imperium manet apud Moscū, præter aliquos redditus ei attributos, ac demendos, ubi libuerit. Pagos & agros si cui addicit, ij ad posteros non perveniunt, ni confirmentur à Principe: cui tamen rustici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, uti & domino faciunt: reliquum, quantumcunque est, victui suo reservant, aut eximunt. Ea re fit, ut nemo fere dicere possit sibi quicquam esse proprii : & (velit, nolit) quisque ab nutu Principis pendeat. Si cui plura sunt, tanto magis se devinctum agnoscit : opulentior autem factus, tanto sibi metuit magis ; quippe ad Principem sæpe omnia recidunt. Sic ut Imperii forma Monarchica in Tyrannidē, quam Monarchiæ vitium Aristoteles nominavit, deflectat. Inde quoque existit sive commodum, sive cautio, nullus

data quidem , in Thesauros suos infert. Et dubitandum non est, cum eius parens ex Livonicis civitatibus, atque ædibus sacris, quicquid potuit opum , auri, vasorum aureorum , & argenteorum, calicum, & aliarum eiusmodi rerum, corraferit , onustissimisque curribus asportarit , ingentem vim earum rerum acervasse , quam post Tartaricam illam excursionem, ac Moscuaë ipsius exustionem, tribus in arcibus partitus est , Moscuaë , Iaroslaviaë , & in Albo lacu. Iam civitatum , aut provinciarum Reguli nulli sunt , quos Duces apud nos vocare mos est : eo tamen nomine , ad existimationem sibi, seu potius Principi concilian- dam, sive ad Præfecturas utuntur; verum res ipsa deest. E Tartaris quidam , qui fidem Principi huic in expugnandis Casanensibus, ad Ruthenicū ritum , & schisma accedens, præstitit , cum etiam partem quandam suæ ditionis reliquisset,

quisset, Columnam oppidum, & alia nonnulla accepit : sed pene merum Imperium manet apud Moscū, præter aliquos redditus ei attributos, ac demendos, ubi libuerit. Pagos & agros si cui addicit, ij ad posteros non perveniunt, ni confirmentur à Principe: cui tamen rustici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, uti & domino faciunt: reliquum, quantumcunque est, victui suo reservant, aut eximunt. Ea re fit, ut nemo fere dicere possit sibi quicquam esse proprii : & (velit, nolit) quisque ab nutu Principis pendeat. Si cui plura sunt, tanto magis se devinctum agnoscit : opulentior autem factus, tanto sibi metuit magis ; quippe ad Principem sæpe omnia recidunt. Sic ut Imperii forma Monarchica in Tyrannidē, quam Monarchiæ vitium Aristoteles nominavit, deflectat. Inde quoque existit sive commodum, sive cautio, nullus

ut audeat hiscere ; transferendis autem familiis, vel hominibus ad varia præfidia potius relegandis, quam mittendis , præcidantur conjurationum viæ. Licet si quid ejusmodi præfenserit, nex in tales homines, filios, filias, rusticos quantumvis innoxios , haud semel paratrata sit. Et retulit mihi ex eius aulicis vir nobilis , cum villas quasdam obtinuisset , ne domos quidem ligneas tegere , aut reficere per aliquot jam annos sibi licuisse: rustici enim , ad quos id pertinebat, oneribus à Principe pressi, nec respirandi facultatem habuerant. Sunt vero quadraginta germanæ familiæ earum , quæ ex Livonia abductæ fuerant, quæ Moscua ad opificia jussu Principis olim substitere: reliquæ permultæ Casanum, & alio amandatæ sunt. Ex his igitur pecunia quotannis exigitur. Qui sane, vexatione dante intellectum, honorificentissime Pontificem Maximum jam appellabant,

labant , nihilque mihi non obsequij summi exhibebant: recordati , quid Apostolicæ sedi Livonia olim tribuerit ; & quanta pace frueretur , quibusve nominibus, tanquam Christianæ Reipublicæ propugnaculum, ipsamet Provincia vocata sit, cum Catholicos & legitimos suos agnosceret Principes , ac præcipue cum à Pontifice Maximo penderet. Qua paterna potestate excussa, mox ab ordinis Teutonici equitibus, cum hi adversus Ecclesiasticum ordinem insolerent, tantum non discerpti, deinde aliunde frustra petito auxilio , tandem sub hæreticorum jugum adacti , jam miserrime in Moscovia vivebant ; si ea vita vocanda sit , quæ hæretica est. Ad ipsas sylvas, lacus, & fluvios quod attinet, quæcumque inde preciosiores pelles, & pisces, quorum copia permagna est, percipiuntur, earum omnium rerum Princeps potissimam hæbet partem. Pelles
ad

ad dona, & venditionem; pisces siccati ad præsidia, cibumque aservantur. Quæcunque ad Principem spectantia ex his distrahuntur, aliis præferuntur; nec quisquam sua potest divendere, antequam ea, quæ sunt Principis, vendita sint. Scribæ, sive Amanuenses (corrupta è Græca voce Diacos, quasi diaconos, & ministros vocant) designati, non tantum in palatio Principis summa diligentia rationes, & acceptum scribunt: verum etiam per singulas Provincias accurate omnia exigunt, & ad Quæstorem Imperij referunt. Vectigalia non sunt maxima. Nam Legatis mercatores, quoscunque volunt, secum licet adducere, qui eo nomine, nec aliquid pendunt, & aluntur à Principe. Astracani olim frequentius conveniebant ex Maris Caspij ora, Persideque: at Tartaris magna ex parte ejectis, belloque isto Persico diuturniore, infrequens factum est emporium

porium illud. Auri & argenti fodinas esse non audivi ; ferri sunt ; quod quidem homines non adeo industrij ægre ad usum aptant. Honor autem Principi tantus ab omnibus defertur , quantus vix cogitatione intelligi potest. Ab ipso, si non credunt, certe ita crebro fatentur , se vitam , salutem, omniaq; habere, ut & gratia Dei, & clementiæ Magni Czarij , seu Regis , vel Imperatoris (sic enim Principem vocant) cuncta tribuere putentur : & verberati, ac prope modum morientes, id loco beneficij sese interdum dicant accipere. Gens ad servitutem nata potius videretur esse, quam facta, nisi plæriq; captivitatem illam agnoscerent , filiosque , & quicquid aliud habent, illico necatum, perditumve iri scirent , si alio emigrarent. Sic uti Mosci videant, ut cum Tacito loquar , quid ultimum in servitute. A pueris quidem eidem vivendi modo assueti, quasi

quasi naturam induerunt, ut ea omnia sui Principis maxime extollant, seseque vivere, & recte valere, si vivat, & recte valeat Princeps, asserant; deque aliis, quanta-cumque vident, hæc non magni æstiment: licet qui rectius sapiunt, si absit, quem timeant delaturum, & externas regiones obierint, haud difficillime aliorum potentiam, & virès dignoscant. Ac cum reliqui ex ora Pomeraniæ, Hollandiæ, & Angliæ, per mare Balticum in Moscoviam, ad ceras, coria, pelles vendendas, transnitere solent, tum superiore Septentrionali Oceano (quem alii glaciale, illi mare sive Asperum, sive Aspidum vocant) singulis annis ad Divi Nicolai portum, aliquot Hollandicæ, atque Anglicæ naves cupro, mercibusque aliis onustæ appellunt, in ipsam pene diem Divo Petro sacram. Inde centum pene Germanica milliaria Volochdam, quod est non incelebre

Mosco-

Moscoviæ emporium, merces advehuntur. Est in præsentiarum Archangelia civitas mercatura præ reliquis celeberrima.

Consilarii Mosci.

IN Moscorum gente multa, quod aliquis mirari possit, illustria ingenia prodeunt, quæ sola experientia civilem sapientiam inbibere. Hic duodecim Principi Senatores adsunt, qui de causis judicant, & quæ majoris momenti sunt, ad eum referunt. Ad eos autem, & alia, & libelli supplices (quandoquidem Principi non porriguntur) deferuntur. Loco ac magistratu, pro eius arbitrio, moventur. Eorum, cum essem in Moscovia, nomina hæc erant; Ioannes Theodori filius (vocant ipsi Theodorowicx) duoque eius filij, Theodorus & Simeon; Deinde Michitta Romani, cuius soror Anastasia Principi quondam nupsit. (de qua altero meo Com-
menta-

mentatio ad V. B. scripsi) Andreas Solcanovius Cancellarius , Basiliius eius frater , Bogdan (id est Deus dedit vel à Deo datus) Iacowlewicz, Bilscius (qui gratiosissimus tredecim integros annos apud Principem fuerat , atque in eius cubiculo dormiebat) Nieveia Bogdan frater; Basiliius Iuanowicz Zugin, quem parens natione Moscus , cum in Lituaniam aufugisset, genuerat. Sed ille grandior factus, in Moscoviam postea transfugit. Hic pene omnium unus Latine non nihil noverat, sicut Polonice Andreas Solcanovius. Cæteras enim linguas præ sua Mosci aspernantur. Ignatius Tatischow, Abain Voicow, Michaël Andreiewicz Begin. Quæstori autem ætarij, sive Thesaurario, qui non censetur inter Senatores , nomen erat Petrus Iuanovvix Glovin. Porro Cancellario erat curæ dispositio nobilium in arcibus, quibus agri vel prædia, quæ attri-

buun-

buuntur à Principe, victum sup-
 peditant : ac proinde vix ullum
 datur stipendium, aut post multos
 annos ab eo munere vacatio. Re-
 liqua Præfecti arcium, & civita-
 tum sic administrant, ut sciant,
 cuinam Senatorum Epistolas ad
 Principem mittant : quibus eius
 nomine respondetur, licet nun-
 quam ipse chirographo sive ad
 eos, sive ad Principes alios, suis li-
 teris subscribat.

Magni Ducis Moscovia Filiis.

IOANNES Basilij, Magnus
 Moscoviæ Dux, ex Anastasia,
 quam primo duxerat uxorem,
 duos filios susceperat, Ioannem
 & Theodorum. Hi prima profe-
 ctione nostra superstites erant: se-
 cunda, primogenitus Ioannes de-
 cesserat, annos natus viginti, ad
 regendum jam aptus, & qui à Mo-
 scis diligebatur. Alios quoq; aliis
 è mulieribus eum filios genuisse,
 sed postea mortuos, ferunt. At de

Ioannis morte (quod ea res memoratu digna sit, nec mediocre habuerit momentum ad Principem flectendum, ut multa, quæ cum eo agebamus, mitius, quam fortasse fecisset, audiret) operæ precium fuerit nosse. Interfectum igitur fuisse Ioannem filium à Magno Moscoviæ Duce in arce ea, quæ Sloboda Alexandri dicitur, certiore inditio proditum est. Eius mortis fuisse causam, qui veritatem scrutati sunt (nam & tum erat apud eum alter ex interpretibus meis, quem ad ipsum allegaveram) hanc veriore retulere. Honestæ quæque, nec pauperes mulieres tribus vestibus indui solent, pro ratione temporum, aut gravibus, aut levibus: si una tantum induantur, haud bene audiant. Tertia igitur Ioannis filij uxor simplici veste induta, quoniam uterum gerebat, neque ad se quemquam aditurum putabat, forte super scamno decumbens,

invisitur

invisitur à Magno Duce Moscoviæ, cui statim assurgens, nihil tamen animum illius emollivit, sed accepta alapa, deinde baculo, quem ille gestabat, ita percussa est, ut insequenti nocte pueri abortum faceret. Accurrit interim ad patrem Ioannes filius, eumque dum reprimat, ne uxorem verberet, in se iram & verbera patris convertit. Itaque eodem baculo in capite prope tempora gravissime vulneratus est. Et filius antea adversus patrem incensus, multa illi exprobaverat in hæc verba : *Tu mihi primam uxorem nullam ob causam in monasterium intrasisti ; de secunda id ipsum fecisti ecce jam tertiam percutis, ut filius, quem in utero gerit, pereat.* Vulnerato itaque filio, tardius indolens pater, medicisque, & Andrea Solcanovio, & Michitta Romani Moscuæ confestim accitis, nequicquam remedia curata sunt. Post quinque dies mortuus, universo

omnium mœrore elatus est Mo-
scuam, sequente funus patre, at-
que (ubi civitati appropinquavit)
etiam pedibus iter faciente: digi-
torum interim apicibus loculum
portantibus proceribus, pullatis
omnibus. quas vestes, ad squalo-
rem compositi, adhuc iidem in
nostro reditu retinebant, promif-
sam comam (id quod signum
mœroris est) defluere sinentes, ne-
que pileolum nobilitatis insigne
ferentes. Qua in re miram Dei
providentiæ, & justitiæ charita-
tem agnovimus, quod cum priore
ad eum Principem adventu nobis
illuderent, quod nigris vestibus
induti, & tanquam pannosi ince-
deremus, (is enim color iis est, aut
infolens, aut lugubris) tum ipsi
ob demortui Ioannis luctum, eo-
dem uti cogerentur, nihilquæ jam
hac de re mutire auderent. Cæte-
rum cum Princeps advocato Se-
nату, suis peccatis factum esse di-
xisset, ut Ioannes moreretur; cum-
que

que alia quædam essent , ex quibus dubitare videbatur , si ad Theodorum minorem natu filium pervenisset imperium, id minus esset stabile ; consilarios est hortatus , ut cogitarent, quinam ex Regni nobilioribus in Principis locum esset sufficiendus. Cui illi , nullum se alium velle , quam qui supererat, Theodorum, quod eum sibi sat esse dicerent , qui Principis esset filius. Porro, & molestiam illam hortati sunt , ut ex animo abstergeret; & qui sese Monachi vitam suscepturum insinuasset , is ut id consilij , saltem ad tempus , Moscoviæ rebus rectius constitutis, servaret. Et boiarij autem id ab eo dici de sufficiendo altero, opinati sunt, ut pertentatis animis, si quæ in alterum spectasse animadvertisset , & ille , & qui ei animo adhærerent , de medio tollerentur. Ac tamen cum Princeps ex mœrore (sive diris actus) singulis noctibus de lecto surgeret

ret, atq; ad cubiculi muros manibus reptans, magnis suspiriis editis, vix à cubiculariis in lectisterio humi deponeretur (sic enim postea, recepto spiritu, mentis iterum compos, quiescebat) propterea non destitere quidam varia agitare animo consilia, quinam denique, si quid de Theodoro eveniret, sufficeretur. Nam neque alius ex ipsius stirpe erat, & ante xxx. annos Magister stabuli vacabatur, ad quem (tanquam Comestabilem) ea potestas deferenda fuisset. At Princeps post Ioannis interitum, in lachrymas solutus, atque in squalorem omnem compositus, ne legatis quidem iis, qui mecum ad V. Beatudinem veniebant, alias, quam nigras vestes (licet ex holoserico) tradi iussit. Per univèrsum eius Imperium (sed præsertim in aula) eadem facies, cultusque lugubris, sepositum diadema, & si quis alius coruscabat ornatus, quanquam vix aulæis utatur.

utatur. Pro salute animæ filij ad omnia monasteria multam pecuniam misit. Idem cum Acomato, Turcico sive Legato, sive Procuratore, qui triennium in Moscovia hæserat, quod Regio Poloniæ exercitu discurrente, itinera ad reditum haud tuta erant, duos Moscos ad Patriarchas, monasteriaque Orientis misit, denis Rublorum milibus (Rublo, paulo plus duobus coronatis censetur) ad eleemosynam, filijque demortui refrigerium procurandum datis. Nam & singulo triennio in Orientem ad eosdem pecuniam mittit, quod ab iis avitam, quam utcunque habent, fidei Græcæ noticiam Rutheni hauserint, licet in multis jam differant, ut fusius paullo antefumus persecuti, & facile cuivis poterit constare, qui Moscoviam, & Græcorum Ritualia, ac præcipue Cyrilli Patriarchæ Constantinopolitani confessionē, pridem Græce & Latine editā, inspexerit.

*Ratio Legatos in Moscovia excipien-
di, & cum iis agendi.*

VERA sunt, quæ scripsit Herbestanus de ratione, qua Moscuscus externorum Principum Legatos excipit. Nobis tamen præter illa, in arcem Smolecensem, & Novogardiensem patuit aditus, summo honore, tormentorumque explosione ingentium: quod non ita semper cum aliis qui ad suum Principem mitterentur, solitum fuisse fieri dicebant. Iussum est item primum Episcopo Smolencensi, deinde Archiepiscopo Novogardiensi, ut quamdiu Smolencij, & Novogardæ hæremus, lautia nobis præberent instructissima, pro more gentis. Iiq; ipsi (mandante Principe, ut plurimis facibus, & reliquo apparatu exornatis templis sacrum facerent) rogarunt, ut interesse vellemus. Quin & idem Princeps, quinque hominum millibus in platea paten-

patienti convenientibus, ut splendidiore majestate rem illustraret, Moscuæ, suo è palatio cum Senatoribus, & Proceribus, (præeuntibus Sacerdotibus, prælataque B. Virginis imagine) descendit, ut nos in templum adduceret, in quo locum parari honorificum iussit, unde sacrum, ceremoniasque illas conspiceremus. At neque Episcoporum (si Episcopi dicendi sunt) sacris interesse, neque templum cum Mosco ulla ratione ingredi volumus: licet, quoniam id libere coram eo Principe, ac tanta multitudine recusabamus, nemo non existimaret actum esse de nobis; plures autem de tanta illa opinione, quam de sua religione conceperant, hæsitare inciperent. Et vero præter Metropolitam, sex alios evocaverat Episcopos, tum ad eam rem, tum ut mecum de religione agerent: Qui tamen, ubi scripta nostra acceperunt, quæ Princeps de discrimine inter Ca-

tholicam fidem, & Ruthenica dogmata de me publice quæſiverat, obmutuerunt, unusque ex iis Archiepiſcopus Rostoviensis, ubi omnia probaſſet, in exilium actus, & dignitate motus, vitam amiſiſſe putatur, felicior aliis, qui ſuperfuere. Cæterum tribus inſtrutiſſimis conviviiis, quibus me una cum omnibus noſtris, priore ac poſteriore legatione Princeps excepit, nihil ad regium ſplendorem defuit: cum præter cibos & ſumptus, quos à *Priſtavis*: (ij ſunt nobiles, qui adjunguntur Legatis, atque eo nomine quaſi adiuncti vocantur) ſuppeditari edixerat, de ſua ipſa menſa quotidie cibos ad nos mitteret. Evocato ad negocia & cum eo, & cum Senatoribus tractanda, pridie eius diei ternos, ac inſequenti mane totidem alios præmittebat, nunciantes nos paulo poſt ſerenos oculos magni Imperatoris viſuros; itaque præſto eſſemus. Poſt horam, *Priſtavi* nos mone-

monebant, adesse Proceres & aliquos Principis Confiliarios, qui pene prope hospitium, cum centum circiter equitibus obviam veniebant, ut nos adducerent. Ex ijs tres primi ex equis porrecta manu, me nomine Principis consalutabant, in viamque nos dabamus, Prætorianis pyxidariis mille circiter & quingentis utrinque per spacium ferme passuum mille stantibus, atque dispositis. Ubi in arcis interiora, hominibus repleta, qui vestibus & machæris pretiosis erant ornati, venissem, ut ex equo descenderem admonitus, & ab aliis Senatoribus ad imos scalarum gradus exceptus, atque in conspectum Principis sum adductus. Is sedere primum jussu, vel agebat mecum ipse, vel ut in conclave me conferrem, ubi cum Senatoribus agerem, indicabat. Sic plures interdum horas commorabamur, deque omnibus diligentissime, ac sæpe ad summam lassitudi-

tudinem, ij suis, ego nostris interpretibus adhibitis, tractabamus. Si quid novi proponebam (id quod è re nata crebro fiebat) iidem illico omnes ad Principem ibant, exquisituri responsum: quod quidem accurate afferebant, nihil de suo promere ausi. Nec verbis facile assequar, quam apte ac in primis repititis ad verbum, quæcunque proposueram, mihi iidem, eodem semper cum honore, Equitibusque, ac Senatoribus obviam venientibus accersito, cum me in conspectum Principis dedissem, Senatores eius mentem ex scripto, partita inter sese longarum schedarum recitatione, perlegerent, ac denique traderent. Itaque duorum mensium, quibus continenter erat cum eo Principe agendum, & quinque aliorum spacio, quibus ultro citroque commeans, & cum Rege Poloniæ, Regiisque ac Mosci Principis Legatis (qui omnes

omnes erant septem) agens, nihil vidi ea in re vigilantius, dum quicquid antiquitus ex Lituanicis, Polonicis, Livonicis, & Mosci-
 cis rebus collegerant, quibus sua tuerentur, fidenter ex archivis ederent: ex quibus postea non minimam lucem hausi ad statum illarum omnium rerum perno-
 scendum, atque tractandum. Quæ quoniam ex literis & actis, quæ ad V. Beatitudinem misi, liquidius intelligi poterunt, idcirco hæc fuerint hic satis. Iam quod equites, & equos, ac commeatum, præmissa fide publica per tabellarios, usque ad Imperii sui fines, ubi tentoria fixeramus, nobis celerrime miserit, cum primum ad eum perlatum esset; eo nos pervenisse; quod sexaginta è suis, qui in hospitiiis nobis ad omnia præsto essent, attribuerit, quibus stipati, exire domo, aut aliquem emittere absque magna necessitate, prohibebamur; quod equos præmiserit ornatos,

ornatos , quos & dono Legatis tradere solet , & ut conscenderemus oportebat ; quod turmas item , modo Tartarorum , modo Moscorum , comitatu nostro addiderit , quibus vel ad Regis castra proficisci , quæ sexcentis ab eo passuum millibus aberant , vel ex eius ditone exire tutius liceret : vera quoque sunt ; & quoniam ea alibi attigimus , fusius hic quoque recensui. Non semel accidit , quod medicis ad nos morbo tentatos non permittebatur ob suspicionem venire. Reliqueram autem (ut supra dixi) duos apud Moscum , qui dum ipse redirem ad Regem , res noscerent ; ac si quid pietatis insinuare possent in eam gentem , id facere conarentur. Promiseratque mihi Princeps coram centum nobilibus , nostros à se eo loco habitum iri , quo me , si remansissem , habuisset. Sed neque exeundi unquam data ijs facultas est , nisi semel , aut iterum : & Mo-

scuam

ſeuam Staricia miſſi, ſatis anguſto
 cubiculo detenti fuerunt ; in eo-
 dem enim coacti erant, habere al-
 tare ad celebrandum, menſam ad
 ſcribendum, & legendum, ac lo-
 cum ad ſomnum capiendum.
 Aderant portæ perpetui cuſtodes,
 boiarii tres, totidem ruſtici, quo-
 rum nomina erant, Sunebul, Chu-
 fara, Rudear, Chufara, Miróſlau,
 & Ruroiedau. Gens enim alia vix
 eſt, quæ adeo ſuſpicionibus indul-
 get. Legati arctiſſima cuſtodia de-
 tinentur. Miniſtris exeundi pote-
 ſtas cōceſſa, ipſi legato denegatur.
 Quatuor ibi mēſes cum dimidio
 demorati, ac de promiſſo Princi-
 pis haud præſtito conqueſti, re-
 ſponſum ab homine cedato acce-
 perunt: Principem aliud externis
 polliceri, aliud Priſtavis iniunge-
 re; quippe qui ore aliud loquatur;
 aliud corde cogitet, pluresque eſ-
 ſe, quibus fidem veniendi, redeun-
 dique publicam dediſſet, qui ſi re-
 vertendi veniam peterent, dictum
 ac fa-

ac factum morte multaretur. Quod si qui jurejurando confirmant, sese ad mortem usque in Moscovia commoratu-
 rous, nec his tamen alios conveniendi, aut occurrentes alioquendi ullam potestatem dari; & capite plecti, si quis id faciat, quive in suspicionem minimam ea de re venerit, Ruthenus is fuerit, aut alius. Quotidie à Moscis ex aliis regionibus quidam sive Mathematici, sive Medici, sive alterius professionis homines evocantur, alterno veluti exilio ibi detinentur. Egressus vix patet, in limitaneis urbibus passim constitutis, qui prohibeant. Plerique optarunt ad nostros accedere, sed easdem ob causas ausi non sunt. Inter quos medicus quidam erat, qui cum veniam adeundi postularet, non solum id consequi non potuit, verum etiam in hæc verba minas reportavit: *Cur quæ externus sis, eius gentis homines aures invisere? itaque ni velis interfici*

cave sis , ne amplius ista proponas .
 Erant autem è Moscis , qui capti-
 vitationem illam ingemiscerent , di-
 cerentque , quamdiu Princeps
 aliam rationem vivendi haud in-
 ierit, sperandum non esse , ut ali-
 quid pietatis , & veritatis promo-
 veatur. Nostris cum ego è regiis
 castris, aut aliunde litteras mitte-
 rem , signo carentes , & fasciculo
 Principis , ne quid suspicaretur,
 junctas , licet nihil continerent,
 nisi quod ad nostrum institutum
 spectaret: eas tamen aut reddi no-
 lebat, aut aliquas è Latino Ruthe-
 nas fieri jubebat, ne (opinor) late-
 ret aliquid ; suspicione , videlicet,
 nimis perspicaci, & trepidante, ubi
 non erat timor. Ad extremum
 Moscua versus Livoniam discessu-
 ris, post publicum convivium, da-
 ta mihi, & omnibus nostris manu,
 assurgens jussit, ut V. Sanctitatem,
 Regemque Poloniae salutarem.
 Domum autem reducto , & lite-
 ras , ac dona misit , quæ denique
 Q partim

partim Germanicis, studiosis Olo-
mucij, & Pragæ, atque alibi addi-
ta sunt, partim ipsis interdum
Moscis deducendis usui fuere. Ea
cum secundo recusavissem, atque
essem à Senatoribus admonitus,
non debere me antiquum Imperii
illius morem invertere, aut Prin-
cipis clementiam lædere, cum ipse
& V. Beatitudinis munera non re-
jecisset, & à suis quos isthuc mise-
rat, atque missurus erat, alia sine-
bat capi (secutus consilium isthic
ante mihi datum) gratiis actis, &
distributa à me pluribus aulicis
pecunia, accepi: sed ut ea occasio-
ne aliquid altius, & verius de in-
stituti nostri ratione cognosceret,
hæc, quæ sequuntur, per Senato-
res illi significavi his verbis:

*Patere, Clementissime Magne
Domine, per Iesu Christi sanguinem,
ut tertio denique te obsecrem, ut quæ
mihi dona pro tua magnanimitate
parare jussisti, ea sine animi tui offen-
sione non accipiam. Scit enim Deus,
me*

me ea ob contemptum aliquem aut quod inde non agnoscam excelsam Serenitatis tuæ liberalitatem, non aspernari. Sed meæ ad huius vitæ spiritualis statum vocationi, votoque paupertatis, quod sæpe Deo miserante emisi, da per viscera misericordiæ Christi hoc, quod summi beneficii loco ducam. Recordare, te mihi (alios licet ob homines, & in quos tamē ista, quæ meæ vocationis sunt, non cadebant) paucos ante dies dixisse, Optimam esse rem, Christi Domini humilitatem, & paupertatē imitari. Itaq; sine, ut illam re ipsa sequar. Pax facta est, Deo miserante, sine istis aut vestibus aut pellibus: sine iisdem reliqua, quæ cupis, Deo aspirante, conficiantur; nec vero à me ullum fidelis diligentia officiū desiderabis. Viaticum, quod Paulo socio meo ad Pontificem Max. dedisti, quæve dona ejus Sanctitati misisti, fuerint satis. Quæ certe nec permisissim accipi, nisi, cum tanto itineri, & mora nostrorum omnium in castris, & in his regionibus, necessaria fuissent,

fuiſſent, tum offendere animũ tuum, ac proinde meliora impedire metuiſſemus. Pellibus autem iſtis pretioſis non utimur nos ipſi religioſi. Propterea nec mercatores ullos (licet id ſedulo efflagitantes) mecum venire paſſus ſum, nequid ab eo genere hominum ſcandali, ad id, quod mittebar, aut rixæ cum tuis oriretur. Porro habeo ſatis, Divina gratia, quo redire poſſim ad Pontificem Maximum. Quod ſi pretioſum mihi donum largiri volueris, ſerva erga me iſtam, quam mihi exhibuiſti, clementiam tuam; &c.

His itaque rationibus, eſſi haud permotus eſt, ut ſua apud ſe dona retineret, lucem tamen aliquam veritatis hauſit, jactaq; ſunt ad tantum ædificium, quod in Moſcovia fore ſuo tempore nõ deſperamus, hæc fundamēta. Is vero regio plane animo, itineris duces, & omnia abunde nobis ſuppeditari juſſit; ſicque ab eo digreſſi, in Livoniam per Ruſſiam iter inſtituimus, ad Stephanum Poloniæ Regem.

Quod

Quod qui à Mosco ad externos Principes mittuntur, nec eiusdem generis sint omnes, & quonam modo mittantur: quidque Legatis, cum Antonio Possevino ad Pontificem Max. venientibus à Mosco, in toto itinere acciderit.

TABELLARIIS, internunciis, ac Legatis qui vocantur Magni, utitur Moscus ad tractanda cum externis Principibus negocia, seu belli sint, aut pacis, sive ad commercia pertineant. Tabellarii dicuntur *Gorniec*, qui tantum literas afferunt: Internuncij, *Possance*, qui & minores Legati, præter literas, aliquid in mandatis habent; aliquot item itineris comites solent adducere. Magni vero Legati (nam fere tres mittuntur, adhibito Secretario) *Velikij Posly* vocantur, ultraque Poloniae Regnum rarius hi ablegantur, tum quod magnum comitatum iis ad-

hibet , quibus (uti tament fit in Polonia, & Moscovia) lautia non præbentur : tum quod longum iter extra Poloniæ Regnum emensuris, non exigua pecunię vis esset necessaria, quam Princeps ad id aut nullam , aut perexiguam tradit. Poloniæ igitur Rex, & Moscus, quoniam hoc inter sese officii præstant , centum ac ducentos cum Legatis suis mittere solent, ad quos mercatores sese aggregant ; cum & ipsi Mosci Legati merces secum devehant, quas pro eo munere , quo funguntur , non satis decenter dividunt. Quod si quid dono dant, id ad maiorem compensationem , ac remunerationem fit : quæ si non datur, petitur ab iis, atque adeo extorquetur. Cum ergo in Chiverovam Horcam (is est pagus ad Iamum Zapoliciæ) Legati Mosci una cum aliis trecentis venissent , officinas aperuere, atque inter ipsa negocia compositionis, de qua agebamus,

per

per suos venditioni, ac permutationi cum Polonis diligenter vacabant. Novogardia vero, quæ inde plus minus ducentis passuum millibus distabat, comneatum, resque ipsas coctas (frigore cibos conservante) subinde accipiebant, ut nihil omnino sumptus facerent. Quæ res mihi, ac reliquis nostris non incommodabat, quibus Legatorum quisque qui erant à Mosco quatuor, cibum (partitis inter sese diebus) Principe suo id mandante, mittebant.

Eramus autem summa hyeme, in altissimis nivibus, in quibus fixa tentoria, & perpetuus ignis horridum frigus utcumque pellebat, ligneis quibusdam casulis, fuligine & fumo repletis, nostrorum partem tegentibus. Cæterum agros circumquaque depopulati fuerant Regii: quamobrem vix aliquid præter panem emendum reperiebatur: & putris aqua, vel nix ad ignem soluta ægre equis

potum , aut cibus coquendis humorem suppeditabat. Cum tamen Principis illius Legati , si quando ad externos alios Principes veniunt, nisi gratis equos, hospitia, cibos, præcursores, dona reperiant , illico Magni sui Domini (sic enim eum plerumq; vocant) ad cœlum usque clementiam , liberalitatem , & vires extollere: aliis vero quantumvis sublimibus mendicitatē exprobrare soleant. Hoc ego cum in Severigeno, priore ad Beatitudinem V. inter-nuncio essem expertus , cumq; ex reliquorum consuetudine plura eiusmodi cognovissem, velletque Moscus alteram Legationem in Urbem instituere ; suasi , ne plus quam decem venirent. Ter enim trium millium passuum iter facturo, cum primo Orsam, inde in Livoniam, & Poloniam, ac deinceps per Germaniam in Italiam mihi esset proficiscendum , videbam durio rem fore provinciam, si cen-

si centum, ducentive fuissent, quibus aliunde cibus esset procurandus : eo periculo , ut nisi gratis omnia subministrarentur , periisset , quicquid officii , studij, laborum, sumptuum, erga ipsum Moscum Sancta Apostolica sedes contulisset. Duo autem Principes erant Legationis , cum quibus de maximis rebus, ac de Christianorum Principum amicitia, una mecum erat agendum. Huic vero Legationi cum interpres à Principe assignaretur, qui Catholica fide repudiata , Ruthenicum schisma susceperat (licet is hoc ad sui securitatem, & lucrum faceret) eum enixe rejecimus , atque alterum, & quidem Catholicum , ac nobilem Polonum petivimus , quem & obtinuimus. Magni enim referebat, si quis eiusmodi ex ea legatione ad Principem rediisset , qui certam veritatem rerum , ac Catholicorum Principum humanitatem posset Mosco referre , si

quid earum reliqui calumniis infuscare tentassent. Et à Severigino, sive potius ab eius socio (qui Catholicus olim, postea Ruthenorum erroribus imbutus, Italum interpretem, qui venerat è Moscovia, in Carinthia trucidarat) quam primum ab eis discedens, ad Carolum Archiducem esse profectus, acerbissima acciderant; cum vix pedem ex Italia, extulissent, ubi summis honoribus accepti, muneribus quoque insignibus donati fuerant. At altera ista legatione neque cædes, nec eiusmodi lites ullæ unquam intercesserunt, ut ad arma veniretur. Quæ sine ulla dubitatione secutæ fuissent, nisi continenter repressi, ac modo amanter, modo spe munerum, interdum & timore cohibiti sibi temperassent. Permissum est quoque, ut aliquando de suo hospitibus satisfacerent: quod licet ægre ferrent, valebat tamen ad beneficium cognoscendum, & ad

Ita-

Italicam, Ecclesiasticæque ditio-
 nis liberalitatem (qua supra id,
 quod expectare potuissent, exce-
 pti fuerant) rectius æstimandam.
 Hac igitur in profectiõne, Mosco-
 rum illorum, quos adducebam,
 ingenia liquidius innotuere; quos
 & tanto magis cognovimus, quod
 eos postea in ipsum Poloniæ Re-
 gnum, jubente V. Beatitudine, re-
 ducere oportuit. Quo cum primo
 è Moscovia accessimus, mirati,
 quod equos, & cibos à Rege de
 more obviam non offendissent:
 responsum acceperunt, satis esse,
 si cum venirent ad Regem, libera-
 liter acciperentur; consuetudinem
 autem in Legatis excipiendis, qui
 à Mosco ad alios Principes mit-
 tantur, non esse in Regnum inve-
 hendam. Rigæ tamen satis beni-
 gne, nobis rogantibus, à Rege ac-
 cepti sunt. In Livonia vero, quæ
 ædificia magnis sumptibus ab Ar-
 chiepiscopo Rigensi, atque à Ma-
 gistris Teutonicæ ordinis fuerant
 excita-

excitata, ea diruta à Mofcis comperimus, vel omnino ruinam minantia, sordium plena, & fenestris patentibus, injuriæ cæli exposita. Quæ cum spernerent, lignea potius tuguriola extuxerant, in quibus, fuliginæ oppletis, habitare malebant: ut Gothorum cladem, Colossæo, atque arcubus triumphalibus, Romæque adeo universæ illatam recordatus, jam non mirarer, quid remaneret in cordibus gentis, quæ splendorem, ac maiestatem aliorum populorum ferre non posset. Et neque publica Cæsaris pompa, qui tum Augustam Vindellicorum ad Imperii comitia Imperialia ingrediebatur, impelli poterant, ut eam libenter cernerent: nec tanta civitatum, & nobilium celebritate movebantur, ut ex animo illam collaudarent.

Et hæc quidem in Boëmia, & Germania: in qua quicquid expende-

penderant mandato Cæs. Majestatis restitutum est, & vasa argentea plura dono data. Ubi vero Italiæ appropinquavimus, & in Venetorum ditionem descendimus, ab iis magnificentissime per omnes civitates fuerunt excepti. Veronæ primum invitati sunt ad arces invisendas, prope quas militum frequentes cohortes fuerant collectæ, à quibus honorificentius admitterentur. Vicentini nihil omiserunt, quo omnem humanitatem, & præter alia, quæ summam nobilitatem animorum sapiebant, liberalitatem, (ut ea civitas hoc genere laudis maxime excellit) exhiberent. Patavii idem effectum est. Inde Venetias appulimus, ubi omnibus omnium generum officiis ab ea Serenissima Republica sunt accepti. Hic vero, cum homines minus his rebus assueti, omnia suo Principi deberi crederent, atque ob laxiorem vitam ægre ferrent, sibi in Domini-

cano-

canorum monasterio commodissimum quamvis hospitium fuisse assignatum : non mediocri diligentia, & patientia opus fuit, ut in officio continerentur , donec ij, quibus à Senatu cura Moscorum fuerat data , nos enixe rogarunt, ne ab horū latere discederemus. Quæ dum fiunt , & eorum discessum urgerem, ecce Græci, qui jam multos ante annos Venetias commigrarunt, clam cum Moscis egerunt , ut ad suam ædem proficisci vellent, sacrum, & reliqua, Græcoritu audituri. Nobiles autem adolescentes , à Senatu iis per civitatem deducendis attributi , cum nondum, quid haberet ea res momenti, perpendissent, jusserunt, ut ædes ornatissime apparerentur, postridieq; ejus diei, à schismaticis Græcis Rutheni schismatici exciperentur. Quod cum ad aures meas pervenisset, ad monasterium appropinquans , invenio Moscos, & Venetos , una cum Græcis ad horum

rum templum procedentes, quos ego affatus, *Tu mihi, inquam, Iacobe Molvenine* (id erat primario Legato nomen) *traditus es, à Principe tuo, te ut gesseris, qua tibi ratione monstrabo, Te ad Pontificem Maximum, non ad Græcos adduco: Itaq; redi ad hospitium tuum* : id quod fecit. Sed Græcis hoc indignissime ferentibus, atque aliquibus iniuriam Reipublicæ fieri putantibus, quod eam imperasse dicerent, ut eo deducerentur; Græcis respondi, Ubi constitisset Græcos cum Ecclesia Catholica consensisse, tum mecum agerent, eorum desideriiis satisfacturo. Cum autem cæteris seorsim adhibitis, haud omnino persuaderem, ad Senatum adij, qui rationibus auditis, Græcos, qui conquestum venerant, sapienter compescuit: resque tota non solum impedita est, verum etiam occasionem præbuit, ut & plerique Græcorum astum & schisma propius cernerent, reliqui

liqui vero cordatiores intelligerent, ecquid mali inde ad id, quod agebatur, emergere posset, cum inter Græcos, qui Venetiis commorantur, persæpe sint exploratores, qui ad perfidos omnia deferant. Iam vero Mosci, aureis magni ponderis torquibus donati à Republica, suo interpreti, *Vade* (inquiunt) *ad Ducem, & dicitis, ad nos ut sericum, aliaque mittat è suo thesauro*: interpres tamen rem (ut erat ingenuus) declinavit. Venetijs autem solventes Ferrariam, inde Bononiam venimus, ubi Vestra Beatitudine jubente, cuncta paternæ charitatis argumenta liberalissime edita sunt ab Illustrissimo Cardinali Cælio Legato: tum & officinæ clausæ, atque honores plus quam ordinarij habiti. Reliqui Illustrissimi Legati, Vercellensis in Æmilia, Columna in Picæno idem procurarunt. Militum cohortes, è civitatibus obviam primo prodibant: deinde ad

portas

portas Magistratus aderat, inde in Prætorium honorificentissime deducebantur, tormentis displofis, tibicinibus personantibus, conviviis, & exquisitissimis epulis instructis. Admoniti nobiles, à quibus varia licentius Mosci petebant, jam haud facile assentiebantur: ut intra cancellos pudoris sese Mosci reciperent. Denique temperatis mea præmonitione apud civitates honoribus, ad Tyberim prope Burgetum oppidum, à Vestræ Beatitudinis cubiculariis humanissime excepti, & salutati, postridie progressi, sequenti denique die Romam venimus; unde Romana nobilitas, præeunte Marchione Cæsio, obviam egressa est, Mosci vero honorificentissime, ac frequentissimo populo, displofis omnibus, quæ in mole erant Adriani, tormentis, ad Cardinalis Columnæ tum absentis palatium adducti sunt. Eo in palatio lautis præbi-

tis , adhibitisque è familia B. V. diligentissimis administris, atque aliis, qui portas custodirent, singulis diebus , dum ex Aglido Vestra Beatitudo rediisset, per urbem curribus vecti, pulcherrima quæque visebant. Harum omnium rerum capita in tabulas singulis diebus referebant, ad suum Principem allaturi : quod quidem in itinere quoque fiebat , cum per Lituaniam, Poloniam, Moraviam, Bohemiam, Germaniam, Italiam, Societatis nostræ Collegia lustrarent. Ubi ventum est ad Vestram Beatitudinem salutandam, & dona , literasque sui Principis reddenda, ægre non nihil videbantur adduci, ut crucem ad pedes Vestræ Sanctitatis oscularentur : sed longe ægrius , cum discessum pararent. Credo ita, quod alia quoque dona (pecuniam in primis) voluisset : licet aurei torques magni ponderis, vestes aureæ, & holosericæ duobus ipsius legationis Prin-

Principibus , cæteris vero omnibus ex panno , & serico duplices traditæ fuissent. Illud non satis æquo animo tulerunt , quod sese in discessu nemo, præter me, ac comites itineris meos ex urbe prosequeretur , sicut ipsi Principum Legatos (quod & mecum bis , ab eis discedente , fecerant) ad quatuor , quinqueve passuum millia, magno cum comitatu educunt. Eadem porro in reditu contigere, quæ in profectioe acciderant. Torques enim (cum hosce per iter induerent) & Vestræ Beatitudinis crucem pulcherrimam, licet Græcis characteribus elaboratam , tum venetorum auream D. Marci Euangelistæ imaginē ademerunt: quamvis si solus quisque fuisset, neque delationem ad Principem suum timuissent, non difficilime sese ad omnia accommodassent. Mitiores autem aliquanto effectos (sive ob humaniorum gentium consuetudinem , sive

quod revertentibus erat extra Italiam expendendum de suo) Vasa-
viam ad Poloniæ Regem denique
adduximus, illud in itinere præci-
pue caventes, ad declinandas lites,
ne eodem hospitio diversaremur,
Sic donis à Rege procuratis, quæ
illis regio animo sunt data; literis-
que ad suum Principem à me ac-
ceptis, quibus brevi de omnibus
illum certiolem faciebam: tradi-
ta item à me pulcherrima Salva-
toris imagine (quæ missa à Vestra
Beatitudine ad Moscum, in ære
picta, & Græcis litteris additis,
ebore, argenteisque flosculis con-
tinebatur) satis lætos in Mosco-
viam dimisi. Quæ fusius narrañda
putavi, ut si cui aliquando tale ne-
gocium obtigerit, prævisa minus
eum feriant; isque ad patientiam,
& prudentiam, à Deo per oratio-
nes hauriendam, sedulo se com-
paret.

DE
RE MILITARI
ET CIVILI
MOSCORVM
SYNTAGMA,

*Ex varijs passim Auctoribus
selectum.*

MOSCVS ut plurimum bellum cum Tartaris (quorum tamen ex parte tributarius est) Suecis, & Polonis, limitanearum urbium causa gerit. Nullo negotio ingentem exercitum, brevi spatio, convocare potest. Populosa enim regio, & in obsequium, penè dexteram servitutem, prona. Magnates, nobiles, plebei, rustici, quivis denique expeditioni, ubi imperata illa fuerit, se accingunt. Ingentem exercitum

longo tempore sustentare potest; neq; enim militibus suis stipendia persolvit, sed agros illis exiguo pretio elocat, quo beneficio operam militum demeretur. Conscripti autem milites coram Magno Duce singuli comparent, & nummum unum, quem patrio nomine *Dengam* vocant, Principi offerunt, reverſique ex bello eundem nummum repetunt; occisorum vero nummismata retinere Princeps solet, atq; ita eorum numerum cognoscit non illaudabili instituto.

Nobiles autem omnes, Magnates & Consiliarii adeo dura servitute premuntur, ut quemcunque apud se in aula esse velit, vel in bellum ire, aut legationem aliquam obire jusserit, id sumptibus suis facere cogatur.

Per singulas quoque Provincias Magnus Dux filios nobilium tenuioris Fortunæ conscribere solet, ut numerum illorum & quot quisque equos ac servos habeat, cogno-

cognoscere possit; singulis autem exiguum stipendium annuū concedit, & in bellum proficisci jubet.

Unusquisq; autem nobilium sex equos & totidem servos in bellum assumit; unum equum, qui vitæ necessaria, ut milium, sive pultes contritas, suillæ carnis aliquot frustra, sal commixtum cum pipere, farinam & legumina; ollas, itē lebetes, cistellasq; gestare cogitur.

Adeo ut mirandum non sit, quod se & suos tam exiguo stipendio & tam diu sustineant; summa enim est eorum parsimonia & frugalitas. Alium aut cæpas si habeant ceteris omnibus carere possunt, quibus impense adeo delectantur, ut cæterorum ciborum præcipua condimenta habeant. Sitim extinguunt, & corpore robur addunt vini adusti strenuo potu. Nec id improbandū in tam gelida, & frigida regione. Porro si dominus famelicus totum absumat, tunc servi aliquando ad totum bi-

duū aut triduū egregie jejunant.

Felicius eminus quam cominus pugnant : atque ideo hostem circumvenire , & à tergo adoriri , præcipue student. Moscus quamprimum fugam arripit, nullam salutem cogitat præter eam quæ est in fuga : apprehensus ab hoste, nec se defendit , nec veniam precatur. Facilius etiam intra munita propria defendere sese , & hostium insultus sustinere possunt, quam aperto Marte aut campo præliari. Acerrime illa, & usque ad extremum spiritum defendunt.

Apud Moscovitas hæc administrandorum tormentorum bellicorum ratio est. Tormenta terra defodiunt ante ea atque os adeo tubi justæ altitudinis fossam ducunt. In hac qui onerandorum curam habent, delitescunt: ad os tubi funis aptatur : hoc , cum implenda sunt, in fossam deprimuntur, quum exoneranda, rursus laxantur. Assignant etiam illis Lupi,
Acci-

Accipitris , Virginum , & Falconum imagines atque nomina.

Formentis bellicis, & bombardis, peditatuque nunquam olim, ante annos 40 utebantur, nunc autem frequentissime & peritissime bombardis & tormentis utuntur, à profugis quibusdam Italis, Germanis, Lituaniisque instructi. Nuper facta ad potentissimos fœderati Belgij Ordines legatione instrumenta militaria, aliaq; ad eam rem necessaria enixe petiere. Cavendum autem est cum Mosco congregienti, ut armis scite utatur, ne in manus eius incidat; brachii enim, lacertis, & toto corpore robustissimi sunt, sed arte dimicandi ut plurimum vincuntur.

Arma præcipua, quibus in bello utuntur, hæc sunt: Pharetra sagittis referta, arcus, securis, fræma, cæstus, cultelli oblongi; quibus frequenter pro pugionibus utuntur. Multi quoque lanceis, præcipue pedites, equites autem

aliqui hastilibus brevioribus utuntur. Armantur autem loriceis oblongis, aliquando duplicibus, armillis, toraccis, galeisque. Equos parvos castratos soleis carentes habent, fræna levissima; ephippiis quoque in eum usum accommodatis utuntur, ut se in omnes partes absque impedimento vertere, arcumque intendere facile possint. Pedibus curte attractis equis insidere solent, adeo ut nullum hastæ, lanceæve impetum sustinere queant. Vulgo vestibus oblongis ad talos usque protractis, bombice lanave suffectis utuntur. Collocandis castris amplissimum locum deligunt; qui natura sit munitus, castra autem non curribus, sed vepribus, sentibus arbutisque circumtexunt, in muri similitudinem. Præstantiores in meditullio tentoria sua erigunt; reliquæ vero multitudinis vulgus ex arbutis casas conficiunt; quidam etiam arborum fron-

frondes, in modum arcus, incurvant, desuperque pennis tegunt. Tempore conflictus tubicines multos habent, ij dum gentili more omnes pariter dissonante melodia tubas inflant, mirus ac inusitatus quidam clangor auditur. Arces & omnes munitiones strenue & pervicacissime propugnant.

Hæc omnis gens magis servitute, quã libertate gaudet. Omnes autem & singuli vestibus conditioni suę convenientibus, ex mandato Magni Ducis, utuntur: nam tenuioris Fortunæ hominibus vestes pretiosiores sub gravi pœna prohibentur. Si autem aliquem humilioris familiæ nitidius indutum conspiciant, proditorem perfidumque eum appellant; dicentes: *Perfide, unde tibi talis vestitus, more dominorum* (ita Polonos & Lituanos appellant) *vestiris, & ad eos deficere moliris? tu enim pro huius vestis pretio non sufficis.* Statim ergo accusatus, gravissime, ut perfidus, puni-

punitur. Aliæ itaque aliis vestes, secundum uniuscuiusque dignitatem, conditionem, & opulentiam, attribuuntur. Adeo ut easdem hic habeant quas veteres Romani, leges sumptuarias, quibus vestibus, opibus, luxui modus suus, & meta præscribitur.

In Thesauro etiam Magni Ducis vestes plurimæ elegantes, ad id sunt repositæ & confectæ, ut cum aliquando triumphus celebratur, vel cum Legatus alicuius Principis excipitur, tunc omnibus & singulis aulicis suis Magnus Dux illas vestes ad tempus commo- det. Cæteri quoque nobiles ad nuptias amicorum, vel peregre etiam profecturi, vestes istas induunt, certo pretio, pro temporis spatio, usuræ earum causa attributo, & deinde easdem Thesaurario Ducis restitunt: quod si conspurcatæ fuerint, tunc usurpator secundum æstimationem pecuniam pro ea numerare cogitur, verbe-

verberibusque ne id in posterum amplius committat, ceditur. Simili ratione Legati Magni Ducis, ad externos Principes abituri, expediuntur. Ad Pompam, & ostentationem quam gens ista ubique, præsertim ubi cum exteris agendum est, præ se fert.

Solent apud Moscovitas & Ruthenos, certis diebus, adolescentes, pueri, viri etiam conjugati, extra civitatem pagumve, in locum amplum & eminentiorem confluere, ibique quibusdam libellis & vociferationibus, signo dato, concurrere, tunc manus, nullis armis instructi, conferunt; certamen, pugnis, pedibus, magno cum impetu faciem, pectus, ventrem, & genitalia utrinque quatientes, ineunt, sæpeque inde semineces, plerumque etiam mortui exportantur. Hoc autem certaminis genus ideo institutum esse dicunt, ut adolescentes assuescant verbera pati, & quoscunque impetus per-

perferre. Quod ipsum in Republica sua etiam instituit, & cavit Plato.

Liberi servi, qui dominis suis pro prætio servierunt non possunt quando volunt à Dominis se abdicare; si enim absque Domini voluntate aliquis abierit, ab alio domino in famulatum non assumitur, nisi fuerit à Domino, cui primo servivit, vel ab amicis, se pro fide eius obstringentibus, commendatus.

Consul sive prætor, qui personam Iudicis obtinet, à Magno Principe in unaquaque civitate principali ordinatur, gentiliter *Ocolnick* dictus.

Nobiles, magni viri & Consiliarii, frequenter à Magno Duce, absque ulla dedecoris nota, verberantur, verberatique Principi gratias agunt, dicentes, *Sanus tu sis & incolumis Domine, Rex & Dux Magne, quod me servum rusticumque tuum verberibus emendare dignatus*

dignatus sis. Vidimus id nuper factum Hagæ Comitum, in Hollandia, ubi nobilis quidam Moscus à legato suo eiusmodi verbera reportavit, ut per aliquot hebdomades lectulo se non posset levare, livido toto corpore, & talis pene omnibus misere contusis.

Hæc tota gens Moscovitica id à natura ipsa inditum habet, ut alij alios; qualibet de causa per fas & nefas accusent; contumeliis etiam variis se invicem afficiunt; & res suas unus in alterius domum frequenter; clanculum injicit, sive importat, easdemque furto sibi ablatas dicit. Magnus autem Dux, cum unus alium qualibet de re accusat, libenter audit, jam etenim occasionem occidendi eum, qui accusatur, habet. In curia autem illius quando conventum, vel aliquid tale celebrat, aut morti aliquem adiudicat destinatve, neque submissa neque clara voce aliquid cum socio mullites, nec rideas, nec festi-

festivum hilaremque vultum præferas : confestim enim interrogaberis, *Cur rides? cur hilaris es? &c.* *Sentis tu aliquid cum inimicis Magni Principis?* Continuo igitur à delatoribus coram Magno Duce accusatur; accusatus vero jussu Principis, nulla purgatione criminis objecti concessa, à Satellitibus arripitur, atque membratim dissectatur, aut in aquas capite avulso projicitur.

Magnus Dux si quando de uxore ducenda cogitat, omnium, toto in regno, puellarum virginum delectum habere, ac forma virtuteque animi præstantiores ad se perducere jubere solet: quas demum per idoneos homines, fidelesque matronas inspicit, ita diligenter ut secretiora etiam ab iis contrahere explorarique fas sit. Ex iis vero, magna atque sollicita parentum expectatione, quæ ad Principis animum responderit, regiis nuptiis digna pronuntiatur.

Inhonestum ac turpe est adolescenti, ambire puellam, ut sibi in matrimonium locetur. Patris est, juvenem alloqui ut ducat filiam suam. In hæc autem verba plerumque proloqui solent: *Cum mihi sit filia, vellem equidem te mihi generum.* Ad quæ Juvenis: *Si me, inquit expetis generum, & tibi ita videtur, conveniã parentes meos, & de hac re ad eos referam.* Dein si parentes & proximi assensu fuerint, conveniunt, & de his, quæ pater filiæ dotis nomine dare velit, tractant. Mox dote constituta, nuptiis dies præscribitur. Interea temporis sponsus ab ædibus sponsæ usque adeo arcetur, ut si forte petierit, eam saltem ut videret, tum parentes respondere solent: *Cognosce ex aliis, qualis sit, qui eam norunt.* Certe nisi sponsalia prius maximis pænis firmata fuerint, ita ut sponsus non possit, etiam si vellet, sine gravi pæna, eam repudiare, alias non datur illi accessus.

Dotis nomine dantur plerumque equi, vestes, framea, pecora, servi, & similia. Invitati ad nuptias, pecuniam raro offerunt: munera tamen, seu donaria sponsæ mittunt, quæ singula sponsus diligenter notata reponit. Finitis nuptiis, deprompta rursus ordine conspiciunt: atque ex iis, si quæ placent, sibi que usui futura videntur, ea mittit ad forum, jubetque singula ab his, qui rebus pretia imponunt, æstimari: reliqua omnia & singula, singulis remittit, cum gratiarum actione. Ea quæ servavit, post annum elapsum, juxta æstimationem, pecunia, aut aliqua re æqualis valoris compensat. Porro si aliquis donum suum pluris fecerit, tunc sponsus ad juratos æstimatores, continuo recurrit, illumque horum æstimationi & sententiæ acquiescere & stare cogit. Item si sponsus post elapsum annum non satisfecerit, aut munus acceptum non restituerit, tunc duplo plus persol-

perfolvere tenetur. Denique si alicuius donum juratis æstimandum dare neglexerit, ex voluntate atque arbitrio eius, qui dedit, reponere cogitur. Atque hunc morem vulgus ipsum in omni liberalitate seu donationis genere observare solet.

Omnes domestici labores servorum opera fiunt. Quidquid mulierum manibus suffocatur, sive gallina, sive aliud animalis genus, id abhorrent Mosci, tanquam impurum. Qui vero pauperiores sunt, eorum uxores domesticos labores obeunt & coquunt. Cæterum, cum viris & servis absentibus, gallinas jugulare volunt, stant pro foribus, tenentes gallinam, aut aliud animal, & cultrum; prætereuntesque viros, ut ipsi interficiant, obnixè rogant.

Iurando ac blasphemando, raro nomen Domini usurpant. Cum autem jurant, per osculum crucis dicta, vel promissa firmant. Blas-

phemiæ eorum Hungarorum more, communes sunt; *Canis matrem tuam subagitet, &c.*

Ad Episcopalem jurisdictionem pertinent, si quando marito uxor non obsequatur, si quispiam in adulterio deprehensus fuerit, si uxorem consanguineam duxerit, si conjux conjugi quidpiam mali machinetur. Item divinationes, incantationes, venena, contentiones propter hæresim aut fornicationem susceptæ: aut si filius parentes, sororesve acerbius increpaverit, læseritve &c. Eiusdem est punire, qui canem, avem, aut aliud aliquod animal immundum in Ædem sacram duxerint; aut comederint, ad hæc singulas rerum mensuras ordinare, & instituire.

Ultimo supplicio solus Princeps servos, & alios afficere potest.

Cum brutis congregantes, ne illi quidem extremo supplicio plectuntur.

Furta raro capitali pæna, imo homicidia raro, nisi prædæ gratia facta fuerint, puniuntur. Qui vero furem in furto deprehendit, & occidit, impune id facere potest: ea tamen conditione, si occisum in aulam Principis detulerit, & rem, ut acta est, exposuerit.

Iustitiam strenue exercent in prædones: quibus comprehensis, calcanea primum frangere, dein in biduum aut triduum usque, dum intumescant, quiescere; post, fracta iam ac intumefacta, rursus motare jubent. Non alio genere torquendi flagitiosos, ad confitenda latrocinia, sociosque scele- rum indicandos, utuntur. Cæte- rum si in quæstionem vocatus, supplicio dignus fuerit repertus, suspenditur. Alio pænæ genere fontes raro puniuntur, nisi quid immanius commiserint.

Cum de maleficiis quæstionem habent, reos multa gelida aqua superne demissa perfundunt,

quod intolerandum tormenti generis esse perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut confessio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorum ungues convelluntur.

Nobiles, Magnates, Præfecti, Primores, & Consiliarii omnes *Chlopos* se, id est, abiectissimos & vilissimos servos Magni Ducis fatentur: seque omnia bona, mobilia & immobilia, ipsam denique vitam debere illi agnoscunt. Sex diebus coloni in septimana dominis suis laborant; septimus vero dies privato labori conceditur; neque hi strenue laborant, nisi bene verberati. Habent autem à dominis suis certos attributos agros & prata, ex quibus vivunt, tributaque annua solvunt. Artifices secundum præscriptum, parvo laborem suum vendunt. Cumque annonæ caritas in pretium concedit, tunc artifices tenuiori in re & pretio sunt,

sunt , adeo ut vix panem ipsum pro labore unius diei (quamvis strenuo) acquirere possint. Cives quoque & mercatores gravissimis & intolerabilibus tributis onerantur , quæ hic recensere longum foret.

Est autem iste mos receptus, ut omnes debitores, qui alienum æs conflaverunt, non habentes unde creditoribus sua redderent, ex legis præscripto , in locum certum & publicum ducantur , ibique à servis Prætorianis flagris baculisque per suras & crura pedum graviter, absque ulla misericordia, cæduntur , tam diu , donec, quæ ratione tandem fiat, creditoribus sua reddant , quod si solvendo non sufficerint , tunc verberibus multoties exagitati, creditoribus, secundum valorem debiti, servire tenentur. Omnes communiter servos emptos, aut captivos habere solent; quos morituri frequenter manumittunt. Illi tamen

continue servituti assueti, aliis dominis, pecunia accepta, in servos se vendunt.

Pater etiam habet potestatem filium quater vendendi; ita ut semel venditum, quocunque tandem modo liberatum vel manumissum, rursus atque iterum, jure paterno, eum vendere possit. Post quartam autem venditionem nihil juris amplius in filium habet.

Servi de Dominis suis plerumque conqueruntur, quod ab eis probe non sint verberati: credunt enim se Dominis displicere, signumque indignationis esse, si non frequentius verberentur, objurgenturque.

Mulierum apud viros suos miserima conditio est. Nulla enim honesta aut pudica creditur, nisi domi conclusa vivat, adeo ut nusquam exeat: domi autem manentes telam fabricant & filant. Nihil prorsus autoritatis in ædibus suis habent; verbera amoris conjugalis signa esse existimant.

Cer-

Certis tamen & æstivis diebus, Hanc prærogativam, recreandi anima causa, habent: ut omnes pariter, cum filiabus, in campis florigeris deambulent; ibique super quadam trabe, funibus duas trabes occupantibus, alternatim sursum ac deorsum moveantur, aut frequentius funem in medii circuli modum, duobus stipitibus appendunt, de superque insidentes hinc & inde impulsæ feruntur. Postea quibusdam certis cantilenis, manibus pedibusque plaudentes, capitibusque frequentius annuentes, sese oblectant, vel manibus se invicem tenentes, & simili modo canentes, choreas in gyrum ducunt.

Ædes fere omnes apud Moscovitas, tam in pagis quam in civitatibus, in subædificatis promptuariis cellariisque superne exstruuntur; ad quas per gradus ascenditur. Quamvis autem vestibula ædium satis ampla & alta habeant,

beant , fores tamen humillimas faciunt ; ita ut ingressurus quispiam , inclinare & demittere se cogatur. In honore captando venandove mirabilibus & superstitiosis ceremoniis utuntur. Capita, more patrio , frequentius inclinant ; atque hoc sæpius præstantes ; de honore inter se concertant. Tenuioris etiam fortunæ hominibus , intra portam alicujus præstantioris viri equitare non licet. Nobiles & Magnates raro in publicum prodeunt , sed intra privatos parietes aliquamdiu delitescunt ; ut hac ratione auctoritatem sibi apud populum concilient : nullus eorum ad tertiam quartamve domum pedes progreditur , nisi mox equus subsequatur ; idque non tam usus, quam ostentationis gratia.

Præfectorum pauci auctoritatem habent, ultimo supplicio reos plectendi ; omnes enim causæ & controversiæ in Moscoviam , ad
Magnum

Magnum Ducem ; Consiliariosq; eius deferuntur. Ex subditis nemo aliquem torquere audet : facinorosos Magnus Dux, vel Consiliarij principales morti adjudicare solent. Pauperibus non semper patet ad Magnum Ducem aditus, sed ad Consiliarios, isq; difficilimus; unde omnis justitia magna ex parte tenuioribus venalis fit.

Vestibus omnes oblongis, absque plicis, ad talos demissis utuntur, præcipue vero lasurini vel albi coloris. Pileos albos apicatos crustatosq; ex lana coacta gestant: ocreis omnes fere rubris, iisque brevioribus, quæ genua nō attingunt, utuntur; quarum soleas, in digitis paululum erectas, clavicularis ferreis muniunt; indusia variis coloribus sericeis circa collū culta, auro intertexta gestant, eaque monilibus gemmisque exornant.

Fatentur publice, voluntatem Principis, Dei esse voluntatem: ob id etiam clavigerum & cubi-
cula-

cularium Dei appellant, exequutorem denique voluntatis divinæ credunt. Unde Princeps ipse, si quando preces interponuntur pro captivo aliquo, respondere solet: *Cum Deus jusserit, liberabitur.* Ita similiter, si quispiam de re aliqua incerta & dubia quærit, respondere vulgo solent; *Deus scit, &c.* *Magnus Princeps.*

Modus inaugurandi Principes.

MAGNVS Dux Ioannes Basilij, cum suum nepotem Demetrium, Magnum Ducem & Monarcham Russiæ investiret, hoc modo est usus.

In medio templi divæ Virginis, erigitur tabulatum, in quo tria sedilia, Avo scilicet, Nepoti, & Metropolitano collocantur. Constituitur item suggestum, quod ipsi *Nolai* vocant: in quo Ducalis pileus, & *Barma*, hoc est, ornamentum Ducale, ponuntur. Post, ad constitutum tempus, Metropo-
lita-

litanus , totusque conventus Ecclesiasticus, solennibus ornamentis induti adsunt. Magno itaque Duce cum Nepote templum ingrediente, canunt Diaconi. Sub hæc Metropolitanus cum toto clero canere incipit orationem divæ Virginis , & S. Petri confessoris: qua finita Metropolitanus , Magnus Dux , & nepos , tabulatum ascendunt, atque confident , Nepote interim ab initio tabulati subsistente. Tandem Magnus Dux in hæc verba præfatur : *Pater Metropolitanane , ex divina voluntate, à nostris maioribus Magnis Ducibus antiqua & hætenus observata consuetudine, Patres Magni Duces, filiis suis primogenitis consignabant Magnum Ducatum: & sicut eorum exemplo , genitor meus Magnus Dux, me coram se benedixit magno Ducatu : ita ego quoque primogenitum meum Ioannem , coram omnibus, magno Ducatu benedixi. Sed quia divina voluntate accidit, ut filius ille*

meus

meus mortem objerit, superstes autem sit unigenitus Demetrius, quem Deus mihi loco filij mei dedit: hunc ego pariter coram omnibus benedico, nunc & post me, Magno Ducatu V Volodimiria, Novvogardia, &c. super quibus & patrem eius benedixeram. Sub hæc Metropolitanus jubet nepotem locum sibi assignatum accedere, & benedicit cruce, Diaconumque jubet orationes Diaconorum recitare: ipse interim sedens juxta illum, capite inclinato quoque, orat: Domine Deus Noster, Rex regum, Domine dominantium, qui per Samuelem Prophetam elegisti David servum tuum, & injunxisti illum in Regem, super populum tuum Israel: tu nunc exaudi preces nostras, tuorum indignorum, & respice à Sanctuario tuo ad fidelem servum tuum Demetrium, quem elegisti; exalta Regem tuum gentibus sanctis, quem redemisti pretiosissimo unigeniti filij tui sanguine: & inunge eum oleo lætitiæ, protege eum

eum virtute excelsi, pone super caput coronam de lapidibus pretiosis, da illi longitudinem dierum, & in dextram sceptrum regale: pone illum in sedem justam, circumda illum omnibus armis iustitiæ, fortifica illum in brachio, & subijce illi omnes linguas barbaricas: & sit totum cor eius in timore tuo, qui te humiliter audiat: averte illum à fide mala, & demonstra illi salvum conservatorẽ mandatorum sanctæ tuæ universalis Ecclesiæ, ut iudicet populum in iustitia, & iustitiam præstet pauperibus, conservetque filios pauperum, & consequatur dein Regnum caeleste.

Postea clara voce loquitur: *Sicuti est tua potentia, & tuum est Regnum, ita & laus & virtus sit Deo Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. nunc & in secula seculorum.* Finita hac oratione, imperat duobus Abbatibus Metropolitanus, ut sibi *Barma* porrigant, quæ una cum pileo, quodam tegumento serico (quod *Schirnikoin* appell-

appellant) contacta erat. Mox hanc tradit Magno Duci, cruceque nepotem signat; Magnus autem Dux eam super Nepotem ponit. Dein Metropolitanus inquit: *Pax omnibus: Cui Diaconus; Domine oremus:* tum Metropolitanus orat: *Tibi unico Regi aeterno, cui terrenum quoque Imperium creditum: Inclinate vos nobiscum, inquit, & orate omnia regentem: Conserva illum sub protectione tua, contine illum in regno, ut semper bona & decentia agat; fac clarescat iustitia in diebus suis, amplificationeque sui dominii, & ut in tranquillitate eius quiete, sine discordia vivamus, in omni bonitate & puritate: & hæc submissius. Alta autem voce: Tu es Rex mundi & servator animarum nostrarum: Laus tibi Patri, & Filio & Spiritui Sancto nunc & in secula seculorum, amen.* Tandem pileum Ducalem à duobus Abbatibus sibi allatum, Magno Duci porrigit: pileum porro Magno Duce

Duce capiti Nepotis imponente,
 Metropolitanus primum , dein
 Archiepiscopus & Episcopi acco-
 dentes , manu ei benedicebant.
 Postea autem, post Letaniam pre-
 cesque solennes peractas, Metro-
 politanus, Episcopi, cæteri; ma-
 gnos Duces accedunt, eosque ho-
 norifice consalutant : accedunt &
 filij Magni Ducis, inclinantes se &
 salutantes Magnum Ducem. Simō
 Metropolitanus inquit: *Domine*
& fili, Magne Dux Demetrii, divi-
na voluntate , avus tuus Magnus
Dux fecit tibi gratiam , benedixit
te Ducatu Magno: & tu, Domine fi-
li, habe timorem Dei in corde tuo;
ama iustitiam , & iustum iudicium:
obedias avo tuo Magno Duci, & cu-
ram omnium recte fidelium , ex toto
corde, habeto. Dein Metropolita-
 nus & Magni Duces surgunt , &
 sacris peractis , Dux avus se in
 suam domum confert. Demetrius
 vero in Ducali pileo & *Barma*, ex
 arde Divæ Virginis , Magna *Boia-*

ronum caterva, filijsque comitan-
tibus, ad templum Michaëlis Ar-
changelii pergit; ubi in vestibulo
in ponte à Georgio Magni Ducis
Ioannis filio, ter *Dengis* aureis as-
pergitur (per *Dengam* genus mo-
netæ intellige.) Dein templo
egrediens, in porta rursus à
Georgio *Dengis* aureis aspergi-
tur. Post recta in templum Annun-
ciationis Mariæ progreditur, in
quo Sacerdotes pariter ei benedi-
cebant, & à Georgio *Dengis*, ut
ante, aspergebatur. Peractis tan-
dem iis, ad avum & Matrem se
contulit Demetrius. Acta sunt hæc
anno mundi 7006. à nato autem
Christo millesimo quadragesimo
nonagesimo septimo, die quarta
mensis Februarij.

Sequuntur Ordinationes à IOAN-
NE BASILII, Magno Duce,
anno mundi 7006. factæ.

QUVM reus fuerit in unum
Rubrum condemnatus, solvat
iudici

judici *Altinos* duos, Notario octo *Dengas*. Si vero partes redeunt in gratiam, priusquam in locum duelli venerint, non minus judici & Notario solvant, ac si iudicium factum fuisset. Si venerint in locum duelli, quem *Ocolnick* & *Nedelsnick* duntaxat decernere possunt, ibique forte in gratiam redierint, solvant judici, ut supra, *Ocolnico* L. *Dengas*. *Nedelsnico* similiter L. *Dengas* & duos *Altinos*: Scribæ quatuor *Altinos* & unam *Dengam*: Si vero venerint ad duellum, & alter victus fuerit, tum judici reus quantum ab eo postulatur, solvat, *Ocolnico* det *Poltinam* & arma victi, Scribæ L. *Dengas*, *Nedelsnico* *Poltinam*, & quatuor *Altinos*. Si vero duellum committitur propter aliquod incendium, necem amici, rapinam vel furtum, tunc accusator si vicerit, ab reo accipiat, quod petijt; *Ocolnico* detur *Poltina* & arma victi, Scribæ L. *Denga*, *Nedelsnico* *Poltina*, *Vestono*

(est autem *Veston*, qui ambas partes præscriptis conditionibus ad duellum committit) quatuor *Altin*os : & quidquid victus reliqui habuerit, vendatur, iudicibusque detur: corpore autem, juxta delicti qualitatem puniatur.

Interfectores dominorum suorum, proditores castrorum, sacrilegi, plagiarii, item qui res in alterius domum clanculum inferunt, easdemque furto sibi ablatas dicunt, quos *Podmetzehek* vocant, præterea qui incendio homines affligunt; quique manifesti malefactores fuerint, ultimo supplicio afficiuntur. Qui primum furti convictus fuerit, nisi forte sacrilegij aut plagij accusetur, morte non est afficiendus, sed publica pæna emendandus: hoc est, baculis cædendus, & pena pecuniaria à iudice mulctandus.

Si iterum in furto deprehensus fuerit, & non habuerit, unde iudici aut accusatori satisfaciat,

faciat , morte plectatur,

Si alioqui fur convictus , non habeat, unde accusatori satisfacere possit, cæsus baculis , tradatur accusatori.

Si quis furti accusetur , & honestus aliquis vir jurejurando affirmet , illum antea quoque furti convictum , aut furti causa culpam reconciliatum fuisse , neglecto & omisso judicio , morte afficiatur, de bonis eius fiat, ut supra.

Si aliquis vilis conditionis, aut suspectæ vitæ , furti infimuletur, vocetur in quæstionem. Si vero furti convinci non potest, datis fidejussoribus , dimittatur ad ulteriorem inquisitionem.

Pro scripto decreto , seu lata sententia , æstimatione unius *Rubli* solvantur judici novem *Denga* ; Secretario , qui sigillum habet, *Altinum* unum. Notario *Denga* tres.

Præfecti qui non habent auctoritatem, causa cognita, decer-

nendi ac sententiam ferendi , hi alteram partem in aliquot *Rublis* condemnent , dein decretum ad iudices ordinarios mittant. Quod si justum ac æquitati consonum illis videtur , tum de singulis *Rublis*, singuli *Altini* iudici, Secretario vero quatuor *Denga* solvantur.

Quicumque alterum furti, spolij seu homicidij accusare vult, Moscoviam proficiscitur; petitque ut talis in jus vocetur. Datur illi *Nedelsnick* , qui reo diem dicit, eundemque Moscoviam perducit. Reus porro in iudicio constitutus, plerumque crimen sibi obiectum negat. Si actor testes producit , tum ambæ partes interrogantur , an dictis stare velint. Ad id communiter respondent: *Audiantur testes secundum iustitiam & consuetudinem*. Si contra reum attestantur , tum reus statim se opponit , & contra testimonia & personas excipit: dicens: *Peto mihi decerni*

decerni iuramentum, meque iustitia divina permitto, petoque campum & duellum. Atque illis ita, iuxta patriæ consuetudinem, duellum decernitur.

Uterque quemvis alium, suo loco ad duellum obeundum constituere, armis etiam uterque se instruere quibuslibet potest; pixede & arcu exceptis. Communiter autem loricas oblongas, aliquando duplices, thoracem, armillas, galeam, lanceam, securim & ferrum quoddam in manu, instar pugionis in utraque extremitate acutum, habent, quo altera manu ita expedite utuntur, ut in quolibet congressu non impediatur, neque manu cadat: eo autem in pedestri certamine plerumque utuntur.

Certamen primum ineunt lancea, dein aliis utuntur armis. Cum multis annis Mosci cum externis, aut Germanis, aut Polonis, aut Lithwanis certantes, plerumque

succubuiſſent : Noviffime tamen cum Lithwanus quidam xxvi annos natus , cum quodam Moſco , qui plusquam xx duellis victor evaſerat, congreſſus , occiſus eſſet , Princeps indignatus, illum ut viderit , continuo accerſiri jubet, quo viſo, in terram expuit, & ſtatuit, ne in poſterum ulli externo duellum contra nos decerneretur.

Utraque pars habet multos amicos & fautores , certaminis ſui ſpectatores ; ſed prorſus inermes, exceptis ſudibus , quibus interdum utuntur. Etenim ſi alteri horū videtur iniuria aliqua fieri, tunc ad propulſandam vim fautores eius accurrunt, mox etiam alterius : atque ita certamen utrinque ſpectantibus exoritur jucundum. agitur enim res capillis, pugnis ſudibusque præuſtis.

Unius Nobilis teſtimonium pluris eſt , quam multorum vilis conditionis hominum. Procura-
tores

tores rarissime admittuntur; quisque causam suam exponit. Quamvis autem Princeps severissimus fit, nihilominus tamen omnis justitia, & palam fere, muneribus venalis est. Pauperibus non patet aditus ad Principem, sed ad Consiliarios tantum, & quidem difficilissimus.

Ocolnick personam Prætoris, seu judicis à Principe constituti sustinet, alias supremus Consiliarius, qui semper apud Principem versatur, eo nomine vocatur. *Nedel-fnick* est commune quoddam eorum officium, qui homines in jus vocant, malefactores capiunt, carceribusque coercent. atque hi nobilium numero continentur.

Sunt coloni miserrimæ conditionis, quia illorum bona, nobilium ac militum prædæ exposita sunt: à quibus etiam, per ignominiam Christiani, aut nigri homunciones vocantur.

Nobilis, quantumvis pauperri-

mus, ignominiosum putat, sibi manu victum acquirere: Turpe autem non esse putat, cortices, seu putamina fructuum, & præsertim melonum, allij, ac cæparum, à nobis & famulis nostris abjecta, de terra levare ac devorare. Omnes fere tardi ad iram, item superbi in paupertate; cuius gravem committentem habent, servitutum. Vestes oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas barbaricas confectas habemus, solidosque ex officina gestant.

Qui artes mechanicas exercent, & operam suam vendunt, mercedem unius diei referunt. *Dengam* cum dimidia: artifex duas, neque hi strenue laborant, nisi bene verberati.

De ingressu in alterius domum.

IN singulis ædibus & habitacionibus habent imagines Sanctorum pictas aut fusas, loco honorificentiore. Et cum alius alium acce-

accedit, ingressus habitaculum
 continuo caput aperit, ac ubi ima-
 go sit, circumspicit: qua visa, ter
 se crucis signo munit, caputque
 inclinans, inquit: *Domine miserere.*
 Dein salutat hospitem his verbis:
Deus det sanitatem. Mox porrectis
 manibus deosculantur se mutuo:
 dein continuo alter alterum in-
 tuetur, uter nimirum se magis in-
 clinaret, dimitteretque: atque ita
 ter quaterque alternatim caput
 inclinantes, honoremque mutuo
 exhibentes, quodammodo con-
 certant. Post sedent, negotioque
 suo confecto, hospes recta in me-
 dium habitaculi procedit. Postre-
 mo data acceptaque prioribus
 verbis salute, abit. Si est alicuius
 authoritatis vir, illum tum hospes
 sequitur ad gradus usque: sin præ-
 stantior, longius comitatur, habi-
 ta & observata cuiusq; dignitate.

Domini intra privatos parietes
 semper confidere solent, raro aut
 nunquam in ambulando quid-
 quam

quam tractant. Mirabantur plurimum dum nos deambulantes, in diversoriis nostris, atque inter ambulandum negotia frequenter tractare viderent.

Veredarios Princeps, ad omnes conditionis suæ partes, diversis in locis, cum justo equorum numero habet: ut cum cursor regius aliquo missus fuerit, equum sine mora in promptu habeat. Est autem cursori liberum, ut quemcumque voluerit, eligat equum. Licet cui libet uti celerrimo equorum cursu: & si forte aliquis concidat, aut durare non possit, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui à quovis obviam forte occurrente, Principis duntaxat cursore excepto, sumere impune quidem licet. Equum porro in itinere viribus exhaustum, relictumque *Magister postarum*, qui eorum lingua *Iamschnick* dicitur, requirere, item alterum ei, cui ereptus erat, restituere, pretium-

tiumque ratione itineris habita,
 persolvere solet. Plerumque de x.
 vel xx. *VVerst* (ita miliaria vocant)
 numerantur sex *Denga*.

Numerandi ratione ea utuntur,
 ut res quascunque per *Sorogk* aut
Deuvenosto, hoc est, aut quadra-
 gesimo aut nonagesimo numero,
 quemadmodum nos centesimo,
 numerent, dividantque. Nume-
 rantes itaque subinde repetunt,
 multiplicantque, bis *Sorogk*, ter
Sorogk, quater *Sorogk*: id est,
 quadraginta; aut bis, ter, quater
Deuvenosto, hoc est, nonaginta.
 Mille, gentili lingua, *Tizzutza*:
 item decem millia una dictione
Tma: viginti millia, *Dvvetma*:
 triginta millia, *Tritma* exprimunt.

Neque etiam cuivis mercatori,
 præter Lithwanos, Polonos, aut
 illorum Imperio subiectos, Mos-
 cowiam venire liberum est. Nam
 Suetensibus, Liwonensibus, &
 Germanis ex maritimis civitati-
 bus, Nowogardiæ duntaxat: Tur-
 cis

cis vero & Tartaris Chloppigrod oppido, quo, nundinarum tempore, diversi homines ex remotissimis locis confluunt, mercaturam exercere, & mercari concessum est.

Est ampla & ex lapidibus constructa domus *Curia dominorum mercatorum* dicta, in qua habitant mercatores, mercesque suas reponunt: ubi sane piper, crocus, sericum, & id genus aliæ merces, longe minori pretio, quam in Germania, venduntur. Hoc autem tribuendum est rerum permutationi. Nam dum Mosci pelles, alioqui vili pretio comparatas, plurimi æstimant: externi vicissim, forte illorum exemplo, merces suas parvo quoque emptas opponunt, cariusque indicant. Quo fit, ut utrique æquali rerum permutatione facta, res præsertim pro pellibus acceptas, mediocri pretio, & sine lucro vendere possint.

Pellium magna est diversitas. Zebellinorum enim nigredo, longitudo & densitas, pilorum maturitatem arguunt. Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex quibus plerumque tegmina capitis facere solent, plurimi fiunt. Lynceum pelles, in parvo; luporum vero, ex quo in Germania in usu esse cæperunt, in magno æstimo sunt. Castorum pelles plurimi apud eos fiunt; omnesque juxta ex his, quod nigro, eoque nativo sunt colore, fimbrias vestium habent. Pellibus domesticorum Catorum mulieres utuntur. Est quoddam animal, quod gentili lingua *Pesetz* vocant: huius pelle, quia plurimum caloris adferre corpori solet, in itinere & profectioibus utuntur.

Vestigal, seu portorium omnium mercium, quæ vel importantur vel exportantur, in fiscum referunt. De qualibet re, quæ uno *Rublo* æstimatur, penduntur septem

Dengæ:

Denga : præter ceram, de qua non solum juxta æstimationem , sed pondus quoque, vectigal exigitur. De quolibet autem pondere, quod gentiliter *Pud* appellant, quatuor *Denga* solvuntur.

Usura communis est ; quam licet magnum peccatum esse dicant , ab ea tamen nemo fere abstinet. Est autem quodammodo intolerabilis , nimirum de quinque semper unum: hoc est, de centum viginti. Ecclesiæ mitius, ut dictum est, videntur agere, quæ decem pro centum , ut vocant, accipiunt.

Anni apud eos non à natali Christi , sed ab ipso mundi initio numerantur, qui non à mense Ianuario, sed à Septembri incipiunt.

Præter patrios annales , Alexandri etiam Magni , Ramano- rumque Cæsarum , itemque M. Antonij & Cleopatæ memoriam lingua sua perscriptam habent. Astrologiam & Philosophiam
non

non attingere. Medicus est, qui se alicuius herbæ occultas vires nosse profitetur.

Moscovitæ statura sunt mediocri, sed quadrata, & valde torosa: cæsi omnibus oculi, prolixæ barbæ, crura brevia, & ventres extenti. Medonem omnes bibunt, ex melle lupulisque decoctum, quod picatis in cadis veterascit, & ex antiquitate nobilitatem adsequitur. In usu quoque sunt birra atque cerevisia; quam, ut & medonem, per æstatem infugidare, infusa poculis glacie, voluptatis gratia solent. Nam ingentia glaciei frustra nobilium in cellis subterraneis recunduntur: Sunt & qui in delitiis habent succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui & purpurissantis vini colorem refert.

Orator in Moscoviam proficiscens, eiusque limitibus appropinquans, nuncium ad proximam civitatem mittit: qui eius civitatis

Præfecto indicet, se oratorem talis Domini, limites Principis ingressurum. Mox Præfectus, non solum à quo Principe mittatur; sed cuius etiam conditionis, dignitatisve sit ipse Orator, item quotus veniat, diligenter inquirat: quibus cognitis, aliquem cum comitatu, habita tam Principis à quo mittatur, dignitate, quam Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum Oratorem mittit. Missus, ex itinere pariter aliquem ex suis præmittit, qui Oratori significet, Magnum aliquem virum advenire, qui eum certo loco (locum designans) excepturus sit. Porro Magni hominis titulo propterea utuntur, quod illud prædicatum *Magnus*, tribuatur omnibus excellentioribus viris. Neque enim quemquam strenuum, aut Nobilem, aut Baronem, illustrem aut magnificum vocant, aut alio denique id genus titulo exornant. Cæterum in congressu, missus ille
adeo

adeo non cedit loco, ut nivem hyberno tempore, ubi subsistit, verere seu terere ita jubeat, ut Orator commode præterire queat, ipse interim via trita seu publica non cedat. Præterea in congressu & hoc observare solent. mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo aut vehiculo descendat: si autem aliquis aut lassitudinem; aut ægritudinem causatus fuerit, tum respondent: *Quod nec proferre, nec audire verba Domini, nisi stando, liceat.* Imo missus diligenter cavet, ne prior ex equo aut vehiculo descendat, ne videatur hac in re quidquam derogare Domino suo, quin ubi Oratorem ex equo descendere animadverterit, tum primum & ipse descendit.

Porro. consuetudo offerendi munera est, eiusmodi. Audita & exposita legatione, mox Consiliarius is, qui Oratores ad Principem introduxit, surgens, clara & elata

voce, omnibus audientibus, inquit; *Magne Domine N. Orator frontem percutit, N. tali munere, hoc de secundo, tertio alteroque repetit.* Dein singulorum Nobilium ac feryorum, eodem modo & nomina & munera exprimit. Constituitur denique illi à latere Secretarius, qui pariter & Oratorum, & singulorum ex ordine offerentium nomina & munera singulorum signat. Eiusdem autem munera ipsi *Pominki*, quasi *Mnemo-synon* quoddam appellant.

F I N I S.

P A R S
HISTORICA:

I N Q U A

Rerum

MOSCOVITICARVM

MISCELLA

FARRAGO.

FLAVIUS VOPISCUS
SYRACUSIVS

In Probo.

C NÆV M Pompeium tribus fulgentem triumphis, belli pyratici, belli Sertoriani, belli Methridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem; quis tandem nosset, nisi eum Marcus Tullius, & Titus Livius in litteras retulissent; Publium Scipionem Africanum, imo Scipiones omnes seu Lucios, seu Naficas, nonne tenebra possiderent, ac tegerent, nisi commendatores eorum Historici nobiles atque ignobiles existissent? Longum est omnia persequi, quæ ad exemplum huiuscemodi, etiam nobis tacentibus, usurpanda sunt. Illud tantum contestatum volo, me & rem scripsisse, quam, si quis voluerit, honestius eloquio celsiore demonstret.

ANGLORVM

NAVIGATIO AD

MOSCOVITAS:

*Quas ob causas suscepta sit, &
quibus autoribus, &c.*

Auctore

CLEMENTE ADAMO.

OSTOYAM merces nostras apud finitimas gentes sordere negotiatores nostri animadverterunt, quæque avorum nostrorum memoria certatim à peregrinis mercatoribus expecterentur, imminuto iam pretio, etiam exportatæ fastidiosum reperirent emptorem, exoticarum vero mercium pretia, in immensum extenderentur: Londinenses quidam, viri graves, ac Reipubl. suæ imprimis amantes, hanc cogitationem susceperunt, quo huic malo mederentur. Nec quærentibus, ut

videbatur, remedium defuit, quo tantum incommodum declinarent. Nam cum Hispanorum ac Lusitanorum opes (inventis nuper novis terris) magnopere auctas viderent, eandem viam sibi insistendam rati, novam navigationem instituunt. Cum eodem tempore Sebastianus Cabota, vir celeberrimus, in urbe moraretur, cœpere primum cum illo agere, ac serio consultare, & re demum inter plures iactata, tandem convenit tres naves expediri, quibus aquilonaris mundi tractus, nostris etiam pateret, atque ad ignota regna viam aperiret. Ad hanc rem tam arduam & ancipitem, cum multa consideranda, primum veluti in Senatum quemdam viros graves, ac prudentiæ spectatæ legunt, qui collatis consiliis sententias suas exponerent, & in omnē eventum salubriter prospicerent. Lectus hic Senatus censuit in rem fore, quamdam pecuniæ summam

mam publice cogi, qua tot naves
 instruerentur. Et ne quisquam
 privatim gravi pecunia premere-
 tur, placuit vicenas quinas libras
 viritim colligi (tantum enim im-
 pendebat, qui in hoc quasi novum
 collegium voluit ascisci.) Coacta
 igitur ad sex millia librarum sum-
 ma, tres naves mercantur, quarum
 maximam partem de novo ædifi-
 candam ac reficiendam curant.
 Qua quidem in re Mercatorum-
 ne cura, an fabrorum diligentia
 maiori me adficiat delectatione,
 penitus est incertum. Illi enim as-
 samenta firmissima, pulchreque
 siccata ad navium fabricationem
 comparant, hi indefesso labore ac
 arte summa eadem inter se com-
 mittunt. Rimis stupa obstructis, ac
 carinis pice obductis, unius etiam
 imam partem, invento peracri &
 ingenioso muniverunt. Accepe-
 rant enim in quibusdam Oceani
 partibus teredines generari, quæ
 vel crassissima robora perfora-

rent. Quo magis ab hoc periculo navigantes forent securi, partem navis undis depressam, tenuibus plumbi laminis obducunt. Post fabricatas naves, ac armamentis instructas, cepit illos non minor viatici sollicitudo, quod pro temporis ratione, & navigationis longinquitate fuerat prospiciendum. Ad hæc cum viderent Orientalem orbis plagam esse petendam, nec illuc pervium mare, nisi Borealem mundi tractum naucleri tenerent: ubi, an pateret aditus, iam tum in incerto erat: octodecim mensium commeatu naves instruunt: quod quidem hoc consilio faciunt. Cum nostris per illam immensi ac horrendi frigoris oram fuerat traiciendum, prudenter in rem consulentes, sex mensium cibaria præbent, quo illuc navigare, totidem mensium, quo illuc moram facere, hyberno cælo reditum negante, rursus tantumdem, quo remeare possint, adsignant. Post cura-

curatam, ut diximus, penum, post
 arma omnis generis in naves con-
 gesta; Duces & quasi antesignani
 tantæ rei deerant, cui etsi multi se
 offerrent, rerum ancipitū ignari,
 tamen Hugo Wylibeius, vir in-
 primis strenuus, & non obscuro
 loco natus, hanc curam sibi dele-
 gari impensius postulat. Cuius fa-
 cile præ cæteris, cum ob corporis
 formam (erat enim procera statu-
 ræ) tam ob singularem in re belli-
 ca industriam à Mercatorum col-
 legio habetur ratio. Constituitur
 itaque Navarchus, adsignaturque
 illi navis prætoria, sicut in cæte-
 ras quoque imperium haberet.
 Cum de reliquarum præfectis
 ageretur, ac huic muneri obeun-
 do multi offerrentur, omnium
 consensu vicit Ricardus Cancele-
 rus, vir ob multa ingenii docu-
 menta spectabilis, in quo uno
 summa conficiendi negotii spes
 erat. Hunc aluerat Henricus Sy-
 dneus adolescens nobilis, Regi-
 que

que Edovardo apprime charus: qui audito mercatorum concilio, pro singulari sua facundia, in hanc sententiam verba fecit:

Vehementer pium institutum vestrum amplector (viri honestissimi) qui pro egregia vestra in patriam pietate rem, & Anglis, ut spero, utilem, ac patria communi honorificam, animo & cogitatione incumbitis. Quem quidem conatum vestrum nos quoque pro viribus adiuuare paramus, nec quidquam nobis tam charum duximus, quod non libenter huius tam laudabilis instituti nomine expenderimus. Imprimisque mihi gratulor, me illud ingenium fovisse, quod vobis, tam praeclara molientibus, aliquo modo usui esse possit. Nilominus tamen huius rei nescios vos esse nolim, me Canceledum eo animo à me dimittere, non quod fastidiam, vel quod mihi gravis alumnus esse videatur: sed ut promptam in adiuvando vestro consilio voluntatem meam pariter intelligeretis,
atque

atque Cancelero meo, commendatione mea debita tribueretur auctoritas. Vos illum fama, ego experientia; vos verbis, ego rebus: vos sermone & congressu, ego quotidiano convictu hominis ingenium penitus habeo perspectum & exploratum. Nec latere vos debet, honestissimi patres, quanta discrimina & vestro & patria nomine sit additurus. Cuius, (si propitia numina proficiscentem servant) nos non immemores esse decebit. Nos pecuniolam Fortuna alea credimus; ille dulcissimam vitam savissimo mari, & in certis periculorum casibus exponet: nos cum notis & amicis suavem vitam transigemus; ille dum ignotos & indomitos nautas in officio continere studebit, quantis laboribus frangetur, quot periculis vigiliisque angetur, quas molestias devorare cogetur? Nos patrias sedes tenebimus, ille extera & ignota regna petet, ille barbaris & ignotis gentibus salutem committet, ille monstrosis etiã ponti bellis caput objectabit. Quapropter
 pro

pro periculorum magnitudine , pro officii sui dignitate , vestro favore abeuntem prosequi, & si sors ferat, ut eum reducem conspiciamus, magnifice quoque munerari conveniet.

Postquam hæc , aut non longe alia disertissime egregius adolescens perorasset , alius illum contemplari, alius à proximo sciscitari, alius (cui nota viri virtus) tacite gaudere, ac arcanam spem concipere , illum olim in magnum virum evasurum. Atque putare inchoatas has adolescentis virtutes, magnopere olim patriam ornaturas. Conticescentibus omnibus gravissimis patrum , visum est de Orientalis Orbis tractu , quoad eius fieri posset , sciscitari, investigare, ac diligenter perquirere. Accerfebantur hoc nomine Tartari duo, qui Regi erant ab equili: aderat interpretes. Illi per interpretem, super patria , super gente interrogati nihil penitus responderunt. Quippe qui (ut false quidam palā dixit)

dixit) poculis exhauriendis, quam populorum moribus discendis magis erant assueti. Post multa ultro citroque jactata, tandem censent solvendi tempus constitui oportere: quod multum anni iam consumptum visum plerisque: & si diutius moram traherent, fore ut glacies viam obstrueret. Placuit itaque omnibus, ut ad vicesimum diem Maii præfecti nautæque naves conscenderent, ac (faventibus Superis) ex portu Radlyfensi secundo æstu solverent. Illi salutatis necessariis, alius coniuge ac natis, alius cognatis & affinibus, alius amico cognatis chariore, ad dictum diem adsunt. Solutis iam navibus, ac reciprocante æstu leni cursu Grenovicum feruntur: remigibus interim grandiores naves celocibus seu speculatoriis naviculis remulcantibus. Hi novo vestitu coloris veneti eleganter ornati incumbunt remis, atque æquora verrunt. Cum nunc prope
Greno-

Grenovicensem regiam essent: sub advenientium famam effundunt sese aulici; concurrit vulgus, stabat frequens in ripa, prospicit ex fenestris Senatus Regius. Alii turrium fastigia adscendunt. Vibrantur bombardarum fulmina, Tartaræ volvuntur nubes: Martium sonant crepitacula: reboant summa montium iuga, reboant valles, reboant sylvæ, claraque nautaram percellit sidera clamor. Stat alius in puppi, ac gestu, quo potest, amicis valedicit. Alii in foris obambulant. Hic cancellatis funibus pendet, ille antennis libratur, alius è summo malo prospectat. In summa triumphalis cuiusdam pompæ festa facies fuit. At (heu dolor!) optimus Rex Edøvardus, cuius præcipue nomine hic tantus apparatus, per valetudinē solus aberat: Quorum discessum tristissima illius mors, ac nunquā siccis oculis memoranda, post paucos dies subsecuta est. Wovicū tandem

tandem delati figunt naves. inde soluturi, cum aut æstus reciprocatio, aut secundior flatus ad navigandum invitaret. Nec mora, Harovicensem portum petunt, in quo non sine maximo tædio, ac summo temporis detrimento diu morantur. Ad postremum tamen, nacti idoneam navigandi tempestatem, passis velis in altum feruntur, salutato prius natali solo, quod an unquam postea forent revisuri, penitus ignorabant. Respiciunt subinde tristes, nec lachrymis temperant, cogitantes secum in quam dubios casus essent ituri, & quam ancipitem maris eventum experturi. Torquebat, præter cæteros, Ricardum Cancellerum præfectum Edovardi Boniventuri penuriæ metus: nam & pars viatici in portu Harovicensi putrida comperta est, vini que cadi infirmi ac fragiles. Movit etiam illum paternus amor, reliquit enim abiens duos impuberes fi-

lios, orphanos futuros, si asperior aliquis casus ipsum sustulisset. Movit illum miserorum & infelicitium comitum fortuna, quorum salutem cum sua conjunctam esse sciebat. Dum multiplici curarum ambage Canceleri animus excruciat, tandem post multorum dierum navigationem, tellus procul visa. Ad quam naucleri naves dirigunt. Insulam esse comperiunt Rossam nomine, in hac consumptis aliquot diebus, ulterius navigant, aquilonem semper petentes, rursus aliæ apparent insulæ. Nomen his crux insularum. Post has cum naves una velificassent, præfectus navium Wylibei, vir in consiliis minime præceptus, erecto vexillo, reliquarum navium primates ad se evocat, ut his consiliorum authoribus, & sollicitudinum sociis usus, de reliqua administratione facilius statueret. Illi ex composito adsunt; ac inter cætera convenit, si quæ grandior tempe-

tempeſtas ingrueret , ac clafficulam deſiiceret, omnes Wardhouſium Nordvegiæ portum non incelebrem curſu peterent. Quique primi incolumes illuc adpulſſent, dum reliquæ naves eo convenirent , in anchoris exſpectarent. Eodem die iam in pomeridianum tempus inclinato , circa quartam, tanta tempeſtas ſubito coorta , & immenſi fluctus tanta vi ſe incitaverunt , ut naves inſtitutum curſum tenere non poſſent , ſed aliæ alio, magno ſui cum periculo, vage diſiicerentur. Inclamat Navarchus voce , qua poteſt , maxima Cancelerum : enixe rogat ne longius abſcedat. At ille nec velle, nec, ſi maxime vellet, poſſe, modo Navarchidis ſuæ curſum (erat enim velocior) ſuo temperaret. Verum neſcio quo caſu Wylibei navis , dum pleniffimis velis fertur, tanta vi abrepta eſt, ut aliquot horarum ſpatio è conſpectu penitus avolaverit. Tertia etiam pari

eventu ablata comites amisit. Prætorix certe celox in puppim elisa, conspicientibus ex ipsa Edovardo nautis, fluctibus est obruta. Reliqui fati comitum suorum, qui incolumes nuper redierunt, penitus sunt ignari. Quod si acerbior aliquis casus infelices premit, si pelagi sævitia innoxios absorbuit, aut si in aliena terra indigi oberrent, si in solitudine vagi cum feris discurrunt, digni certe meliore sorte viri, quibusque, si vivant, in patriam reditum, sin crudelior mortis fortuna insontes rapuit, mollem tumulum prece- mur. Ricardus Cancelerus solus cum Comitibus relictus, ac incerto reliquorum casu mæstus, ad destinatum portum contendit, quem cum teneret, ex composito reliquorum adventum expectat. Hic septem dierum mora interposita, cum se frustra expectatione torqueri videret, navigationẽ subire in animo habebat. Cum

omnino

omnino certum illi esset , navem ex portu educere, forte cum Scotis quibusdam in congressum colloquiumq; venit. Qui cum illius animum exploratum haberent , & eius rationibus optime consultum vellent , vehementer illū ab instituto consilio deterrere conantur, & pericula in maius extollentes , eius constantiam labefactare conantur. At Cancelerus, mobilitate & levitate ingenii nihil turpius existimans, & persuasissimum habens, fortē virum maius in se dedecus admittere non posse, quam si metu fractus & debilitatus, periculorum casus refugeret , Scotorum oratione non deterritus , in proposito susceptoque consilio perstitit: statuens aut efficere, quod proposuerat , aut certæ morti occumbere. Qui in eadem nave cum Cancelero erant, etsi Comitum diceßu (quos avulserat tempestatis sævitia) plurimum angerentur , tanta tamen

& tam secunda in Canceledorum voluntate reperiiebantur, ut eius ductu & auspiciis omnes casus tentare, ac certum capitis periculum adire non reformidarent. Hoc tam constans sodalium studium, sollicitudinem Ducis non mediocriter auxit. Ille enim pari animo erga illos adfectus, metuebat ne quo suo errore, sociorum saluti male consultum videri posset. Breviter amissa reliquarum navium spe, rursus fortunam maris experitur, mundique inane ac naturæ damnata petit, eoque provectus, dum noctis caligine depulsa, continuus solis fulgor vastum mare illustraret. Itaque continua luce per aliquot dies usi, tandem divino numine fortunante, in ingentem quemdam sinum deveniunt, qui circiter centum millia pass. latitudine collegit. In hunc penitus ingressi, nave ad anchoras deligata, dum circumcirca prospiciunt, forte haud procul cernunt

navem

navem piscatoriam; quam Cancelerus cum paucis Comitibus adire voluit, sciscitaturus ex piscatoribus, quæ terra, quis populus, qui mores. At illi novitate territi (neque enim istiusmodi naves in illo orbe videntur) quam maxime possunt, aufugiunt. cæterum Dux Cancelerus fugientes adsequitur, illi trepidi, ac metu semianimes ad genua Ducis provoluti, pedibus oscula offerunt. At Dux pro sua singulari humanitate, gestu ac nutu miseros consolatur, supplicum officia recusat, prostratosque amplexus in pedes adlevat. Mirum quantum favoris hæc humanitas illi postea conciliarit. Hi enim dimissi, rumorem dissipant de nova gente, de humanitate singulari. Hæc fama ubi percrebuit, adcurrere vulgus, ac ultro viaticum offerre, nec commercium offerre, nec commercium recusare, nisi quod non erat illis fas, inconsulto suo Principe, peregrinas

merces emere. Mox docentur nostri , Terram esse Russiam atque Moscoviam, & in illis locis *Ivam Vasiviliche* (hoc enim erat Principi nomen) plurimas nationes Imperio ac ditione sua regere ac gubernare. Vicissim rogat Barbarus nostrates, unde genus ducant, aut quid petant in terra aliena. Ad hæc nostri, sese Angligenas, ab illustriss. Rege Edovardo VI. in illum orbem missos , habere se ad illorum Principem Regis sui mandata, nec quidquam ultra quærere, quam Principis sui amicitiam, ac cum popularibus suis commercia , qua quidem ex re maximas utilitates in utriusque regni populos collatas iri sperabant. Non invitis auribus audiunt hæc Barbari, ac ultro operam suam pollicentur, ut tam æqua atque honesta postulatio ad Principis sui aures primo quoque tempore perferatur. Tunc Cancelerus à Toparchis, qui cum reliquis confluerant,

xerant, commeatum petit, ac ob-
 fides polcit, in tutelam suæ, suo-
 rumque salutis. Cui Toparchæ;
 Sui arbitrii non esse quid statuat
 Princeps, quodque in manu eius
 sit, hoc ipsum, velle præstare,
 quodq; solum possunt, commea-
 tum pollicentur. Dum hæc agun-
 tur, veredarium clam dimittunt,
 qui Imperatori renunciaret de igno-
 tæ gentis adpulsu, simul ut illius
 animum explorarent, quid ille
 statuat. Allatum nuncium pergra-
 tum fuit Principi, adeo quidem ut
 ultro etiam ad Regiam invitaret.
 Aut si terrestris itineris longin-
 quitas nimis molesta ipsis videret-
 tur, commerciorum copiam suis
 facit. Promittit præterea, si ad se
 venire velint, veredariorum equo-
 rum impensam. Interea Topar-
 chæ variis frustrationibus promif-
 sum differunt, dum nuncii redi-
 tum exspectant, aliam rem super
 alia causantes, nunc reliquorum
 Toparcharum consensum, nunc

negotia , nunc nescio quæ alia. Postquam se frustrari sensit Cancellerus, serio instat, ut promissi fidem liberent, aut se ulterius navigaturum affirmat. At Moscovitæ, tametsi adhuc regiæ voluntatis incerti essent, & nostrorum diceffum metuerent (habebant enim merces, quas illi magnopere expetebant,) comœatu instruunt. Atque ita iter longissimum ac multo molestissimum ingressus est. Quod quidem trahis, quarum plurimus illi genti usus, confecit. Trahis gestantur, trahis onera vehuntur, denique vix alia nove-re vehicula. Huius rei causa est rigidissimum solum horrendo gelu hybernis mensibus concretum, de quo postea differemus. Maiori itineris parte iam peracta, supervenit veredarius, quem supra ostendimus ab Irenarchis dimissum: qui (quo casu incertum) à via aberraverat, ac littora maris Tartaris vicina petiverat, ratus sese
nostro-

nostrorum navem ibi inventurum. Hic post longum errorem tandem ad nostros rediit. Ducem in via assecutus, litteras Imperatorias, illas quidem humanitatis plenissimas, Cancelero attulit, Quibus imperabatur, ut veredi illi, Comitibusque suis sine pretio suppeditarentur. Quod quidem tanta alacritate ab omnibus in reliquo itinere factitatum est, ut in via etiam pugnarent quidam, utri veredos suos trahæ iungerent. Tandem post magnas longissimi itineris molestias (cōfecerat enim quindecies centena millia passuum) Moscuam regiam urbem delatus est; de qua ac de Moscovitarum Cæsare, deque illustribus Moscoviæ urbibus paulo post plura sumus scripturi.

De Moscovia, quæ & Russia dicitur.

M O S C O V I A, quæ & Russia alba nominatur, terra est amplissima, hinc inde variis gentibus con-

contermina , à Meridie atque oriente Tartaris cingitur , Septentrionale latus Oceanus Scythicus ambit. Ad Occidentem iacent Laponæ, gens sylvestris, nec ulli populo commercio linguæ nota. Post hos Austrum versus, incolunt Sueti : Deinde Finlandiæ, ab hac Livonii; iuxta hos Lituani. Plurimis ac maximis fluminibus irrigua est, multisque in locis palustris. Nobilissima fluminum Rha, quod illi materno idiomate Volgam; Tanais, quem Don, Borysthenes, quem hodie Neper nominant. Horum Rha atque Borysthenes eodem lacu orti immensa terræ spacia peragrant. Rha amœnos amnes in se recipiens, ac ex ipso statim fonte Orientem petens , post varios flexus ac cursus ambages , advenas aquas suasque in Caspium mare pluribus ostiis exonerat.

Tanais fonte haud spectabili, ab ipsa scatebra grandescens, tandem

dem in amplum lacum se diffundit, post evagantes aquas in arctum cogens, angustus labitur, ac post aliquot passuum millia iterum in lacum diffusus (quem Ivan appellant) flexuoso meatu tendit, donec in vicina Volgæ pervenit. Deinde quasi comitem averfatus, transverso cursu flectens in meridiem contendit, ac Meoticam paludem petit.

Borysthenes, quem ex eodem fonte cum Rha ortum diximus, cognatas aquas in Austrum defert, subinde auxiliares annes recipiens. Hic maximas gentes præterluens, tandem in Pontem Euxinum sese condit.

Habet & Moscovia lacus ac stagna. Lacus etiam deciduo syderum semine pisces generant. Inter hos principatum tenet lacus Belli Iesera, vel ob hoc præcipue memorabilis, quod arx munitissima in eo sit exstructa: quo Moscovitarum Princeps gazam suam defert,

defert, si quando bellorum terror premit.

Quod ad Riphæa iuga spectat perpetuis nivibus candentia, unde veteres Tanaim ortum habere somniarunt, reliquaque naturæ portenta, quæ Græcia olim finxit, nec nostri, qui nuper redierunt, videre, nec trimestri spatio illic versati, ac Moscovitarum adloquio utcumque imbuti, auditu cognoverunt. Terram esse planam ac campestem illi, ac raro in montes assurgere. Et qua vergit in Septentrionem latissimos saltus habere. plurima ibi abies, unde ad instruendas ædes materia. Hi saltus feras alunt; uros, urfos, lupos nigros, aliamq; feram nostro orbi non visam, quam illi *Rossomacham* nominant. Rarum feræ ingenium & spectabile. Satura enim est distenta, duorum stipitum angustias quærit, per quas se transmittens, ventris onus (quod alias non egeritur) excolat. Vros equites ut pluri-

plurimum venantur,ursos pedites
ligneis furcis. Septentrionalis
tractus tam horrendi frigoris esse
dicitur,ut ex humidis lignis in fo-
co structis distillans liquor in Sti-
riam concrescat. Tanta diversitas
tantillo spatio , ut hinc prunam,
illinc glaciem in eadem face cer-
nas. Postquam hyemare apud illos
incipit , assidua gelu incrementa
capit. Nec se prius remittit,quam
Solis radii nostrum orbem revi-
sentes canescentem terram ful-
gore exhilarant, tristeque gelu te-
pore solvunt. Nautæ certe nostri,
qui in navi remanserant , ex infe-
riori stego , in foros scandentes
tam subita lipothymia nonnun-
quam sunt correpti , ut intermor-
tui subinde ruerent. Tanta erat il-
lic rigentis cœli inclementia. Au-
straliora illius aliquanto mitiora
sunt.

De Moscua urbe Regia.

RELIQUVM est ut promissa
 opusculi pars à nobis dicatur,
 deque Moscua Regia Urbe, & de
 Moscovitarum Principe latius
 paullo differamus. Cuius Impe-
 rium amplissimum est, opesque
 hoc tempore insignes. Et quo-
 niam ipsa urbs facile inter ceteras
 principatum tenet, merito sibi
 primum locum vindicet. Urbis
 amplitudo, ut nostri adfirmant,
 Londinum cum suburbio magni-
 tudine æquat. Ædificia habet
 multa, sed cultu nequaquam no-
 stris conferenda. Vicos plures ha-
 bet, sed incompositos; viæ lapide
 non sternuntur ut nostræ. Ædium
 parietes lignei sunt; tecta scandu-
 lis ut plurimum muniuntur. Iun-
 cta oppido arx est, & elegans &
 munita. Huic à Septentrione ad-
 nectitur urbs laterito muro. Ipsius
 etiam arcis mœnia lateribus stru-
 untur, quorum crassities pedes
 18. col-

18. colligit. Ab altera parte sicca fossa munitur castellum, ab altera flumine Vologda adluitur. Quod in Orientem tendens, sociales aquas, suasque Occæ adiungit. Sunt in castro, ædes Sacræ, non inveniuntur, quas tenent cænobitæ. Habent etiam Papam suum, ac quosdã alias Præsides, qui omnes plerumque in arce degunt. Ipsius certe Principis Regia minus culta, quadratæ formæ & structuræ humilis, nostrorum palatiorum nitore longe superatur. Fenestrarum angustia, nunc vitriis, nunc specularibus, lumen admittunt. Attalica magnifica nostratium Principum aulis ornamenta decerant. Undique parietibus adhærent scamma, neque id solum in Imperatoris Regia, verum etiam ubique in privatorum ædibus. Exactis iam 12, ab ingressu in urbem diebus, adest nuncius, ad Regias ædes nostros invitans. Angli morarum pertæsi cupide parvare. Ita-

que in aulam ingressi , honorandum centum aulicorum cætum aureo cultu ad talos usque demisso ornatũ confidere conspiciunt. Exinde in salutatorium admissi, mirum quantum fulgor Imperatorius nostrorum oculos perstrinxerit. Russorum enim Imperator Regio in folio sublimis , ac aureo diademate multum conspicuus, regalique paludamento , aurificum opera spectabili, ornatus sedet: aureum bacillum gemmis distinctum dextra tenet. Ac præter cætera Regalis opulentiaæ decora, inerat etiam in vultu majestas, tanto fastigio digna. Stant iuxta hinc atque hinc Archigrammateus, ac Silentarius , & ipsi regali auro vestiti. Deinde centum quinquaginta Patrum confessus, aureo vestitu magnificus , undique subsellia prætexuit. Poterat tantæ majestatis fulgor, poterat tam augustus venerandorum Patrum conspectus insueto mentem excute-

cutere. At Cancelerus constanti vultu regia maiestate nostratum more salutata , Regis Edovardi litteras tradit. Lectis litteris, pauca de Regis Edovardi incolumitate interrogat. Quibus Angli respondent (uti sperabant) & valere & vivere. Mox à nostris per Archigrāmatea dono Imperatori oblato, (quod ipse aperto capite obtulit; antea enim erat opertus) Moscovitarū Princeps Anglos in prandii tempus, ad quod ipsos invitavit, dimittit. Postquam per horas duas in illius cubiculo, qui Principi est à supplicibus, morati sunt: accersit nuncius ad epulas. In aureum palatium (ut ipsi nominabant , licet parum excultum) introducti, Russorum Cæsarem alto thoro assidentem , argenteo amictu decoratum , alteroque iam diademate insignitum offendunt. Nostri ex adverso collocati, mensæ adcumbunt. Stat in medio palatio ingens abacus ab imo qua-

dratus, paulum affurgit. Huic orbis incubuit, unde in metam fastigiatur, latiori orbe (ordine quodam) contractiorem sustinente. Hunc gasa regia adornavit, tanta copia, ut pondere etiam gravaret. Melior certe pars vasorum ac poculorum omnium, ex auro lectissimo fabricata. Quatuor ollæ magnitudine conspicuæ, reliquam aureorum vasculorum magnificentiam præcipue honestarunt. Tantæ enim proceritatis exstiterunt, ut quinos prope pedes altitudine colligerent. Fuerunt etiam argentea quædam dolia, à nostris minoribus capacitate non longe differentia, quibus Principis potum privatim servant. Verum crateras, pateras, malluvia, gutturnia, lagenas, ampullas, cæteraque Regiæ magnificentiæ ornamenta (cum fuerint innumera) quid attinet singillatim exsequi? Quatuor mensæ ad singula triclinii latera singulæ dispositæ, ac mundissimis mappis

mappis stratae, quibus ab humiliore solo ternis gradibus erat ascensus, celeberrimo convivarum catu instruuntur. Hi foris lintheatis, intusque pretiosissimis pellibus vestiti regalibus mensis accumbunt. Cum Princeps cultrum vel panem attrectat, signo crucis frontem prius munit. Qui in amicitia Principis palmam tenent, consiliorumque participes sunt, eidem thoro adhibiti, remotiori loco ab ipso sedent. Adstant abaco Principis pocillatores mollissimis mantilibus ab humero dependentibus; tenebant manu baccata pocula. Quoties liberiores epulas sibi indulget, vel tetricas curas amplius remittit, hæc uno haustu plena ebibit, ac amicis propinat. Ante prandium dum expectantur epulae, veteri ac quasi avito Moscovitarum Principum more, ipse Imperator singulos convivas pane primū donat, cum honorum suorum titulo ac elata vo-

ce, in hunc modum: *Magnus Moscovitarum Dux, ac summus Russiae Imperator Iohannes Vasilius* (deinde qui perfert accipientem nominat) *te isto pane donat.* Sub hoc adsurgunt convivæ universi, ac adorantis quodam gestu corpora inclinantes, residunt. Peracta Principis donatione, celebri dapi-ferorum pompa incedit Atriensis, ac salutato Principe cignellū aurea in lance mensæ admovet, mox tollit, ac structori cum septem comitibus, in frustra discerpendum tradit. Hæc in mensam paullo postillata pari celebritate convivis distribuuntur. Dum hæc aguntur, & ipse Atriensis pane donatus delibat, ac honorato Principe mox recedit. De reliquorum ferculorum ordine, cum omnino incomposite sint illata, nihil certi referre possunt nostri. Illud certe constat, universum esculentorum ac poteriorum omnium apparatus, quibus centum convivis admini-
stra-

stratum est , lectissimo ex auro fuisse : mensasque ipsas aureis vasis ad eo fuisse onustas , ut nonnullis etiã in mensa deesset locus. Neque vero silentio involvendum est, ministros centum quadraginta , aurea veste ornatos, ter ipso convivii tempore cultum mutavisse. Ministri quoque pane ac potu ab Imperatore, simili, quo reliqui, modo donantur. Ad postremum finito prandio, ac illatis lucernis (erat enim nox) convivas & familiares omnes nomine adpellat, ut non immerito mirum videatur , tot ac tam varia cognomina viro alioquin occupatissimo memoria non excidere. Donativi ac nominum citandorum ratio est, ut Moscovitę referunt , ut familiam probe noscat, tum ut qui Principis amicitia exciderunt, hoc modo notentur.

De re militari Moscovitarum.

QUOTIES finitimorum injurię in bellum evocant, haud

unquam infra nongenta virorum millia in hostem armat. Ex quorum numero trecenta millia in aciem secum educens, reliqua in tutelam Imperii in præfidiis, aptis in locis disponit. Colonum nullum, nullum mercatorem in militiam legit. Tanta enim est populi multitudo, ut his relictis, bellis suis iuventutem terra populosa abunde suppeditet. Quoscumque in expeditionem ducit, proprio sumptu seipsum alunt. Pedestrem pugnam non noverunt, equites in prælium procedunt. Arma sunt his lorica & galea: lorica foris auro tegitur, vel holoserico etiam gregario militi. Impense iuvat opulentiam ostentare. Arcu & sagittis utuntur, more Turcarum; lanceas etiam in bello gerunt: stapeda adductiore equitant, idque ut Turcæ. Genus est hominum, algoris ultra omnem fidem patiens, ac victus parcissimum. Nam cum tellus alta nive candet, cum terra

terra horrendo gelu adstricta riget, tamen hic Sarmata, fago, stipitibus, unde ventus ac nives sæviunt ex passio, exiguum ignem sibi struit; atque averfus à vento iacet; fagum illi pro tecto est, fagum pro muro, in summa fagum instar omnium est. Hic incola nivium, aqua è gelido amne petita, ac similagine avenæ admixta, convivium suum instruit. Ac his dapibus satur, ac laute pastus, ad ignem decumbit, lateraque huiusmodi lautitiarum crapula festâ, rigenti solo perurit. Huic rigens solû pro pluma, truncus seu filex pro cervicali. Equus etiam non lautiori prope pabulo nutritus quam Herus, hero est contubernalis. Quam merito hic ignobilis & obscurus Sarmata, effæminatam Ducibus nostris molitiem exprobret, qui cœlo longe clementiore, pellitis ocreis, renonibusq; utuntur. Hic est gregariorum militum apparatus. At qui illustriori dignitatis

sunt loco , instructiores paulo in
militiam proficiscuntur. Ipsius
quidem Imperatoris apparatus
vel tunc maxime insignis. Tente-
rii enim vela aurea sunt, spectabili
etiamnum plumariorum opere,
margaritisque ornata. Quoties
cum hoste conferendum est , in-
compositi in hostile agmen pro-
currunt. Neque aciem dirigunt (ut
mos est nostris) sed in insidiis col-
locati , adversarios adoriuntur.
Ipsorum equi bidui in ediam faci-
le ferunt. In bello ut plurimum,
arborum cortices, ac virgultorum
mollia, his sunt pro pabulo: bime-
stri spatio hanc tantam penuriam
etiam vegeti ac fortes & equus &
eques non raro perferunt. Si cu-
ius opera in bello strenua Princeps
usus est , hunc prandio aut fundo
aliquo donat , in alimentum sui
suorumque , qui tamen ad ipsum
Imperatorem post eius mortem
redit , si nulla proles virilis sexus
ipsi contingat. Nam si vel nume-
rosam

rosam etiam fœminarum sobolem genuerit, tamen hunc hæreditarium agrum vendicat Princeps, nisi quod exiguam forte partem, ad dotandas puellas Princeps concedat. Porro qui Imperatoris munificentia illo modo munerantur, gravi pecunia astringuntur, tot milites in bello alere, cum necessitas postulat, quot illius fundi redditus, Imperatoris censura, abunde alere possit. Haud meliori sunt sorte, quibus hæreditario iure agri contingunt. Nam si moriuntur, nec sobolem masculam reliquerint, discedentes prædia fisco Imperatoris statim cedunt. Super hæc, si opimus aliquis bello inutilis ab aulicis Principi deferatur, quod rei militari inidoneus, amplas facultates habeat, quibus multi clari sanguinis viri bello apti nutriantur, mox accersitur infelix, opibusque, quas tanto cum sudore, tot laboribus per omnem vitam comparavit, tantillo

tillo temporis momento exiit. Nisi quod particulam aliquam à Principe recipit, ad se, coniugem, liberos, ac domesticos alendos. Hæc autem Imperatori suo à populo tam alacriter offeruntur, ut credas, illos aliena restituisse, non sua alieno dedisse. His bonis pro merito singulorum aulicos suos donat Princeps. In bello etiam, quo quis sæpius in expeditionem mittitur, eo propensiores Principis favorem in se auguratur, etiam cum suis impensis seipsum alat, sicuti ante à nobis dictum est: tantum est apud omnes Ducis sui obsequium.

De Legatis Ducis Moscovitarum.

NON minori magnificentia, quam qua diximus, Legatos suos ad obeunda negotia ad externos Reges mittit Moscovita. Nam nostris Moscua agentibus, Legatos duos ad Polonia Regem iter suscipientes, vel ingressos, mille-

mille quingenti equites ornatissimi comitabantur, quorum melior pars veste aurea, ac fericis induebatur, & qui incultissime cymatili: Ut interim equorum strata, auro argentoque inducta, & spectabili Phrygionum opere ornata silentio transeam. Habebant insuper centum sonipedes albos pulcherrimosque, in quos (si alicuius tædium ipsos in itinere cepisset) cum vellent, transcendere. Sed nunc tempus exigit, ut ad quasdam alias Moscoviæ urbes orationem convertamus, & merces, quibus abundant, breviter perstringamus.

Novogardia.

SEQVITVR Moscuam celeberrima urbium Novogardia, quæ ut illi dignitate est inferior, ita magnitudine non parum superat. Emporium est totius Imperii longe nobilissimum; & licet regiam sedem sibi Princeps Moscuæ

con-

constituat, fluminis tamen opportunus interlapsus, ac post in mare Sarmaticum exoneratus, facit mercatorum conventu, ipsa regia Urbe celebratiorem. Huic ob summam optimi lini ac Canabis abundantiam, inter reliquas Regni urbes, facile datur palma. Vendit etiam coria, mel, & ceram. Instituerunt ibi collegium mercatorum Flandri.

Ieroslabia.

CELEBRATUR quoque Ieroslabia propter coria, sebum, ac fruges, quibus plurimum abundat. Cerarum etiam orbes ibi sunt venales, licet aliis in locis maior sit copia. Sita hæc est ab Urbe regia ad lapidem ducentissimum. Totum intervallum plurimos habet vicos populosissimos; abundant agri frugibus, quas Moseuam tanta copia advehunt, ut aliquando antemeridiano tempore videas, septingentas
vel

vel octingentas trahas , ultro citroque commeantes , fruges vel falsamenta vehentes. Veniunt à millesimo lapide Moscuam mercatum fruges , trahisque vehunt. Hi sunt aquilonis incolæ : nam tanta est ibi frigoris inclementia, ut segetes non crescant, aut si crescant, non maturescant. Hi falsamenta, pelles, coria adferunt.

VVologda.

WOLOGDA quingentis quinquaginta millibus passuum interiectis, ab urbe Metropolitana distans, merces habet, seyum ac linum , tametsi lini maior vis Novogardiæ vaneat.

Plescovia.

PROPTER mellis ceræque magnam copiam à mercatoribus frequentatur Plescovia.

Colmogora.

MITIT aquinolaris Russiæ tractus, raras ac pretiosas pelles.

les. In his vel præcipuæ sunt Zabella-
bellinæ , dominarum nostrarum
cervicibus inprimis expetitæ. Ha-
bent etiam & pelles martias, vul-
pinas candidas, & nigras, & ruffas,
leporinas ac armelinas , aliasque
barbaris nominibus dictas beve-
res, mingas, miniveras. Gignit vi-
cinum mare belluam Barbaris
Mors nominatam ; hæc dentium
adminiculo rupes scandens , pa-
bulum petit. Hanc capiunt Russi
ob dentium insignem usum , qui
non minor his est, quam Elephan-
torum nostratibus. Hæ merces
cervorum dorsis ad oppidum
Lampas feruntur, deinceps mer-
catores urbem Colmogoram pe-
tunt. Atque ibi, hyberno tempo-
re; celeberrimæ sunt illarum mer-
cium nundinæ. Affatim suppeditat
hæc urbs vicinæ Regioni salem ac
salsamenta. Mittunt & aquilona-
res Russi oleum à Barbaris *Train*
dictum , quod in flumine Una di-
cto conficiunt, licet ibi non tan-
tum

tum habeatur. Coquunt etiam marinam aquam, unde ipsis constat vis magna salis.

De dissidentium lite, & quibus Arbitris finiantur certamina.

NUNC quoniam de insignioribus ea diximus, quæ locus postulavit, superest ut de juris forma, qua Moscovitæ utuntur, quatenus ea ad notitiam nostram pervenit, perscribamus. Si qualis apud illos oritur, fundorum dominos iudices primum constituunt: hi, si componere litem non possunt, superiori magistratui litem deferunt. Accusator à Magistratu petit, ut liceat sibi adversarium in ius vocare: mox facta potestate, satellitem vocat, ac reum sistit, & in ius rapit. Huius tibias flagris cædit licitor, donec proferat qui legi satisdet. At reus si eius fidei non sit, ut vadem inveniat, manibus collo constrictis à licitore trahitur, verberibusque, eousque

Z   affi.

afficitur, donec ad dicendam causam corā iudice sistatur. Reus itaque à Magistratu interrogatus (verbi gratia in actione alieni eris) an in illius ære alieno sit, à quo accusatur; ille it inficias. Tum iudex, qui potes inficiari? Cui reus: jurejurando. Mox à Magistratu prohibetur lictor amplius verberare, donec certiori fide de lite cōstet. Carent maximo Reipublicæ malo, nam leguleios non habent. Quisque sibi advocatus est, atque accusantis querela rei que defensio, supplicum litterarum forma, Principi traduntur, justam Principis sententiam petentium. Ipse Imperator omnium litem, majorum præsertim controversiarum, cognoscit, ac, cognita lite, sententiam fert. Ille summa æquitate certamina dirimit, quod in summæ Majestatis Principe, præcipua laude dignum reor. Id licet sancto animi proposito faciat, mire tamē mali Magistratus idem pervertunt,

tunt, quos quidem in crimine comprehensos, severissime Princeps vindicat. Ad postremum cum utraque pars quibus potuit argumentis causam suam confirmavit, rogat iudex accusatorem, an ulla causæ suæ argumenta adhuc supersint. Respondet se, vel pugilem suum, manu strenua, etiam in hostem comprabaturum; ac mox postulat, ut singulari certamine congregari liceat, copiaque certandi utrique facta, ambo in monomachiam ruunt. Aut si alteruter vel uterque parum strenuus aut pugnae minus habilis sit, pugiles publicos substituunt. Habent etiam pugiles, quibus solo hoc quæstu victus constat. Hi armati in arenam descendunt: tela sunt, ut plurimum, clava bellica, & venabulum. Fit pugna pedestris. Cuius igitur pugil in certamine superatur, is absque mora in vincula coniicitur: Ubi indignissimis modis tractatur, donec cum adversa-

rio certamen finiat. Præter hæc si uterque claris ortis sit parentibus, atque alterum privatum hostem deposcit, annuit iudex: nec tum vicariis pugilibus fas est uti. Porro qui splendidiore loco natus est, hostem obscuriore ortum familia in certamine respuit. Si quis pauper æri alieno astrictus creditori solvendo non sit, abducit illum creditor, atque eo usque in opere faciendo exercet, vel alteri operam obæratı elocat, donec operando debitum persolvat. Sunt qui sponte, se conjugem, ac liberos opulentioribus per omnẽ vitam emancipant, ut in initio exiguam pecuniæ summam accipiant, ac post, pro reliqua vita alimenta capiant: adeo illis vilescit libertas.

De furum suppliciis.

SI quis furti reus sit, in carcerem coniiciunt, ac flagris subinde cædunt, neque ob primam noxam suspen-

suspendunt , ut nos , atque hanc legem misericordiæ appellant. Qui secundo delinquit, illi nasum præcidunt , ac stigmatis frontem signant. Tertia noxa crucem meretur. Multi & insignes sunt crumenifecæ : quod si Principis severitas illos non tolleret , non esset resistere illorum proventu.

De Gentis Religione.

G RÆ C Æ Ecclesiæ dogmā amplectuntur. Simulachra divorum in templis non admittunt. Tabulas tamen divorum imaginibus inscriptas , in sacris ædibus frequentes habent. Has adorant, his dona offerunt, his ceram accendunt. Has etiam sacro fonte aspergunt , alioquin nullus iis est honos. Simulachra nostra nullam divinitatis vim habere asserunt, quod in templis dicentur perinde ut à statuariis emuntur. Privatis in ædibus statuas instar penatium colunt. Hæ in obscurissima parte

domus ut plurimum, statuuntur. Si quis domum vicini ingreditur, primo omnium penates salutatur, etiam cum non videat. Si scamnum aut sella stet in proximo, subinde frontem illidens in sellam, ac crebro capite & corpore nutans, lacrem adoratur. Sacrorum ac prophanorum virorum in vestitu nulla diversitas. Nulli nec sacro, nec prophano interdicitur matrimonium. Cæterum si Ecclesiastici uxor à vita discedat, secundas nuptias repetere non licet. Quocirca ex sacerdotibus (ut vocant) sæcularibus, fiunt monachi: quibus perpetua imperatur castitas. Sacra officia in templis materno idiomate fiunt. Ex pane fermentato Eucharistiam consecrant, ac post consecrationem, lance capiti imposita per templum circumferunt, nec participare volentem prohibent. Novum ac Vetus Testamentum in templis legunt lingua vernacula tam incompofite, ut nec ipse

ipse qui legit, intelligat. Dum illa leguntur, garrere, confabulari, ac obstrepere licet, in reliquo officio summam modestiam & sanctimoniam præ se ferunt. Orationem Dominicam decimus quisque haud novit. At Symbolū Apostolicum & Decalogum Mosis nemo, aut admodum pauci. Aiunt enim rem tam arcanam & sacram in vulgus propalari non oportere; Decalogum etiam sanguine Christi antiquatum esse. Humaniores litteras omnino respuunt. Cognitionis vel Latinæ, vel Græcæ, vel Hebrææ linguæ penitus sunt ignari. Singulis annis quaterna celebrant jejunia: quæ ab ipsis Divorum festis denominant. Primum cum Romano Quadragesimali jejunio exordium habet. Secundum Divi Petri Iejunium dicitur. Tertio dat nomen diva Maria. Quartum à Philippo nomē capit. Ac sicuti Romani quadragesimam à die Mercurii auspiciantur, ita illi

à die Solis. Diebus Sabbathi carne vescuntur. Hebdomis has esuriales fecius præcedentibus, lactiniis vivunt: vulgo appellant butyri jejunia. Hoc tempore mutuo sese invisunt vicini, ac pacis osculis vicissim excipiunt in signum mutui amoris ac concordiaë Christianaë. Nam sub illis jejunii temporibus, frequentius quam alias sacrosanctam Cœnam adeunt. Post septem dies ab incepto jejunio, crebro invisunt templa, aut domi sese continent, ac orationi plurimum vacant. Nec illa septimana alio ullo cibo, quam oleribus vescuntur. Exacto septimanaë huius jejunio pristinam bibendi intemperiem repetunt (sunt enim bibones insignes.) Strictè jejunia observant, nec ullius rei usum nisi olerum, ac fassamentorum tunc temporis sibi indulgent. Die Mercurii ac Veneris quavis septimana jejunare solent. Ædes sacraë ligneis trabibus contextuntur, ac plerumque

que è media æde affurgit turris
 scandulis tecta. Foris adduntur
 ædi portuus. In cæmiteriis fabri-
 cas ædificant ligneas, in quibus li-
 brantur campanæ, nunc singulæ,
 nunc binæ, nunc ternæ. Non
 omittenda, ut rara ita & ridicula
 gentis consuetudo. Defunctorum
 cadavera loculis condunt: ac ma-
 nui cadaveris codicillos indunt,
 horum summa est, defunctum
 fuisse Russum, Russorum fidem
 amplexum, ac in eadem fide de-
 cessisse. Hæ litteræ divo Petro mit-
 tuntur. Lectis litteris mox (ut illi
 aiunt) admittitur, & ut syncerio-
 ris fidei sectatori, beatior etiam
 sedes, quam Latinis Christianis
 conceditur. Nos enim semi-Chri-
 stianos esse contendunt, sese au-
 tem synceros ac genuinos. Hæc
 sunt indoctæ Barbariei puerilia
 deliramenta. Plurima ibi exstru-
 untur Benedictinorum Cœnobia.
 His magni sunt agrorum redditus.
 Nam tertiam fundorum partem

totius Imperii tenent Monachi. His per omnem vitam esus carni-um interdicitur. Alimenta sunt falsamenta, lac, & butyrum. Nec ex instituto Religionis recentes pisces edunt; quaternis tamen illis, quæ memoravimus, jejuniis, ne piscibus quidem vivunt. Caulibus ac cucumeribus sale conditis quæ perennare facile efficiunt) illis victus constat: Potus est his valde tenuis & dilutus, quotidie in templis rem divinam faciunt. Sacrum officium antelucano ad-eunt, quod adventante iam die fi-nitur. Circa nonam diei item il-lud celebrant. Dehinc prandetur; à prandio sacrum officium repe-tunt; nec non à cœna. Prudenti-bus cœnantibusve legitur Euan-geliorum interpretatio. Quoties alicuius Monasterii Antistes con-cedit fato, Princeps Cœnobii bo-na invadit, armenta, greges, supel-lectilem, aurum, argentum rapit. Aut is, qui defuncto antistiti di-gnitate

gnitate succedit, hæc ab Imperatore pecunia redimit.

De Idololatræ Moscovitis, Tartaris conterminis.

TA R T O R O R V M confinia tenent Moscovitæ idololatræ; percelebre est illis idolon Aurea Vitula dictū. Si quæ gravior calamitas gentē premit, veluti fames, bellum, vel pestis, Idolum suum statim consulunt, quod hoc modo faciunt: Coram simulachro prostrati preces fundunt; mox tympanum in medio statuunt: quod forte lecti circumstant, argenteum bufonem tympano imponunt; dein bacillo percutitur tympanum. Ac cui circumiacentium accedit bufo, protinus interficitur. Statim nescio quibus Idoli præstigiis vitæ restitutus, malorum causas exponit. Itaque placato Idoli numine, non ita multo post, publica calamitate liberantur.

*De ædium privatarum forma,
& de cultu populi.*

PRIVATORVM domus, ubi vis
truncis abiagniscōtexuntur: In-
feriori trabe quodā alveo, super-
jacentis rotunditatē ita excipiēte,
ut hac sola admissura omnem pro-
pmodū flatum excludant. Solent
tamē juncturæ muscari. Forma æ-
dium quadrata est: fenestrę per an-
gustę, per quas impage translucida
pelle obducta, lumen admittunt.
Domorū tecta tabulatis fiunt, ar-
borū corticibus foris inductis. In-
tus ad parietes lata habent scāma.
Hęc vulgo pro accubitis, lectorum
enim usus vulgo ignotus. Ignis in
hypocaustis mane structus totam
domum, pro modulo, tepidam ac
calidam reddit. Vulgi amictus ut
plurimum foris laneus est. Pileis
utuntur fastigiatis, in quibus etiā
nobilitatis est insigne, quo enim
rectiori ac elatiori utuntur pileo,
eo splendidiores vulgo habentur.

ACTA

ACTA IN CONVENTU
*Legatorum Serenissimi Polonia
 Regis STEPHANI, huius nominis
 Primi, & IOANNIS BASI-
 LII, Magni Moscovia Ducis.
 Prasente ANTONIO POS-
 SEVINO, de Societate Iesu: no-
 mine Gregorij XIII. Pont. Max.
 M. D. LXXI. Mense Decemb.
 In Chiverova Horca, ad Iamum
 Zalposcia, in Moscovia.*

U M Antonius Posse-
 vinus cum Stephano
 Poloniae Rege, & Ma-
 gno Moscoviae Duce
 egisset, de mittendis aliquem ad
 locum Legatis, de pace tractanda,
 delectus est à Magno Duce Iamus
 in Zapolscia pagus, Velicoluco
 viginti milliaribus Germanicis,
 totidem à Plefcovia distans. Qui
 pagus cum à Cosacis militibus
 Regis fuisset antea combustus,
 alter pagus habendo Conventui
 delectus est, duobus inde miliari-
 bus

bus Germanicis, proprior Porcoviam, inter Paderovicicum, atque Zapolsciam, vocatus ab incolis Chiverova Horca, quæ postrema vox monticulum, sicut altera, id est, Chiverova, Nobilis cuiusdam familiam designat.

Ad eundem locum in hospitium Antonii Posssevini convenire utriusque Principis Legati, die XIII. Decembris M. D. LXXXI. qui dies Beatæ Luciae Virgini, & Martyri est sacer.

Legatorum Regiorum nomina fuere, Ianusius Nicolai Sbaraski Palatinus Braslaviensis, Albertus Radivilius Dux in Olika, & Nieswiz, Curia Regis in Lituania Marsfalcus, & Capitaneus Cauenensis, uterque Catholicus, præterea Michaël Haraburda Regius Secretarius, Rutenæ fidei, si fides dicenda sit, quæ à fide Catholica aliena est. Hic autem sæpe Legatione ad Moscos, & nonnunquam ad Tartaros functus, valebat usu rerum;

rerum; filiumque Collegio nostræ Societatis, quod est Vilnæ, traderat instituendum. Accedebat Christophorus Varfavicius, quem Antonius Possevinus procuraverat à Rege ad conventum mitti, tum ut Summo Pontifici satisfaceret, cupienti, ut in ea pacis tractatione Sueciæ Regis ratio haberetur: tum, ut idem Christophorus tota re cognita, si deinde appetente Vere in Sueciam mitteretur, de Livonicis arcibus, eo cum Rege, nomine Poloniæ Regis, acturus, non solum ea componeret, quæ inter Reges illos controvertuntur, verum etiam Catholicæ religionis negotium promoveret vir nobilis, & Catholicus; ac tum ab Antonio Possevino de toto hoc Suetico religionis negotio diligenter edoctus, tum à Stanislao Varsevicio de Societate Iesu, apud Sueciæ Reginam iam biennium commorante, eiusdem autem Christophori fratre, docendus.

Mosci autem Legatorum nomina fuere, Dux Demetrius Petri Ieletki, Præfectus Casinensis, & aulicus Magni Ducis; Romanus Basilii Olpherius, Præfectus Coselnensis, & aulicus Magni Ducis, ac frater Michaëlis Begini; Mikita Basenka, filius Nicephori Vereczahina, Secretarius Mosci, quem illi Notarium vocant; Zacharias Suiafeva, Vicenotarius.

Fecerat Sacrum Antonius Pofsevinus, atque aliquos de suo comitatu Sanctissima Eucharistia paverat, cum illico utrique Legati ad eum venire: quibus confedentibus, & altero è duobus interpretibus, quos secum ille in Moscoviam adduxerat, stante, pauca præfatus Antonius de sinceritate, qua in tanto negotio esset agendum, quamque simplici oculo in ipsum Christum esset inspiciendum, qui est vera pax nostra. Plenipotentiam utriusque Legationis, sive mandata, quæ vocant,
Pro-

Procurationis depromi, ac legifecit. Primi Mosci suam legerunt, cuius verba sunt hæc.

Plenipotentiæ Legatorum Mosci, quæ Ruthenice, id est, Moscovitice fuit scripta.

DI V I N A misericordia & clementia, quæ nos præfecit in Oriente ex altissimis, quæque dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia. Nos Magnus Dominus Czarius (sive Rex, aut Imperator) ac Magnus Dux Iohannes Basili totius Russiæ, Volodimeriæ, Moscoviæ, Novogardiæ, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plefcoviæ, & Magnus Dux Smolenscii, Tueriæ, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum locorum, ac Dominus hæreditarius terræ Livoniæ, Stephano, Dei gratia, Regi Poloniæ, ac Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Samogitiæ,

Masoviæ , Principi Transsylvaniae, & aliorum locorum, misimus Legatos nostros Magnos, aulicum nostrum , & Præfectum Casinensem Ducem Demetrium Petri Ieletzki, aulicum nostrum & Præfectum Coselnensem Romanum Basili Olpherium , & Notarium nostrum Mikitam Basenka, filium Nicephori Vereczahina , & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiafeva, ad conventum pacis statuendæ gratia , cum Legatis tuis loqui. Et quæcunque illi incipient de rebus nostris dicere cum tuis Legatis in conventu , eæ res nostræ sunt. Scriptum in Dominio nostro, in aula Slobodæ arcis, Anno à creato mundo septimo millesimo , nongentesimo , Mense Novembri , indictione Decima, Dominii nostri x l v i i . & Imperiorum nostrorum Rosensis xxxv. Casanensis x x i x . Astracanensis x x v i i i .

Cum hæc Plenipotentia fuisset

per -

perlecta, visa est infirma, nec sine iusta suspitione fuere Legati Regii, qui propterea, quas Moscus ad Poloniæ Regem in castra per Zachariam Boltinum litteras miserat, legi iusserunt. His significabatur, non defuturum Moscum, quin Legatos, cum integra potestate omnia transigendi, quemadmodum de Mosco Antonius Possevinus quæsierat, esset missurus. Tum Antonius litteras item, quas tum per eundem Boltinum, tum per Andream Apollonium Moscus ea de re sibi scripserat, cum legi iussisset, eodem illæ tenore, quo Regiæ, inventæ sunt. Præterea, quo Plenipotentia Mosci infirmitas dilucidius agnosceretur, Plenipotentia Regis à Michaële Haraburda perlecta est, cuius verba hæc sunt.

Plenipotentiâ Regis Polonia, quæ Polonice fuit scripta, utroque signo Polonia Regni, & Lituaniæ Ducatus, ob signata.

NO s Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Ruffiæ, Pruffiæ, Samogitiæ, Masoviæ, Livoniæ, Princeps Transylvaniæ, & aliorum locorum. Notum facimus, his litteris, Magnum Dominum Ioannem Basiliæ, Dei gratia Dominum Ruffiæ, & Magnum Ducem Volodimiræ, Moscoviæ, Novogardiæ, Cafani, Astracani, Plefcoviæ, Tueriæ, Iveriæ, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum locorum scripſiſſe nobis per tabellarium ſuum Zachariam Boltinum, ſignificando, à Legato ſanctiſſimi Paſtoris Gregorii XIIII. Pontificis Max. Romani, Reverendo Antonio Poſſevino ſcriptum ad ſe nomine Domini ſui, hortante Sanctiſſimæ Apoſtolicæ,

licæ,

licæ, ac pastoralis Sedis auctoritate ad concordiam & pacificationem inter utrumque nostrum: utque ex utraque parte Legatos unum ad locum mitteremus, qui, eodem Summi Pontificis Legato præsentente, pacem inter nos possint constituere. Iuxta quas Legati Pontificis literas, Magnus Dux Legatos suos ad locum certum mittit inter Porcoviam, & Savolociam, via Velicolucensi à Porcovia ad Iamum Zapolsciæ. Ideo & nos, sanguinis Christiani effusionem nolentes videre, misimus ad eundem locum Iamum Zapolsciæ Legatos nostros, Palatinum Braslaviensem, Capitaneum Kremenecensem, & Pinscensem, Ducem Ianusium Nicolai Sbaraski, & Marsalcum nostrum aulæ Magni Ducatus Lituanicæ, Capitaneum Caunensem, Dominum Albertum Radivilium, Ducem in Olika, & in Nieswiz; & Notarium nostrum Magni Ducatus Lituanicæ

niæ Michaëlem Haraburdam. Ac dedimus illis & his litteris nostris plenipotentiam, ut convenientes cum Legatis Magni Ducis Moscoviæ, inter nos, & Magnum Ducem Moscoviæ, & Dominia nostra de amicitia & concordia colloquantur, & res constitutas litteris, ac iuramentis suis corâ Legato Reverendo Possevino confirmant, & ad effectum, certamque confectionem, & constitutionem suâ adducant. Quæ omnia sumus admissuri, contentiq; futuri, & inviolabiliter præstituri, quemadmodum juxta Senatorum nostrorum consilium, qui eo tempore apud nos fuerunt, Regni Poloniæ, ac Magni Ducatus Lituaniæ, verbo nostro Regio pollicemur, & promittimus etiam pro Successoribus nostris in istis Dominiis, totaque Repub. hæc omnia juxta constitutionem, & litteras Legatorum nostrorum firme, inviolabiterque nos præstituros. Cum
autem

autem ad nos Magnus Moscoviæ Dux Legatos suos allegabit, tum nos Legatorum nostrorum litteris nomen nostrum Regium adscribere, ac signo nostro obsignare, Regioque inrejurando confirmare, eademque litteras cum iisdem Legatis ad Magnum Moscoviæ Duce[m] remittere debemus. Eodem modo erga nos, & Successores nostros, atque erga nostra Dominia Magnus Moscoviæ Dux, successores, atque illius Dominia se gerere debent. Propterea memoratis Legatis nostris hæc litteras nostras manu Regia nostra subscriptas, & obsignatas Sigillis nostris Maiestatis Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lituaniæ dedimus. Datum in castris nostris ad Plefcoviam, Anno Domini M. D. LXXXI. mensis Novembris die XX. Regni vero nostri anno sexto.

Quæ omnia cum essent perlecta, Legati Regii acrius urgebant,

ut Mosci pleniora mandata depromerent, ac scirent, sese super fundamento tam infirmo reliquã tractationem non extructuros: atque ad id Instructionis suæ caput ea de re adhuc perlegerunt. Mosci autem excusare se, quod is Magnorum Moscoviæ Ducum scribendarum Plenipotentiarum mos semper fuerit: quodq; ex literis Magni Ducis ad Regem, & ad Antonium Possevinum scriptis satis intelligi poterat, sibi plenam potestatem ad omnia conficienda tributam fuisse. Addidere, cum res ipsæ, de quibus esset agendum, statim essent ad effectum adducendæ, frustra Regios de Plenipotentia verbis queri, quam re ipsa, & factò ipsi Mosci essent præstituri.

Cum lites ex litibus fererentur, nec præsens aliquod remedium cerneretur, Antonius Possevinus Regios monuit, ut ea de re protestationem facerent; sic enim se eam

se eam esse admissurum. Deinde ut in diem sequentem quæstio illa sic differeretur, ut tamen nocte ea, quæ primæ diei Sessionem consuequebatur, utrique Legati suarum Plenipotentiarum exempla confestim ad se mitterent; se Deo recommendando, Moscis privatim alloquendis, si quam alteram Plenipotentiam haberent, examinandisque ipsarum Plenipotentiarum exemplis impensurum. Quod cum factum esset, neque Mosci aliam haberent Plenipotentiam, die sequenti Legatis utriusque sic locutus est:

*Die xv 1. Decembris Secunda
Legatorum Sessio.*

QUANDO QUIDEM Mosci Legati nullam se aliam habere Plenipotentiam dicunt, nec credendum sit, Magnum Ducem non agere sincere, quippe qui sciat fore, ut universus hic tractationis contextus Deo, ac Christianis

omnibus innotescat: dicant, num iurabant, scire sese alias Plenipotentiarum formulas hisce de rebus à Magnis Moscoviæ Ducibus scribi solitas esse. Cumque ab extremo, qui erat Zacharias Vice-notarius, fuisset interrogationem orsus, se illi iuraturum respondit; qui cum Acta Mosci Secretariæ ad centum annos legisset, nunquam se alias formulas legisse dixit. Quod cum postea singillatim reliqui assererent, adiecit Romanus Basiliæ, se ante xx. annos ad Sigismundum Augustum Regem Internuncium venisse, pacemque quinquennii deinde (eiusmodi litteris parentibus à Mosco Magnis Legatis traditis) fuisse consecutam. Quærenti autem Antonio de Michaële Harburda, num aliquam earum formularum, vel litterarum unquam vidisset (expedivisse enim, ut eiusmodi aliquid Magni Ducatus Lituaniæ Secretarius secum attulisset) cum Harbur-

raburda respondisset , nunquam talibus tractationibus, qualis erat hæc , se interfuisse , nec proinde Plenipotencias vidisse:interrogavit Regios Antonius , numquid aliud vellent dicere , antequam, ipse, quid sentiret, exponeret. Perstare se quidem in incepto dixerunt , sed auctoritate Pontificis Maximi moveri, ut & tractationē inchoarent , ac vero protestarentur , se prius hinc non esse discessuros, quam res ipsæ , quas Mosci essent præstituri, efficerentur. Antonius autem , Cum, inquit, nihil alterutri parti ex hac tractatione pereat , quæ si in rem conferatur, maxima bona paritura sit ; sin dolo malo fiat, in eos perpetuo cum dedecore sit casura , qui erunt in noxa;ac proinde alterutrius Principis sinceriolem agendi rationem maxime sit roboratura , ad rem ipsam iudico esse veniendum, sic, ne ipsa actio juri alicuius Regiorum Legatorum (quod ad

Ple-

Plenipotentiam attinet) possit esse damno. Interea vero Legati Mosci sciant à Christianis aliis Principibus nullas eiusmodi formulas Plenipotentiarum solitas esse cōscribi. Tum conversus ad Legatos Regios, cum eos admonuisset, ut cogitarent, num eum in Iamo Zapolsciæ pacis ista tractatio haud fiebat, præbitura fuisset alicuius turbationis materiam; alterque ex Legatis Albertus Radivilius respondisset, nihil inde oriri posse quæstionis, quin & eodem in pago Iamo pacem posse confici, aut promulgari dixisset, perrexit Antonius: Quando ad victores pertinet legem victis imponere, poterunt Regii Legati conditiones pacis, quam Mosci iam tertio per tres Legationes petierunt, primo proponere. Ad ea Palatinus Bravliensis (gratiis actis Summo Pontifici, atque Antonio, quem eius Sanctitas miserat, quod laborem hunc pacificandi utriusque Princi-

Principis tam paternum suscepisset) Livoniam totam, eam scilicet, quæ in manu esset Mosci, diserte, & graviter petiit, quæ nisi concederetur, neutiquam se progressuros, nec adeo reliquæ tractationi interfuturos.

Cum Mosci nimium hoc esse dicerent, multaq; interfererent, quibus Regiis persuaderent, ne sanguis funderetur, & fieret æqualitas, si vellent, ut vera pax, fraternitasque consequeretur; ad earum autem Livoniæ Arcium numerum, quas per Antonium Possevinum se traditurum Magnus Dux tres ante menses promiserat, Goviam addissent; ad eaq; omnia rursus Palatinus commode respondisset: Legati Mosci urserunt, ut Regii item dicerent, ecquid sese Magno Duci duros haberent in mandatis. Moscum enim petere Plefcovienfes Arces, ac reliquas, quæ superioribus annis à Stephano Rege fuerant captæ, Lucum, Velisiam, Savo-

Savolociam , Neveliam , Chel-
mam , & si quæ essent eiusmodi
aliæ.

Regii se multum dare dixerunt,
qui certam spem Plefcoviæ, ac No-
vogardiæ potiundæ essent reli-
cturi : qui 40. milliaria ditionis
Mosci , quam hoc anno occupas-
sent , in ditionem Magni Mosco-
viæ Ducis redire permetterent:
qui victorem essent exercitum
deducturi : qui tot sumptus fecis-
sent , cum Moscus , quæ per suos
Legatos Vilnæ promississet , non
præstiterit , ac tamen ipsi quatuor
arces Plefcovienses se Mosco re-
stituturos pollicerentur.

Contra Mosci , nisi de reliquis
arcibus in Livonia Mosco relin-
quendis agatur , nihil effici posse:
tot Livoniæ arces nõ parum con-
stitisse Magno Duci , ut gratis eas
dedat: Plefcoviam ita esse munitã,
uti Regii erant experti , qui si ar-
ces illas alias expugnassent, istam
nondum cepisse , nec adeo post-
hac

hac (ut neque alias) expugnaturus. Quæ cum variis colloquiis totam pene diem usque ad noctem adduxissent, instarent autem Regii, ut Antonius illos prorsus in castra, vel ad Regem vellet dimittere, postquam Mosci de Livonia tradenda nihil certi aperirent: id vero quoque studio Regii facerent, ut negotium citius conficeretur, se quidem (ait Antonius) illos nocte dimittere, verum ita, ut omnino postridie mane redirent, quemadmodum factum est.

Diei xv. Decembris Sessio Legatorum tertia.

CUM Regii Legati ex eo Zapolsciæ pago advenissent, in quo duobus circiter Leucis à Chiverova Horca commorabantur: Mosci item statim, quia in Chiverova manebant, adfuissent, tota pene dies tribus capitibus rerum agitandis insumpta est. Proposuerunt non sine querela Regii, Moscos
tem-

tempus eximere, ne Livoniam totam traderent. Adiecerunt petere se, ut Magnus Dux titulo, iureque Livoniæ cederet: denique, ut Sueciæ Rex inter pacis condiciones adnumeraretur. Tum dixerunt, se præterea, quæ de Plescoviensibus arcibus, Moscique ditioe hoc anno occupata promississent, Chelman item arcem, superiore anno captam; reddituros, satis autem multum hoc esse, cum Regi Poloniæ plures Livoniæ arces, quas alii cepissent, ista Magni Ducis cunctatione, decessissent. Cæterum habere se in mandatis à Rege, ut quam citissime tractationem istam absolvant: se Antonio Possevino protestari, diuturniores moras pati non posse, quibus etiam omnino ultra triduum, vel quatrimum eo in loco non sit commorandum.

Ad ea Legati Magni Ducis cum pleraque respondissent, quæ superioribus diebus de æquitate servanda,

vanda, de elatione animi vitanda, deque sanguinis effusione declinanda dixissent, quodque Regii visuri denique essent, super quos tantus sanguis esset casurus: De Sueciæ autem Rege se nihil habere in mandatis, quod agerent; eum, si velit ad Magnum Ducem mittere de pace Legatos, non frustra missurum: Haraburda autem, qui una cum Hornostaio quondam in Legatione ad Magnum Ducem iverat, cum nil præter illa quæ habuisset in mandatis egisset; cogitandum esse sibi quoque Magni Ducis Legatis, intra fines muneris sibi præscripti manendum: Livoniæ igitur arces Regiis promiserunt, Pernaviam, Paidadum, Korstinum, Huntez, Kurslovum, Porcholiam.

Sed cum Regii totius Livoniæ restitutionem, tituli que & juris ipsius cessionem iterum urgerent, Antonius Possevinus, qui antea noverat, Legatis Regiis eam non

fuisse plenissimam facultatem traditam , de arcibus à Rege captis restituendis, quæ videbatur fuisse peropportuna. quamque Antonius, antequam è castris discederet, à Rege petierat, utrisque autem Legatis de Sueciæ Rege, ac de iuris & tituli Livoniæ cessione, suæ essent rationes, precatus Legatos per Christi sanguinem, perque id, quod erga Sanctam Apostolicam Sedem obsequium ostendebant, ut in tanta re nihil præcipitis deliberationis adhiberetur: petiit, num tantisper iis de rebus sibi cogitare liceret, dum ad rem aptius, atque ad pacis solidioris compositionem expeditius posset respondere. Cui cum annuissent, tum ille: crastina dies Sessione vacabit. De Livonia vero tota reddenda, cum Magni Ducis Legati iam sex alias arces obtulerint, dicant autem Regii, nil se aliud dicturos, nisi arces reliquas tradant; cumque utrique non satis aperiant:
suas

suas excutiant Instructiones , & videant, quid, & quantum possint præstare, ut ad sequentem Sessionem parati, ac sine ulla tergiversatione ab eo, quod æquissimum est, accedant.

Discedentibus Regiis, cum Magni Ducis Legati ad multam noctem (quod sæpe faciebant) apud Antonium mansissent, deque Livonia, quid in mandatis haberent, liquidius, ac fidenter eroganti (quantum ad pacem citius faciendam expediret) aperuissent, data ei facultate, ut ad Ioannem Zamoscium Regni Poloniae supremum Cancellarium, & generalem Capitaneum de tota re citatis equis perscriberet, cui integerrimam rei conficiendæ potestatem Rex tradidisset, missæ eadem nocte litteræ sunt in castra: ad quas cum tardius responsum pervenisset (quatrimum enim effluxit) multum fuit Antonio, quod ageret in eximenda Moscis suspitione.

de Regiis , hisque vix excusandis, quod qui scripto plenissimam se potestatem ad omnia habere dixissent , inde plenior Moscorum esse illa videretur , quæ paucioribus verbis esset compræhensa. Biduo itaque dilato , cum Regios monuisset Antonius, ut colloquio interessent, in quo saltem de Rege Sueciæ agi posset , die xiv. omnes apud eundem de more convenerunt.

Diei xviii. Decembris Sessio quarta.

ANTONIUS Possevinus, cui à Legatis ad cogitandum delata res erat , fateri se inquit, maioris id esse momenti , quam fortasse putaretur , quod de Sueciæ Rege, deque cessione tituli, iurisque Livoniæ petebatur à Regiis. Et à Pontifice quidem Max. se habuisse in mandatis, ut ea de re Sueciæ Regis, tanquam Sanctæ Sedis amici, ageret. quod quidem Stariciæ
cum

cum Magno duce tam eius Sanct.
 quam Stephani Regis nomine
 quinquies diligenter egisset, nec
 Magno Duci displicuisse, ut in
 Sueciam (quemadmodum fecerat)
 litteras de tota re mitteret: Nunc
 videri sibi Stephanum Regem
 nulla ratione posse istud officium
 pro affine, ac fratre suo deserere,
 cum etiam occasionibus futuri
 belli præcidendis, valde id esset
 commodaturum: Proinde si quid
 Magni Ducis Legati haberent,
 quod responderent, se, priusquam
 aliud aliquid diceret, libenter au-
 diturum.

Mosci responderunt, se nihil
 (ut dixerant) à Magno Duce ea de
 re in mandatis habuisse, id autem
 per Legatos Suecos agi posse: que-
 rere vero se de Regiis, num habe-
 rent à Succia Rege Plenipoten-
 tiam ullam. Quod cum negassent,
 Quid (aiunt) igitur vultis agi de ne-
 gocio hoc, in quo etiamsi nobis
 aliquid agere licuisset, nihil tamē

olidi confici posset , præsertim quod & alia inter nostrum Magnum Dominum , ac Sueciæ Regem controvertuntur ? Nam præter Livoniæ arces , Coreliamque , & Ivanohorod , Iamain , ac forsan alia , hoc biennio occupavit . Tum Antonius Regiorum erga Sueciæ Regem studio commendato , Moscorum item responso audito , cui non facile poterant Regii respondere , id unum restare dixit , ut tempus saltem intercederet , quo inter Sueciæ Regem , & Magnum Ducem per Legatos (si ii noluissent) invicem agi de tota re posset . Cum vero Mosci ad ea nihil respondissent , quippe quibus neque hoc fuisset à Magno Duce mandatum : ad alia ut progressus fieret (iis modo negociis omissis) unanimes omnes Legati consenserunt . Atque eo magis Regii , quod in mandatis habuerant , ne si Suecus excluderetur , propterea à pace facienda desisterent . Cum

vero

vero de titulo, & iure Livoniæ tradendo, Mosci Legati dicerent, se nihil prorsus habere, quod agerent; nec videri æquum, ut ex Livonia prorsus eorum Princeps eiceretur; nec dum vero è castris advenissent à Zamoscio litteræ, quas Antonius, Legatique Regii expectabant, ut de primario negotio aliquid statuerent, finis ei Sessioni impositus est.

Diei x x. Decembris V.

Sessio.

CUM post superiorem Sessionem, Stanislauum Zolkevium Palatini Belzensis filium, & consanguineum suum Zamoscus ad Antonium cum litteris credititiis misisset, perque eundem significasset, ob bonum pacis posse Magni Ducis Legatis tradi Novogardiam Livonicam, duasque alias Livoniæ arces, quibus versus Narvam, & mare Moscis liber aditus pateret, dum arces à Rege captas,

Velicolucum, Zavolociam, Nevelam, Velisiam in Regis potestate finerent. Quin item Velicolucum restitui posse (nisi omnino secus fieri pax posset) dum tamen nihil in Livonia daretur Moscis; sperare enim se, quamvis ea de re mandatum à Rege non haberet, Ordinibus tamen, ac Regi id omne probatum iri. Antonius novo hoc consilio non mediocriter sollicitus fuit, tum quia Zamoscus chirographum nullum miserat, quo chirographo (cum fere ad Antonii fidem, atque iudicium, ut dicebat Zolkevius, ea vel arcium in Livonia traditio, vel restitutio Velicoluci referretur) aut rite in rem conferri negocium posset, vel si Regno Poloniae aliquando istius rei reddenda ratio fuisset, id liquido fieri posset. Quod si postea id consilium aut mutatum (quod non semel aliis in rebus Antonius erat expertus) aut à regiis Legatis fuisset non leves ob causas impeditum

tum (neque enim sibi quicquam à rege ea de re præscriptum esse dicebant) Antonius inani promisso lactasse, aut adeo decepisse Magni Ducis Legatos videretur, quod quidem divino in Moscovia cultui promovendo admodum esset incommodaturum. Accedebat iterata sæpissime à rege petitio universæ Livoniæ, cuius ne spithama quidem cedere posset, licet vellet. Ad quod Decreto Ordinum regni, & jurejurando regem teneri, cum alias, tum disertissime à regiis Legatis identidem dictum fuit.

Ac Antonius quidem à rege, Zamoscioque paucos ante dies per litteras petierat, num si tota Livonia Moscus cedere nollet, sibi in Moscoviam redituro procurandum esset, ut Magni Ducis Legati Varsaviam ad futura Martii mensis Comitia venirent: sic enim rectius ab Ordinibus regni aut ei Decreto posse derogari, (quatenus

Livoniæ nonnihil Magno Ducis concederetur) aut si è repub. judicaretur , ut in belli continuandi proposito perstaretur, tum Legati Mosci, consensum regni ipsis oculis cernentes, facilius ad propositas pacis conditiones descenderent; hyeme interim bellici negotii inchoati persecutionem haud eximente. Verum Zamoscus litteras idibus Decembris datas, & eadem ipsa die per alterum tabellarium redditas, qua idem Zolkewius cum brevibus illis alteris creditiis venerat è castris, Antonio scripsit, nihil opus esse, ut de mutando Decreto ageretur. Stare enim regis, & Ordinum sententiam: si nolit Moscus assentiri toti Livoniæ tradendæ, rem armis esse decernendam. Itaque tota re cum Legatis regiis communicata, hi judicarunt, à se de Livoniæ arcibus nihil agi, atque adeo omnino proponi debere: Legatos enim Mosci, quibus satis erat persuasum,

sum, Stephanum Regem integram Livoniam velle, quique iam non minima præbuerant argumenta eius restituendæ, in spem venturos, alia quoque Magno Duci à Stephano rege relictum iri; resque regias proinde peiore esse in statu, quam antea. Unde pacis compositio extrahi posset; præterquam quod, cum eas arces voce tantum Zolkevii Zamoscus offerret, tutum regiis non esset, ut eas nomine regis Mosco polliceantur. Itaque cum Zamoscio rescribendum esse existimassent, Antonius quoque sequentes litteras ad eum misit; multa, quæ maxime ad celerem, & honorificam pacis confectionem spectabant, si ad rem, non amissa tanta occasione, veniretur, per eundem Zolkevium significans, quæ litteris non erant committenda. Sic igitur Sessionis illius pars privatæ huic tractationi, antequam Legati Mosci advocarentur, extracta est.

Epistola Io. Zamoscij, supremi Cancellarij Regni Polonia, & generalis Capitanei, ad Antonium Possevinum.

QUAE D. Vestrae de eruptione Moscorum, deque illorum castigatione scripsi, vera sunt. Quae vero de indicio Petri Koltowski vere scripta significantur, vera ut sint, magis opto, quam arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quæram, nisi me ipse quæserit. Sed hæc satis. Litteras D. Vestrae summa celeritate mitto ad regiam Maiestatem. Frustra tamen, ut ego iudico, de cedendo aliqua Livoniae parte in Comitiis deliberaretur. Nemo enim patriæ bene in futurum prospiciens, vel in Conventu etiam ipso regni, de ea decedere suadebit; re iam ad extremum adducta, ut aut nobiscum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac urbe periclitari, & una de tota Livonia, occupante etiam il-
lam

iam altera ex parte Sueco; Album
 lapidem oppugnante; premente
 Pernaviam & Felinum; ita ut vix
 illa iam Moscus non amiserit, sed
 de Derpato saltem laborare vi-
 deatur. Ordines vero quid? Vel ad
 educendum in posterum militem
 plus sumptuum impenderent, quã
 in hunc deductum iam, & in sup-
 plementum inde vel ad Augusti.
 At quæ interim tentari possunt?
 Hostis vero instructus omni ap-
 paratu ex commerciis marinis,
 quã erit postea potentior? Audio
 istos bonos Legatos Moscorum
 cunctari. Si expectant novã infor-
 mationem, iam illã habebunt
 per tabellarium hunc, quem eo
 missi deduci. Quam graviter vero
 rem gerentem? Cum diceret ire se
 Porchoviam, & inde Zapolsciam
 cum litteris ad D. Vestram; iam
 tamen tandem versus Plescoviam,
 deflectens de itinere Porchovien-
 si, cum ductores Novogardia ha-
 beret, processerat, ut octo saltem
 milli-

milliaribus à Plefcovia abeffet,
 noctuque non die, iter faceret, &
 cum in nostros incidiffet , & in
 viam Porchoviensem reduceretur,
 unum ex fuis , dato illi equo , sub
 cuius fella ad Legatos à Principe
 in furas litteras habebat , fugere
 iufferit , inde etiam alios tres co-
 mites contra fidem datam fugere
 iufferit. Hæc certe inquirenda &
 diiudicanda diligēter erant prius,
 quam pro nuncio , non pro per-
 duelle haberetur. Veruntamen
 apud me vel umbra Iuris gentium
 plus valuit. Itaque vel adhibitis
 ductoribus , à me ad locum con-
 ventus mittitur. Ex novis iftis lit-
 teris, quas affert, & præfertim tam
 diligenter occultatis, credo quod
 ad exitum quemvis ifti tractatus
 facilius deducentur. Apollonius
 iam fœlicioſam quam nos vitam
 vivit. Scribam Ruſſicum unum
 tantum in caſtris habeo. Com-
 mendo me favori D. Veſtræ. Da-
 tum ex caſtris ad Plefcoviam , die

XIII. Decembris, Anno Domini
M. D. LXXXI.

*Alia Epistola Zamoscij supremi
Cancellarij Regni Polonia, & ge-
neralis Capitanei, ad Antonium
Possevinum.*

MITTO ad D. Vestram con-
sanguineum meum D. Stani-
slauum Zolkiewski, Palatini Bel-
sensis filium. Ex eo D. Vestra de
eo, quod à me scire vult, cogno-
scent. Ei vero non solum dicenti fi-
dem adhibere debet, sed etiam, si
quæ cum illo communicabit,
prorsus tacita fore pro certo con-
fidat. Hoc illi ita prorsus futurum
esse spondeo. Commendo me D.
Vestræ. Datum ex castris ad Ples-
coviam, die VII. Decembris. Anno
M. D. LXXXI.

*Antonij Possevini responsio ad
eundem Io. Zamoscium.*

HAC ipsa die binas à V. D. Ma-
gnif. litteras accepi, alteras ab
eo,

eo, qui tabellarium ad me Magni Ducis adduxit, commoratum in itinere, seu alibi, integros octo dies alteras à D. Stanislao Zolkiewski consanguineo V. Magnif. qui ea, quæ Legatis regiis, ac mihi videntur expedire, fufius referat. Ad quæ si V. Magnif. scriptum, chirographo, signoque suo obfignatum, nobis miserit, progrediemur in incepto, nõ sine spe perhonorificæ pacis. Sin minus, in optimam partem accipiet, quicquid erit deliberandum à nobis, cum etiam nobis ratio reddenda fit actionum nostrarum reip. isti, Pontifici Max. Magno ipsi Moscoviæ Duci, cæterisque forsan Principibus: ne quid dicam de nostro ordine, cuius tot certe pignora, & obsides habet Polonia, ut etiam iis, eorumque bono nomini maxime consulendum sit.

Porro scio V. Magnif. pro sua perspicaci prudentia, optime iam intellexisse, quantopere expediebat,

bat, ut quam instructionem manu sua scriptam Legatis rex pollicitus fuerat, ea ut ipsis traderetur; sic vero reliqua discuterentur, ut hoc rigidissimo tempore tanti boni confectio nulla cunctatione intertubaretur. Meam fidem probari V. Magnif. sic gaudeo, ut sperem, nunquam illi iure improbatum iri. Iesus dexteram, & cor V. M. Illustrissimæ cælesti præsidio muniat. Ex Kiverova Horca, die xx. Decembris, nocte. M. D. LXXXI.

Porro evocati ad conventum Mosci, gravissime conquesti sunt (id quod sæpe aliis quoque in rebus fecerant) quod in ipsa pacis tractatione, tanquam captivi tenerentur; sanguis passim fundere-
tur: sibi bona, hominesq; raperentur: quodque Magni Ducis tabelarius, qui litteras ad Antoniũ, & ad eos attulisset, in castra ductus, eius vero comites passim interfecti; itineris autẽ ductoris eorum, rustici cuiusdam, lateribus (ut so-

lent)faces ad confessionem extorquendam admotæ fuissent : deinde, cum è castris huc ad Antonium recta à Zamoscio missus & scriberetur, & diceretur, triduum tamen apud Præfectum equitum Zebriovium valde nobilem, ac probum, & fortem Polonum, mandato Legatorum regionum, fuisse detentum : denique post tot dies, litteras Magni Ducis vix redditas esse. Itaque, cum nunquam se ad Conventum ex Moscovia venturos fuisse dicerent, nisi Pontificis Max. eiusque, quem miserat, Antonii fidei Magnus Dux credidisset, cupere se aiebant potius discedere, quam ista indignitate, hostilibusque modis rem amplius agere. Cum autem regii rem excusare, rationesque eas afferre incepissent, quas Zamoscio ad Antonium scripserat : Antonius, qui & tabellarium prius interrogasset, & octiduum in itinere detentum (caussa nescitur) cognovisset; vide-

ret

ret autem, ex dilatione reddendarum litterarum, cum vel Rex, vel Moscus aliquid essent scripturi, magnum negotio conficiendo incommodum posse creari; se iam, inquit, Legatos utrosque non tantum ob Pontificis Max. auctoritatem (cui quicquid se deferre sæpius dicebant, id quidem Deo acceptum esse, à quo eam auctoritatem accepisset) verum in primis ob Christi sanguinem obnixe rogare, ne variis eventibus, quos subinde Satanus esset excitaturus, rem ipsam expositam desererent: quæ quanto magis protraheretur, tanto plus Christiani sanguinis effunderetur: porro, in se ipsum totum id, quod acciderat (si quid eiusmodi fuisset, quale Mosci dicebant) sic suscipere, ut vel cum Rege, vel cum Magno Duce debitum omne officium, si necesse fuisset, in tempore esset præstiturus.

Tum pacatioribus animis ad

rem ventum est, cuius ea summa fuit, Legatos Regios unica, & extrema propositione (ut Mosci cognoscerent, quantopere à fundendo sanguine Rex abhorreret) è quatuor arcibus, quæ superiore biennio de Mosco fuerant captæ, unam adhuc, quam iudicasset Antonius, sese tradituros, dum illi tota Livonia cederent, Sebiesumque arcem, Pelocix propinquam, traderent. Cui de Sebiesso petitioni cum se Mosci non assensuros dicerent, quod arx ea non spectaret ad Livoniam: cumque omnes arces à Rege captas repererent, ac se quidem etiam unam aliam Livonix arcem addituros dicerent, quæ Lais vocaretur: Regii eam in manibus Sueci esse asserentes, ne verbo quidem addito, surgentes discesserunt, eiusque diei Sessio soluta est.

Diei XXI. Decembris
Sessio VI.

CUM eiusdem generis pleraque fuissent dicta, quæ superioribus diebus Legati invicem obiecerant; nec semel Mosci Livoniam non à Regibus Poloniæ, sed ab Episcopis, & Ordine Teutonico cepisse eorum Principem, dixissent: Regii vero (quod & Mosci faciebant) ipsam ob Sedis Apostolicæ, Pontificisque Maximi reverentiam, iam multis rebus cessisse dicerent; Antonii iudicio se staturos, ut una è duabus arcibus Velicoluco, & Savolocia, adhuc Magno Duci redderetur: supervenit Petronius nobilis Polonus, missus à Zamoscio ex castris, hisce cum litteris, quas Antonio scribebat.

*Io. Zamoscus Cancellarius Regni,
 & Capitaneus generalis, Antonio
 Possevino.*

ET SI iam antea miserim ad
 D. Vestram Zolkevium, per

quem illi aperui, quid id sit, quod in Livonia concedi possit Mosco, & quibus modis concedi possit: tamen postea venit mihi in mentem scripto comprehensum D. Vestræ mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. Vestra cum ex eodem Zolkevio, tum vero in primis ex Dominis Legatis cognoscet. Bene valeat D. Vestra. Datum ex castris ad Plešcoviam, die XIX. Decembris. Anno Domini M. D. LXXXI.

Conditiones prima.

SI maneat penes Regiam Maiestatem Velicolucum cum arcibus Zavolocia, Nevelia; sique Sebieffum Regi à Mosco traditum fuerit, Velisium item penes Regiam Maiestatem relictum fuerit, de quo nunc moveri quæstio à Legatis Mosci non debet, cum in antecedentibus tractatibus non repetitum fuerit, sique eius rei concludendæ statim, non mittendo pro

pro alia informatione ad Principem suum (atque hoc propterea, ne interim Pernavia pereat, quod D. Vestrae saltem scriptum velim) Legati Moscovitici facultatem habuerint : audebo illi concedere in Livonia arces Novogrodecam Livonicam, Serenescum, atque etiam arcem Lais cum arcibus Ostroro, Chelm, Crasnohorodek, Voronetz, Vielia.

Conditiones Secunda, & ultima.

SI non habuerint facultatem Moscorum Legati, statim (non mittendo pro alia instructione ad Principem suum) acceptis arcibus Novogrodeco Livonica, Serenescum, & Lais, cedere Regiae Maestati Lucum, Zavolociam, Neveliam, Velisium; dare Sebieffum, vel saltem demoliri : neque etiam à Regia Maestate illis per me concedi possunt Arces, Novogrodeca Livonica, Lais, & Serenescum; sed retenta tota Livonia pro Regia

Maieftate, & tradito, vel demolito Sebieffo, retentisque Zavolocia, Nevela, & Velifia, (id quod Regia Maieftas D. Vestræ, & mihi crediderat) adiiciat Mosco Velicolulum ad Arces Chelmam, Ostroviam, Crasnohorodkum, Voronecium, Vieliã, ut hæ arces cum Velicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte Regis omni Livonia cum Novogrodek, Sereneskac, Lais, & supra scriptis arcibus, Zavolocia, Nevela, Velifio, traditoque vel demolito Sebieffo.

Quæ conditiones, quoniam Antonio non reddebantur à Legatis Regiis, videbat ille sibi dari tempus, quo de ipsa restitutione Velicoluci, & Savolociæ cogitaret, ii vero paratiores ad conventum postridie redirent, perlectis iis litteris, quas ad eos idem scripserat Zamoscus.

*Diei XXIII. Decembris,
Sessio VII.*

REDITIS Antonio conditionibus de pace à Legatis, etsi postea neque ad respondendum Zamoscio videbat sibi spacium dari, quod Petronii discessum ipso in momento temporis, quo conditiones tradiderant, urgebant; tum ne dies illa frustra efflueret, actum est cum Moscis, num Sebiessi (quæ in agro Polocensi arx est) restituendi, numve permutandi cum arcibus quibusdam Livonicis, quas Regis nomine Zamoscio offererebat, potestatem haberent. At illi, cum quod ad Sebiessum pertinet, dicerent, denique illam se combusturos, si Stephanus Rex Drissam combureret; reliquas vero à Rege captas arces non posse non haberi: ab Antonio (comprobantibus Regiis, nec improbantibus Moscis) dicta sententia est, ut Velicolucum Magno

Duci redderetur, si tota ille Livonia cederet, Savolocia vero Regi relinqueretur. Nec pene aliud quidquam ea in Sessione actum est, nisi quod ex tribus arcibus, quas in Livonia Regii offerebant, Sernescum dicebant esse in manu Sueci; & Michaël Haraburda Moscici ostendit, quanta ex Livonia, qua cessuri essent, commoda ad Magnum Ducem essent perventura, si pax componeretur.

Eadem die, cum Moscici privatim se contentos esse Novogardia Livonica, & Kerepecio, si reliquæ tres arces Savolocia, Nevelia, Velisium sibi traderentur; ac denique iisdem, si tantum Novogardia, & Kerepecium Magno Duci relinqueretur: venit alter à Cancellario Zamoscio cum litteris, ac tertiis conditionibus, quarum exemplum hoc est.

Io. Zamoscius Antonio Possentino.

DE iis rebus, de quibus ad me retulit D. Vestra per Dominũ Zolkiewski, scripsi D. D. Legatis, ut cum D. Vestra communicent. Difficultatum, quæ de iis interceserunt, explicatio tanto magis impedita est, quod quarundã earum Moscus in prioribus tractationibus (ut Velisii) nullam mentionem fecisset. Sed hæc plenius D. V. ex D. D. Legatis intelligat, quibus etiam chirographa mea, ut voluerunt misi de iis, quæ concedenda putavi. Commendo me amori D. V. Datum ex Castris ad Plescoviam, die x x i i. mensis Decembris. M. D. L X X X I.

Conditiones postremae.

AD extremum audebo & hoc, propter bonum pacis, & ne labor D. V. præsertim cum nomine summi Pontificis susceptus sit, in irritum cadat, non dando arces
Novo-

Novohorodek Livonicam, Lais, Serenescum; sed his, & tota Livonia retenta pro Regia Maiestate, retentoque Velifio, dato Regi, vel demolito Sebieffo; concedendo Velicolucum, Zavolociam, Nevelum, Chelmam, Ostrovium, Voronecium, Krasnohorodum, Vieliam, Principi Moscorum.

Quæ conditiones nisi accipiuntur, iam liquebit, Deum nobis nolle pacem hoc tempore concedere: Etenim quod amplius facere valeam, vel audeam, nihil profus (testor Deum) habeo. Nec vero tam D. Vestræ causa, de cuius optimo studio, & sinceritate & Regia Maiestas, & ego, optime persuasi sumus, quam ut conscientia meæ, pro debito meo erga Regiam Majestatem, & patriam satisfaciam; obtestor D. V. per Deum vivum, perque Filium eius Iesum, cuius D. V. tremenda mysteria tractat, ac nomen gerit, ut ad nullas conditiones graviores, quæ
illi

illi conceduntur, descendat, si levioribus rem evincere poterit.

Quæ cum essent perlectæ, re tota cum Regiis communicata, iudicatum est, ut quando Mosci tota Livonia promittebant sese cessuros, eadem postremæ conditiones haud simul proponerentur. Itaque variis de causis, in diem Nativitatis Domini sanctissimam, Sessio dilata est.

Diei xxv. Decembris Sessio VIII.

CUM Antonio Mosci privatim scripto schedulam dedissent, qua una Novogardia in Livonia, à Rege Magno Duci, & una Velisio à Magno Duce Regi reliquenda, se fore contentos affirmabant, Regii Rzovam uberem agrum, ad Savolociam quondam spectantem, se Moscis daturus adhuc ultra Velicolucum dixerunt. Quamcum Mosci respondissent ad Zavolociam attinere; denique Regii Antonio integrum relinquerent,
 utram

utram è duabus arcibus Nevelia,
 & Savolocia, Moscic reddere vo-
 luisset : ei rei consultandæ cum
 Moscic (quando Regiorum quo-
 que rationes audiverat) noctis
 spacio petito , Sessio dimissa est.
 Porro eadem nocte insequenti,
 cum Moscovia supervenisset à
 Magno Duce , maximis itineri-
 bus, tabellarius, cum responso ad
 litteras , quas Antonius ad eum è
 Biscovicio paucos ante dies scri-
 pserat; Mosci item Legati alias ac-
 cepissent : eorum rogatu à Regiis
 Antonius obtinuit , ut insequens
 dies vacaret : qua tamen & cum
 Moscic accuratissime actum est, si
 qua iniri ratio posset, ut pax coi-
 ret; & eadem Mosci litteræ ad Re-
 gios missæ sunt ab Antonio , ne
 quid officii prætermitteret , quo
 utrique parti satisfaceret. Sed cum
 Mosci Legatis Antonius dixisset,
 si ii à Principe suo metuerent, ne
 quid inconsultius agerent, si Ne-
 veliam, & Velisiam Regi relinque-
 rent,

rent, se caput ipsum omni periculo obiecturum coram Magno Duce, ne tanti boni confectio intermitteretur; iique sancte iurarent, se id efficere non posse: adderent autem, si decem quisque capita haberet, ea unicuique omnia sibi redituris amputatum iri à Mosco: propterea Antonius ad Zamoscium citatis equis tabellarium misit, qui novissimas condiciones afferret; dieque insequenti Legati Regii ex condicito redierunt.

Diei LXXVIII. Sessio IX.

VBI Antonius utrosque Legatos hortatus est, ut ea die, quæ terminando conventui à Regiis præscripta erat, pax fieret, omniaque officia ad id adhibita, fusius antea Regiis exposuisset: Regii dixerunt, persistere se in eo, quod propositum erat. Exercitum duobus mensibus prope Plescoviam ab Antonio fuisse retentum, spe
 pacis

pacis, quam offerebat : nunc sese revocari in castra ; nec debere ultra progredi , quibus esset ratio reddenda Regi, & Reipublicæ cui juraverant. Ad extremum, protestari se coram ipso Antonio , per se non stetisse, quin pax coiret ; petere denique ab illo, ut Comitiorum tempore , quæ Varsaviæ in Martium mensem erant indicta, quo tempore forsan ex Moscovia eo Antonius esset rediturus , velit Reipublicæ ac Regno eorum fidē testari. Itaque se Moscis valedicere , ac dare dexteras , idem cum Antonio sequenti die saltem per litteras facturos.

Tum Mosci paucis (sed quæ altum dolorem ostendebant) convertere se ad Antonium, dicereque se ad mandatum ipsius Livonia cessisse : Michaëlem Haraburdam intelligere nunc , an vera ea fuissent , quæ dixisset initio , cum ad Livoniam tradendam illos hortaretur, inquit, Ea trabe Livoniæ
submo-

submota, complanatum iri viam ad reliqua omnia: sese quidem Livonia cedere, & fecisse, ac non loqui; Regios autem loqui, & non facere: proinde se item Deum testari, per se non stetisse, quin pax fieret; viderent, super quos tantus sanguis esset casurus. Denique, ubi quædam Michaël Haraburda iis respondisset, quæ antea quoque fuerant dicta; Antonius sibi quidem esse dixit optatissimum, ut pax fieret, verum cum neutram partem cogere posset, ut fidei erga suos Principes debitæ deessent, nunc quidem videri sibi, ut Savolocia à Stephano Rege restitueretur, quando quidem necdum sententiam de ea pronunciaffet: cæterum sperare se, aut eandem pacem denique secuturam, aut nisi sequeretur, tempus nondum appetiisse, ut eadem essemus digni. Quod si propter duas eiusmodi arces neutri cedere vellent, viderent Regii, num decem dierum

intervallum Moscis possent concedere, ut à Magno Duce, sicut petebant, responsum ea de re acciperent. Quod cum se posse concedere Regii negassent, tum Mosci se Derpati restitutionem, & alia supra id, quod poterant, pollicitos fuisse dixerunt: dolere modo, quod cum pene quadraginta arces reddendæ sint, ob duas tantum, pacis vinculum esset dissolvendum. Regii vero, Quando, inquit, supra id, quod potuistis, promifistis; adhuc & hoc facite: vos de una, nos de altera ex duabus, de quibus controversia est, Antonii iudicio stemus: & vos Magno Duci, nos Regi denique, ea re in nos suscepta, rationem reddamus. Hic cum Antonius obsecrasset Regios, ut Moscis ad deliberandum noctem eam adhuc concederent: Regii assenserunt, ea lege, ut dicerent, si iis ab Antonio significatum fuisset ante diem, Moscos ei rei posse assen-

assentire , castrina die redituros ; sin minus , sese discessuros omnino.

Nocte insequenti cum se Mosci aperuissent, se nulla ratione Velusio posse cedere , sed si Regii vel-
lent , se reliqua omni Livonia cessuros , tantum Novogardiam retinerent, & Regii Velisium, dum ab utroque Principe responsum expectaretur, eaque res nec damno , nec fraudi alterutrius partis cederet : conventus solutus est. Quæ vero cum Legatis , & aliis Antonius præstitit, ut adhuc pacis tractatio staret , ea ex litteris scriptis ad Regios, atque ad Regem, intelligi possunt : quæ quidem non minimi sunt momenti , ad totum rei statum cognoscendum.

*Diei XXXVIII. Decembris,
Sessio X.*

CUM ea die Regii iam sese in viã daturus dixissent, & Mosci bis

cuius diei nocte superiore, cum lacrymis, diu apud Antonium fuissent, ut de Velisio, quid esset deliberandum, quærerent (si enim Regi relinqueretur, sibi ab suo Principe vitam ademptum iri: sin pax ob unam illam arcem haud componeretur, intelligere se, novo bello repetito, maximam fore sanguinis effusionem) Antonius nullam sibi rationem superesse dixit, post tot alias omnes tentatas, nisi ut ipse, quo Legatorum vitæ parceretur, unicuique illorum chirographum signo, quo utebatur, suo munitum traderet, quo fidem faceret, se illos ad eam deliberationem adegisse; cæterum se Mosco caput suum allaturum, ut faceret, quod vellet, si quid, ad novi belli continuationem præcidendam, audacius factum ab Antonio fuisse iudicasset. Porro nisi aliud consequi posset, se à Regiis tentaturum, ut Velisium solo æquaretur. Tum Mosci se, salutem

tem suam, Velisium denique ita, ut saltem everteretur, relinquere in manu Antonii dixerunt: tantum recordaretur, ut apud Magnum Ducem hæc res ne sibiipsis interitum afferret. Quæ cum acta essent, supervenere Legati Regis, abituri longius, & Antonio primum valedicturi: sed tota re audita, ipsi iam se Velisium tradere Antonio polliciti sunt, cui esset integrum eo imponere, qui ex eius comitatu erant, ut denique vel Regi relinqueretur, vel id fieret, quod iudicasset. Sibi autem non esse de vita dubitandum, si ea in re facerent præter Regis mandatum: sed dignitatem suam in magno futuram discrimine, nisi ipse Antonius & Regi, atque in futuris Varsoviæ Comitibus, in se hoc totum ad boni publici compositionem suscepisse, publice testaretur. Quod cum se facturum Antonius recepisset, instauratus est conventus: ac cum Regii pete-

rent, ut Sebieffum Regi tradere-
 tur, Mosci dixerunt, Velisium se inte-
 grum relicturos, si Sebieffum stet;
 si vero Derpatum Magno Duci
 relictum fuisset, tum esse conten-
 tos, ut Sebieffum à Magno Duce,
 Drissa à Rege comburerentur.
 Qua de re cum magna esset alter-
 catio, in posterum diem reiecta
 est, eo consilio, à regiis tractatio,
 ut interim per tabellarium à Za-
 moscio ex castris mentem Regis
 liquidius exquirerent.

Deinde, cum Regiis quærenti-
 bus Mosci respondissent, se plenif-
 simam potestatem habere, arces
 Livoniæ tradendi, quæ quidem in
 manu Magni Ducis, non in manu
 Regis Sueciæ essent, adiecerunt
 Legati Regis: Quando quidem sæ-
 pissime scriptum, & actum per Le-
 gatos, & Internuncios, iteratum-
 que est, Stephanum Regem to-
 tam Livoniam petere, dicerent Le-
 gati Magni Ducis, num vellent ti-
 tulo, iureque ipsius cedere omni-
 no,

no, necne: id nisi facerent, relictum iri scintillam ad novum bellum excitandum, cum quas arces Sueciæ Rex cepisset, eas vel pacate ab ipso, ut ab affiné suo, Stephanus esset obtenturus, vel denique alia ratione procuraturus. Ac nisi nunc Moscus jurejurando Livonia integra cessisset; easdemque arces à Sueciæ Rege repetere bello vellet, liquere, ad arma inter Stephanum, & Moscum ventum iterum iri.

Quæ cum Antonius aliis rationibus comprobasset, ac dixisset, eos avidius, ac verius pacem expetituros, qui futuræ contentionis radices diligentius evellendas curarent: Mosci responderunt, sese in litteris de pace nomina omnium arcium scripturos, quæ sunt in manu Magni Ducis; earum ius possessionemque Regi tradituros; rem totam jurejurando confirmaturos, desinerent autem Regii ea petere, quorum Mosci nullam ha-

berent potestatem, nec possessionem retinerent: de Rege Sueciæ, ne verbum quidem inferi posse in litteris de pace conficiendis.

Ad ea Antonius, Si contingeret, inquit, ut eandem arcem Rex, Moscuve bello peteret, certe providendum est, (si de reliquis mutuo consensu à Legatis decerni queat) ne reliqua Livonia, quæ Regis erit, totumque ipsum Poloniæ Regnum, Magnusque Ducatus Lituaniæ, Prussia item propterea à Mosco invadatur; sicuti item neque Regi in Mosci ditionem erit propterea cum exercitu invadendum.

Tum Regii rogarunt Antonium, ut protestationem ea de re admitteret, ac chirographo, & signo suo obsignaret: quam cum Antonius ita se admissurum respondisset, ut neque ipsi Regi, nec Magno Duci, nec ulli omnino hominum præiudicaret, vel quidquam iuris adimeret; tum adiecit, se illa

se illa cum protestatione sententiam laturum (id quod etiam eadem hora faciebat) ut ea juris, titulive protestatio alterutri justa, vel sufficiens belli causa esse non posset: se quidem (quod etiam per Legatos effici poterat) cum utroque Principe pacate attentaturum, ut quam minima ea de re contentionis, ac fortasse nulla, in posterum relinqueretur.

Regii vero cum verbotenus per Michaëlem Haraburdam protestationem pronunciaissent; postea, ut scripto constaret, ab Antonio petierunt: quæ cum Regiis tradenda non videretur, nisi (quod etiam in castris Antonio dixerat Rex) Moscis integrum tantundem faciendi relinqueretur; diserte Regii Moscis adhuc protestati sunt, Regem eas omnino arces velle, quas Sueciæ Rex bello cepisset.

Ventum est postea ad arcium tormenta, quæ in Moscici manu essent, ut cum quibus arces fuissent

captæ restituerentur , quod quidē antea Mosci Legatos alios , qui Vilnæ fuērant , Regii promississe dicebant. Ad quæ cum Mosci responderent , Aulicos Novogardia sese illico evocaturos; nec de tormentis , si Regii tantundem facerent, magnam futuram difficultatem : altera in alteram in sequentem diem Sessio indicta est.

Diei x x i x. Decembris Sessio X I.

EA in Sessione Mosci orsi sunt à Sebiessio , de quo diu multumque agitata res est : Regiis urgentibus , ea ut res ad Antonium deferreretur, qui cum utroq; Principe ageret ; pax interim firmaretur : Moscis autem iterantibus, in gratiam Antonii à se Velisium concessum fuisse, nec iam dicere se ut combureretur , sed integrum Regi maneret , porro à Regiis semper aliquid peti. Quamobrem (aiebant) ut ferreus globus , nisi eximatur è corpore, corpus putrescit:

scit: ita Sebieffi negocium nisi absolvatur, totam pacis tractationem infecturum, ac turbaturum. Quod si denique Regii id suspendi ad tempus velint, permitterent, ut Magnus Dux consuleretur, ne qua restaret in posterum litis occasio. Antonio autem Regiorum sententiam probanti, atque urgenti, ut reliqua conficerentur, illud differretur (expectabatur enim, quæ superius dicta est à Zamoscio responsio, & Regis mentem quadantenus ea de re Antonius noverat) Mosci Regiis obicere, non effici, quod per Zachariam Boltinum Magno Duci, de exercitu ab obsidione Plescovienfi deducendo, promissum fuerat. Id enim se facturum aliquot intra dies, Antonio pollicitus fuerat Rex. At Regii dixere, Antonio promissum fuisse, ne irruptio tentaretur: exercitum autem, quamprimum pax facta, conditiones scriptæ, iureque jurando firmatæ fuif-

fuiſſent, deductum iri. Denique cum de ratione tradendarum arcium Regii agerent, Mosci: Nobis altum sapere, Magnus Dominus noster haud mandavit. Ut enim Princeps Christianus est, ita Christiano more, sincereque ut nos gereremus, jussit; quod & facimus vobiscum, quasi cum fratribus nostris. Itaque scitote, quam primum aliquid de Sebieſſo statuerimus, Novogardiam mittemus, aulicos nobis dignitate non impares evocaturi; quorum item unus Palatinus est Porcoviensis, Joannes Zeruboun, quibus arcium tradendarum facultas demandata est.

Actum est deinde à Moscis, ne rustici in Lituaniam abducerentur; quod Regii prohibitum fuisse dixerunt à Rege, ac proinde negotium pacis esse quam primum absolvendum, ut istiusmodi reliqua ne acciderent.

Tum ad Beatissimæ Virginis annun-

annunciatae diem, cum Mosci dicerent, arces esse tradendas (id, quod Regii recusarunt) de tormentis vicissim utrinque reddendis actum est, in quibus, nempe, Regis, vel Magni Ducis essent insignia, vel inscriptiones.

Deinde ventum est ad captivos: Moscis petentibus, ut liberaliter omnes utroque à Principe dimitterentur; Regiis negantibus, aliter id effici posse, quam quomodo Rex Antonio exposuisset. Id autem erat, ut miles pro milite, centurio pro centurione, Palatinus pro Palatino permutarentur: si qui superessent, ii vel pecunia redimerentur, vel cum Livonibus aliquibus, qui essent in Moscovia, compensarentur. Insuper adiectum est à Regiis, mercatores esse liberandos à Mosco, quos præter omne us, moremque Christianum, ac præter constitutiones, & litteras, quæ alias inter eos Principes scriptæ fuerant (ne quid; orto bello,
merca-

mercatoribus damni inferretur) Magnus Dux detinuiſſet, & haberet captivos; præfertim Zareski, & Martinum Mammonicum Vilnenses, quos nominatim demitti Rex volebat. Tū Mosci, sanguinē Christianum non eſſe pecunia redimendum dixerunt: mercatores autem non fuiſſe captivos, neque aſſervatos in ulla custodia; Priſtavum tantum illis adhibitum fuiſſe, quos, ne quid damni acciperent, curaret. Quæ cum eſſent dicta, & adveſperaſceret, reliqua in futuram Sessionem reiecta ſunt.

*Diei primi anni M. D. LXXXII,
Sessio XII.*

MOSCI, cum multam noctis partem demorati eſſent apud Antonium, eum rogarunt, ut omnino (ſi gratiſſimam rem facere Magno eorum Domino vellet) curaret in litteris, quæ erant de pace ſcribendæ, ut ille Czar Caſani, & Aſtracani diceretur: præ hoc,
nihil

nihil arces pendere Magnum Ducem, quas Regi esset traditurus. Hanc occasionem nactus Antonius multa illis exposuit de uno Christianorum Imperatore; quam dignitatem Sedes Apostolica confirmaret, quamque ex Oriente, ubi Ecclesiæ Catholicæ minus fidi Imperatores Byzantii esse cœperunt, in Occidentem transtulerat. Si Moscus iusto titulo vocari, atque honoribus legitimis decorari velit, ageret primum cum Pontifice Maximo ea ratione, qua reliqui Christiani Principes agunt, qui non ignorant, non esse tantam rem Casanum, & Astracanum, ut novus titulus quasi alterius Cæsaris, Imperatoris, vel Regis addatur. Si Cæsar id fecerit, sciri vocem istam *Czar* non Cæsarem, sed aliquid aliud à Tartaris usurpatum, quasi Regium titulum designari. Ad ea Mosci: Honorium & Arcadium Roma Volodimero primo

mo Moscorum Principi coronam Imperatoriam misisse: Pontificem Max. per Cyprianum quendam Episcopum id confirmasse; ac reliqua eius generis. Quibus Antonius cum respondisset, Quingentis annis Honorium, & Arcadium præcessisse Volodimerum: dixere (nescientes, quid dicerent) fuisse alios quosdam Honorium, & Arcadium, qui eo tempore vixissent. Tum iterum urserunt Antonium, ut quandoquidem vocassent universæ Christianitatis Pastorem Pontificem Max. vellet item operam dare, ne hoc titulo Rex Principem suum fraudaret; atq; item, ne illi titulus Livoniæ periret. Quibus Antonius: Quod Pastorem Christianitatis universæ vocare velitis Pontificem Max. id quidem recte habet cum id Christus Dominus instituerit, Pontifice Max. minime id curante (nisi quatenus id Ecclesiæ unitati, ac Dei gloriæ inseruit) cæteroquin

se

se servum servorum Dei vocante:
 at Principi vestro Livoniæ titu-
 lum reservare , à quo arces Regi
 traduntur , quænam ista veritas
 esset ? Si mihi istam vestem tradi-
 deris , eaque cesseris , num vestis
 dominus amplius vere vocaberis?

Hæc igitur cum citro ultroque
 dicta essent, quæ postea lucem re-
 liquæ tractationi afferrent , cum-
 que Regii ad indictam Sessionem
 redissent, de Sebiesso , deque fu-
 turæ pacis tempore actum est. Ac
 Sebiessum quidē ut Magno Duci
 maneret, Legati Regii assenserunt:
 pax autē ut ad octo annos dura-
 ret , ea die Mosci contenti fuere,
 asserentes , sese nocte insequenti
 cogitaturos, si quid amplius adde-
 re possent. Deinde, cum Regii pe-
 tiissent, ne qua rusticis, qui Regii
 jurassent, damnum à Mosco infer-
 retur, Mosci pro eo libenter suam
 sese fidem interposituros dixere.
 Cum vero ad arcium reddenda-
 rum rationem ventum fuisset, di-

Etumque esset, ut Derpatum, ac reliquæ munitiores arces redderentur, nec in ea re viderentur invicem Legati discrepare; petiere Moscici, ut deducendis Vladicis, ac Poppis (qui sunt eorum Sacerdotes) cæterisque omnibus, ac præsertim imaginibus pijs avehendis, præsidium Regum adderetur, ne in Regis Sueciæ manus incidere-
rent. Quod cum Regii non omnino concederent; Antonius, æquum esse, ut tuto deducerentur, respondit; eo magis, quod Moscici permittere volebant, ut cohortes aliquas eo mitterent, quæ suos prosequerentur, sicque finis Sessioni impositus est.

Diei secunda Ianuarij, M. D. LXXXII.

Sessio XIII.

REGIS Legati Palatinus, & Michaël Haraburda soli ea die ad conventum rediere, Alberto Radivilio domi ex morbo (ut dixerunt) manente. Cum vero Antonius

nus de iis quæſiſſet, num, ſi quid eo abſente decerneretur, id ratum eſſet futurum, atque annuiſſent, evocati ſunt Moſci; qui ab Antonio interrogati de pacis tempore, annum adhuc addidere, ut pax novem in annos duraret. Quod tempus Regii quoque admife- runt.

Deinde cum Regii, à Zamoſcio præmoniti, rogâſſent Moſcos, ut tota Livonia cederent, clauſulam- que in litteris inferere vellent, qua Moſcos eo perducerent, ut etiam ſi diſerte univerſæ Livoniæ ceſſio non exprimeretur, id tamen poſ- ſet intelligi: nec vero ambigui- ſtius modi rationem probaret Antonius, quin potius diceret eis privatim: petite liquidiffime Livo- niam totam, quam ut futuros fratres videamini circumveniffe. Moſci reſponderunt: Nos ante quinque dies reſpondimus, Livo- nia integra, quæ in Magni Ducis poteſtate ſit, integre nos ceſſuros:

quæ vero arces in Regis Sueciæ manu sunt, de iis nullum nos verbum facturos. Quod si novas subinde res comminiscentes, tempus extrahitis, annus erit, cum tractationem pacis haud absolvemus. Ac quidem Michaël Haraburda, Reginorum nomine protestatus fuerat, protestationemque eam, de qua dictum est, admitti ab Antonio petierat; ita ut ea res iam esset definita: Michaëlque ipsam protestationis formulam Antonio tradiderat, quam postea repetiit, quanquam eiusdem exemplum Antonius retinuit. Id vero totum à Regiis ex instructione, chirographo, signisque Regiis obsignata factum fuerat: cum inde omnis absolvendæ pacis mora esset abrumpenda, si Mosci titulo, iureque Livoniæ cedere voluissent.

Et Antonius quidem, dum sermones ex sermonibus sererentur, Legatis Regiis dixit: Videri sibi,
quan-

quandoquidem eo res esset perducta, nec antea forsan satis mature provisa, ut arces omnes, quas Magnus Dux obtineret, fines iusque earum omnium nominatim scripto mandari, & tradi curarent; cæteras, si quæ item ad id tempus essent in manu Mosci, etiam traderent, quando cunque eas à Mosco retineri, compertum fuisset: in litteris autem operam (si vellent) adhiberent, ne Livonici Domini titulus Magno Duci adscriberetur: cæteris rebus satis, ex animo, & ex instructione Regis fuisse prospectum.

Deinde Legati, cum inter sese de finibus Livoniæ decernendis egissent, Mosci que eam rem in adventum Legatorum de pacis confirmatione reiicerent: institere Regii, ut id totum inter sese, ne qua controversiæ radix restaret, constituerent. At Mosci, Si quid, inquiunt, minus commode constituere potuerimus (quandoqui-

dem fines omnes haud scimus) id ad Principes nostros referemus. Tum ut fines Plefcoviæ ii essent, qui fuerunt antiquitus, utraque pars consensit.

Porro quærentibus Regiis, ut etsi Sebieffum Magno Duci, ac Velisium Regi manebant, utrique tamen Principes inter sese, de earum permutatione, hoc anno agere per Legatos possent: Mosci nulla se ratione id velle in litteris de pace scribi responderunt, sed ut liquido Magno Duci Sebieffum maneret, cum item Velisium Regi libere ipsi concessissent.

Sed Regii, qui obtenta Velisio putabant se quoque universæ Livoniæ cessionem posse adipisci, revocata tractatione, tempus eximere cœperunt; primoq; arcium numerum, ac nomina, quas Moscus adhuc retinebat, petierunt, quas Mosci illico nominarunt; deinde earum, quas Rex Sueciæ cepisset; denique se cum Duce Alberto

berto Radivilio ea de re acturos dixerunt, atque ad diem posteram Sessioni interfuturos.

Nomina Arcium à Mosco tradendarum.

LENWARDT, Strowna, Aste-radt, Kokenhaus, Krysborn, Borzun, Kudun, Czeftuin, Luza, Rezica, Wleca, Volodimerecz, Roroni, Goroia, Trykat, Alyft, Perkol, Salacz, Novogardiá Livononica, Kerepiecz, Derpt, Mukow, Randek, Rynhol, Conhol, Caulecz, Curslow, Lais, Tarvas, Polezew, Paidá, id est, Lapis albus, Vilian, Pernavia utraque.

Nomina Arcium quæ in manu Suecia Regis sunt.

NARVA, Serenescum, Adefum, Tolfczabora, Rakoboz, Kolywan, Paidica, Kolower, Lihower, Apfel, Vyholumifa.

Diei v. Iannarij Sessio XIV.

VBI Legati vicissim conquesti sunt, Mosci quidem, quod Regiis rem protrahentibus, interim rustici, captivique à Polonis, & Lituanis abducerentur, vacuaque regio circumquaque relinqueretur, & incendio absumeretur: Regii vero, quod Mosci tempus extrahentes, neque ad rem, qua de agebatur, venientes, effusi sanguinis erant causa, qui tanto magis erat effundendus, quanto magis ipsi pacis conditiones non admitterent: Addidere Regii: rusticos, & captivos haud abduci, sed in hyberna, castraque cuique militi assignata deduci.

Inde de Serenescio arce Livoniæ actum est, quam Mosci à Sueciæ Rege occupatam, Regii à Magno Duce retineri dicebant. Qua de re cum veritas non constaret, Regii eam sese omnino velle dixerunt, quam sese tradituros Mosci respon-

responderunt, nisi Regis Sueciæ in ea præsidium fuisset.

Postea nomina uniuscuiusque arcium, quæ adhuc in potestate Mosci sunt, repetita sunt à Regiis: earum item, quæ in Regis Sueciæ venerant manus. Ad extremum, cum Legati de verbis potius, quàm de re litigarent, sic constitutum est, ut Mosci, quicquid in Livonia Magnus Dux haberet, id cum arcibus, pagis, agro, atque adeo rebus aliis immobilibus, ad eas pertinentibus, Regi traderent: Rex Magno Duci arces à se captas (præter Velisium) quæ quidem fuissent Magni Ducis, cum pagis, agro, rebusque aliis immobilibus, ad eas spectantibus, restitueret: interea neutri, quamdiu pacis tempus duraret, vel Mosco adversus Velisium, atque Livoniam, vel Regi adversus Lucum, Savolociam, Neveliam, Chelmam, Sebesium, ac Plefcovienses arces esse bellum innovandum. Quæ ut ab

Antonii amanuensi, & interprete scriberentur, utrique Legati petierunt.

Præterea cum de ratione, temporeque tormentorum, Vladicarum, Popporum, imaginum ex arcibus avehendarum, Regiique exercitus ex Plescoviensi obsidione deducendi, multa contentio fuisset, ac dies ad noctem inclinasset, relata earum rerum deliberatio est in sequentis diei Sessionem.

*Diei Sanctissima Epiphania,
Sessio XV.*

CUM qui Novogardiam à Magno Duce fuissent missi, ut redderent, arces, inde abiissent, Regiis ea de re sciscitantibus, Moscici responderunt, alios à Magno Duce ei negotio fuisse assignatos: itaque ubi pax coivisset, nullam restituendis arcibus moram interpositum iri.

Deinde vero cum primum ad
 eas

eas arces ventum esset à Regiis, aulicisque Magni Ducis, ex unaquaque octo dierum spacio Palatini, Vladicæ, Poppi, mercatores, imagines, cum eorum bonis mobilibus exirent: frumenta, & alia eiusmodi, nisi eo tempore a vehi possent, redeuntibus aliquibus Moscis asportatum iri.

Omniùm porro arcium, quæ in Livonia Regi tradendæ erant, restitutio, intra octo hebdomadas, ab ea die, decreta est; quo in spacio, Regii suas Mosco item essent reddituri.

Cum vero iterum de tormentis actum esset, utrique Legati convenerunt, ut interposito jurejurando, atque osculo crucis, tormenta cum arcibus capta restituerent: Michaël autem Haraburda Regis, & Mikita Bassenka Magni Ducis Secretarii, eorum tormentorum nomina, & numerum, chirographo munita, describerent, ac vicissim traderent.

Regii

Regii deinde Antonio protestati sunt, Serenescum velle sese à Moscicis, quod hi (ut antea) dicerent, esse in manu Sueciæ Regis.

De captivis magna rursus disceptatio fuit, Moscicis negantibus pecunia, arcibusve redimendum esse Christianū sanguinem, quod Regii duas arces, Sebesium, atque Opocam, propterea petiverant. At rursus Regiis obiicientibus, Magnum eorum Ducem quondam Usviatum, & Ieseriscium arces à rege Poloniæ ad captivos redimendos petivisse: ipsumque adeo Ducem non solum pro Chlebovicio nobili Lituano tres captivos, verum etiam pecuniam, uti de aliis faciebat, voluisse. Ad extremum igitur, ut ea tota res per Legatos cum utroque Principe ageretur, constitutum est, cum Antonius, cui eam rem deferre Regii voluerant, id omnino non expedire respondisset, quippe qui (in castris expertus, Regi, qui Mos-

scum

scum captivum ei promiserat, non fuisse obtemperatum) iudicavit, si qui à tot externis Mosci alio fuissent abducti, Magno Duci non redderentur, eam rem Pontificis Maximi nomini, ac fidei incommode cessuram.

Denique cum Mosci urgent, ut Rex primo Legatos suos ad pacem firmandam in Moscoviam mitteret, Regii vero dicerent, sat esse, utriusque Principis Legati ad fines utriusque ditionis, eodem tempore venientes; alteri ad Regem, ad Moscum alteri procederent, aut etiam Regis Legati Smolenscium primo venirent: nec vero Mosci hoc probarent, quod suos esse istarum rerum imperitos dicerent; nihil in ea Sessione statutum est, sed in futuram reiectum.

Eadem die, cum Magnus Dux ad Antonium, & ad suos Legatos litteras misisset, cum altera validiore Plenipotentiâ, id Antonio

ac Regiis fuit argumento, eum de pace serio agere. Ea vero perlecta est in ipso Legatorum confessu, quæ ita habebat.

Exemplum secunda Magni Ducis Plenipotentia.

DI V I N A gratia, ac clementia, qui nos præfecit in Oriente ex altissimis, quique dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia. Nos Magnus Dominus Imperator, atque Magnus Dux Ioannes Basilius, totius Ruffiæ, Volodimeriæ, Moscoviæ, Novogardiæ, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plescoviæ & Magnus Dux Smolensciæ, Tueriæ, Iveriæ, Permiæ, Viaticæ, Bulgariæ, & aliorum, & Dominus hæreditarius terræ Livonicę, &c. Stephano Dei gratia Regi Poloniæ, & Magno Duci Lituaniæ, Ruffiæ, Pruffiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Principi Transsylvaniæ, & alio-

& aliorum, &c. Scripsit ad nos Gregorii XIII. Papæ Romani Nuncius, Antonius Possevinus de pacis constitutione, ne inter nos sanguis Christianus funderetur, & bellum ut cessaret, ut Legatos nostros ex utraque parte inter nos ad unum locum mitteremus, qui præfente illo Pontificis Nuncio inter nos pacem, & fœderis constitutionem constituere possent. Itaque nos propter pacem Christianam misimus Legatos nostros, Aulicum nostrum, & Præfectum Casinensem, Ducem Demetrium Petri Ioletzki, Aulicum nostrum, & præfectum Coselnensem, Romanum Basilii Olpherium; & Notarium nostrum Mikitam Bassenka, Nicephori filium Veresczahina; & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiazeva, ad Zapolscii Iamum, vel ad aliquem alium locum, qui aptus erit inter Porcoviã & Zavolociam ad conventum, pacis statuendæ gratia,

tia , data illis plena instructione, ut convenientes cum Legatis tuis; inter nos, & te Regem Stephanum de bono opere , & de pace Christiana coram Papæ nuncio , quæcunque illi concludent , & ad pacis constitutionem ex utraque parte constituent , litterisquæ fœderis & crucis osculatione confirmabunt, immobiliter, secundum constitutionem illorum , tenere debeamus. Et quos tu Rex Stephane Legatos tuos ea de causa ad nos allegabis , nos litteras Legatorum nostrorum nomine nostro scribere, & signo nostro obsignare debemus, easdemque litteras osculatione nostra crucis confirmatas, per eosdem Legatos tuos ad te Regem Stephanum mittemus. Tu autem Rex Stephane eodem modo , cum ad te Legatos nostros allegabimus , easdem Constitutionis litteras nomine tuo scriptas, & signo tuo obsignatas , per Legatos nostros ad nos mit-

mittere debes. Propterea has litteras fidei Legatis nostris sub signo nostro dedimus, scriptas in Dominio nostro, in aula arcis Moscuae, anno à conditione mundi Septimo Millesimo, Nongentesimo, mense Decembri, Indictione x. Dominiorum nostrorum XLVII. Imperiorum nostrorum Rosensium xxxv. Casani xxix. Astracani xxviii.

Diei v i i. Ianuarij Sessio X V I.

CUM iterum Legati omnes adfuissent, tempus Legationibus ad utrumque Principem mittendis decretum est; ad Sanctissimæ Trinitatis festum diem Regiis in Moscoviam; ad Beatissimæ Virginis assumptionem Moscis ad Poloniæ Regem. Ut vero quæstio de captivis per Legatos ipsos cum iisdem Principibus tractaretur, in idem tempus relatum est.

Tum primo latenter, deinde aperte, atque accuratissime à Mo-

fcis actum est, ut eorum Princeps
 in litteris hisce nominibus in pri-
 mis appellaretur, Dominus Ma-
 gnus Imperator, Magnus Dux, &c.
 Quod cum constanter Regii recu-
 sassent; Antonius autem cum sæ-
 pe, tum illa, quæ præcesserat, no-
 cte à Moscicis ea de re tentatus, il-
 lis id ipsum dissuasisset, quod
 unum tantum Imperatorem Chri-
 stiani agnoscerent, neque eæ ap-
 pellationes sine Pontificis Max.
 auctoritate valerent, qui Cæsari
 Romanorum nunquam passurus
 esset, ut eiusmodi injuria afferre-
 tur, Moscicis ab ea petitione destite-
 re. Actum, ut Czar Casani, &
 Czar Astracani scriberetur, egre-
 gie urgebant, id quod neque ob-
 tinuerunt: Regiis negantibus,
 Moscicis asserentibus, ab Sigismun-
 do Augusto eo nomine Moscum
 fuisse appellatum. Ad quæ cum
 Antonius quæreret, cur Moscicis
 easdem litteras haud attulerint,
 ita enim veritati gravius testimo-
 nium

nium fuisse futurum : responderunt, id sibi excidisse; Michaël autem Haraburda antiquas, ac signis munitas fœderum litteras ostendit, in quibus nihil eorum nominum erat adscriptum. Sicque Sessio finita est.

Diei VIII. Ianuarij Sessio XVII.

CUM Mosci acrius iterum urgerent, ut iisdem saltem nominibus Czar Casani, & Czar Astracani Magnus Dux appellaretur, ac denique negocium hoc ad Antonium referrent; Regii vero cum nihil ea de re se à Rege habuisse in mandatis dixissent, actum id ab eodem Antonio agi posse cum Mosco, ad quem erat rediturus: Antonius conversus ad Moscos dixit, tres superesse rationes, quibus hac de re aliquid agere se posse intelligeret. Unam, qua Regii Moscum Casani, & Astracani Dominum vocarent, quod Mo-

sci non curare visi sunt ; licet id Regii admiserunt, qui dicerent, nunquam in animum inducere potuisse Poloniæ Reges, ut titulo Tartarico, vel Turcico, qualis erat ille Czar Tartaricus, à Christiano Christianus Princeps appellaretur. Alteram, ut Mosci ea de re protestationem facerent, quam sine alterutrius Principis injuria, & sine pacis fere confectæ impedimento, Antonius esset admissurus: quas tamen protestationes ignorare se, nec in usu esse apud se, Mosci dixerunt. Tertiam, qua ille pollicebatur, id ea in re cum Rege, ac si opus esset, cum Pontifice Max. curaturum, quod fidum, ac Christianum hominem deceret. Postea conquestus est cum Moscis Antonius (quando illum adhuc mirifice hac de re urgebant) quod nec Magnus Dux sibi quidquam eius generis Stari-ciæ mandasset, cum pleraque alia diligenter per suos Senatores se-

cum

cum egisset: nec vero sibi in castra ad Plefcoviam scripsisset, cum litteras de aliis gravissimis rebus ad pacē spectantibus misisset; quodque Legati Mosci id eo usque abditum in pectore celassent. Itaque eorum esse culpam, si iam tempus ei rei tractandæ effluxisset. Quamobrem Mosci, ut sine iis titulis Regiæ litteræ conficerentur, permiserunt. Hæc cum acta essent, instare cœperunt, ut saltem Smolenscii, qui Magnus Ducatus olim à Moscis de Lituanis captus, in eorum est potestate, titulus in litteris Mosco adscriberetur. Quod Regii constanter negarunt, dicentes, sese morem scribendi antiquum servaturos. Atque ita utrinque discesserunt.

Diei IX. Januarij Sessio XVIII.

CUM eam diem litteris de pace relegendis, atque emendandis Legati (absente Alberto Radivilio) impendissent, actū est, ut ar-

cium nomina ; finesque de more antiquarum fœderis litterarum fingillatim scriberentur. Cui rei à Regiis petitæ (uti fere in aliis omnibus rebus, facere soliti erant) cum Mosci adverterentur, ac generatim quidem scripturos se pollicerentur, ne Lituania, vel Livonia contra Moscoyam, neve hæc contra illas bellū gereret : urgentibus tamen tum Regiorum, tum Antonii rationibus, tandem assenserunt, nempe, se scripturos, ne quid Moscus contra ullam Lituaniæ arcem Chioviam, Canevium, Czerkafiam, aliasque finitimas, neve contra Livonicas arces, quibus cesserat : Rex item, ne contra alias Mosci arces hostile quidpiam ageret : & fines, qui erant antiquitus, iidem utriusque Principis ditioni, arcibusque essent. Sic huic Sessioni fine imposito, sequens dies describendis de pace litteris fuit decretus.

Diei x. & xi. Ianuarij Sessiones.

REGII, quoniam examinandis Moscorum litteris de pace, biduum illud impenderant, viderent autem in Regis, & Magni Ducis Plenipotentiiis diserte contineri, ut omnia, quæ ad pacem spectarent, coram Antonio agerentur, atque adeo conficerentur (quæ verba nisi in litteris inferebantur, invalidam eam tractationem futuram putabant) magna inter eos & Moscos fuit contentio, cui tamen Mosci denique cesserunt. Cum vero iam omnia putarentur esse confecta, Mosci ad litteras addi petiverunt, ab eorum Magno Duce non solum arces, quibus cedebat, verum etiam Rigam, & Curlandiam, quas nunquam ille possederat, Regiis tradi; ab his ita repulsi sunt, ut cum nulla ratione Mosci rationi cedere vellet, crastina die ut discederent, iussi sint.

se non stare, quin Summo Pont. iustis omnibus in rebus obedi- rent, Antonio protestati sunt. Ac quidem eo spectasse Moscus in- telligebatur, ut semper aliquid si- bi restare iuris ea cessione in Livo- nia videretur : quasi eam ad tem- pus dicennii tantummodo tradi- tam , quo tempore pacta fuerat pax, deinde repetere posset. Auge- bat suspicionem iustam Regiis, quod biduum , qui ad evocandos NovogardiaPalatinos tabellarius à Moscis fuerat designatus , is ad- huc retinebatur , moras nectenti- bus , nec aliquid afferentibus, nisi quod adhuc litteræ non essent confectæ , de quibus nulla pene controversia restabat. At post- quam abire iussi sunt , unus pri- mo, deinde alter, denique omnes simul ad Antonium redire ; mo- do se aientes non habere in man- datis, ut sine illa scriptione Rigen- sis traditionis pax coiret ; modo se non esse eiusmodi suo sub Prin- cipe,

cipe , quales cæteri sunt subditi, cum ne syllabam quidem præscripti mandati possent ipsi immutare: petere denique decem dierum tempus , quo à Mosco responsum acciperent. Ad extremum, quære de Antonio consilium, quid facerent. Tum Antonius (cui circuitio illa in reliquis tractationibus usurpata , iam se prodebat apertius) veritus, quin ea omnia fierent ad exercitum Regium ea spe lantandum, & fatigandum, dixit, aut scripto pollicerentur, in omnibus, quæ acta essent , sese assensuros, nil de Riga quæsituros ; aut hac ipsa nocte ad Legatos Regios esse eundum , & litteris de pace lectis postridie eius diei iurejurando pacem fanciendam : sin minus, Regios omnino abituros. Tum illi (ut solebant) velle denique facere, quidquid dixisset Antonius; nil de Riga quæsituros, noctem scribendis litteris insumpturos : unum se Michaëlem Haraburdam cupere,

qui eas videat. Ad quem cum misisset Antonius, non solum is, sed Palatinus Braslaviensis ab eo, ad quem recesserant, pago, paulo post initium noctis ad Antonium rediere: qua fere tota, sicut etiam insequenti die, examinandis iisdem de pace litteris insumpta, petitum ab Regiis est (Antonio illis in memoriam revocante) num Mosci vellent in litteris inferere, ne quid rusticis, qui ad Regem defecissent, damni à Mosco, post compositam pacem inferretur: Quod Mosci abnuerunt, sed dextera Antonio data, eidem, ac Legatis polliciti sunt, nihil iis ab suo Principe damni illatum iri: quos esse tanquam oves, & metu, ac cæde aliorum, non improbitate territos, jurejurando sese Regi obstrinxisse cognoscerent. Tum in decennium decreta pax, altero ad novennium anno addito. Mosci vero petierunt tormentorum nomina, & numerum eorum, quæ essent

essent in arcibus à Rege captis, de quibus antea fuerat actum. Quorum cum unius tantum Nevelix Catalogum depromsisset Palatinus Braslaviensis, ac Mosci tum urgerent, ut omnium traderetur, quemadmodum ipsi omnium suorum attulerant: missi sunt, qui id celerrime procurarent; meliore quidem causa Regiis, sed minore, quam Mosci fecerant, providentia, & diligentia, non sine causæ periculo, utentibus.

Diei xv. Ianuarij Sessio ultima.

CUM eo biduo, quod hanc diem præcesserat, maxima iterum inter Legatos contentio fuisset, Moscis in suis saltem litteris adscribere volentibus, quas Regi arces traderent, eas sese ex Magni Ducis patria, seu terra tradere, id vero Regii fortiter abnuerent, quod dicerent, eo quasi iure illum usurum in reliqua Livonia tentanda, quam Regi haud dedisset: ab
Regiis

Regiis iterum iussi sunt Mosci, ut Moscuam re infecta abirent, nisi vellent ab eo proposito abstinere. Sed cum Antonium Mosci supplices rogarent, ut suam adhuc operam ea in re interponeret, Regiosque discessum comminatos retineret: sic eo officio, quantum opus erat, functus Moscis, ut verba illa è suis litteris eraderent, persuasit. Tum simul Legati convenientes, litteris ipsis adhuc perlectis, iisque ac Plenipotentiiis suorum Principum invicem de more traditis, ut quæ erant Magni Ducis, Regiis; quæ huius essent, Moscis relinquerentur; schedis item de tormentorum numero, reliquisque arcium munitionibus, ab utriusque Principis Secretariis, qui conventui interfuerant, Michaële Haraburda, & Mikita Bassenka subscriptis: cum Regii ab Antonio protestationem de reliqua Livonia appetiissent, pacem jurejurando, chirographo, crucis osculo, coram
Anto-

Antonio, in eius hospitio, sanxerunt. Quod ad Dei gloriam sit, Amen. In Kiverova Horca, die xv. Ianuarii. M. D. LXXII.

*Protestatio Regiorum Legatorum,
ab Antonio Possevino admissa.*

CUM coram me Antonio Possevino à Sanctissimo D. N. Pontifice Maximo Gregorio XIII. ad procurandam pacem inter Serenissimos Poloniae Regem, & Magnum Moscoviae Ducem misso, Magni Legati Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, Magni Ducis Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, &c. nec non Principis Transylvaniae, Illustres Ianusius Zbarawski, Palatinus Braslaviensis, Capitaneus Krzemeneccensis, & Pinscensis: Albertus Radivilius in Olika, & Nieswizs Dux, Regiae aulae in Lituania Marsfalcus, Capitaneus Kownensis; Michaël Haraburda Notarius Regius in Lituania

tuania in loco , Zapolsciæ Iamo dicto, congregati fuissent, habuerunt sermones & tractationes de pace , seu fœdere inter prædictum Serenissimum Regem , & inter Magnum Moscorum Ducem Ioannem Basili , cum ipsius videlicet Magni Ducis Legatis, Demetrio Petrovicio Ieleccki , locum tenente Kasrinscii , & Romano Waffielievvic Olffirova , locum tenente Kozielscii , cum Mikita Bassenka Notario , & Zacharia Suicziaczio Subnotario : Postulaveruntque Serenissimi Regis Legati , suo Principi reddi arces omnes ; à Serenissimo Rege Sueciæ, sub Serenissimo Magno Moscorum Duce in Livonia occupatas , hoc est, Rohodzievum, alias dictam Narvam , Serenescum, Adozum, Iolszaboram, Rakobozam , Koliwianum , alias dictam Revaliam , Paizam , alias dictam Padeza, Koliuvirum, Lichovvierzum, Abstum, Wicholumizum, ut

Sere-

Serenissimi Magni Moscoviæ Ducis nomine Magni ipsius Legati renunciarent cunctis, & eas Serenissimo Regi traderent, institerunt. Quibus Serenissimi Magni Moscorum Ducis Legati respondentes dixerunt, nihil eis esse reliquum, quod redderent, quandoquidem Magnus eorum Dominus eas arces non possideret. Quo nomine Magni Legati Serenissimi Poloniæ Regis solemniter coram me protestati sunt, & Principem suum arces omnes in Livonia sitas, quas Serenissimus Sueciæ Rex teneret, recuperare velle, & debere affirmaverunt: hoc saltem cauto, ut si Serenissimo Regi cum Serenissimo Moscorum Duce de iis arcibus disceptandū esset, ut tantum de iis arcibus, quas nunc Serenissimus Rex Sueciæ, tenet, lis & disceptatio habeatur. Quod autem ad Poloniæ Regnū, una cum Magno Ducatu Lituaniæ, atque ad reliquas omnes arces in Livonia,

nia, quæque alibi Serenissimo Rege Poloniæ subiectæ sunt, attinet, ut pax, quæ ab utroque fancietur, in omnibus & singulis provinciis, & arcibus iis inviolabiliter servetur : & vicissim ne à Serenissimo Rege Poloniæ Magnus Moscoviæ Ducatus, aut aliqua arx, locusve Serenissimo Magno Moscoviæ Duci subiectus propterea infestetur. Quæ quidem omnia litteris pacis Serenissimi Regis Legati inferi voluerunt. Sed Serenissimi Magni Moscoviæ Ducis Legati recusarunt, affirmantes eam pacem, quæ & quamdiu inter Principes fancietur, jurejurando semel firmatam, inviolabiliter servari debere; sic à parte Serenissimi Regis erga Magnum Ducatum Moscoviæ, cæterasque omnes provincias, & arces eiusdem Magni Moscoviæ Ducis, quemadmodum à parte Serenissimi Magni Moscorum Ducis erga Poloniæ Regnum, & Magnū Dominium Ma-
gni

gni Ducatus Lituaniæ, ac Livonia, omnesque arces, ad eas, & alias Regni Poloniæ provincias pertinentes. Præterea supra memorati Legati Serenissimi Poloniæ Regis, simul congregati cum supradiçtis Legatis Serenissimi Magni Moscoviæ Ducis, coram me Antonio Possevino postularunt ab iisdem Magnis Legatis Serenissimi Magni Moscoviæ Ducis, ut arcem etiam Serenescum, quæ est in Livonia, Serenissimo Regi Poloniæ traderent, eique perpetuo renunciarent. Ad quod Serenissimi Regis Legatorum postulatum Magni Moscoviæ Ducis Legati responderunt, eam arcem Serenescum in Magni Domini sui manibus, aut potestate non esse, ac propterea, se quod non haberent, dare non posse, sed Sueciæ Regem Serenissimum eam arcem occupavisse. Qua de causa Serenissimi Poloniæ Regis Legati coram me Antonio Possevino pro-

testati sunt, eam quoque arcem Serenescum de manu vel potestate cuiuscunque Serenissimum Poloniae Regem velle recuperare. Nos igitur quantum potuimus, sub beneplacito eiusdem Sanctissimi Domini nostri Gregorii XIII. Pont. Max. ac Sanctae Sedis Apostolicae, ad effectum tantum dictae pacis, dictas protestationes admisimus, non intelligentes hac nostra protestationis admissione ulla ratione vel supradictorum Regum, & Principum, aut quorumcunque aliorum iuri, si quod in supradictis locis haberent, vel praetenderent, praerudicare, aut derogare, Datum in Kiverova Horca pago, ex hospitio meo, die xv. Januarii, M. D. LXXII.

Littera Compositionis pacis Legatorum Magni Moscoviae Ducis.

DEI gratia Magni Domini, Czar atque Magni Ducis Ioannis Basilii totius Russiae, Volodimi-

dimeriæ, Moscoviæ, Novogardiæ,
 Czar Casani , & Czar Astracani,
 Domini Plefcoviæ, & Magni Ducis
 Smolenciæ , Tueriæ , Iveriæ,
 Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ & alio-
 rum, Domini & Magni Ducis No-
 vogardię, Nifoviensis terræ, Czer-
 nihoviæ , Refaniæ, Rostoviæ, Ia-
 roflaviæ, Beloferiæ, Livoniæ, Udo-
 riæ, Obdoriæ, Condimiæ, Siberiæ,
 & aliorum : Nos Magni Domini
 Legati, ego aulicus Magni Domi-
 ni , Czar atque Magni Ducis , &
 Præfectus Casinensis, Dux Deme-
 trius Petri Ieletzki ; ego aulicus
 Magni Domini, Czar atque Magni
 Ducis , & Præfectus Cofelnensis,
 Romanus Basilii Olpherius ; ego
 Domini, Czar atque Magni Ducis
 Notarius Mikita Bassenka, Nice-
 phori filius Vereffczahina ; & ego
 Magni Domini Vicenotarius Za-
 charias Suiazevius , convenieba-
 mus cum Magni Domini Stepaha-
 ni Dei gratia Regis Poloniæ , &
 Magni Ducis Lituaniæ , Ruffiæ,

Prussiae, Samogitiae, Masoviae,
 Principis Transsylvaniae, & alio-
 rum, Legatis, bonae constitutionis
 pacisque stabiliendae gratia: quo-
 niam mittebat ad Magnum Do-
 minum nostrum, Czar atque Ma-
 num Ducem, Gregorii XIII. Pa-
 pae Legatus, Antonius Possevinus
 cum litteris suis hominem suum
 Andream Appollonium, ut à Ma-
 gno Domino nostro missi Legati,
 ad aliquem locum una cum Regis
 Stephani legatis convenientes,
 pacem facerent, atque constitue-
 rent. Itaque nos Magni Domini,
 Czar, atque magni Ducis Legati,
 ego aulicus & Praefectus Casinen-
 sis, Dux Demetrius Petri Ieleccki;
 ego aulicus & praefectus Cosel-
 nensis, Romanus Basilii Olphe-
 rius; ego Notarius Mikita Bassen-
 ka, Nicephori filius Veresczahi-
 na; & ego magni Domini Viceno-
 tarius Zacharias Suiazevius con-
 venientes, missi & instructi à ma-
 gno Domino nostro ad Zapolscii
 Iamum,

Iamum , inter Porcoviam & Zavolociam , in Velicolucensi via, cum magni Domini Stephani Regis Legatis , Duce Ianusio Nicolai Coributovii Zbarascii, Palatino Braslaviense, Capitaneo Krzemencense, & Pinscense; Domino Alberto Radivilio, Duce in Olike & Neswiz , Marschalco curiæ magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneo Covernense, & Notario magni Ducatus Lituaniæ Michaële Haraburda, constituimus fœdus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo nonagesimo ad eandem Baptizationem Christi anno septem millesimo centesimo : ita, ut magnus Dominus noster, Czar atq; Magnus Dux propter bonum pacis Christianæ, iusserit cedere in partem Regis ex terra Livoniæ arcem Kokenhausen, arcem Skrocono, arcem Linnewardum , arcem Rrutzborcum, arcem Borzunum; arcem Czeftivinum, arcem Tricarum, arcem Ro-

conū, arcem Wlodimiriolum, arcem Alystum, arcem Goviam, arcem vacuum Laudunum, arcem Salacium, Civitatem Derpatum, Novogardiam Livonicam, Kerepecium, Mucovum, Randeham, Rynholum, Conhotam, Caulecium, Curslovium, Laifium, Iaruasum, Polczevium, Paidam, id est, album Lapidem, Velium, Pernaviam antiquam, & Pernaviam novam, cum omnibus bonis ad illas spectantibus, & cum pagis illarum arcium. Præterea etiam in partem Regis Velisium: terra autem Velisii cum antiquis terminis & finibus: quemadmodum fuit Vitepscii terra cum Toropecio, terra Vitepscii cum arce Velisio, ad Vitepscium, Toropecii autem ad Toropecium. In partem vero Magni Domini nostri, Czar, & magni Ducis illæ arces, quas ex ditione magni Domini nostri Stephanus Rex ceperat arx Velikolum, arx Nevelia, arx Zavolocia,

locia, atque item Rzovapusta, arx
 Chelma ; præterea quas arces
 Plefcovienses ex ditione magni
 Domini nostri Stephanus Rex
 ademit, Voronecium, Veliam,
 Ostroviam, Crasnam, vel si quid
 aliud postea ademerit Rex Ste-
 phanus aliorum Castellorum
 Plefcoviensium, uti Veruam, vel
 Volodimirecz, Dubkoviũ, Vibor-
 recium, Visslegrodũ, Isborfcium,
 Opocam, Godoviam, Kobilegro-
 difce, & Sebecium. Hæ omnes ar-
 ces in partem magni Domini no-
 stri more antiquo ad Plefcoviam,
 cum omnibus bonis, & pagis ea-
 rum arcium cedant. Homines ve-
 ro, tormenta & commeatus ex
 utraque parte, hæc omnia secun-
 dum constitutionem deducenda
 sunt, sic, ut cum venerint magni
 Domini nostri aulici, qui missi
 sunt in Livoniam, homines educe-
 re ex arcibus, Derpato, Novogar-
 dia parva, Paida, Polczovia, Iarua-
 so, Perkela, Salacza, Pernava, &

Felino , tum Regis aulici debent curare congregari equos cum rusticis Lotavis , & vehicula ad deducenda tormenta magni Domini , quæque ad ea attinent , comitatum , & Vladicam Derpatensem , imagines & ornamenta Ecclesiastica , Palatinos , & omnes homines ad deducendos illos , res , bonaque illorum , prout poterunt exportari. Ubi vero rusticos Lotavos congregaverint , & dederint magni Domini hominibus , tum homines magni Domini septem dierum spacio , res & bona sua in curribus imponere debent , ab eo die , quo equos , & Lotavos dederint. Et ubi septem dierum spacio omnes res suas in curribus imposuerint , exire ex arce cum omnibus Plescoviam debent , quos Lituani prosequi , & deducere tormenta , & homines magni Domini Plescoviam usque debent : arces vero aulicis Regiis , qui ad accipiendas illas missi sunt , reddere debent.

debent. Adhæc & ex postremis, quas cessit magnus Dux Regi Stephano, arcibus Livoniensibus, ex Kokenhausẽ, Skrono, Linnevardo, Krutzburgo, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rocono, Woldemericio, Alisto, Govia, Lauduno, Golbima, Rezica, Luza, Wlecha, Kerepecio, Mukovo, Randeha, Rinholio, Conhoto, Caulecio, & ex Curslovo præsidium, homines, tormenta, res omnes, & cibaria eodem modo cum Lotavis ad diem certum, & tempus constitutum, mensis Martii scilicet quartum diem; omnia inde deducere debent, quos Litvani Pleſcoviam usq; comitari debent. Tormenta vero magni Domini in arces illas inducta, cum globis, & pulveribus ex omnibus Livonicis arcibus una cum hominibus eodem tempore deducere debent, secundum scriptum, quod ex utraq; parte Legati utrinq; commutarunt, & acceperunt eũ subscriptione manuum

Notariorum. Illa autem tormenta , quæ aliqua in arce capta sunt in Livonia, in iisdem relinqui debent , secundum scriptum , quod Legati utriusque partis cum subscriptione Notariorum acceperunt. Quod si vero comineatum, cibaria, vel simile aliquid una vice cum hominibus simul ex arcibus deducere non poterunt , vel si equos tam cito non collegerint, ea omnia homines magni Domini nostri in iisdem arcibus sub sigillo suo , & custodia relinquare debent , quibus aulici Regii nullum detrimentum , vel iniuriam inferre debent: imo cum secunda vice ad ea accipienda venerint, aulici Regii remittere omnia per Lotavos Plefcoviam , eodemque modo Litvani deducere debent. Sic etiam & ex illis arcibus , quibus magno Domino nostro, Czar atque magno Duci Rex Stephanus cessit ex Velikoluko, Zavolocia, item Rzova , Pusta, Nevelia, Chel-

Chelma, & Plefcoviensibus caſtel-
 lis, quæ erant in poteſtate regis
 Stephani, eodẽ modo milites regii
 deduci debent, una cum tormen-
 tis, quæ invexerat rex Stephanus.
 Aulici vero magni Domini, qui ad
 capiendas illas arces miſſi ſunt, de-
 bent congregare ſubditos illarum
 arcium cum equis, & dare aulicis
 regiis ad deducenda præſidia, tor-
 menta, & milites prout poterunt
 exportare: & cum ruſtici cū equis
 congregati, & dati regiis fuerint,
 eodem modo Lituani ſeptem die-
 rum ſpacio omnem comitatū, &
 quidquid erit, in curribus impo-
 nentes, ex arcibus exire, & arces
 magni Domini noſtri aulicis, qui
 ad capiendas illas miſſi ſunt, trade-
 re debent, quiq; Lituanos, tormẽ-
 ta, & comitatū omnem comita-
 ri, & deducere debent ex Veliko-
 luko, Chelma, Nevelia, Zavolocia
 ad Oſerifcium: ex Plefcoviensibus
 vero caſtellis ad Novogarodecam
 Livonicam. Sed tormenta illarum
 arcium,

arciū, quibuscum captæ erant, relinquenda sunt in iisdem arcibus, secundum scriptum, quod datum est aulicis magni Domini : tormenta vero, quæ rex Stephanus induxit, remitti debent, una cum militibus. Quod si una vice comeatum, cibaria, vel aliquid simile evehere non poterunt; vel si rusticos, equosve tam cito non congregaverint, residuum illum comeatum Litvani sub sigillo suo, & custodia relinquere debent, quos postea secunda vice magni Domini nostri aulici, congregatis rusticis, & equis, ad arces Lituanorum remittere debent, comitatumque mittere, ut nulla vis, iniuria, detrimentum, & incommodum ex utraque parte in arcibus inferatur. Quemadmodum etiam, cum magni Domini nostri, Czar atque magni Ducis milites, Vladica cum imaginibus, Poppis, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, tum Palatini, Nobiles, Sclopetarii, Cosa-

ci, &

ci, & omnes alii ex arcibus Livonicis ducentur, his omnibus supradictis, tormentis, & thesauro Magni Domini in via Lituani milites ipsi vel per Lotavos, vel Germanos nullam iniuriam, vel damnum inferre debent, sed ita comitari, ne in via interficiantur, vel spoliētur, vel vis aliqua inferatur. Et secundū has litteras constitutionis, Lituani homines magni Domini nostri ex arcibus Livonicis, Plescoviā usque, cum omnibus rebus integre, sine ulla iniuria deducere debent: nostri vero Magni Domini homines illos Lotavos, equos, & quoscunque Regios, qui eos Plescoviam deducunt, quamprimum eo perduxerint, illos sine ulla detentione remittere debent, neque in via infidias struere, vel iniuriam ullam inferre. Ita etiam ex illis arcibus, quas Domino nostro, Czar atque Magno Duci Rex Stephanus cessit, cum milites, & omnis commeatus Lituanicus ex illis duce-

ducetur, magni Domini nostri homines in via nullum incommodum, vel iniuriam illis inferre, Lituanos non interficere, spoliare, vel tormenta, commeatumque adimere, ita ut nulla penitus illis Lituanis iniuria inferatur, sed comitari, & deducere ex iis arcibus, ad Regis Stephani arces cum equis, secundum has constitutionis litteras, debent. Hos autem homines Magni Domini nostri, qui Regis Stephani homines comitabuntur, & eos deducunt, tormentaque revehent, omnes sine ulla iniuria, vel retentione remittere, neque in via illos interficere, nullasque insidias illis struere debent. Et secundum hanc constitutionem Legatorum Stephanus Rex ad magnum Dominum nostrum Legatos suos magnos missurus est, eodemque modo magnus Dominus noster ad Regem Stephanum Legatos suos magnos mittere debet, istarum re-

rum

rum crucis osculo confirmandarum causa, & secundum nostram Legatorum constitutionem litteras fœderis magnus Dominus noster, & Rex Stephanus conscribere, & inter se commutare debent. Cuius causa Legatos suos Stephanus Rex ad magnum Dominum nostrum certo tempore missurus est, ad diem scilicet Sanctæ Trinitatis, anno septē millesimo, Nōagesimo, magnus vero Dominus noster, ad Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis festum, eodem anno septem millesimo, nonagesimo. Itaq, donec Legatio absolvetur, inter magnum Dominum nostrum, & Regē Stephanum, cum Legati Regii apud magnum Dominum nostrum fuerint, hocque jurejurando, & crucis osculo confirmaverint; cum etiam magni Domini nostri Legati apud Regem Stephanum erunt, idemque illic jurejurando, & crucis osculo confirmabunt, per id
omne

omne tempus, ad præfinitos usque decem annos, bellum ex utraque parte geri non debet. Et imprimis Magnus Dominus noster Czar atque magnus Dux in ditiones Regis Stephani ipse cum exercitu suo procedere, Senatores, & Palatinos cum militibus mittere, & loca occupare, aut capere, ullaque iniurias & detrimenta in finibus, in omnibus locis ditionis Regis Stephani, inferre non debet: ita ut neque diffidia, nec bella inde oriantur; præsertim hoc pacis tempore non obsidere, aut obfidione cingere arcem Kyoviam, cum omnibus bonis, & pagis; arcem Canevium, cum pertinentibus; arcem Czerkasum, cum pertinentibus, arcem Zitomerum, cum bonis suis; arcem Ouruciam, cum pagis; arcem Linbecium, cum pagis; arcem Homiam, cum pagis, & pertinentibus, Uvaronecium, Ielefovium, Ierenicium, Kosclevalesam, Morozovicium, Lipini-

pinicium, Polezanum; arcem Fur-
 rovam, cum pertinentibus: arcem
 Mozeram, cum pertinentibus:
 præterea Beziczum, Brachinum,
 Rezicam, Horvolum, Stressinum,
 Criczerskum, Propoiskum, Mo-
 hilevium, arcem Mscislaviam,
 cum pertinentibus, & bona Chot-
 loviensia, arcem Kryczeviam, cum
 pertinentibus, arcem Dobrounā,
 cum pertinentibus, & bona Hor-
 scium, & Romana; arcem Orsam,
 cum pertinentibus, & pagos Lo-
 baviczum, Mikulina: arcem Vite-
 pscium, & pagos Brusam, & Drec-
 zychuk; arcem Surazum, & pagos
 Surazenses; Usuatum, & Oferisciū,
 arcem Velisium, arcem Polociam,
 cum castellis, pagis, & bonis per-
 tinentibus; arcem Kopiam, arcem
 Krasny, arcem Vlam, arcem Iuroi-
 lam, arcem Dryssam, arcem Kop-
 cum, & Desna, arcem Kosianum,
 arcem Sitnam, arcem Nesscer-
 dum, arcem Socolum, & ad Polo-
 ciam pertinentia; arcem Lukom-
 H h liam,

liam, cum pagis, arcem Bielma-
kow, cum pagis; arcem Ufaczam,
arcem Lebedkam, & Polocenses
pagos, Mofnicovium, Neporoto-
viciam, Verbilovam, Slobodam,
Kubcium, Viasnium, Clinum,
Zamosnum, Iscium, Nevedreum,
& Horodisczum, Kreczetam in
lacu Othulovio sitam; Nacuho-
num, cum pertinentibus; arcem
Druiam, cum pertinentibus; ar-
cem Iskavum, cum pertinenti-
bus. Adhæc Magnus Dominus
noster, Czar, atque magnus Dux
Ioannes Basilii Ruffiæ, nulla bel-
la, impedimenta, & iniurias infer-
re, neque adversus Curlandiæ ter-
ram bellum gerere debet; nec non
arces in terra Livoniæ, arcem Ri-
gam maiorem, & arcem Rigam
minorem, arcem Dalenum, arcem
Kircholmum, arcem Kokenhau-
sen, arcem Skrownno, arcem Lin-
nevvardum, arcem Krutzborcum,
arcem Iskillum, arcem Radoho-
sum, arcem Dunemundum, ar-
cem

cem Iuesum , tres arces Krem-
 num , item Iuraniam , Ireide-
 num , Ziguoldum , arcem Sonse-
 lum , arcem Nitovam , arcem Iu-
 renborcum , arcem Narbium , ar-
 cem Rosenbecum , arcem Rose-
 num , arcem Lemfinum , arcem
 Moianum , arcem Litoperum ,
 arcem Kefiam , arcem Orliam ,
 arcem Nievyhenam , arcem Pe-
 balgum , arcem Skuinam , ar-
 cem Zerbenum , arcem Smiliti-
 num , arcem Borzunum , arcem
 Czestuinum , arcem Tricatum ,
 arcem Rovvny , Horodisczum ,
 Laudunum , Horodisczum , Hol-
 binam , arcem Rezicam , arcem
 Luzum , arcem Ulechum , ar-
 cem Volodimericum , arcem
 Ilifenum , arcem Pletenberckum ,
 arcem Alystum , arcem Veke-
 lum , arcem Novogrodecam Li-
 vonicam , arcem Kerepecium ,
 arcem Goviam , Kurslovium , Ar-
 cem Jurienum , Mukovum , Ran-
 dekum , Rynholm , Conhotum ,

Caulecium, Laifium, Borcholmū,
Polczeviam, Paidam, Vilianum,
Iaruafum, Pernaviam antiquā, &
Pernaviam novam. Fines autem
omnium arcium iidē, ut antiqui-
tus fuere, esse, & permanere de-
bent. Eodē modo etiam Magnus
Dominus Stephanus, Dei gratia,
Rex Poloniæ, & Magnus Dux Li-
tuanię, ipse cum exercitu suo con-
tra Magnum Dominum nostrum,
Czar, atq; Magnum Ducem Joan-
nem Basilii Ruffiæ, & terram, do-
miniaq; ipsius bellum gerere, Se-
natoresq; & Palatinos cum mili-
tibus mittere; loca deniq; in Do-
minio Magni Domini nostri oc-
cupare, vel oppugnare, & finitimis
nullam injuriam, detrimentumve
hoc pacis tempore inferre non de-
bet: neq; bellare, vel impedire Ma-
gni Domini nostri terram Mosco-
viæ totam, & Novogardiam ma-
gnam, pagos, & ad eandem perti-
nentia; arcē Plefcoviam, & castella
Plefcoviensia; Opokam, Crasnam,
Ostro-

Ostroviam, Veliam, Voronecium, Iborſcum, Udovam, Kobilium, Urnam, Dubkoviam, Viſzehorodum, Volodimericium, & pagos Pleſcovienneses, cum terra Pleſcoviensi tota, arcem Sebeſium, cum pagis, arcem Tueriam, terramque Tuerienſem totam, arcem Perſlanum Reſaniensẽ, & Reſaniensẽ terram totam, arcem Pronskum, terramque ipsius non vastare, neque illi bellum inferre debet. Præterea idem Magnus Dominus Stephanus Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ, & has arces Magni Domini nostri eodem pacis tempore infestare non debet, arcem Kiiska, cum pagis; arcem Puteilam, cum pagis; arcem Novogardiam Severiensẽ, cum pagis; arcem Radohoscum, cum pagis; arcem Czernihovium, cum pagis; arcem Starodubũ cum pagis; arcem Poczeppam, cum pagis; arcem Poczepovihori, cum pagis; pagosque Sule-

sium, Babocium, Suetilovicium,
 Holodnum, Scarboviciu; Lape-
 cium; arcem Caraczevium, cum
 pagis, pagosque Chotemliam,
 Snoroscium, Chorobovium, Mili-
 nium, Dracovium; arcem Irube-
 zescum, cum pagis; arcem Mosals-
 cum, cum pagis, arcē Serpaicum,
 cum pagis, pagosque Zamosam,
 Iucharzevam, Dufnam, Dhomi-
 nicium, Pohostum, Mosszczinum,
 Demenum, Horodenum, Wre-
 peietum, Snopoum, Covilnū, Sa-
 riam, Lazorevam, Horodissczam,
 Blezeviciu, Lubunum, Danilovi-
 cium; arcem Branskam, cum pa-
 gis, pagosque Solovicios, Priklad-
 nevium, Pancinum, Theodore-
 vium, Osovicum; Kopiniciu,
 Suchozium, Wfzechlaulium, Do-
 ronnum, Zernium; arcem Ro-
 flauliam, cum pagis; arcem Smo-
 lenscium, cum itineribus, pagis, &
 omnibus pertinentibus: pagosque
 Ieloucium, Eolvanicium, Lazo-
 reuszinum, Postosielium, Roma-
 novium,

novium, Kopotkovicium, Molechnam totam, & quidquid ad eam pertinet. Et Petrovii Derzaviam, Lotovam, Zueroxcicium, Dubrovienscii Putium, Catinum, Caspliam, Dorecziam, Radissezuniam; arcem Msczenscum, cum pagis; arcem Opakoviam, cum pagis, pagosque Zalidoviam, Nethodoviam, Biscovicium; Lyczinum; arcem Vlasnam, pagosque ad illam spectantes; arcem Drohobuscum, & pagos ad eam antiquitus pertinentes; arcem Beliam, cum omnibus bonis ad eam spectantibus, Werchovia, & Bolsovia, & Septovia, & Monimdova Sloboda, arcem Velicolucum, & pagos Velicolucenses, Dolisiam, Beresianiam, Usviam, Lowicium, Vefnibolohum; arcem Chelmam, & pagos ad illam pertinentes, Velilam, Lopasticam, & Buicium; arcem Zavolociam, Rzovampustam, & Rzovenfes pagos; arcem Neveliam, arcem Toropecium, &

omnes pagos Toropecienses;
Dancovium , Luibutum , Dub-
num, Rosnum, Turum , Biberovam , Starczeviam , Nezelscium, Plavetscium, Zezetscium, Ofereciam , Cazarinowsczinum. Fines autem his omnibus arcibus ii, qui antiquitus fuerunt, esse debent: & hæc omnia ex utraque parte , secundum has constitutionis litteras nostras , & nostrum iuramentum, crucisque osculum, firmiter, & inviolabiliter servari debent, quodque ipsi crucis osculo confirmantes , & litteras pacis commutantes , hoc fœdus ita tenere debent. Legatis vero, qui à Magno Domino Stephano Rege, ad Magnum Dominum nostrum Czar atque Magnum Ducem mittentur , venire , & redire ad Regem Stephanum , sine ulla retentione, cum omnibus hominibus , & bonis ipsorum secundum litteras patentes Magni Domini, liberum erit. Et quando ad Magnum Do-
minum

minum nostrum Stephanus Rex Legatos suos miserit, tum Stephanus Rex illis Legatis suis plenam instructionem de captivis liberandis, & qui sunt in Lituania captivi Magni Domini nostri, quomodo liberari debeant, dare tenebitur. Quod si aliqua iniuria, inter finitimos incolas interea temporis ex utraque parte orta fuerit, tum Palatini, & locum tenentes Præfecti, ubique in finitimis arcibus, per omnes ditiones ex utraque parte, intra id temporis spacium de illis iniuriis invicem mitti, qui iustitiam ex utraq; parte administrare, & malos punire debent. Supra hæc omnia nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Ioannis Basilii Rusiæ, Legati, ego aulicus & Præfectus Casinensis, Dux Demetrius Petri Ieleccki; ego aulicus, & Præfectus Coselnensis, Romanus Basilii Olpherius; ego Notarius Magni Domini, Mikita Bassenka, Ni-

cephorii filius Verſſczahina, & ego
 Magni Domini Vicenotarius, Za-
 charias Suiazevius, cū Magni Do-
 mini Stephani , Dei gratia Regis
 Poloniæ, & Magni Ducis Lituanię
 Legatis , Duce Ianuſio Nicolai
 Zbaraski , Palatino Braſlavienſe,
 Capitaneo Krzemenecenſe , &
 Pinſcenſe; Domīno Alberto Radi-
 vilio, Duce in Olyca, & Nieſvvi-
 z, Marſchalco curiæ Magni Ducatus
 Lituaniæ, Capitaneo Covvnenſe;
 & Notario Magni Ducatus Litua-
 niæ Michaële Haraburda , pacem
 concluſimus , & litteras constitu-
 tionis conſcripſimus , ſigna-
 que noſtra iisdem ſubappendimus, lit-
 terasque viciffim accepimus &
 crucis oſculo confirmavimus.
 Præterea quoque crucem ſuper
 his omnibus oſculati ſumus,
 quod præter has constitutionis
 litteras inter Magnum Dominum
 noſtrum Czar , atque Magnum
 Ducem , & Magnum Dominum
 Stephanum Poloniæ Regem , &
 Magnum

Magnum Lituaniæ Ducem , res aliter fieri non debent. Et de hac pacis constitutione conclusionem fecimus , & crucis osculo confirmavimus, coram Legato Gregorii Papæ XII. Antonio Possentino. Scriptum in Iamo Zapolscii , Anno septem millesimo , nonagesimo, Mense Ianuario.

Subscriptio cum Sigillis.

Ego Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Notarius, Mikita Bassenka, Nicephori filius, Veresczahina , has constitutionis litteras manu mea subscripsi.

Ego Vicenotarius Magni Domini , Zacharias Suiazevius , has constitutionis litteras manu mea subscripsi.

Et scriptæ hæ constitutionis litteræ in duobus foliis coniunctis, conglutinatis , infraque scriptum: *Notarius Bassenka, Veresczahina.*

Littera compositionis pacis Legatorum Serenissimi Polonia Regis.

N O s Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masloviae, Samogitiae, Livoniae, Principis Transsylvaniae, & aliorum, Legati, Dux Ianusius Nicolai Coributovicza, Zbaraski, Palatinus Braslaviensis, Capitaneus Krzemenesensis; & Pinscensis; Albertus Radivilius Dux in Olyca, & Niesvitz, Marschalcus curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneus Covenensis, & Michaël Haraburda. Secretarius Regiae Maiestatis Magni Ducatus Lituaniae, secundū mandatum Magni Domini nostri convenimus cum Magni Domini Ioannis Basilii, Dei gratia, Domini Russiae, & Magni Ducis Volodimeriae, Moscoviae, Novogardiae, Casaniae, Astracaniae, Plescoviae, Iveriae, Tueriae, Permiae, Viatciae, Bulgariae, & aliorum, Legatis, aulico &

lico & Præfecto Casinense, Duce Demetrio Petri Ieleccki; aulico & Præfecto Coselnense, Ramano Basilii Olpherio; Notario Mikita Bassenka, Nicephori filio Veresczahina, Vicenotario Magni Domini Zacharia Suiazeva, de pace; & bonâ collocutione. Miserat enim ad Magnum Dominû Ioannê Basilii, Dei gratia, Dominum Ruffiæ, & Magnum Ducê, Sanctissimi Papæ Romani Gregorii XIII. Legatus, R. P. Antonius Possevinus cû litteris hominem suum Andream Apollonium, ut cum Magno Domino nostro Stephano Rege, & Magno Duce, missis ad aliquê locum Legatis suis, pacis constitutionê facerent. Itaq; nos Magni Domini Stephani Regis Legati, Ianusius, Nicolai Zbarascius, Palatinus Braslaviensis, Albertus Radivilius, Marssalcus curiæ, & Michaël Haraburda Notarius, convenientes in Iamo Zapolscii, inter Porchovjâ, & Zavolociâ, in Velicolu-
censi

censi via, cum Magni Domini Ioannis Basili, Dei gratia, Domini Ruffiæ, & Magni Ducis Legatis, aulico & Præfecto Casinense, Duce Demetrio Petri Ieleccki, aulico & Præfecto Coselnense, Romano Basili Olpherio, cum sociis, fœdus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo, nonagesimo, ad idem festum Baptizationis Christi anni septem millesimi centesimi, super his sanximus: Quod Magnus Dominus noster Stephanus Rex propter pacem Christianam iusserit cedere Magno Domino Ioanni Basili Domino Ruffiæ, & Magno Duci arces, quas Magnus Dominus noster à Domino, & Magno Duce ceperat, arcem Velikolucum, arcem Neveliam, arcem Zavolociam; item Rzovampustam, arcem Chelmam, cum omnibus pagis, & aliis ad illas arces pertinentibus; & Plefcoviensia castella, Voronecium, Veliam, Ostroviam. Crasnam.

nam , & quidquid nunc Magnus Dominus noster ex arcibus Plefcovienfibus acceperit , uti Vie-
viam, Volodimericum, Dubko-
vium, Vefzegrodum, Viborecium,
Isborfcium, Opokam, Gdoviam,
Kobilegrodifcium & Sebefium,
hæ omnes arces in partem Magni
Domini & Magni Ducis, more an-
tiquo , ad Plefcoviam pertinere
debent. Et in partem Maghi Do-
mini noftri Stephani Regis Polo-
niæ , & Magni Ducis Lituaniæ,
Magnus Dominus Ioannes Bafi-
lii, Dei gratia, Dominus Ruffiæ, &
Magnus Dux , iuffit Legatis fuis
cedere in terra Livoniæ , arcem
Kokenhaufen, arcem Skrounam,
arcem Linnevvardum , arcem
Krutzborcum, arcem Borzunum,
arcem Czeftuinum, arcem Trica-
tum, arcem Rovvnum, arcem Vo-
lodimericum, arcem Aliftum, ar-
cem Hoviam, Horodifczum, Lau-
dunum , Horodifczum , Holbi-
num, arcem Rezicam , arcem Lu-
zum,

zum, arcem Vlechum, arcem Percolam, arcem Salaczum, arcem Iorievum, alias Derpatum, Novogardiam Livonicam, Kerepecium, Mucoviam, Randekum, Rinholiam, Conhotum, Cauletam, Kurfloriam, Laifum, Tarvasum, Polozeviam, Paidam, alias album lapidem, Vilianum, Pernaviam antiquam, & Pernaviam novam, cum omnibus bonis, ad eas pertinentibus. Præterea in partem Magni Domini nostri Velisium cessit, una cum Vitepscii terra, cum arce Velisio ad Vitepscium, & terra Toropecii ad Toropecium ipsum. Terræ autem Velisii antiqui fines esse debent, sicut erant terræ Vitepscii cū Toropecii terra. Homines vero, & tormenta, commeatusque ex arcibus utriusque patris deducenda sunt secundum constitutionem: ita ut cum venerint illuc Aulici Magni Domini nostri, qui Velicolucum, Neveliam, Zavolociam, item Rzovampustam, Chelmam,

mam , & ad Plefcovienses arces,
 quæ sunt in potestate Magni Do-
 mini nostri, ad deducendos homi-
 nes, milites, tormenta, quæ Ma-
 gnus Dominus noster illuc in-
 duxit , & omnem commeatum
 missi sunt; tum Magni Domini, &
 Magni Ducis aulici missi ad acci-
 piendas illas arces ab aulicis Ma-
 gni Domini nostri , congregatis
 equis, & curribus, eos aulicis Ma-
 gni Domini nostri ad avehenda
 tormenta , pulveres , & globos
 commeatumque omnem, milites.
 Palatinos , & universos homines
 illos , & bona illorum , prout ex-
 portari poterunt, dare debent. Et
 cum rustici cum equis congrega-
 ti, & dati fuerint , tum homines
 Magni Domini nostri septem die-
 rum spacio ab eo die, cum currus
 dati fuerint , in eisdem omnia
 imponere , & post septem dies ex
 arcibus exire , arces vero & tor-
 menta Magni Domini , & Magni
 Ducis aulicis missis ad accipien-

das illas reddere debent: qui acceptis arcibus, homines Magni Domini nostri, & tormenta ex arcibus Velicoluki, Chelma, Nevelia, Zavolocia, ad arcem Magni Domini nostri Oseriscum, ex Plescoviensibus vero arcibus ad Novogardiam Livonicam comitari, & deducere debent. Tormenta vero vetera, quæ in arcibus iis, cum captæ sunt, fuerunt, relinquenda, & reddenda sunt cum arcibus Magni Domini, & magni Ducis aulicis, secundum scripta aulicis data. Invecta vero tormenta, quæ Magnus Dominus noster in easdem arces induxit, deducenda sunt una cum hominibus, secundum scripta, quæ Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum commutarunt. Quod si aliquem com meatum, cibaria, vel aliquid simile ex arcibus una vice ob penuriam hominum, vel equorum evehere non poterunt, id residuum quidquid restabit, homines

nes Magni Domini nostri sub sigillo suo, & custodia in iisdem arcibus relinquere, Magni vero Domini, & magni Ducis homines huic custodiæ, com meatuique nullam iniuriam, damnumque inferre, sed secunda vice Magni Domini, & Magni Ducis aulici, congregatis rusticis, & equis, com meatum illum, & quicquid relictum fuerit, ad arces Magni Domini nostri Oseriscum, & Novogardiam Livonicam remittere, & deducere debent. Eodem modo & ex illis arcibus, quas magno Domino nostro magnus Dominus, & magnus Dux cessit, cum venerint aulici magni Domini, & magni Ducis, missi ad deducendos ex arcibus Livonicis homines, ex Derpato, Novogardia Livonica, Paida, Polczevo, Tarvaso, Laiso, Percolia, Salaczo, Pernavia, Vilia, tum magni Domini nostri aulici rusticos Lotavos, cum equis, & curribus ad deducenda

magni Domini , & magni Ducis tormenta, pulveres, globos, com-
meatum, Vladicam Derpatensem,
imagines, & ornamenta Ecclesia-
stica , Palatinos , & omnes homi-
nes, illorumq; bona, ut poterunt,
exportari, congregare debent. Et
cum iam rusticos & equos con-
gregaverint, tum magni Domini,
& Magni Ducis homines ab eo
die, quo equi dati fuerint, septem
dierum spacio , omnia curribus
imposita ex illis arcibus cū omni-
bus rebus suis Plefcoviam ire , ar-
cesque magni Domini nostri Au-
licis ad accipiendas illas missis tra-
dere, nostri autem magni Domini
homines magni Domini, & magni
Ducis tormenta, & homines cum
omnibus bonis illorum Plefco-
viam comitari , & deducere de-
bent. Deinde ex ultimis arcibus
Livonicis , quas magnus Domi-
nus, & magnus Dux, magno Do-
mino nostro Regi, & magno Duci
cessit , uti ex Kokenhausen , ex

Skrouvyno , Lenvvardo , Krutzborco, Borzuno, Czeftuino, Tricato, Rouno, Volodimericio, Alisto, Govia , Lauduno , Holbino, Rezica, Luza, Wlectro, Kerepecio, Mukovia , Randeho , Rinholia, Konhoto, Kauleto, & Kurslovia, homines, & commeatum omnem eodem modo cum rusticis Lotavis ad tempus certum , ad diem quartam mensis Martii deducere, & evehere debent. Quos magni Domini nostri homines, tormenta, homines, & omnia comitari, & deducere Plefcoviam usque debent: tormenta vero invecta, pulveres, & globos ex iisdem arcibus Livonicis , una cum hominibus, eodem tempore secundum scripta, quę inter se vicissim Legati acceperunt, cum subscriptione manuum Notariorum, magni Domini, & magni Ducis Notarij Mikite Bafsenka Veresczahina , & Zacharię Suiazevii Vicenotarii, magni vero Domini Regis , & magni Ducis

Notarii Michaëlis Haraburdæ deduci debent. Sed illa tormenta, cum quibus arces Livonicæ captæ sunt, secundum scripta, quæ itidē Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum acceperunt, in iisdem arcibus Livonicis relinquenda sunt. Quod si una vice aliquos commeatus, ob rusticorum, vel equorum penuriam, ex istis arcibus evehere non poterunt, hoc magni Domini, & magni Ducis homines in iisdem arcibus, cum obsignatione, & custodia relinquere, magni autem Domini nostri homines huic commeatui, custodibusque nullam iniuriam, vel damnum inferre, sed secunda vice iidem magni Domini nostri homines illos magni Domini, & magni Ducis hominum commeatus comitari, & Plescoviam usque deducere debent. Insidiæ autem, iniuriæ, detrimenta, & damna in omnibus arcibus ex utraque parte fieri non debent,

debent, cum homines magni Domini, & magni Ducis ex arcibus Livonicis, Vladicam Derpatensem cum imaginibus, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, Poppoſ, & pertinentia ad Eccleſias, Palatinos, & filios nobilium, ſclopetarios, Coſacos, & univerſos homines evehere, & educere incipient. His omnibus ſupradictis, Vladicæ, & aliis in via, magni Domini noſtri homines nullam iniuriam, damnum, incommodumve inferre: ſed ne per Lotavos, vel Germanos interficiantur, vel ſpolientur; curare debent. Secundum has cõſtitutionis litteras, magni Domini noſtri Regis, & magni Ducis homines, & tormenta, ex arcibus Livonicis deducta, Pleſcoviã comitari, & per eofdem Lotavos deducere debent. Hos vero homines Magni Domini noſtri, qui eos comitabuntur, & Lotavos, qui illos Pleſcoviã ducent, quam primum Pleſcoviam attigerint, ſine ulla re-

tentione iterū remittere, nec iniuriam, damnumque illis inferre, nec interficere, vel insidias illis struere debent. Eodem modo illis magni Domini nostri hominibus, cum ex his arcibus, quas magnus Dominus noster Rex, & magnus Dux, magno Domino, & magno Duci cessit, ducentur, nulla iniuria, vel damnum in via à magni Domini hominibus inferri; & nec interficere illos, neque spoliare, nec tormenta auferre, nullumque penitus illis incommodum inferre debent; sed comitari, & deducere illos ad magni Domini nostri, & magni Ducis arces, secundum has constitutionis litteras debent; & illos quicumque comitabuntur, & ducent magni Domini nostri homines, iterum sine ulla offensione, vel iniuria, ut in via damnum aliquod illis non inferatur, neque interficiantur, remittere debent. Et secundum hanc nostram constitutionem, magnus
Domi-

Dominus noster Rex, & magnus Dux, ad magnum Dominum, & magnum Ducem Legatos suos magnos missurus est, eodemque modo magnus Dux ad magnum Dominum nostrum Legatos suos magnos, eius rei crucis osculo confirmandæ causa, mittere debet. Secundum has nostras constitutionis & fœderis litteras magnus Dominus noster Rex, & magnus Dux, cum magno Domino, & magno Duce vicissim commutare debet: Legatosque suos magnus Dominus noster, ad magnum Dominum, & magnum Ducem missurus est, ad tempus & diem certum, festum scilicet Trinitatis sanctissimæ proxime futurum, anno septem millesimo nonagesimo, & magnus Dominus atque magnus Dux eodem modo legatos suos mittere debet ad magnum Dominum nostrum, ad tempus, & diem certum, nempe Assumptionis purissimæ Dei ge-

netricis futurum festum , eodem anno septem millesimo nonagesimo. Et quousque Legatio inter utrumque magnum dominum absolvetur , & à magnis dominis crucis osculo confirmabitur , per id omne tempus (ut & postea ad constitutos usque decem annos) bellum ex utraque parte geri non debet. Quapropter ipse magnus dominus noster Rex Poloniæ , atque magnus dux Lituaniæ , contra magnum dominum Ioannem Basilii , Dei gratia , dominum Russiæ , & magnum ducem , terram , & dominia ipsius bellum gerere non debet ; ipse cum exercitu non procedere ; neque Senatores , & Palatinos suos mittere , loca non occupare , nec possidere ; in finibus denique bellum , & discordias non movere , nullasque iniurias inferre : non bellare , neque impedire , per omne id fœderis tempus , magni ducis Moscoviæ terram totam , Novogardiam Magnam , &

pagos

pagos Novogardienses, terramque Novogardiensem totam; arcem Plefcoviam, & Castella Plefcoviensia, Opokam; Crasnum, Ostroviam, Veliam, Voronecium, Isbotfcium, Gdoviam, Cobiliam, Vreviam, Dubkoviam, Vifzegrodum, Volodimericium, & pagos Plefcovienses, terramque Plefcoviensem totam; arcem Sebesium, bonaq; Sebesiensia, arcem Tueriæ & terrâ Tueriensem totam; arcem Preflauliam Refaniensem, & terrâ Refaniæ totam; arcem Pronsciam, & Pronsciaæ terram totam. Sic nec bellare, neque aliqua re impedire debet Magnus Dominus noster Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituanię Stephanus has arces Magni Domini Ioannis Basili, Deigratia, Domini Russiæ, & Magni Ducis, toto fœderis tempore, arcem Rylfciam, cum pertinentibus; arcem Putimliam, cum pagis; arcem Novogrodecam Severiensem, cū pagis; arcem Radohofcium, cum pagis;

pagis; arcem Czernihoviam, cum
 pagis; arcem Starodubum; cum
 pagis; arcem Poiam, cum pagis;
 arcem Popevioriam, cum pagis;
 pagosque Zalesiam, Babicium,
 Suetilovicium, Holodnam, Scar-
 boviczum, Lapticium; arcem Ca-
 raczeviam, cum pagis; pagosque
 Chorimbium, Snoviam, Choro-
 borum, Mglinum, Drocoviam,
 arcem Trupozeffcum, cum pagis;
 arcem Mofalscium, cum pagis; ar-
 cem Serpiscium cum pagis; pa-
 gosq; Zamofnum, Iuchaczeviam,
 Degnam, Hominicium, Pohosti-
 ciam, Mofzczinam, Horodecznā,
 Uzipericium, Snopotum, Covil-
 num, Suiam, Lazatevam, Horo-
 difzczam, Blizevicium, Kubolovi-
 cium, Danilovicium; arcem Bran-
 fcium, cum pagis, pagosque Solo-
 vicios, Pirkladnam, Pacinam, Iri-
 dorownam, Olovicum, Copini-
 cium, Iucharum, Ufielaulum, Vo-
 ronium, Zirinum; arcem Roflau-
 kam, cum pagis; arcem Smolen-
 fcium,

scium , cum itineribus , pagis , & bonis pertinentibus , pagosque Ieloucium , Bolvanicum , Lazorewsszinam, Pustosieliam, Romanoviam , Copotkovicum , Molochnam, & ad eos pertinentia, & Petrovii Dzerfaviam , Cutoviam, Izucreviciam Dubroviensem, Putiam, Catinam, Caspariam, Poreczam , Ruditssziczeiam , arcem Mscenscum , cum pagis Horodisszum , Dmitrovecium; arcem Mescescum , cum pagis ; arcem Opokonam, cum pagis, pagosque Zalidoviam, Niedochoviam, Biscovicium; Lyczanam; arcem Viazmam, pagosque Viazmæ ; arcem Dorohobuziam , & pagos Dorohobuziæ, quodque antiquitus ad illam spectat; arcem Belam , cum pagis , & Verchoviam , & Bolssiviam , Soptoviam , Monovidoviam, Slobodam; arcem Velicolucum ; pagosque Velicolucenses, Delicam , Beresaiam , Usualovcum, Vesnam , Boloham , arcem Chel-

Chelmam, pagosque illius, Velilam, Lopasciciam, & Buzcam; arcem Zavolociam, item Rzovampustam, & pagos Rzoviæ, arcem Neveliam; arcem Toropeciam, & omnes pagos Toropeciæ, Daucoviam, Lubutam, Dubnam, Roznam, Ihuram, Bibiumam, Starcoviam, Nizelsciam, Plavitsciam, Zizetsciam, Ozeretciam, Casarino-
viam. Fines autem omnibus arcibus, more antiquo, ut ante fuerunt, esse debent. Eodem modo Magnus Dominus Ioannes Basilii, Dei gratia, Dominus Russiæ, & Magnus Dux ipse contra Magnum Dominum nostrum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Lituaniæ, & omnia dominia, & terram ipsius, exercitum suum cum Senatoribus, vel Palatinis mittere, locaque, & bona occupare, & possidere non debet; nec in finibus ulli locorum pugnare; neque injuriam, & damnum, impedimen-
taque

taque facere hoc foederis tempore
 contra totam terram , & arces
 eius; uti contra Kyoviam, cum bo-
 nis , & pertinentibus ad eam ; ar-
 cem Caneviam , cum pertinenti-
 bus; arcem Ozerkassum, cum per-
 tinentibus ; arcem Zitomerum,
 cum pertinentibus; arcem Liubec-
 zum, cum pertinentibus ; arcem
 Homiam , cum pertinentibus , &
 pagos Vvarovicium , Telefovi-
 cium , Tereniczum , Coselevale-
 sum, Murozovicium, Lipinicum,
 Polesanum, arcem Turavam, cum
 pertinentibus , arcem Mozyrum,
 cum pertinentibus , bonaque Be-
 zychum , Brachiniam , Reczic-
 zam , Horvoliam , Stressinum,
 Cziczerskum, Propoiskum, Mo-
 hilevum, arcem Mscislavam, cum
 pertinentibus, pagosque Chotlo-
 viciae , arcem Kriczeviam , cum
 pertinentibus , arcem Dubrou-
 nam , cum pertinentibus , bona-
 que Horoscium , & Romanova,
 arcem Orsam, cum pertinentibus,
 pagos-

pagosque Lubaviciū, Mikulium, arcem Vitepscium, pagosque Drusam, Dreczidluck, arcem Surazum, pagosque Suraziæ, Usuiatum, Oserissezum, arcem Velisium, & arcem Polociam, cum suis arcibus, & pagis, arcem Copiam, arcem Krasnum, arcem Vlam, arcem Turouliam, arcem Dryssam, arcem Kopcam, & Dziffnam arcem Kosianam, arcem Sitrnam, arcē Neffzerdum, arcem Sokolum, & ad Polociã pertinentia, arcem Lukoliam, cum pagis, arcem Bielmacoviam, cum pagis, arcem Usaczam, arcem Liebedkam, & Polocenses pagos, Nosnicovium, Nieporovicium, Verbilovam, Slobodam, Cubcum, Viaznum, Clinum, Zamosnum, Isciū, Nevedrium, & Horodisczum, Creczetum in Otulovo lacu sitū, arcem Diviam, cum pagis, arcem Ikaquam cum pertinentibus. Præterea Magnus Dominus Ioannes Basili, Dei gratia, Dominus Russiæ, &

fiæ, & Magnus Dux non debet, pugnare, nulloque modo impedire Curlandiæ terram totam, arcesq; in terra Livoniæ, arcē Rigam majorem, arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcē Kircholmum, arcem Kokenhausen, arcē Skrovvnam, arcem Linyvardum, arcem Krutshorcum, arcem Iskilum, arcem Radopsium, arcem Dunemunam, arcē Iuesum, tres arces Cremonum, item Turainam, Treiedenum, Zegualdum, arcem Zonselum, arcem Nitovam, arcem Iurenborcum, arcem Narbeium, arcem Rosenbecum, arcē Rosenum, arcem Lemsinum, arcē Moianum, arcem Letoperum, arcē Kiefiam, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Serbenum, arcem Smiltinum, arcem Borzunum, arcem Czeftuinum, arcē Tricatum, arcem Rownam, arcem Sczaldunum, arcem Sczaholbinum, arcem Rezicam, arcem Luzam, ar-

cem Vlechum, arcem Volodimericum, arcē Ilifenum, arcem Plettenbergum, arcem Alistum, arcem Vekerum, arcem Vekeliā, arcem Novogardiam Livonicā, arcem Kerepecium, arcem Goviam, & Curslovum, arcē Dergatum, Mukovum, Randehum, Rynholam, Conhotum, Cauletum, Laifum, Borholmum, Polczeviam, Paidam, Viliam, Iarvasum, Pernaviam antiquā, & Pernaviam novā. Fines autem omnibus arcibus debent esse, ut antiquitus fuerunt. Et hæc omnia firmiter ex utraque parte teneri debent, secundum has nostras constitutionis litteras, nostrumque crucis osculum: & quando hæc crucis osculo confirmabunt, litterasque fœderis vicissim mutabunt, secundum illud, hoc fœdus tenere debent. Legatis autem Magni Domini nostri Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, quos mittet ad Magnum Dominum, & Magnū Ducem,

Ducem, venire, & redire ad Dominum nostrum, sine ulla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis suis, secundum litteras Magni Ducis patentes, liberum erit. Et cum Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ, mittet Legatos suos ad Magnum Dominum, Dei gratia, Dominum Russiæ, & Magnum Ducem; tum Magnus Dominus noster Legatis suis de captivis liberandis plenam Instructionem dare debet, quam ratione captivi Magni Domini, & Magni Ducis, qui sunt apud Magnum Dominum nostrum liberari possint. Ad extremum, si acciderit aliqua injuria, vel damnum finitimis hominibus, tum ex utraque parte Palatini, Locum-tenentes, & Præfecti ex arcibus finitimis ad id tempus, de omnibus iniuriis inter se mittere, justitiamque ex utraque parte administrare, malos, & noxios

punire debent. Supra his omnibus, nos Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Legati, Dux Ianusius Nicolai Coributovicz Zbarascius, Palatinus Brassaviensis, Capitaneus Krzemencensis, & Pinscensis; Albertus Radivilius, Marschalcus curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneus Covernensis, & Michaël Haraburda Notarius, cum Magni Domini Ioannis Basilii, Dei gratia Domini Russiae, & Magni Ducis Legatis, aulico & Praefecto Casinense, Duce Demetrio Petri Ieleccki, aulico & Praefecto Coselense, Romano Basilii Olpherio; Notario Mikita Bassenka, Nicephori filio Vereffczahina; Vice-notario Zacharia Suiazevio, de pacis constitutione conclusionem fecimus, litterasque constitutionis conscripsimus, & sigillis nostris munivimus. Praeterea & manu sua Michaël Haraburda Secretarius

tarius subscripsit ; litteras etiam vicissim inter nos mutavimus, crucisque osculo confirmavimus; crucemque supra his osculati sumus, quod præter has constitutionis litteras nostras, inter Magnum Dominum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Lituaniæ, & Magnum Dominum Ioannem Basilii, Dei gratia, Dominum Russiæ, & Magnum Ducem, ex utraque parte nihil aliter fieri debet. Hancque pacis constitutionem conclusimus, & crucis osculo confirmavimus, in præsentia, & coram Legato Pont. Romani Gregorii XIII. Reverendo Antonio Possevino. Scriptum in Zapolscii Iamo, anno à condito mundo septem millesimo nonagesimo, mense Ianuario. A nativitate vero Christi Salvatoris nostri M. D. L. X. X. I. I.

Hæ litteræ subscriptæ sunt manu Michaëlis Haraburdæ , Secretarii Magni Domini Stephani, Regis Poloniæ , & Magni Ducis Lituaniæ, ita videlicet: M I C H A Æ L H A R A B U R D A *has constitutionis litteras manu sua subscripsit.*

In coniunctis vero foliis, notatum ex alia parte , N O T A R I U S M I C H A Æ L H A R A B U R D A .

Littera MICHAËLIS FOEDOROWITZ, Magni Moscoviæ Ducis, ad Potentiss. D. D. ORDINES GENERALES FŌEDERATI BELGI; & Illustriss. MAURITIVM, ARAVSIÆ PRINCIPEM: In quibus fœdus cum ijs confirmat.

I.

MICHAËL FOEDOROWITZ, *Dei gratia, Magnus Dominus, Imperator, magnusque Dux totius Russiae, Autocrator in Volodimur, Mosko, & Novogardia, Imperator in Casan, Astracan, Sibirien, Dominus in Plesco, Magnus Dux Smolenski, Tverskoe, Icegoerskoe, Permiskoe, VVatskoe, Bolgaerskoe, magnus item dominus & dux Regionum inferiorum, Thermigooskoe, Resaenskoe, Rostooffskoe, Iereslaefskoe, Bielooseerskoe, Lijflantskoe, Oudoerskoe, Obdoerskoe; Kondienskoe, &c. Imperator & dominus*

*Iverskia, Kartalienskia, Groesiens-
kia, & Kabardienskia & multarum
item reliquarum Regionum Domi-
nus & Imperator:*

FOEDERATI BELGII,
HOLLANDIÆQUE SV-
PREMIS RECTO-
RIBVS.

SIGNIFICAMVS vobis, ha-
bere nos gratias immortales
S. S. Trinitati, Deumque Opt.
Max. laudare, Nos Michaëlem
Fœdorowitz, suffragiis & applau-
su omnium populorum, totius-
que Russiæ consensu, cognatione
item superiorum maximorum,
celeberrimorumq; dominorum,
Imperatorum, magnorumque
ducum Russiæ, maiorum nostro-
rum, in magnum dominum, Im-
peratorem, magnumque ducem
& Autocratora totius Russiæ esse
electum.

Nos magnus dominus, Impe-
rator, & magnus Dux, Michaël
Fœdo-

Fœdorovvitz, omnium Russorum Imperator misimus ad charissimum fratrem nostrum, magnum dominum Matthiam, Romanorum Imperatorem, Legatum & Oratorem nostrum Stephanum Ousackova, & Secretarium Cemonye Saborofskou, ut significarent florentissimum Imperii nostri statum, & iniquitatem Sigismundi Poloniae Regis, consiliariorumque eius: dedimus item litteras nostras ad vos, & Principem Mauritium; offerentes vobis duraturum amicitiae & societatis nostrae fœdus, in magno celeberrimoque Russiae ducatu, & florentissimo imperio nostro, ad gloriae nostrae augmentum, & Poloniae Suetiaeque Regum, hostium nostrorum, magnum decrementum: praeterea etiam; ut hoc modo profluxum innocentis Christiani sanguinis, tandem aliquando sisteremus. Oratores autem illi nostri ad nos, expedita apud fratrem nostrum

& magnum Romanorum Imperatorem Matthiam, legatione reversi sunt, tradentes nobis Fœderati Belgii Ordinum, & Principis Mauritiï litteras pariter & munera, talia ac tanta, qualia in Regionibus vestris tunc temporis reperiri potuere. Litteræ autem vestræ, ad Imperatoriam maiestatem nostram datæ, ac Oratores nostri Stephanus, & Cemoye significarunt nobis, Magno Duci, in memoriam vos revocasse vetus amicitia & societatis fœdus, quod cum superioribus Magnis Dominis, Russorum Imperatoribus, majoribus nostris, quondam iniistis: quorum beneficio, & singulari indulgentia, mercatores vestri & cives tutissimo, nullo obstante, aut impediante, absque ulla remora, negotia apud nos sua expediunt, & mercaturam faciunt,
* * * * *

Vos Oratorum nostrorum, cum à Romanorum Imperatore reduces

ces essent, adventum summopere
flagitastis, regiones & merces ve-
stras spectandi causa : Oratores
autem nostri Stephanus Oufa-
coeff, & Secretarius Cemoye Se-
borofskoe precibus vestris mo-
rem gessere; vosque illos, singula-
ri cum humanitate excepistis, Im-
peratoriam majestatem magna
cum gloria celebrastis, legatos-
que, nostro nomine, summo ho-
nore affecistis; discedentibus in-
structissimam navim præbuitis,
cumque iis pariter munera vestra
& dona, qualia apud vos invenire
tunc erat, ad Imperatoriam maie-
statem nostram transmisistis. Ani-
mum insuper propensum deinceps
benivolumque erga Impera-
toriam Maiestatem nostram futu-
rum vobis nunciastis. Suppetias
etiam florentissimo invictissimo-
que imperio nostro, adversus vim
& incursiones hostium, necessitate
id exigente, toties ferre vos velle
prædicastis, quoties Legati & ora-
tores

tores nostri, ea de causa ad vos accessuri essent.

Perspeximus singularē omnium vestrorum in Rempublicam nostram propensionem ; & præclara illa studia vestra ; quæ omnia in hunc finem tendunt, ut Mercatores civesque vestri, in omnibus Imperii nostri ditionibus, negotia exercere sua & libere, ultro citroque navigare & comeari possint.

Nos autem Magnus Dominus Imperator, & Magnus Dux Michaël Fœdorovvitz, Russorum omnium Autocrator, litteras vestras legimus, relegimus, & munera vestra serena fronte manumque excepimus. Laudamus itaque Principem Mauritium, & vos, unitæ Belgicæ Rectores, petere vos confirmatum fœdus nostrum, & societatem, favere vos nobis, & opem ferre velle, adversus conjuratos Imperii & salutis nostræ hostes. Quamobrem vos gratia
stra & benivolentia non indignos

gnos iudicavimus, amico in vos, in Rempublicam vestram, in subditos & cives vestros, adfectu deinceps & in perpetuum futuri. Omnes Mercatores vestros, cunctosque eos, qui ad curanda negotia sua ad Regiones nostras accessuri sunt, in clientelam & fidem nostram suscipiemus; talemque iis benivolentiam exhibebimus, quali nullo unquam tempore, à Maioribus nostris, Magnis Dominis & Imperatoribus, adfecti sunt. Poterunt itaque nunc & deinceps, subditi, cives, & mercatores vestri, tuto atque impune, absque ullo obstaculo, Regiones nostras petere, mercaturam cum subditis nostris exercere, merces inferre, & efferre, prout commodo suo expedire ipsi iudicabunt.

Iam vero, Nos Magnus Dux nissimus ad fratrem nostrum, Magnum Dominum Matthiam, Romanorum Imperatorem, ad expedienda Imperatoriæ Majestatis nostræ

nostræ negotia , Christianæ Republicæ bono , & Imperio nostro gloriæ futura , Interpretem nostrum Iohannem Thomasz Helm, una cum Imperatoriis nostris literis ; mandavimusque ut quam maximis itineribus possent , ad Fratrem nostrum Matthiam, Romanorum Imperatorem contenderet: Quod si autem forte fortuna per Imperii vestri ditiones transire illi sit necesse, terra marique , huc & illuc redire, qua estis humanitate, patiemini, victumque & cætera omnia officia præstare non dedignabimini ; quod si feceritis (facturos autem confido) experiemini gratiæ, & benivolentiæ nostræ singulare redhostimentum: ac in omnes Imperii vestri cives , quotquot Regiones nostras sunt visuri, paria omnia & maiora etiam conferemus. Mittite itaque, Deo fortunante, sub initium anni sequentis , naves vestras ad civitatem nostram Archangelum,

eas-

casque tormentis bellicis, pulvere
Empyrio , & globulis plumbeis
probe affatimque instruite ; nos
autem , aut pecuniam paratam è
fisco persolvemus, aut merces no-
stras, paris pretii, rependemus.

Dabam in Aula nostra Impera-
toria , quæ est in Regia civitate
Moscua , Anno à condito mundo
7122, xxx. die Augusti.

II.

MAGNVS Dux Moscovia MI-
CHAËL FOEDOROVVITZ,
D. D. MAVRITIO , *Principi
Arausia.*

OMNIPOTENTEM
Deum , in nomine in-
dividuae Trinitatis,
creatorem & condito-
rem omnium rerum (qui homini
vitam infundit, eumque amat: qui
divina sua clementia sceptrum
nostrum confirmat ; qui salutem,
incolumitatem , & tranquillita-
tem

tem Magni Ruffiæ Imperii, magna cum aliarum ditionum accelfione, tuetur & confervat in perpetuum) laudat celebratque Magnus Dominus, Imperator, & Magnus Dux Michaël Fœdorowitz, omnium Rufforum Autocrator, Vladimerkoe, &c. Imperator in Cafan, &c. Dominus & Magnus Dux in Novogardia, &c. Mauritio, Dei gratia, Principi Araufiæ, Comiti de Naffau, Gubernatori Hollandiæ, Brabantia, Zelandiæ, Frifiæ, Geldriæ, Baroni in Breda & Catzenellebogen. Non ignoras, olim, ante annos complures, Magnum Ruffiæ Imperium obtinuiſſe Magnos Duces, à Cæfare Auguſto, totius orbis terrarum Monarcha, oriundos, prodiſſe item hinc Magnum Ducem Rourika, & Magnum Ducem Vladimera, qui S. S. Baptiſmo omnes Ruffiæ populos imbuir. Nec te etiam fugit Magnum Dominum, ſemper laudatæ Memoræ, Imperatorem &

Ma-

Magnum Ducem , Iuan Vasilio-
 vvitz , filiumque eius , Magnum
 Dominum, augustæ memoriæ pa-
 truum nostrum, Theodorum Iua-
 nouvitz , totius Russiæ Autocra-
 tora, Deo ita procurante, naturæ
 suæ & fato concessisse, nullo inte-
 rim post se tanti Imperii hærede
 relicto. Designatur itaque suffra-
 giis omnium gentium & populo-
 rum , Imperator & Magnus Dux
 Borysius Fœdorovvitz: quo impe-
 rante , opera Satanæ , & pessimo
 quorundam conatu , instiganti-
 bus ad id Poloniæ Lituaniæque
 Rege Sigismundo , & consiliariis
 eius , iacta per universam Mosco-
 viam infelicis discordiæ & sedi-
 tionis semina. Factum enim est
 interea , ut quidam conclamatae
 spei & rei Monachus , cui nomen
 Grieska Otrepia, ob enormia ali-
 quot sua facinora, meritas pœnas
 exhorrescens, relicta Moscovia, in
 Lithvvaniam aufugeret : ubi eo
 audaciæ & impudentiæ devenit,

ut, e mentito nomine, se Tzerrevvitz appellaret; gloriatus apud omnes, esse se filium & heredem Magni Ducis Iuan Vasiliovvitz, omnium Russorum Autocratoris, cum genuinus eius filius fuerit Tzerrevvitz Demetrius, qui Ouglitzæ ante annos decem supremum diem suum & cum eo mortalitatem expleverat. Attamen ope diaboli, & Sigismundi Poloniæ Regis tantum est effectum, ut Monachus hic Regiam Civitatem Moscuam intraret; & tandem, variis molitionibus ac fraudibus, ad Imperatoriam sedem evectus, Magnus Moscoviæ dux salutatus sit. Indigne id admodum tulere & Regni Proceres & cives, ignominiosum rati, hominis tam abiecti imperio subesse. Itaque in civitate Moscu Magnates omnes convenerunt, & re penitus expensa, pervicacem Monachum extremo mortis supplicio affecerunt. In huius locum mox deligunt Dominum

minum & Magnum ducem Vassilie Iuanovvitz Tsoeskoe, è stirpe dominorum & ducum à Soesdael prognatum. Ab eo tempore Sigismundus Rex, rupta pace, & violato solemni juramento ac fœdere inter nos religiose sancito, non nisi extremam perniciem, & ruinam Moscovitici Imperii intendit. Mittit in hunc finem quemdam, natione Iudeum, qui semetipsum Demetrium Tzerrovvitz vocabat; quasi ille, Moscua capta, aufugisset, & ad istum diem usque, apud Polonos supervixisset. Militem itaque, ex mandato Poloniæ Regis, per universam Lithvvaniam & Poloniam conscribit, bellum vicinis & circumiacentibus regionibus infert, copiosum sanguinem innocentium profundit, ipsam Moscuam, caput & metropolim Imperii, vi armisque adgreditur. Interea temporis Sigismundus Rex, exuta omni & quasi sopita pristini fœderis memoria,

Smolensko civitatem occupat, cumque proditoribus Moscovitici Imperii, Michaële Gebevvesina Solticovas, & sociis eius, qui Imperatorem Vasili non nefarie minus, quam scelestè deseruerunt, & postea ad Sigismundum Regem profugerunt, cum iis, inquam, agit; qui relicta patria, missis Moscuam ad omnium ordinum & ætatum homines litteris, significant, se pacis salutisque publicæ amatores, christiano quodam zelo incensos in Moscoviticam ditionem advenisse, publicæ tranquillitatis stabiliendæ, & sistendi tot innocentium mortalium sanguinis causa; successurum Optimum Principem Vladislavum, Regis Poloniæ filium; illum Græcæ Religionis leges, ritus, fidemque inviolatam servaturum, illum nec formam Reipublicæ, nec mores, consuetudinesque civiles mutaturum. Necessum autem esse, ut Vasili, promovendæ publicæ pa-

cis

cis gratia , deposito regali fastigio , omne imperium in Vladislauum transferat. Nec mora ; rata utrinque omnia & à supremo militiæ Præfecto , Stencilavo Solikoofsko singula hæc , juramento interposito, sunt confirmata. Non perstitit tamen in proposito Rex Sigismundus ; qui filium suum, relicta Smolenseo, ad Moscoviticum Imperium capeffendum dimittere detrectavit. Verum tamen, illò imperante , magna Polonorum Lithvvanorumque copia , una cum nefario Michaële of Solticof Solticovas, fraudulenter Moscuã est ingressa : auctus tunc , contra initum fœdus, ad Poloniæ Regem Sigismundum Imperator Vasili ; incensa etiam Moscuã , violata & spoliata templa ac monasteria, fugatus sanctissimus Ermogena, totius Moscuæ & Russiæ Patriarcha, multa hominum millia, velut piaculares victimæ , mactata ; & ut verbo absolvam edita ibi miserri-

ma omnium rerum strages, totaque Moscua in potestatem Polonorum est redacta. Primates autem Moscovitici Imperii, perspecta Sigismundi Regis singulari iniquitate & perfidia, arma capessunt, prope Moscuam castra metantur, Præfectum militiæ Karolum Kotkovvitz universo cum exercitu, cædunt; adeo ut à spurcissima Polonorum militum colluvie tota Regio veluti purgaretur, & victus cæteraque ad vitam sustentandam necessaria difficulter admodum in Moscoviam deferrentur Itaque in Magnum Ducē Volodimerskoe, Moskoofskoe, & Novogoroskoe, in Imperiis, item Casan, Astracan, Sibirien, rebus adhuc tranquillis, voluntate divina, cognatione, qua Magnos Rusfiæ Duces contingo, benedictione Magnæ Matris nostræ Inokomanfie Ivanowenie, & suffragio omnium populorum, gentium, civitatum, aulicorum, mercatorum, nobi-

nobilium , magnatum , civium & subditorum , ego Michaël Fœdorowitz , dominus , Imperator , & Magnus Dux , omniumque Russo- rum Autocrator designatus sum. Succedo itaque in locum laudatæ & celebratæ memoriæ Imperatorum , Magni Ducis , Iuan Vasilio- witz , Russorum Autocratoris , & filii eius , Imperatoris & Magni Ducis Fœder Ivanowitz , Russo- rum Autocratoris ; & matris eius , magnæ Ducis Anastaci Romano- weine Ioriva , nepotisque eius , Fœder Mikitevitso Romanova Iovesbesina , & Patris nostri.

Nos , Magnus Dux Russici Im- perii , misimus ad omnes Christia- nos Principes , oratores nostros , scelera , perfidiam , & iniquitatem Sigismundi Poloniæ Regis , con- tra nos & omnes Imperii nostri subditos exercitam , ubique gen- tium & locorum propalatu- ros : Illum , scilicet , contra ius gentium & belli , execrabili quadam &

non ferenda temeritate , confirmatum fœdus rupisse , & iuramentum violasse cuius sacrosanctam & religiosam apud omnes Christianos, præsertim Reges, observationem esse oportet. Atque hæc propterea ad externos Christiani orbis Principes referenda iudicavi , ut causæ nostræ æquitatem iis probarem, & de veritate illis constaret , quo recte riteque, nullo partium studio occæcati, de rebus inter nos gestis possint iudicare.

Ad Magnum Dominum , dilectissimum fratrem nostrum, Matthiam Romanorum Imperatorem, misimus Oratores nostros, Stephanum Michalowitz Ousacova, & Secretarium nostrum Cemoye Saborofkoe ; quibus in mandatis dedimus , ut optimum Imperii nostri, optatissimumque statum , ac insignitam Sigismundi Regis perfidiam exponerent. Exaravimus pariter amicissimas litteras

teras nostras ad Illustriss. Excel. vestram ; quibus perspicue & breviter ea omnia descripsimus , quæ ad magnitudinem & felicitatem imperii nostri , ac iniquitatem Sigismundi Regis accuratius cognoscendam pertinere existimavimus. Legat Vestra magnitudo nostras litteras , ex quibus facile, ni fallor, intelliget, quid de Sigismundo Rege , & nefariis eius in florentissimam Rempublicam nostram molitionibus sit censendum. Nusquam, hercules, Christianarum gentium perpetrata quis ea inveniet, quæ ille ad labefactandum imperium nostrum excogitavit. Tu autem suppetias adversum hostes ; arma etiam & merces , cæteraque ad bellum & vitam sustentandam necessaria, liberaliter nobis, & benivole obtulisti. Prædicavimus & laudavimus vestram in nos singularem humanitatem: quo autem ego, & quam prolixo in vos ac Rempublicam

vestram ſim animo, ut probe intel-
ligas , mercatores & cives veſtri,
quotquot additiones Imperio
noſtro ſubiectas, acceſſerint, & ad
mercaturam aliarum rerum fue-
rint profecti , præluſtria capient
ab animo meo experimenta.

Nos quoque, pro præſtitis tot
tantisque beneficiis , ſuppeditas ac
qualemcumque opem noſtram,
neceſſitate eam exigente , una
cum amore ac favore noſtro vo-
bis libentiſſime offerimus. Merca-
toribus item veſtris poteſtatem &
facultatem concedimus , Regio-
nes noſtras intrandi, merces infe-
rendi, vendendi, emendi, omnia-
que ea faciendi , quæ ex re ſua &
commodo futura exiſtimabunt.

Legatis autem noſtris, Stepha-
no Michalovvitz Oufckoeff, & Se-
cretario Cemoye Saborofskoe,
facias eundi redeundique per
ditiones tuas facultatem, victu in-
ſuper , neceſſariisque omnibus
benivole ſuppeditatis: quod ſi cu-
raveris,

raveris, faxo ego ut intelligas, te mihi nec ingrato, nec immemori beneficiorum tuorum illud præstitisse. Omnibus enim, quotquot mercatus aut alterius rei causa, ad nos huc accesserint, pervium & securum iter per omnes Imperii nostri Regiones futurum esse, sancte & relligiose pollicemur.

Scribebam in aula nostra, quæ est in Regia civitate Moscuæ: anno à creato mundo 7121. ab imperio nostro 1. Mense Junio.

Superscriptio hæc erat.

MAVRITIO, Dei gratia, Principi Arausia, Comiti Nassavia, Baroni in Breda & Catzenellebogen, totius inferioris Belgii, Hollandiæ, Brabantia, Zelandia, Frisia, Gubernatori.

Sigilli circulo inscripta erat media pars tituli Imperatoris Russiæ.

DE
IURE MAGNI
MOSCOVIÆ
DUCIS,
In
LIVONIAM
EPISTOLA.

OMNES nos qui Provinciam hanc incolimus Sacratissima Majestati Cesarea, Domino nostro Clementissimo, ea qua decet reverentia, summa animi demissione gratias agimus, quod pro paterno animo, quo erga totam Rempublicam Christianã affecta est, & ut dilacerata & afflicta regionis huius, qua longo tempore ab incurSIONE barbararũ gentium propugnaculi instar fuit, commodis consuleretur, Legatos suos ad Magnum Moscovia Ducem ablegavit. Pro qua
pater-

paterna erga nos voluntate & bene-
 ficio, vitam & fortunas nostras,
 quanclocunqne opus fuerit, profun-
 dere parati sumus: Deum interea
 precantes, qui solus Imperia stabilit
 & transfert, ut hoc salutare opus,
 cuius fundamenta nunc iacta sunt,
 ad optatum finem perducatur. Quod
 vero ad ius illud, quod Moscus in
 hanc sibi provinciam vendicat, atti-
 net, ut verum fateamur, cum stupore,
 & admiratione summa ea intel-
 leximus. Non solum enim ex omni-
 bus veteribus, & fide dignis historiis
 certissimum est, sed ipsa quoque expe-
 rientia & status harum regionum
 hac omnia fabulosa esse, & nescio un-
 de conficta, abunde testantur. Ex
 omnibus enim monumentis, quocun-
 que sane nomine appellentur, quae ta-
 men non pauca apud nos extant, ne
 vestigium quidem minimum apparet,
 imo ne coniectura quidem ulla ha-
 beri potest, ea quae Moscus de iis popu-
 lis, qui huic regioni aliquando pra-
 fuerint, & quod ad maiores suos, iu-
 re

re quoque pertinuerit, profert, veritatis fundamento niti.

Qua enim ratione hac ipsa provincia industria mercatorum, ope navigationis primum aperta sit: quo deinceps modo incolæ Ethnicis superstitionibus, & cultibus idololatriæ dediti, à fratribus ordinis Cruciferorum, qui & socios suos, in Prussia eundem ordinem profitentes, in auxilium vocarunt, ad fidem Christianam conversi, & non absque multo labore eo traducti sint, non ignotum est: cum eo tempore Livones, jurisdictionis, religionis, morum, linguæ denique Moscovitica, ne minimam quidem notitiam haberent: quibus non solum cum hisce, sed ne aliis quidem gentibus, quicquam commune fuit: Miseram enim, inopem, barbaram, atque Ethnicam vitam, in sylvarum latebris, cum beluis beluarum instar degentes, neque Dei, neque magistratus alicuius, cognitionem ullam assecuti sunt. Hoc solum modo ipsis peculiare fuit, ut
qui

qui unius essent familia & societa-
 tis, seniores suos quos habebant præ
 aliis revereretur, quos deinde ut ma-
 jor esset ipsorum auctoritas, regum
 nomine appellarunt, atque iis quam-
 vis ultra centenarium numerum cū
 familia excrevissent, morē in omni-
 bus gesserunt, servitiāq; sua more ru-
 stico & barbaro præstiterunt. Eo ipso
 tempore Moscovita, ut ex historiis pa-
 tet, religioni Græca, quæ est ad solem
 Orientē, & Ceremoniis Ecclesiasti-
 cis iam fuere dediti, quas in omnes
 Provincias Imperio suo subiectas pro-
 pagabant, suisque eam ad rē chara-
 cteribus utebantur. De quibus omni-
 bus, qui loca hæc inter Ruthenos, Li-
 thuanos, Samogitas, Prussos, & mare
 Balthicū, in magna barbarie incole-
 bant, ne auditione quidem quicquā
 acceperant. Accedit hoc quoque, quod
 nullo unquam tempore, neque in ter-
 ra visceribus, neque aliis locis, mi-
 nima antiquitatis, aut literarum
 Ruthenicarum monumenta reperta
 sint; quod profecto fieri non potuisset,
 si Mos-

si Moscovita, Rutheni aut alia gentes, qua rebus hisce utuntur, Imperium in has, quas diximus, obtinuis-
sent, quin vel in religione & cultu
divino, vel etiam iuribus, consuetu-
dinibus, moribus, lingua, aut literis,
vestigia aliqua remansissent. Hoc
quidem non negamus, inter gentes
hasce Livonicas, permultas sane, &
eas quidem diversas fuisse, linguas,
uti & hoc ipso tempore eadem est ra-
tio. Ea tamen omnes, nec cum Mosco-
vitica, nec cum aliarum nationum
linguis, quicquam affinitatis habent.
Quod vero Moscus prætendit, sibi &
maioribus suis, pensionem seu tribu-
tum ex hac tota provincia numerari
solutum, eadem firmitate, uti præmis-
sa nititur.

Sub initium huius funesti belli,
Moscus ut tyrrannidem, & domi-
nandi cupiditatem prætextu aliquo
excusaret, inter alia postulata, tribu-
ti quoque quod ex ditione antistitis
Dorpatensis sibi deberetur, cuius ta-
men ipse neque definitionem afferre,
neque

neque certi aliquid affirmare potuit, mentionem fecit, sed nemo hominum inventus est, qui ullo tempore Mosco eiusmodi tributum persolutum fuisse, vel meminisset, vel aliunde intellexisset. Cum itaque is totum hoc negotium, ad ordinis Livonici magistrum reiiceret, utque hac de re ex Dorpatensibus cognosceret, iuberet, & tributum urgeret, quod se non remissurum dicebat, etiamsi unico saltem capillo estimari posset: Tandem in Dorpatensium annalibus inventum est, ante hominum memoriam, cum ditio Pleseoviensis, nihil aliud quam sylvas & lustra ferarum haberet, rusticos ex Dorpatensium districta, Neuhusiano, cum consensu vicinorum Ruthenorum, alvearia in sylvis habuisse, & à singulis quotannis sex solidos Livonicos prefectis ipsorum persolvisse. Cum vero sylva à Ruthenis excinderentur, & pagi extruerentur, pensio quoque ista, unta cum ipsis arboribus excisis, cessavit. Hi itaque sex solidi neque unquam à

Ruthenis petiti, neque à Livonibus persoluti fuerunt. Hic enim tyrannus, qui nunc rerum potitur, id quod neque à patre, avo, ut ullis antecessoribus factum esse certum est, primus sibi hoc excogitavit, parum de eo, jure an injuria id fiat, sollicitus, Deus autem, qui res arcanas perspicit, & cui tyrannis eiusmodi, & dominandi immoderata cupiditas minime probatur, hujus injuria suo tempore vindex erit: & qui sana mentis sunt homines, hinc facile deprehendent, hæc omnia in eum tendere finem, ut hoc confictio & temerario prætextu Imperium suum dilatet: & postquam hanc provinciam sub imperium suum redegerit, transmaritimas quoque regiones adoriatur & invadat. Hæc quæ de causa belli Livonici habui, tibi communicare volui. Datæ die 22. Maii, Anno à restituta salute 1576.

F I N I S.

fa , postquam abijciuntur , ibi in
 campo repinguescunt, herba floccida,
 calcitratu ex nivibus quæ sita,
 haud infelicius quam melioribus
 pabulis & sub tecto apud nos.
 Quoniam & cælum ibi est ali-
 quanto clementius , & terra ubi
 cænosa ibi salsa , & herbæ genus
 sapidius quoddam , semper vi-
 rens, & mirum in modum iumen-
 ta vegetans , quod appellatur Ti-
 pecz. Unde tantam olim frequen-
 tiam incolarum fuisse ibi memo-
 ratur , quod singulæ quædam illic
 ex urbibus Græcorum , millena
 habuerint templa , & clero inte-
 rim insolenti adeo, quod non nisi
 equites ingrederentur sanctuaria
 antistites & Archimandritæ eo-
 rum. Atque nunc etiam urbes ibi
 nonnullæ quamvis pessundatæ,
 amplitudine tamen ambituum
 suorum & ruinarum , superbæ
 olim fuisse apparent, & præsertim
 quæ à nobis Solhoth, à Moscis
 Krym, à Græcis Theodosia appel-

labatur quondam, & metropolis
 vetusta Korsunij, quæ genti Ru-
 thenorum princeps dedit baptis-
 ma & nomen Christianum, postea
 vero prædam gentibus nostris,
 excisa ab eis. Unde Kioovia no-
 stra in templorum suorum litho-
 stratis, asarotis, & incrustamentis,
 retinet hucusque certa prædæ il-
 lius insignia, è quibus & Gnes-
 nensi Basilicæ valvam largita est.
 Et illa ipsa Korsunij tractata sic à
 nostris, dedisse fertur jactura sua
 necessitatem Tauricensibus Chri-
 stianis, luxui & ignaviæ deditis,
 recipiendi in suppetias ad feuda-
 lem incolatum, reprimendis gen-
 tibus nostris, manum Tartaro-
 rum ex Orda Zavvolska adsci-
 tam. Et sensim deinde invalescens
 ibi illa Tartarorum vis, ad iustum-
 que populi examen propagata,
 protulerit sibi in Principem Te-
 mirkuthla quendam sanguinis
 sui, appellato eo Cæsare. At pro-
 genitores S. Mtis Vestræ perdo-
 mitis

APPENDIX

EX MICHALONE LITVANO de Moribus Tartarorum, Litu-
uanorum, & Moscorum.

TAMETSI Tartari, barbari & inopes habeantur à nobis, gloriantur tamen continentia vitæ, & antiquitate gentis suæ Scythicæ, asseverantes eam semen esse Abrahæ, & nemini servivisse unquam, licet vexatam interdum ab Alexandro, Dario, Cyro, Xerxe, aliisque Regibus & populis potentioribus: & varias nunc divisam in *Ordas*, id est, nationes. Siquidem ultra vicinos nobis Precopenfes, complicesque eorum Belhorodenses, & Dobricenses Moldaviæ finium accolas. *Ordæ* sunt potentes, Precopenfibus infensæ, Orientem versus. Alia Nahai, alia Chastorakani, alia ultra annem Tanaim, qui Volha appellatur, Zavvolfsca, Cæsari Bati

Ungariæ vastatoris patria , Moschorum olim & omnium Ruthenorum dominatrix, Nahaiensibus nunc adhærens, alia Kozanij, alia Kazaczka , item Buchar , Samarchan, & aliæ dicuntur plures, XII. Imperatoribus dispartitæ, ut promiserat Dominus progenitorem eorum Ismaëlem Genes. 17. duodecim Duces generaturū , & eventurum in magnam gentem. Ex omnium autem nationū Tartaris soli tenuiores, sed regionibus nostris citimini Precopenses , infestisunt nobis, cū ignavia freti nostratum vicinitate locorumq; opportunitate receptaculi sui. Habent vero Precopenses receptaculum, suapte natura munitum. Lacus enim duo palustres, quorum alter Meotis dicitur ex mari in continentē ad circiter triginta milliaria, in longum porrecti, & seorsum tantundem pene in initiis & progressu suo distantes : finibus vero ad invicē reflexi, & angusto quodam

dam interstitio sicco cohibiti
 quin congregarentur, desinentes:
 iunguntur ibi fossa & vallo altius
 exaggerato, complectente por-
 tam, quæ unica est ingrediendi
 provinciam illam per aridum.
 Unde & Castellum ad portam il-
 lam situm, & tota sinu illo inclusa
 peninsula, appellatur à nobis Pre-
 kôp, cui Tauricæ alias nomen
 fuisse fertur: Incolatus vero &
 Imperium Græcorum Trapezun-
 tinorum, ut hucusque retinent
 Græci suam & ibi linguam Græ-
 cam & religionem. Adiacet au-
 tem peninsula ea ipsa mari Ponti-
 co, quod illa ex parte pontus Euxi-
 nus dicitur, & quamvis munita sit
 situ, non adeo tamen illis suis, nec
 lacubus amplis, nec fossa nec val-
 lo arduis, neque Castello firmo,
 ut arceretur à transitu exercitus
 paulo instructior. Et pervenitur ad
 portam Tauricæ unicam illam ab
 arcibus ultimis Lituaniæ Czer-
 kasi & Braczlavv, diebus sex, gra-

minosis semper & planissimis ubi-
 que campis, non monte interpo-
 latis usquam, non sylva, non palu-
 de, nec amæ transmissu difficili,
 præter Borysthenem. Sic enim
 ipsa Taurica citra Alpes & mari-
 tima, quæ montosa passim, habet
 & sylvosa, & quæ nunc ab Abori-
 ginibus Græcis inhabitantur: alias
 vero, tota est campestris, Tartaris
 illic incolatum præstans, & ubi-
 que victui mortalium commoda
 & facilis, facilis admodum Cere-
 re, Libero, carne, & sale. Siquidem
 sal ibi in lacunis, quibusdam
 aquis in se, ad instar glaciei, à ca-
 lore solis concretis nascitur, à sol-
 sticio æstivali copiosus & pelluci-
 dus, nonnullibi ut crystallus. Et
 frumentum omne, ac uvam vini
 generat ibi copiose tellus, semel
 subacta, & fronde occata utcun-
 que. Pecora item & iumenta hye-
 me quoque in pascuis, & sub dio
 semper fovet læta, quæ etiam fati-
 gis exinanita macilenta & strigo-
 sa,

enim retinet authoritatem ibi
Christianus, nec in servum nec in
filium paulo proterviorem, qui
scilicet Magistratui se præsentan-
dum duxerit semel. Atque etiam
ipsi patrifamilias mutandus est
status, si defertur præsumpsisse
de religione ipsorum quicquam
verbo, aut saltem digito uno, &
minus etiam serio protenso.

F I N I S.

I N.

I N D E X

Rerum præcipuarum, quæ continentur

In

Parte CHOROGRAPHICA.

MAGNI Ducis Genealogia. PAG. 3.

De titulis eiusdem. 18.

Descriptio Moscoviæ Guagnini. 24.

De Moscovia Regione & Vrbe eiusdem nominis. 25.

Volodimeria Ducatus. 33.

Novogardia inferioris Ducat. 34.

Rhesanensis Ducat. *ibid.*

Vorotinensis Ducat. 35.

Severiensis Ducat. 36.

Smolencensis Ducat. 37.

Bielskia Ducat. 38.

Rschovia Ducat. *ibid.*

Tuverensis Ducat. 39.

Pskoviensis Ducat. *ibid.*

Novogradia Magnæ Ducat. 40.

Vodska Regio. 42.

Corella Provincia. *ibid.*

Duvi-

I N D E X.

<i>Duvina Provincia.</i>	43.
<i>Vstiuga Regio.</i>	44.
<i>Volochda Provincia.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Bieleieziora Ducat.</i>	45.
<i>Iaroslavia Ducat.</i>	46.
<i>Roſthovia Ducat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Susdaliensis Ducat.</i>	47.
<i>Viatka Regio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Permia Regio.</i>	48.
<i>Sibior Provincia.</i>	49.
<i>Ingra Regio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pet zora Regio.</i>	50.
<i>Obdoria Regio.</i>	52.
<i>Condoria Regio.</i>	54.
<i>Lucumoria Regio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Loppia Regio.</i>	56.
<i>Ceremiſſi populi.</i>	57.
<i>Mordvva populi.</i>	58.
<i>Cluverius de Moſcoviæ ducat.</i>	59.
<i>Ang. Rocha de lingua Moſcoviti-</i>	
<i>ca.</i>	61.

In parte P O L I T I C A.

I OAN. Faber de Religione Mo-	
ſcovitarum.	64.
Alexãder Guagninus de eadẽ.	95.
<i>De ie-</i>	

I N D E X.

<i>De ieiuniis Moscoviticis.</i>	113.
<i>De confitendi modo.</i>	116.
<i>De Eucharistia usu.</i>	118.
<i>De matrimonio.</i>	122.
Epistola de Rufforum religione, ritibus nuptiarum, funerum, victu, vestitu &c.	125.
De Sacrificiis veterum Rufforum Ioan. Meleti Epistola.	173.
Ceremoniæ aliquot Moscorum Iacobi Nobilis Dani.	189.
Quomodo Mosci Biblia dividant ex Ioan. Laificio.	192.
Oratio Dominica Sclavonice vel Ruffice.	194.
Ant. Possevini Diatriba de Mo- scovia.	195.
<i>Mosci evectio ad Principatum, pro- pagatio Imperij, & varij casus. ibid.</i>	
<i>Celebriores Mosci civitates & po- puli.</i>	201.
<i>Mosci munitiones, & ratio earum defendendarum, cum oppugnan- tur.</i>	207.
<i>Vires alia Mosci.</i>	213.
	Con-

mitis Cæsarianis illis , iniquis
 Græcorum Vasallis, dabant eis in
 Cæsapes , subditos suos hinc ex
 Lituania Tartaros. Ultimus vero
 ex Lituania Cæsarum Aczkirei,
 hic apud Troki natus , & hinc à
 divo Withovvdo ad Imperium il-
 lud missus, genuit imperans ibi in
 Taurica filium Menglikirei. Men-
 glikirei vero modernum Cæsa-
 rem Sapkirei & fratres eius natu
 & Imperio priores, Machmethki-
 rei , Sadetkirei & Chaskirei. Sic
 enim nobili recepta hinc progeni-
 toris sui nomenclatura , gaudet
 nunc omnis sequens eum in fa-
 scibus illis posteritas. Hæc igitur
 est Kireorum stirps , dextra forti
 progenitorum S. Mtis Vestræ ibi
 plantata , quæ nunc referendo
 gratiam provectionis suæ, iuge fa-
 cessit, nobis negotium. Atque vi-
 gente sic Taurica & populo &
 Imperio jam advenarum : urbes
 tamen eius Mancup, Cassa, Kerc-
 ze, Kozlevv, & aliæ maritimæ, ser-

vaverant se immunes ab illis, donec Turcica manu, opibus Constantinopolitanis exaucta, caperentur ab annis hinc circiter septuaginta. Et illinc missi sub jugum Turcæ, pendunt ei censum, à capitibus suis singuli illic Aboriginum Græcorum superstites. Qui tametsi & nunc agricolæ, videlicet vinitores & pastores, non inopes sint, imo etiam non sine argentea suppellectili plerique, utpote in tranquillitate & justitia publica, rationabiliore Ethnicorum administratu viventes, minus tamen iucundam agunt ibi vitam, Quippe, qui nullo honore digni, imo nullius omnino reputationis habentur à potitoribus rerû Machometicis, ac omni illorum nedum commercio, sed & intuitu non torvo dedignantur, angarianturque laboribus, dominicis præsertim, ac etiam Paschalibus diebus, ipsimet argenteæ suppellectilis domini. Nequaquam enim

I N D E X.

<i>Consiliarii Mosci.</i>	223.
<i>Mosci magni Ducis filii.</i>	225.
<i>Ratio Legatos in Moscovia excipien- di & cum iis agendi.</i>	232.
<i>Qui à Mosco ad externos Principes mittantur, & qui ad illum.</i>	245.
<i>De re militari & civili Moscorum Syntagma.</i>	261.
<i>Modus inaugurandi Principes.</i>	284.
<i>Ordinationes Ioannis Basilii.</i>	290.
<i>De ingressu in alterius domum.</i>	298.

In parte HISTORICA.

A N G L O R V M navigatio ad Moscovitas.	311.
<i>De Moscovia, qua & Russia.</i>	331.
<i>De Moscua urbe Regia.</i>	336.
<i>De re militari Moscorum.</i>	343.
<i>De Legatis Moscorum.</i>	348.
<i>Novogardia.</i>	349.
<i>Ieroslabia.</i>	350.
<i>VVologda.</i>	351.
<i>Plescovia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Colmogora.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Iuris forma apud Moscos.</i>	353.
<i>Furum supplicia.</i>	356.
	Reli-

I N D E X.

<i>Religio Gentis.</i>	357.
<i>Idololatra Moscovita.</i>	363.
<i>Ædium forma.</i>	364.
Acta in conventu Legatorum ma- gni Moscoviæ Ducis Ioannis Basilii , & Poloniæ regis Ste- phani.	365.
<i>Plenipotentia Moscorum.</i>	369.
<i>Plenipotentia Polonorum.</i>	371.
<i>Sessio secunda.</i>	377.
<i>Sessio tertia.</i>	383.
<i>Sessio quarta & ita deinceps.</i>	388.
Litteræ duæ Michaëlis Fœdoro- witz, ad Potent. Ordines Fœ- derati Belgii, & Illustriss. Prin- cipem Mauritium , nunquam ante hac Latine editæ.	519.
<i>De jure Magni Moscoviæ Ducis in Livoniam Epistola.</i>	540
<i>Appendix ex Michalone Lituano de Moribus Tartarorum , Lituanor- um & Moscorum.</i>	557

F I N I S.

175. ⁰⁰

